

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ГОРИТЕ

**ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО И
РАЗВИТИЕТО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО**

/АГРАРЕН ДОКЛАД/

2003 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

РАЗДЕЛ А.....	6
СЪСТОЯНИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ.....	6
I. СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА. МАКРОИКОНОМИЧЕСКА РАМКА. МЯСТО НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ В НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА.....	6
II. РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ПРЕЗ 2002 ГОДИНА И ПРОГНОЗИ ЗА 2003 ГОДИНА.....	8
1. Структура, заетост на територията на страната и поземлена реформа.....	8
1.1. Заети лица и структура на работната сила.....	8
1.2. Селскостопански производствени структури.....	10
1.3. Регистри на производители на селскостопанска продукция.....	14
1.4. Заетост на територията на страната.....	15
1.5. Поземлена реформа.....	19
Възстановяване на собствеността върху земеделските земи и развитие на поземлените отношения.....	19
1.5.2. Възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд.....	20
1.5.3. Държавен поземлен фонд.....	20
2. Производствени и икономически резултати през 2002 година и прогноза за 2003 година. Система от икономически сметки за селското стопанство.....	22
2.1. Производство.....	22
2.1.1. Продукция от растениевъдството.....	22
2.1.1.1. Зърнопроизводство.....	22
2.1.1.2. Технически и маслодайни култури.....	27
2.1.1.3. Медицински и ароматни култури.....	30
2.1.1.4. Зеленчуци.....	31
2.1.1.5. Плодове.....	35
2.1.2. Продукция от животновъдството.....	40
2.1.2.1. Едър рогат добитък.....	42
2.1.2.2. Дребен рогат добитък.....	47
2.1.2.3. Свиновъдство.....	50
2.1.2.4. Птицевъдство.....	53
2.1.2.5. Коневъдство.....	53
2.1.2.6. Пчеларство.....	54
2.1.2.7. Бубарство.....	54
2.1.2.8. Зайцевъдство.....	55
2.2. Цени.....	56
2.2.1. Цени на растителна продукция.....	56
2.2.1.1. Изкупни цени на зърнени култури и цени на едро и дребно на брашно и хляб....	56
2.2.1.2. Цени на слънчоглед и слънчогледово масло.....	60
2.2.1.3. Цени на тютюн.....	63
2.2.1.4. Цени на зеленчуци и плодове.....	66
2.2.2. Цени на животинска продукция.....	70
2.3. Стойност на селскостопанската продукция.....	75
2.4. Междинно потребление.....	76
2.5. Брутна добавена стойност.....	77
2.6. Потребление на основен капитал.....	77
2.7. Нетна добавена стойност.....	77
2.8. Формиране на дохода от селскостопанска дейност – нетен опериращ излишък /смесен доход.....	77
2.9. Предприемачески доход (нетен доход).....	78
2.10. Държавно подпомагане на земеделието.....	78
2.10.1. Предоставяне безвъзмездно на тютюнопроизводителите на тютюневи семена....	78
2.10.2. Премиране на тютюнопроизводителите.....	79

2.10.3. Целева парична подкрепа за тютюнопроизводителите	79
2.10.4. Държавно подпомагане на земеделските производители чрез Държавен фонд "Земеделие"	79
2.10.5. Други държавни разходи за подпомагане на аграрния отрасъл	82
2.11. Данъци и такси.....	83
2.12. Инвестиции	85
2.13. Кредити	87
2.13.1. Кредитиране на отрасъл Селско стопанство от търговски банки	87
2.13.2. Краткосрочни кредити на ДФ "Земеделие".....	89
2.13.3. Инвестиционни кредити на ДФ "Земеделие".....	90
3. Дейности, подпомагащи селскостопанското производство.....	94
3.1. Напояване	94
3.2. Растителна защита и агрохимия.....	97
3.2.1. Растителна защита.....	97
3.2.2. Продукти за растителна защита	100
3.2.3. Торове	101
3.3. Ветеринарно дело	102
3.3.1. Здравеопазване	102
3.3.2. Диагностична и научноизследователска дейност.....	103
3.3.3. Хармонизация на ветеринарното законодателство със законодателството на ЕС	104
3.4. Контролни дейности, осъществявани от структури на МЗГ	105
3.4.1. Държавен ветеринарно-санитарен контрол	105
3.4.2. Граничен ветеринарно-санитарен контрол	105
3.4.3. Фитосанитарен контрол.....	106
3.4.4. Контрол на зърно, зърнени продукти и фуражи.....	109
3.4.4.1. Лицензиране и контрол на публичните складове и зърнохранилища	109
3.4.4.2. Контрол на зърното и зърнените продукти.....	110
3.4.4.3. Контрол на фуражите	111
3.4.5. Контрол на качеството на пресни плодове и зеленчуци	112
3.4.6. Контрол на земеделската и горска техника.....	113
4. Наука и образование	115
4.1. Научно-изследователска дейност	115
4.2. Научно обслужване и консултации.....	119
4.3. Образование	123
5. Отрасли във връзка със селското стопанство	125
III. ЛОЗАРСТВО И ВИНОПРОИЗВОДСТВО	127
1. Лозарство.....	127
1.1. Площи.....	127
Райони.....	128
1.2. Структура на реколтираните лозя по райони	128
1.3. Производство на грозде	129
1.4. Разпределение на произведеното грозде	129
2. Винопроизводство	130
IV. РИБАРСТВО	132
1. Улов и производство на риба през 2002 г. и първото полугодие на 2003г.....	132
2. Потребление на риба	137
3. Внос и износ на риба и рибни продукти	137
4. Цени на риба.....	140
4.1. Цени на едро.....	140
4.2. Цени на дребно.....	141
5. Политика при улов, производство и търговия с риба и рибни продукти.....	141

6. Законодателни мерки	144
V. ГОРСКО СТОПАНСТВО	145
1. Основни приоритети в дейността на Националното управление по горите през 2002 г.	145
2. Възобновяване на горите, борба с ерозията	145
2.1. Залесяване и попълване на горски култури	145
2.2. Горско семепроизводство	146
2.3. Разсадниково производство	146
3. Управление и стопанисване на горите и земите от горски фонд	147
3.1. Устройство на горите и земите от горски фонд	147
3.2. Стопанисване и ползване от горите	148
3.2.1. Ползване от горите	148
3.2.2. Горскостопански мероприятия по стопанисване на горите	149
4. Охрана на горите	151
5. Опазване на горите от пожари	152
6. Защита на горите	154
7. Отдаване на дейности и ползвания от горите	156
7.1. Ползване на дървесина	156
8. Странични ползвания	158
9. Ловно стопанство	159
VI. ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ	164
1. Външна търговия	164
1.1. Търговска политика	164
1.1.1. Структура и географско разпределение на външната търговия със селскостопански стоки през 2001 и 2002 г.	166
1.1.2. Структура на износа и вноса по групи стоки	174
1.2. Износ и внос на основни селскостопански стоки	178
1.2.1. Зърнени и технически култури	178
1.2.1.1. Износ	178
1.2.1.2. Внос	183
1.2.2. Вино	188
1.2.2.1. Износ	188
1.2.2.2. Внос	194
1.2.3. Пресни плодове и зеленчуци	197
1.2.3.1. Износ	197
1.2.3.2. Внос	197
1.2.4. Живи животни, месо и мляко	198
1.2.4.1. Износ	198
1.2.4.1. Внос	200
VII. ИНТЕГРАЦИОННА ПОЛИТИКА И МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО	203
1. Европейска интеграция	203
1.1. Преговорна глава "Земеделие"	203
1.2. Промени в законодателството	205
1.3. Промени в администрацията за прилагането на новите закони	206
1.4. Права и задължения на гражданите	207
1.5. Права и задължения на бизнеса	207
1.6. Преходни периоди	208
2. Финансиране на проекти по програма ФАР във връзка с интегрирането на България към Европейския съюз	208
3. Международно сътрудничество	210

3.1. Двустранно сътрудничество.....	210
3.2. Сътрудничество с международни организации	211
VIII. СПЕЦИАЛНА ПРОГРАМА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ /САПАРД /	212
1. Програмиране	212
2. Наблюдение на програмата	213
3. Прилагане на програма САПАРД.....	215
4. Правна рамка	220
5. Публичност и информиране по програма САПАРД.....	222
IX. АГРОЕКОЛОГИЯ	223
X. РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ.....	225
РАЗДЕЛ Б.....	225
I. ЦЕЛИ НА ПОЛИТИКАТА В ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ГОРИТЕ И ДЕЙСТВИЯ ЗА ПОСТИГАНЕТО ИМ ПРЕЗ 2004 Г.....	225
II. ФИНАНСОВО ОБЕЗПЕЧАВАНЕ НА ДЕЙСТВИЯТА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПОЛИТИКАТА В ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ГОРИТЕ ПРЕЗ 2004 Г.....	232
ПРИЛОЖЕНИЯ.....	234

РАЗДЕЛ А

СЪСТОЯНИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ

I. Състояние и развитие на националната икономика. Макроикономическа рамка. Място на аграрния отрасъл в националната икономика.

Наблюдаваната тенденция от последните пет години на относително висок растеж на икономиката на страната се запазва и през 2002 г.

Брутният вътрешен продукт (БВП), по пазарни цени за 2002 г. възлиза на 32 324 млн.лв., докато за 1998 г. неговият размер е 22 421 млн. лв. /деноминирани/. Спрямо 2001 г. физическият обем на БВП е нараснал с 4,8%.

На човек от населението за 2002 г. се падат 4 108 лв. от стойностния обем на БВП, или 1 978 щатски долара, при среден валутен курс 2,077 лева за долар. За сравнение през 2001 г. БВП на човек от населението е 3 754 лв., или 1 718 щатски долара, при среден валутен курс 2,185 лева за долар.

Реализираната брутна добавена стойност (БДС) в икономиката на страната през 2002 г. възлиза на 28 494 млн.лв. В сектор "Селско и горско стопанство" нейният размер е 3 557 млн.лв. Физическият обем на БДС в сектора през 2002 г. е нараснал с 5.1 % спрямо предходната година.

Въпреки нарастването на физическия обем на БДС, създадена в аграрния сектор, нейният дял в структурата на БДС за икономиката като цяло запазва тенденцията на намаление от 13,4% за 2001 г. на 12,5 % през 2002 г.

Външнотърговското салдо на Р България, като важен елемент от структурата на БВП, и през 2002 г. е отрицателно и възлиза на 2 136 млн.лв., като спрямо предходната година бележи намаление от 114 млн.лв. *Външната търговия със селскостопански стоки и за 2002 г. приключва с положително търговско салдо на стойност 239 992 хил. щ. д., /498 463 хил. лв при среден курс на щатския долар 2.077 лв/.*

Инвестициите през 2002 г. възлизат на 12 408,7 млн.лв., от тях в аграрния сектор - 265,8 млн.лв.

Растежът в икономиката през 2002 г. доведе до повишение на заетостта и намаление на равнището на безработицата. Към 31.12.2002 г. броят на регистрираните безработни лица е намалял с 9% , а равнището на безработицата в страната е 16,3% и бележи спад с 1,6 пункта спрямо предходната година..

Таблица I.1.

Основни макроикономически показатели за периода 1998-2002 г.

	Показатели	1998 *	1999	2000	2001	2002**
1.	Брутен вътрешен продукт (БВП) – текущи цени - млн.лв.	22 421	23 790	26 753	29 709	32 324
	В т.ч. Брутна добавена стойност (БДС) – млн.лв.	20 052	21 205	23 697	26 356	28 494
	<i>Брутна добавена стойност за Селско и горско стопанство – млн. лв.</i>	3 769	3 458	3 301	3 533	3 557
	<i>Ръст на брутната добавена стойност (физически обем) за отрасъл Селско и горско стопанство – (спрямо предходна</i>		5,5 %	- 10,3 %	0,3 %	5,1 %

	година)					
	Дял на brutната добавена стойност от отрасъл Селско и горско стопанство в brutната добавена стойност за икономиката като цяло	18,8 %	16,3 %	13,9 %	13,4 %	12,5%
2.	Ръст на БВП (спрямо предходна година)	4,0%	2,3%	5,4%	4,1%	4,8%
3.	БВП на човек от населението - в левове - в щатски долари	2 715 1 543	2 898 1 577	3 274 1 542	3 754 1 718	4 108 1 978
4.	Външнотърговско салдо – млн.лв.	52	-1 373	-1 432	-2 250	-2 136
	В т.ч. **** Селско стопанство – млн.лв.	252,4	350,5	227,4		
	Горско стопанство и риболов – млн.лв.	9,6	14,8	13,1	222,1	498,46
5.	Инвестиции в разходи за придобиване и придобити материални дълготрайни активи – млн.лв.	6 110,2	8 289,7	10 093,7	12 663.9	12 408,7
	В т.ч. Инвестиции в аграрния сектор (селско, горско стопанство, лов и риболов) – млн.лв.	201,5	188,5	212,2	271.2	265,8
6.	Инфлация: - средно за периода - в края на периода	18,7% 1,6%	2,6% 7,0%	10,3% 11,3%	7,4 % 4.8%	5,8% 3,8%
7.	Валутен курс лева/USD	1,760	1,838	2,124	2,185	2,077
8.	Равнище на безработицата към 31 декември	12,2%	16,0%	17,9%	17,9%	16,3%
	Регистрирани безработни – общо***	465 202	610 551	682 792	662 260	602 524
9.	Средна годишна заплата на наетите за страната - лева	2 199	2 412	2 694	2 880	3262
	- в селско, горско и ловно стопанство - лева	1862	1 977	2 170	2 227	2 359
	- в рибно стопанство - лева	1017	1 231	1 256	1 295	1 411

Източник: НСИ

* Стойностите в левове за 1998 г. са деноминирани.

** Предварителни данни .

*** По данни на Агенция по заетостта

**** Външнотърговското салдо в левове е изчислено по валутния курс, даден в т.7.

II. Развитие на аграрния отрасъл през 2002 година и прогнози за 2003 година

1. Структура, заетост на територията на страната и поземлена реформа

1.1. Заети лица и структура на работната сила

През юни 2002 г. по данни на НСИ¹ в икономиката на страната са заети 2 800,5 хиляди лица. В сектор Селско, горско стопанство и риболов, заетите лица са 299,5 хиляди. Относителният дял на заетите лица в аграрния сектор е 10.7%. През 2000 и 2001 година той е съответно 13.1% и 10.0%. Вложеният труд в селското стопанство през 2002 година² се равнява на труда на 767 134 броя заети лица на пълен работен ден. Спрямо предходната година техният брой е нараснал със 775 единици.

През 2001 г. дирекция “Агростатистика” в Министерство на земеделието и горите проведе за трета поредна година наблюдение за структурата на земеделските стопанства в България (“структурна анкета`2001”), съгласно дейностите предвидени от законодателството на Европейския съюз – Регламент № 571/88 и последвалите го изменения³.

Структурната анкета позволява да се направи предварителна оценка на броя на стопанствата и на работната сила в земеделието, като пълна информация за структурата на стопанствата в страната ще бъде получена след провеждане на преброяването на земеделските стопанства в България през 2003 година.

Работна сила в земеделието включва постоянните и сезонните работници в селското стопанство, наетите по трудов договор и неплатените работници, семейната и несемейна работна ръка, пенсионерите и безработните.

Последните две категории, използвайки земеделието като *допълнителен източник на доходи*, представляват голяма част от работната сила в земеделието.

За да се отчете този факт, с Наблюдението на структурата на земеделските стопанства, “Агростатистика” събира информация за значимостта на вложения в селското стопанство труд.

Обемът на вложения труд се изчислява в *Брой годишни работни единици (ГРЕ)*. Този показател, както и подобни на него (експертни оценки на база различни показатели, характеризиращи селското стопанство) не бива да се отъждествяват с броя на заетите в земеделието.

По данни от Наблюдението за структурата на земеделските стопанства в България през стопанската 2000/2001, земеделието е било единствена или основна заетост за 368,5 хил. души, а малко под 1 млн. души го използват като допълнителен източник на доходи.

¹ Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила в България. Използва се наблюдението през м.юни, като най-трудоемък за селското стопанство. /Наблюдението се извършва 4 пъти годишно/

² Източник: НСИ, Годишно наблюдение на заетите лица и експертни оценки за броя на заетите лица в частните лични стопанства въз основа на данните за произведената селскостопанска продукция през годината

³ “Структурна анкета “ за стопанската 2001/2002 г. не е проведена. В настоящия доклад се разглеждат данни за стопанската 2000/2001 г. и се прави съпоставка с данни за стопанската 1999/2000 г., което дава ориентировъчна представа за работната сила и вложения в селското стопанство труд през последните години.

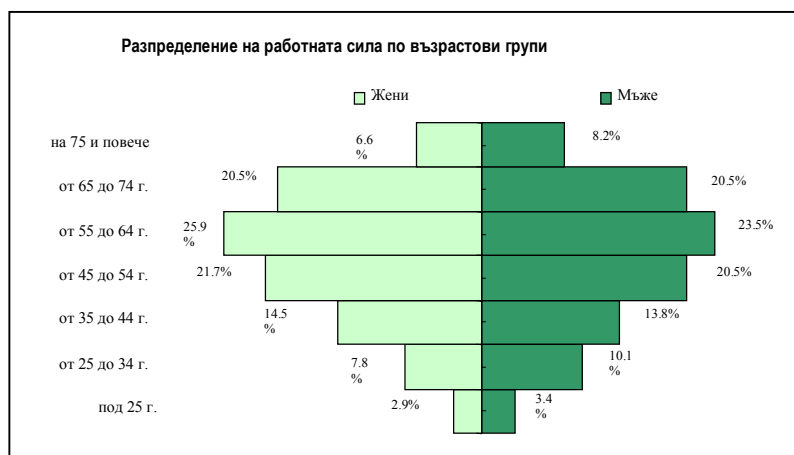

Слабото намаляване на броя на заетите се отразява и на обема вложен труд в земеделието, който през 2001 г. е 739,6 хил. годишни работни единици (ГРЕ), с 4% по-малко от предходната година. Трудът на сезонните работници се равнява на 25,7 хил. ГРЕ, което представлява 3.4% от вложения труд.

Таблица II.1.
Работна сила и обем вложен труд (в хиляди единици)

Юридически статут	Работна сила			Вложен труд		
	Единствена или основна заетост	Допълни- телна заетост	Работна сила (общо)	Брой ГРЕ (постоянни)	Брой ГРЕ (сезонни)	Брой ГРЕ (общо)
Физически лица	325.4	963.4	1 288.8	671.5	4.7	676.2
Юридически лица и еднолични търговци	43.1	0.4	43.5	42.4	21.0	63.4
<i>в т.ч. земеделски кооперации</i>	29.4	0.0	29.4	17.2	11.7	28.9
ОБЩО (стопанска 2000/2001)	368.5	963.8	1 332.3	713.9	25.7	739.6
ОБЩО (стопанска 1999/2000)	373.7	1 048.4	1 422.1	747.3	23.5	770.8
Изменение (%)	-1.4%	-8.1%	-6.3%	-4.5%	8.4%	-4.0%

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Фиг. II.1

Делът на жените в земеделието е малко над 1/3, като в стопанствата на юридически лица и еднолични търговци, жените са само 26%. 12.5% от

работещите в земеделието са на възраст под 35 години, докато тези над 64 години са 28%. Повече от половината от мъжете и жените, работещи в земеделието, са в пенсионна или предпенсионна възраст.

1.2. Селскостопански производствени структури

На база на проведени статистически анкети за три последователни години, МЗГ разполага с информация за селскостопанските производствени структури до 2001 г. За 2002 г. не е планирано извършването на специално наблюдение. През 2003 г. МЗГ, дирекция "Агростатистика", организира преброяване на земеделските стопанства в страната. Подробни данни, анализи за състоянието и тенденции в развитието на селскостопанските производствени структури ще бъдат оповестени след приключване на работата и обобщаване на информацията от това преброяване през 2004 г.

По-конкретни данни за 2002 г. могат да бъдат представени за производствените структури в животновъдството и отчасти в овощарството.

Производствени структури в животновъдството

Структурата на животновъдните стопанства, характерна за България в последните години - много на брой дребни стопанства, се запазва и през 2002г.

През 2002 г. общият брой на животновъдните стопанства се е увеличил с 2,2% спрямо 2001 г. и е достигнал 517,3 хиляди. Увеличението е най-голямо при стопанствата, отглеждащи свине (+11%), като в същото време стопанствата, отглеждащи свине-майки са намалели значително (-44%). Нарастване се наблюдава и при стопанствата, отглеждащи кози (+3%), докато тези при овцете намаляват с около 5%. Говедовъдните ферми са по-малко с около 5%, като намалението е основно в броя на дребните стопанства.

Около 239 хил. млечни крави в България се намират в стопанства, отглеждащи от 1 до 4 крави – със среден брой 1,4 крави на стопанство. Тези стопанства представляват 94,9% от общия брой говедовъдни ферми. Стопанствата, отглеждащи повече от 10 млечни крави са около 2780 със среден брой крави на стопанство 27,5 – общо около 76,6 хил. млечни крави.

Към 1^{ви} ноември 2002 година юридическите лица и ЕТ отглеждат 8,5% от говедата, 13.9% от биволите, 34,2% от свинете, 2,7% от овцете и само 0,1% от козите в България.

Таблица II.2.

Брой на животновъдните стопанства в България към 01.11.2001 г. и 01.11.2002 г.

		Говеда		Биволи		Свине		Овце		Кози	
		2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Професионални животновъдни стопанства	Стопанства /хил.бр./	6.38	6.1	0.17	0.2	3.32	3.0	4.47	4.3	1.94	1.8
	Среден брой животни в едно стопанство	23.9	24.4	16.3	14.0	105.8	135.2	55.3	58.1	16.1	18.1
	Дял от общия брой стопанства	3.0%	3.0%	8.9%	11.2%	1.6%	1.3%	1.8%	1.8%	0.9%	0.8%
	Дял от общия брой животни	24.0%	21.5%	42.5%	33.5%	44.5%	40.3%	15.7%	14.4%	4.6%	4.2%
Дребни животновъдни стопанства	Стопанства /хил.бр./	209.01	200.1	1.73	1.4	204.08	227.4	246.70	232.8	225.02	231.9
	Среден брой животни в едно стопанство	2.3	2.7	2.2	3.5	2.1	2.6	5.4	6.4	2.9	3.1
	Дял от общия брой стопанства	97.0%	97.0%	91.1%	88.8%	98.4%	98.7%	98.2%	98.2%	99.1%	99.2%
	Дял от общия брой животни	76.0%	78.5%	57.5%	66.5%	55.5%	59.7%	84.3%	85.6%	95.4%	95.8%
Общо стопанства	Стопанства /хил.бр./	215.39	206.2	1.90	1.6	207.40	230.4	251.17	237.1	226.96	233.7
	Среден брой животни в едно стопанство	2.9	3.4	3.4	4.7	3.8	4.3	6.3	7.3	3.0	3.2

Източник: МЗГ, "Агrostатистика"

Таблица II.3.

Разпределение на стопанствата по брой на отглежданите млечни крави в едно стопанство към 1.11.2002 г.

Брой млечни крави в едно стопанство	Стопанства (брой)	Дял от общия брой животни (%)
1 - 2	162 141	55.9%
3 - 9	17 624	20.8%
10 - 19	2 052	7.2%
20 и повече	1 417	16.1%
Общо	183 234	100.0%

Източник: МЗГ, "Агrostатистика"

Таблица II.4.

Разпределение на стопанствата по брой на овците-майки в едно стопанство към 1.11.2002 г.

Брой овце-майки в едно стопанство	Стопанства (брой)	Дял от общия брой животни (%)
1 - 9	209 959	54.8%
10 - 19	15 713	13.5%
20 - 49	6 138	12.2%
50 99	1 708	7.9%
100 и повече	826	11.5%
Общо	234 344	100.0%

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Таблица II.5.
Разпределение на стопанствата по брой на козите-майки в едно стопанство към 1.11.2002 г.

Брой кози майки в едно стопанство	Стопанства (брой)	Дял от общия брой животни (%)
1 - 9	228 045	88.5%
10 - 19	2 530	4.8%
20 - 49	943	4.1%
50 99	152	1.6%
100 и повече	55	1.0%
Общо	231 725	100.0%

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Професионални животновъдни стопанства⁴

Спрямо 2001 г. в професионалните стопанства броят на говедата е намалял с 2,7%, на биволиците с 9,4%. Броят на овцете се запазва (+0,5%), а броят на козите се е увеличил с 2,7%. Най-значително е нарастването на броя на свинете (+18,3%), което се дължи на увеличениия среден брой животни в стопанствата – 135,2 свине на стопанство за 2002 г. спрямо 105,8 за 2001 г.

Около 89% от професионалните животновъдни стопанства принадлежат на физически лица. От всички животни, отглеждани в професионалните ферми, 53,2% са на юридически лица и ЕТ.

Юридическите лица и ЕТ представляват 8,6% от професионалните и 0,3% от всички говедовъдни ферми в страната. В тях се намират 39% от говедата, отглеждани в професионалните ферми, и 8,4% от всички говеда в България.

При свиневъдните стопанства юридическите лица и ЕТ представляват 8,3% от професионалните стопанства. В тях се намират 84% от всички свине, отглеждани в професионалните стопанства или около 34,2% от всички свине в България.

⁴ Извадката от професионални стопанства за анкетиране представлява 25% (2120 стопанства) от списък на стопанства, създаден от дирекция "Агростатистика", за изготвянето на който са ползвани различни източници – списък на анкетираните стопанства от дирекция "Агростатистика" през 2000 г. и 2001 г., регистър БУЛСТАТ, както и информация от общински и местни административни източници. В този списък са включени стопанства, отглеждащи най-малко 10 крави или 10 биволици, или 50 овце, или 50 кози, или 50 свине.

От ръководителите (управителите) на стопанства 84% нямат специално земеделско образование, а само практически опит, 10% от тях имат средно-специално земеделско образование и само 6% - висше земеделско образование.

Около 77% от анкетираните стопанства, които отглеждат млечни животни, декларират, че предават мляко за преработка в мандри, около 16% продават директно сурово или преработено мляко, 72,4% ползват част от млякото за собствена консумация, а 36,2% от стопанствата ползват част от издоеното мляко за храна на младите животни.

През периода от 01.11.2001 г. до 01.11.2002 г. от професионалните стопанства са излезли общо над 583 хил. животни – от тях 56,5% са предадени за клане в кланици, 7,2% са заклани директно в стопанствата, 23% са продадени на други стопанства за доотглеждане – за уговяване или за разплод, а 23% са продадени на посредници.

Дребни животновъдни стопанства⁵

Дребните животновъдни ферми през 2002 г. са се увеличили с 2,3% спрямо 2001 г. Увеличението е основно при стопанствата, отглеждащи свине (+11,4%) и кози (+3%). Фамилните говедовъдни ферми са намалели с около 4,2%, а овцефермите са намалели с 5,6%. В същото време средният брой на отглежданите животни в стопанства е увеличен спрямо 2001 г. Общо в тях се отглеждат около 80% от всички животни в страната.

В около 173 хил. стопанства се отглеждат по-малко от 5 млечни крави (средно 1,4 крави). Тези стопанства представляват 94,9% от общия брой говедовъдни ферми в страната. През 2002 г. в 123 хил. стопанства се отглежда само по една млечна крава, или 10% по-малко спрямо 2001 г. Фермите, отглеждащи от 5 до 10 млечни крави, са около 6500 и там се намират 12% от кравите (42,5 хил. броя).

Броят на стопанствата, отглеждащи биволи, е намалял с 19% спрямо 2001 г., но общият брой на животните е нарастнал с 33%, което се дължи на увеличения среден брой отглеждани животни в едно стопанство от 2,2 през 2001 г. на 3,5 през 2002 г.

В 232,8 хил. стопанства се отглеждат овце (-5,6% спрямо 2001 г.), а в 231,9 хил. стопанства се отглеждат кози (+3,0% спрямо 2001 г.). Те обхващат 98% от всички овце, отглеждани в страната и 99% от козите.

Свине се отглеждат в над 227 хил. стопанства (+11,4% спрямо 2001 г.), но само в 17,7 хил. стопанства се отглеждат свине- майки.

От анкетираните стопанства, които отглеждат млечни животни, 36,8% декларират, че предават мляко за преработка в мандри, 7,1% продават директно сурово или преработено мляко, 86,1% използват част от млякото или цялото мляко за собствена консумация, а 26,4% от стопанствата дават част от издоеното мляко за храна на младите животни.

От дребните стопанства през изследвания период са излезли над 2 238 хил. животни. От тях само 17% са предадени директно в кланици, 56,6% са заклани в стопанствата, 8% са продадени за доотглеждане и 18,4% са продадени на посредници. От закланите директно в стопанствата животни, най-голям дял заемат овцете и козите - около 77% общо или над 982 хил. броя животни.

---

⁵ Списък на 120 населени места от цялата територия на страната е изработен след стратифициране в зависимост от официално обявеното население в тях. Организирано е преброяване на всички дребни животновъди във всяко населено място от този списък. То обхваща всички, които не са регистрирани по БУЛСТАТ, не попадат в списъка на професионалните стопанства и притежават най-малко 1 говедо или бивол, или 2 овце, или 2 кози, или 2 свине.

Производствени структури в овощарството

Около 64% от стопанисваните площи с овощни насаждения са концентрирани в земеделски кооперации, чийто дял е едва 5% от стопанствата, отглеждащи овощни видове. Районите с най-висок относителен дял на площи с овощни насаждения, стопанисвани от земеделски кооперации, са Южен централен и Северен централен - съответно 83% и 72%.

Над 90% от стопанства, отглеждащи овощни насаждения в България, са на физически лица и стопанисват близо 21% площите с овощни видове.

1.3. Регистри на производители на селскостопанска продукция

В системата на МЗГ са създадени регистри на производителите на земеделска продукция съгласно Закона за подпомагане на земеделските производители и Закона за тютюна. Данните за броя на регистрираните субекти са показани в таблици II.6. и II.7.

Таблица II.6.

Регистрирани земеделски производители съгласно Закона за подпомагане на земеделските производители по област на осъществявана дейност

№	Област	2001 г.			2002 г.			2003 г.*		
		Физи- чески лица	Юриди- чески лица	ОБЩО	Физи- чески лица	Юриди- чески лица	ОБЩО	Физи- чески лица	Юриди- чески лица	ОБЩО
1	Благоевград	1262	71	1333	1028	111	1139	876	163	1039
2	Бургас	557	59	616	1584	242	1826	1494	416	1910
3	Варна	713	43	756	942	192	1134	1170	313	1483
4	Велико Търново	156	59	215	1360	275	1635	1162	208	1370
5	Видин	463	12	475	618	35	653	1171	54	1225
6	Враца	886	109	995	955	129	1084	1360	171	1531
7	Габрово	16	1	17	352	75	427	316	89	405
8	Добрич	437	109	546	1345	240	1585	1898	972	2870
9	Кърджали	1358	30	1388	961	4	965	1523	21	1544
10	Кюстендил	847	42	889	593	34	627	509	46	555
11	Ловеч	446	77	523	405	99	504	357	140	497
12	Монтана	825	101	926	799	103	902	820	151	971
13	Пазарджик	3084	75	3159	2432	111	2543	2052	192	2244
14	Перник	224	37	261	158	32	190	136	42	178
15	Плевен	1773	199	1972	1254	197	1451	1288	200	1488
16	Пловдив	1384	63	1447	4718	224	4942	6108	394	6502
17	Разград	679	184	863	804	285	1089	809	407	1216
18	Русе	1198	156	1354	1410	251	1661	1307	329	1636
19	Силистра	1793	214	2007	2261	308	2569	886	403	1289
20	Сливен	374	60	434	923	134	1057	858	185	1043
21	Смолян	1344	31	1375	1690	34	1724	1263	73	1336
22	София-град	406	26	432	346	23	369	432	60	492
23	София	1497	66	1563	1071	70	1141	821	137	958
24	Стара Загора	1536	163	1699	1674	306	1980	1734	370	2104
25	Търговище	43	6	49	406	116	522	577	159	736
26	Хасково	1286	78	1364	1753	116	1869	888	127	1015

27	Шумен	778	148	926	709	221	930	1230	284	1514
28	Ямбол	1313	162	1475	1082	236	1318	880	330	1210
	Общо	26678	2381	29059	33633	4203	37836	33925	6436	40361

Източник: МЗГ

* към 30.09.2003 г.

Таблица II.7.

Регистрирани тютюнопроизводители съгласно Закона за тютюна
броя

№	Област	2001 г.	2002 г.	2003 г.
1.	Благоевград	13845	15587	14985
2.	Бургас	2852	3095	2884
3.	Варна	27	15	19
4.	Велико Търново	0	0	0
5.	Видин	2	0	4
6.	Враца	14	13	15
7.	Габрово	0	0	0
8.	Добрич	504	908	915
9.	Кърджали	13601	17871	21075
10.	Кюстендил	650	898	923
11.	Ловеч	2	2	11
12.	Монтана	21	17	24
13.	Пазарджик	2323	2457	1438
14.	Перник	0	0	0
15.	Плевен	32	39	38
16.	Пловдив	717	1067	1469
17.	Разград	1022	1319	1297
18.	Русе	127	127	111
19.	Силистра	2812	3501	3456
20.	Сливен	171	142	172
21.	Смолян	1715	2752	3024
22.	София – град	0	0	0
23.	София	0	0	0
24.	Стара Загора	509	685	649
25.	Търговище	167	212	185
26.	Хасково	4969	7138	7395
27.	Шумен	1579	2048	2553
28.	Ямбол	123	183	147
	Всичко:	47784	60076	64792

Източник: фонд "Тютюн"

1.4. Заетост на територията на страната

Таблица II.8.

Заетост на територията на страната за периода 1999 – 2002 г.

хектари

Основни категории	1999	2000	2001	2002
Общо зърнени (вкл. за фураж)	2 031 782	2 054 218	2 192 974	2 217 560
Общо маслодайни	691 476	601 520	419 226	490 147
Общо технически маслодайни	106 673	85 428	108 199	106 513
Общо зеленчуци и цветя	260 350	214 839	209 707	167 643
Общо временни ливади и едногодишни фуражи (без царевица)	109 019	102 433	102 791	98 966
Посевна площ:	3 199 300	3 058 438	3 032 897	3 080 829
Общо постоянно затревени площи, ливади-овощни градини и др.	2 440 822	2 563 835	2 580 565	2 502 723
Общо трайни насаждения	281 144	252 287	240 780	212 656
Площ със селскостопанско предназначение:	5 921 266	5 874 560	5 854 242	5 796 208
Общо гори	3 697 072	3 697 684	3 698 317	3 702 971
Групи дървета, изолирани дървета, живи плетове	46 044	45 271	46 213	44 943
Естествени зони	723 005	732 963	737 693	747 314
Терени с променен релеф без покритие	161 074	163 031	166 543	170 199
Терени с променен релеф с покритие	359 499	356 392	361 870	358 185
Застроени площи, градски, промишлени и забранени зони	191 400	229 459	234 482	279 540
ОБЩА ПЛОЩ	11 099 360	11 099 360	11 099 360	11 099 360

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Наблюдение за заетостта и използването на територията на България - БАНСИК'2002

Площта със селскостопанско предназначение се формира от посевните площи, трайните насаждения, постоянно затревените площи и др. През 2002 тези площи са 5 796 208 ха и делът им в общата площ на страната възлиза на 52.2 на сто (Таблица II.8.)

Таблица II.9-1.

Дял на площта със селскостопанско предназначение в общата площ на страната за периода 1999 –2002 г.

	1999		2000		2001		2002	
	Площ ха	% обща площ	Площ ха	% обща площ	Площ ха	% обща площ	Площ ха	% обща площ
Площ със селскостопанско предназначение	5 921 266	53.4%	5 874 560	52.9%	5 854 242	52.7%	5 796 208	52.2%

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Между 52 и 53% са площите със селскостопанско предназначение през разглеждания период. От тях 53% са посевните площи, заети със зърнени, маслодайни, технически култури, зеленчуци и едногодишни фуражи и временни ливади. Най-голям е дялът на зърнените култури като леко се увеличава в периода 1999–2002 година и през последните две години достига около 72% от посевната площ. Сравнително постоянен остава дялът на техническите култури и едногодишните фуражи. Наблюдава се леко намаление на временните ливади, засети с житни треви. В последните години се забелязва постоянно леко намаление на трайните насаждения, поддържани от стопанствата. Незначителното намаление на площите със селскостопанско предназначение е вследствие на увеличението на застроените промишлени и градски терени, на естествените зони, резултат от самозалесяването им и др.

Таблица II.10.

Изменение при използването на площите (%) към предходната година

Основни категории	2000/1999	2001/2000	2002/2001
Общо зърнени (вкл. за фураж)	1.1%	6.8%	1.1%
Общо маслодайни	-13.0%	-30.3%	16.9%
Общо технически маслодайни	-19.9%	26.7%	-1.6%
Общо зеленчуци и цветя	-17.5%	-2.4%	-20.1%
Общо ливади и едногодишни фуражи (без царевица)	-6.0%	0.3%	-3.7%
Посевна площ:	-4.4%	-0.8%	1.6%
Общо постоянно затревени площи, ливади-овощни градини и др.	5.0%	0.7%	-3.0%
Общо трайни насаждения	-10.3%	-4.6%	-11.7%
Площ със селскостопанско предназначение:	-0.8%	-0.3%	-1.0%
Общо гори	0.0%	0.0%	0.1%
Естествени зони	1.4%	0.6%	1.3%

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Разгледана по области, с най-голям относителен дял на площите със селскостопанско предназначение в България е област Добрич – 357 506 ха (6,2% от тези площи в страната), следвана от област Бургас – 320 802 ха (5,5%), област Пловдив – 319 913 ха (5,5%), област Плевен – 315 388 ха (5,4%). В четирите водещи области се наблюдава незначително намаление в площите със селскостопанско предназначение спрямо 2001 год.

Таблица II.11.

Площ със селскостопанско предназначение по области през 2002 г.

Област	хектара	%	Област	хектара	%
ДОБРИЧ	357 506	6.2%	СОФИЯ-ОБЛАСТ	278 149	4.8%
БУРГАС	320 802	5.5%	ВЕЛИКО ТЪРНОВО	269 132	4.6%
ПЛОВДИВ	319 913	5.5%	ЯМБОЛ	241 125	4.2%
ПЛЕВЕН	315 388	5.4%	ВАРНА	226 805	3.9%
ВРАЦА	291 613	5.0%	МОНТАНА	224 107	3.9%
СТАРА ЗАГОРА	288 293	5.0%	16 ОБЛАСТИ	2 381 984	41.1%
ХАСКОВО	281 391	4.9%	ОБЩО:	5 796 208	100.0%

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Забележка: Дадени са областите с най-голям относителен дял на площите със селскостопанско предназначение.

В посевната площ са включени всички площи с едногодишни култури и временните ливади с житни и бобови треви. Посевните площи в България през 2002 год. са 3 080 829 ха и представляват 53,2% от площите със селскостопанско предназначение (Таблица II.12.).

Таблица II.12.

Дял на посевната площ в площта със селскостопанско предназначение за периода 1999 –2002 г.

	1999		2000		2001		2002	
	Площ ха	% площ със с.стоп предназ- чение	Площ ха	% площ със с.стоп предназ- чение	Площ ха	% площ със с.стоп предназ- чение	Площ ха	% площ със с.стоп предназ- чение
Посевна площ	3 199 300	54.0%	3 058 438	52.1%	3 032 897	51.8%	3 080 829	53.2%

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

През 2002 година необработваната земеделска земя представлява около 8% от площите със селскостопанско предназначение. Техният дял е увеличен с около 1% спрямо 2001 година. В категорията "необработвана земя" са включени трайни насаждения, които не се стопанисват, ниви, които не са обработвани повече от 3 години и са се превърнали в неподдържани ливади.

Чрез анкетата за определяне на заетостта и използването на територията на страната (БАНСИК) се дава възможност да се проследи промяната в заетостта по позициите от номенклатурата, като се кръстосват кодове от физическата номенклатура през различните години. По такъв начин се прави анализ на сеитбообръщението на отделните култури през стопанските години. При пшеницата засетите площи през 2002 година са 1 382 890 ха. Наблюдава се увеличение с 1.2% спрямо 2001 година. Сеитбооборотът е извършен върху 61,5% от площите с пшеница, като делът на предшественик оковни култури е 36,6%. При царевицата сеитбооборотът е осъществен върху 83% Делът на предшественици пшеница и ечемик е 60,2%. Площите, засети със слънчоглед през 2002 година са 477 276 ха или с 19.8% повече от тези през 2001 година. Сеитбооборотът при слънчогледа е извършен на 94% от площите. Най-висок е делът на предшествениците пшеница и ечемик – 71.6%. 16.4% площите, които са били оставени да почиват през 2001 година са включени в сеитбооборота на пшеницата, царевицата и слънчогледа през 2002 година (около 135 хил. ха).

От направения анализ може да се направи изводът, че провежданият сеитбооборот при основните култури отговаря на технологичните им изисквания.

1.5. Поземлена реформа

Възстановяване на собствеността върху земеделските земи и развитие на поземлените отношения

С промяната в Закона за собствеността и ползването на земеделските земи (ЗСПЗЗ), ДВ, бр. 99/2002г., изм. и доп., ДВ, бр. 16/2003г. се регламентират дейностите по втория етап на поземлената реформа, а именно установяване и развитие на поземлените отношения, информационно осигуряване и развитие на пазара на земеделските земи.

С измененията в Правилника за прилагане на ЗСПЗЗ (ППЗСПЗЗ), ДВ бр. 31 от 04.04.2003г се направи нова стъпка към реализиране на логичния етап, следващ реституирането на земеделските земи. Това са дейностите по организиране и развитие на поземлените отношения. През 2002 и 2003 г. бяха подготвени документи, администриращи тези отношения. Разработени са правила за прилагането на новата гл. V "а" от ЗСПЗЗ, които включват подаване на декларации за ползването на земеделските земи, изготвяне на карти с масиви за ползване, изготвяне на споразумения между собственици и ползватели. Предвидено е при прилагане на дейностите по ползването на земеделските земи да се следи непрекъснато динамиката на пустеещите имоти по региони. Информацията ще служи за изготвяне на анализи на явлението, респективно предприемане на мерки за намаляване на тези площи. Насърчаването на собствениците на пустеещите земи е с цел обработката им и увеличаване на земеделското производство, като това е първият етап от програма за разработването им.

МЗГ осигури и информационното обслужване на дейността "Ползване на земеделските земи". По отношение на развитието на пазара на земята се въведе в експлоатация програмна система "АЛИС" /Agricultural Land Information System/ като резултат от работата по изпълнението на проект по ФАР – BG 9812-01 "Помощ за развитието на пазара на земята в България". Беше доставен нов хардуер и базов ГИС /географска информационна система/ и разработен на негова база приложен софтуер АЛИС в 28 Областни дирекции "Земеделие и гори" и МЗГ. Системата е съвместима с предвидените процедури и програмно осигуряване по изготвянето на кадастрални карти и регистри за територията на страната по реда на Закона за кадастъра и имотния регистър.

Върху наличните данни е възможно извършването на голям брой справки, баланси и пространствени анализи на нива землище, община, област и за цялата страна в МЗГ въз основа на които да могат да бъдат взимани управленски решения. Това ще доведе до подобряване на административното обслужване в структурите на МЗГ, включително ще подпомогне потребителите на тази информация във връзка с търсенето и предлагането на земеделските земи.

АЛИС е първата национална информационна система в Министерство на земеделието и горите в България за поземлени имоти. Опитът който МЗГ ще придобие в резултат изпълнение на дейностите при въвеждането на системата в експлоатация е уникален. Подобен опит за обединяване данните за поземлените имоти в единна база данни не е правен досега.

Съдържайки основната база данни за местоположение и собственост на земеделските имоти в единна база данни на ГИС, и съгласно стратегията за създаване на Интегрирана система за административен контрол /ИСАК/, проектът ще послужи за основа при създаването на ИСАК.

1.5.2. Възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд

Възстановяването на собствеността върху горите и земите от горския фонд приключи в края на 2002 г. и началото на 2003 г. През 2003 година се извършва съвместяването на цифровите модели на картата на възстановената собственост по ЗСПЗЗ и картата на възстановената собственост по Закона за възстановяване на собствеността на горите и земите от горския фонд /ЗВСГЗГФ/, след което ще се пристъпи към изпълнение на съдебните решения и обезщетение на собствениците, съгласно параграф 8 от ЗВСГЗГФ.

1.5.3. Държавен поземлен фонд

През 2002 г., след проведени търгове от областни дирекции "Земеделие и гори" и конкурс от Министерство на земеделието и горите, са предоставени за дългосрочно ползване под наем и аренда около 94 хил. дка обработваеми земи от Държавния поземлен фонд /ДПФ/ в страната /Таблица II.14. /.

В изпълнение на приетите изменения и допълнения на ЗСПЗЗ /ДВ, бр.99/2002 г. /, и на ППЗСПЗЗ/ ДВ, бр.31/04.04.2003./ и регламентирания ред за отдаване на земите от ДПФ под наем и аренда чрез търг или конкурс, със заповед на министъра на земеделието и горите е открита процедурата за провеждане на търгове за стопанската 2003/2004 г. и са разработени и одобрени документи за участие в търга.

Разработени са указания за реда на предоставяне на земеделски земи от ДПФ под наем и аренда без търг или конкурс. Целта на предоставянето по този ред е повишаване интереса към ползването на земи от ДПФ, необработвани две и повече стопански години. При отдаването на земи по този ред Министерството въведе и допълнителен едногодишен гратисен период, в който наемателите да могат да обработят земите, след което да пристъпят към осъществяване на програмите си.

През отчетния период, 2002 г. и първото шестмесечие на 2003 г., са определени критерии и ред за извършване на замени на земеделски земи от ДПФ със земеделски земи - частна собственост, на физически и юридически лица и за замяна на негодни за земеделско ползване земи от ДПФ в стопанските дворове на бившите ТКЗС.

В резултат на извършени замени държавата е отстъпила право на собственост върху 42 067 дка, а е придобила в собственост 48 079 дка.

В по-голямата част извършените замени са с цел комасиране на имоти на частни собственици и създаване на условия за осъществяване на крупни инвестиционни проекти.

Определен е ресурса земи от ДПФ за обезщетяване на собственици по чл.10в, ал.1 от ЗСПЗЗ, като са издадени 16 броя заповеди на министъра на земеделието и горите, за 5 872 дка от ДПФ.

Във връзка със Закона за изменение и допълнение на ЗСПЗЗ и удължаване на срока - от 25.10.2002 г. до 26.04.2003 г., за подаване на заявления за обезщетяване на собственици по чл.10в, ал.1, т. 1 и т.3 от ЗСПЗЗ, за периода са приети 1 206 бр. заявления. Издадени са заповеди на министъра на земеделието и горите за определяне на дължимото обезщетение на 94 правоимащи лица за 14 326 дка земеделски земи, а е отказано право на обезщетяване по 249 бр. заявления. Продължава процедурата по разглеждане на заявления и установяване правата на собствениците.

Разработени са и са утвърдени Указания за изпълнение на техническите дейности при изработване на плановете за обезщетяване на собствениците със земя. В МЗГ са постъпили 96 бр. технически задания за изработване на плановете за обезщетяване на собствениците със земя за 249 371 дка.

Изготвена е "Инструкция за организация на работата на поземлените комисии при предаване на информацията за издадените поименни компенсационни бонове на Централния регистър на компенсаторни инструменти".

В ход са процедурите по провеждане на 19 общински, 10 областни и национални търгове за продажба на земи от ДПФ на притежатели на поименни компенсационни бонове (ПКБ). Ресурсът земи от ДПФ, който ще бъде обявен на търг за продажба на притежателите на ПКБ е в размер на 160 хил. дка.

Издадени са 35 броя заповеди на министъра на земеделието и горите, с които са определени за оземляване 295 хил. дка държавни земи и с решения на общинските съвети 151 хил. дка общински земи в 27 области на страната.

Към 01.06.2003 общинските служби по земеделие и гори са постановили решения за признато право на оземляване на 20 207 броя безимотни и малоимотни граждани и домакинства за 152 хил. дка земеделски земи. В съответствие с начина на оземляване /чрез отдаване под наем или чрез прехвърляне право на собственост/, с правоимащите лица са сключени договори за дългосрочно ползване под наем /минимален срок 5 години, максимален – 10 години/ на 57 877 дка земи и са оземлени чрез прехвърляне право на собственост 1 481 лица за 9 588 дка.

Таблица II.14.

Земи от ДПФ, предоставени през 2002 г. за дългосрочно ползване под наем и аренда, чрез търг и конкурс

Област	Обявени на търг земи от ДПФ за отдаване по наем и аренда / дка/	Спечелени на търг / дка/	Обявени земи от ДПФ за отдаване чрез конкурс в МЗГ / дка/	Спечелени на конкурс в МЗГ / дка/
Благоевград	2024,858			
Бургас	17503,696	1517,386		
Варна	24529,18	15677	3701,834	1079,646
В. Търново	8594,809	769,918		
Видин	15018,608	856,209		
Враца	13574,683	745,802		
Габрово	748,719			
Добрич	36283,561	29147		
Кърджали	3549,829	1684,487		
Кюстендил	165,848	35,304		
Ловеч	1739			
Монтана	9800,18			
Пазарджик	2645,177	-	958,164	808,121
Перник	740			
Плевен	24477,535	5934,517		

Пловдив	4708,026	731,935	1968,403	385,181
Разград	19894,509	8283,798	165,21	165,21
Русе	6721	2372,286		
Силистра	28675,16	13983,325	1366,357	1366,357
Сливен	3193,413	2191,622		
Смолян	1932,41			
София				
Софийска обл.	2808,942			
Търговище	6902,934	1092,751		
Ст. Загора	1337,609			
Хасково	10136,574	1704,182		
Шумен	33073,537	2169,125	1022,847	938,981
Ямбол	9069,646	203,875		
Общо за страната	286484,29	89100,522	9182,815	4743,496

Източник: МЗГ, дирекция "Поземлени отношения"

2. Производствени и икономически резултати през 2002 година и прогноза за 2003 година. Система от икономически сметки за селското стопанство

2.1. Производство

2.1.1. Продукция от растениевъдството

2.1.1.1. Зърнопроизводство

През стопанската 2001/2002 г. зърнопроизводството в страната се запазва на нивото на предходната година. Засетите площи са 2 218 хил. ха, което представлява 41,6% от (ИЗП) за страната. С най-висок процент зърнени култури от ИЗП са областите Добрич – 9,5%, Плевен – 8,3% и Враца – 6,5%. Увеличение на площите спрямо предходната година има в област Търговище – 21,1%, Габрово – 17,0%, Враца – 16,0%, Стара Загора – 15,5% и др. Производството възлиза на около 6 702 хил. т. Въпреки неблагоприятните климатични условия за есенните култури, проведените агротехнически мероприятия при пшеницата и ечемика успяха до голяма степен да ги компенсират и се достигна производство, съответно 4 123 хил. т. и 1 211 хил. т.

Падналите валежи през лятото и есента на 2002 г. благоприятстваха развитието на пролетниците, което доведе до значително увеличение на добивите спрямо 2001 г.

Изключение се наблюдава в Северозападния район, където трайното засушаване доведе до силно понижаване на добивите при почти всички култури.

Влажното лято и есен не позволиха нормалното стартиране на есенната кампания. Малко на брой бяха дните през август, септември и октомври, когато беше възможно да се работи на полето. В този период валежите в почти всички области на страната надвишаваха до 2 пъти нормите и възпрепятстваха полските работи.

Поради неблагоприятните агроклиматични условия се забави и освобождаването на площите от късните предшественици, което допълнително удължи срока на сеитбата. В следствие на това засетите площи с есенници бележат намаление.

Пшеница

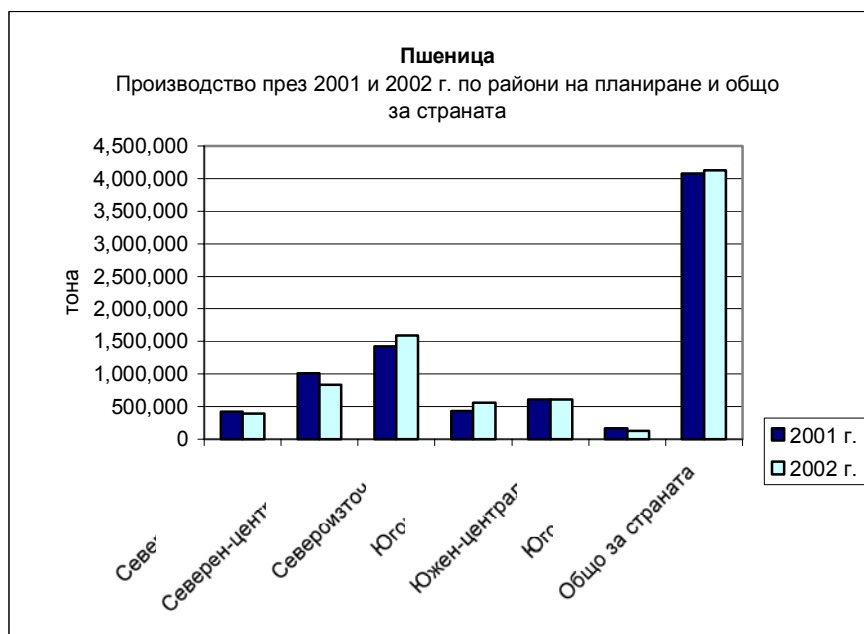
По традиция производството на пшеница заема най-голям относителен дял в зърнопроизводството като цяло. Площите, засети с пшеница за реколта`2002 са с 1,19% повече от тези през 2001 г. и възлизат на 1 383 хил. ха, в т.ч. твърда пшеница 21 хил. ха. Реколтираните площи през 2002 г. възлизат на 1 368 хил. ха, произведени са 4 123 хил. т пшеница - с 1,13% повече от предходната година. Средният добив за последните две години остава сравнително постоянен. С най-големи площи, производство и среден добив е Североизточния район (Таблица II.15.).

Таблица II.15.

Производство на пшеница от реколти `2001и `2002

Райони	Площи /реколтирани/ [ха]		Среден добив [тона/ха]		Производство [тона]	
	2001 г.	2002 г.	2001 г.	2002 г.	2001 г.	2002 г.
Северозападен	140 872	175 119	3,013	2,260	424 476	395 725
Северен-централен	295 043	287 440	3,427	2,909	1 011 047	836 149
Североизточен	455 242	432 869	3,127	3,674	1 423 470	1 590 558
Югоизточен	171 726	174 866	2,540	3,222	436 160	563 416
Южен-централен	222 616	230 876	2,751	2,628	612 334	606 685
Югозападен	70 006	67 457	2,429	1,931	170 010	130 232
Общо за страната	1 355 505	1 368 627	3,008	3,012	4 077 497	4 122 765

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Фиг. II.2

За реколта`2003, по прогнозни данни на дирекция “Агростатистика” на МЗГ, към месец юни 2003 г., засетите площи са около 903 хил. ха, а очакваното производство ще възлезе на около 2 243 хил. т и среден добив от около 2,610 т/ха.

Ръж и тритикале

През последните няколко години е засилен интересът на производителите към тези две култури, като площта им се стабилизира на около 23 - 25 хил. ха.

Засетите площи за реколта`2002 са съответно: за ръжта 13,6 хил. ха и 10,4 хил. ха за тритикале. Произведени са 18 хил. т ръж, при среден добив 1,398 т/ха и 23 хил. т тритикале, при среден добив от 2,302 т/ха.

Ечемик

Засетите площи за реколта`2002 възлизат на 393 хил. ха, което е с 34,02% повече спрямо 2001 г. (вкл. пролетен ечемик – 22,5 хил. ха), а реколтираните площи са 389 хил.ха. Производството е нараснало с 30,08% и възлиза на 1 211 хил. т, което се дължи основно на увеличените площи. Средният добив е 3,116 т/ха или с 2,19% по-нисък от 2001 г. Тенденцията към увеличение на площите, заети с ечемик през последните години се дължи преди всичко на интереса, който проявяват земеделските производители към тази култура, поради добрата реализационна цена.

Таблица II.16.

Производство на ечемик от реколти ` 2001и `2002

Райони	Площи /реколтирани/ [ха]		Среден добив [тона/ха]		Производство [тона]	
	2001 г.	2002 г.	2001 г.	2002 г.	2001 г.	2002 г.
Северозападен	19 970	27 949	3,170	2,043	63 305	57 097
Северен - централен	60 724	82 818	3,463	2,972	210 265	246 154
Североизточен	48 339	101 676	3,414	3,664	165 019	372 578
Югоизточен	82 968	83 603	2,930	3,363	243 096	281 144
Южен - централен	70 898	79 318	3,203	2,840	227 104	225 293
Югозападен	9 298	13 434	2,380	2,171	22 129	29 169
Общо за страната	292 197	388 798	3,186	3,116	930 918	1 211 435

Източник: МЗГ, “Агростатистика”

Площите и производството на ечемик за 2002 г. са нараснали над 2 пъти в Североизточния район на страната - 101 хил. ха и 372 хил. т. Общото производство за страната от реколта`2002 е с 281 хил. т повече спрямо предходната година.

По прогнозни данни на проведената от дирекция “Агростатистика” анкета, към месец юни 2003 г. производството на ечемик за 2003 г. ще възлезе на около 569 хил. т, при среден добив около 2,26 т/ха. Прогнозните площи са около 262 хил. ха, в т.ч. пролетен ечемик.

Овес

През последните няколко години е налице тенденция на запазване на площите на овеса в рамките на 45 - 55 хил. ха. Производството задоволява изцяло вътрешните потребности от фуражно зърно. През 2002 г. производството на овес възлиза на 62 хил. т, което е с 37,4% по-ниско от това през 2001 г. Засетите площи са с 12,3% по-малко спрямо 2001 г. /52,7 хил. ха/ и възлизат на 46,2 хил. ха (по данни на БАНСИК), в т.ч. реколтирани - 41 хил. ха.

Таблица II.17.
Производство на овес през 2001-2002 г.

Райони	Площи /реколтирани/ [ха]		Среден добив [тона/ха]		Производство [тона]	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Северозападен	13 217	9 482	1.914	1.300	25 302	12 327
Северен централен	20 434	7 213	2.144	1.580	43 816	11 396
Североизточен	2 515	4 800	2.018	1.730	5 076	8 305
Югоизточен	5 668	6 403	1.453	1.900	8 233	12 165
Южен централен	4 874	4 495	1.702	1.180	8 296	5 304
Югозападен	4 592	8 632	1.755	1.500	8 058	12 948
Общо за страната	51 300	41 025	1.926	1.522	98 781	62 445

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Царевица за зърно

През 2002 г. заетите площи с царевица за зърно са с 22,72% по-малко спрямо 2001 г. и са в размер на 309,2 хил. ха (в т.ч. реколтирани - 304 хил. ха). Характерно за последните няколко години е редуцирането на площите, заети с царевица за зърно. Основното производство е на неполивни площи, а добивите се формират главно от агрометеорологичните условия през годините. Поради затоплянето на климата в страната, този фактор ще продължава да оказва влияние в производството на царевица.

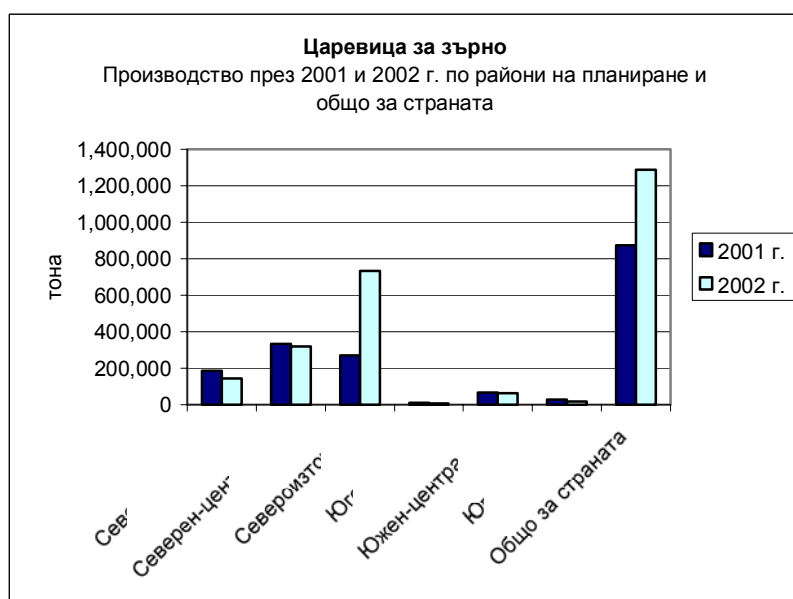
Намалените площи на царевицата за зърно през 2002 г. бяха компенсирани от по-високия среден добив (4,236 т/ха), поради благоприятното въздействие на падналите валежи през лятото и производството достигна 1 288 хил. т /Таблица II.18./. С най-голям дял в производството са Североизточен и Северен-централен район.

Засетите площи на царевицата за силаж са в размер на 51 хил. ха, а реколтираните – 50 хил. ха. Производството е 764 хил. т или с 109,89% повече спрямо 2001 г. Средният добив е увеличен около 2 пъти – 15,213 т/ха.

Таблица II.18.
Производство на царевица за зърно от реколти ` 2001 и `2002 г.

Райони	Площи /реколтирани/ [ха]		Среден добив [тона/ха]		Производство [тона]	
	2001 г.	2002 г.	2001 г.	2002 г.	2001 г.	2002 г.
Северозападен	60 164	49 329	2,996	2,930	180 251	144 535
Северен-централен	97 610	81 588	3,318	3,930	323 847	320 642
Североизточен	167 073	152 904	1,576	4,800	263 307	733 939
Югоизточен	3 534	1 701	3,356	5,039	11 860	8 571
Южен-централен	16 559	14 092	3,930	4,440	65 077	62 567
Югозападен	8 173	4 441	3,463	4,020	28 303	17 851
Общо за страната	353 113	304 055	2,471	4,236	872 645	1 288 105

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Фиг. II.3.

Във връзка с настъпилото засушаване в страната през последните години, като алтернатива на царевицата се явява соргото. През 2002 г. неговото производство е 8 967 т. Засетите площи са 4,7 хил. ха, а реколтираните - 4,3 хил. ха.

Площите на царевицата през 2003 г. по предварителни данни на дирекция "Агростатистика" са около 489 хил. ха.

Ориз

През 2002 г. производството на оризова арпа възлиза на 17 955 т. Площите, засети с ориз са 4 190 ха, спрямо 2001 г. /3,9 хил. ха / те са нараснали с 6,99%. Реколтирани са 4 165 ха оризища. Средният добив е 4,310 т/ха.

През 2003 г., по предварителни данни на дирекция "Агростатистика", площите на ориза възлизат на 5 244 ха и са разположени основно в Южен-централен район.

2.1.1.2. Технически и маслодайни култури

През 2002 г. делът на площите с технически и маслодайни култури (без тютюн) от ИЗП /по данни на дирекция "Агростатистика"/ е 11,19%или 555 хил. ха, а само на маслодайните - 490 хил. ха (9,2% от ИЗП за страната). Най-много площи с маслодайни култури са застъпени в Североизточния район на България.

Слънчоглед

Делът на заетите със слънчоглед площи през 2002 г. е 97,4% от общата площ на маслодайните култури и възлиза на 477 хил. ха или 9,0% от ИЗП. Увеличението на площите спрямо 2001 г. е с 19, 8%.

Маслодайният слънчоглед е основен суровинен източник за производството на олио у нас.

Засетите площи с маслодаен слънчоглед през 2002 г. възлизат на 433 хил. ха или с 21,73% повече спрямо 2001 г., от тях са реколтирани 427 хил. ха. Увеличението на площите се дължи на засиленото търсене на слънчогледово семе и добрата реализационна цена.

През 2002 г. общото производство на слънчоглед е 645 хил. т /в т.ч. на маслодаен - 599 хил. т и шарен – 46 хил. т/, като повишението е с 59,26% спрямо 2001 г. Средният добив е с 31,73% по-висок от 2001 г. (1,370 т/ха). С най-много площи в страната са Североизточен и Северен-централен райони.

Площите на шареният слънчоглед се запазват на ниво около 43 хил. ха и производство от 46 хил. т.

Таблица II.19.

Производство на слънчоглед от реколти ` 2001 и `2002

Райони	Площи /реколтирани/ [ха]		Среден добив [тона/ха]		Производство [тона]	
	2001 г.	2002 г.	2001 г.	2002 г.	2001 г.	2002 г.
Северозападен	50 747	56 519	1,100	1,040	55 816	58 758
Северен-централен	99 357	126 806	1,327	1,400	131 851	177 442
Североизточен	112 113	164 161	0,970	1,657	108 754	272 028
Югоизточен	51 056	52 532	0,762	1,085	38 897	57 015
Южен-централен	70 940	63 700	0,905	1,101	64 167	70 164
Югозападен	5 529	7 295	1,013	1,366	5 602	9 962
Общо за страната	389 742	471 013	1,039	1,370	405 087	645 369

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

По предварителни данни на дирекция "Агростатистика", засетите площи със слънчоглед през 2003 г. са около 726 хил. ха.

Рапица

Площите, засети с маслодайна рапица за реколта`2002 бележат намаление спрямо предходната година с 40,12 % и възлизат на 10,2 хил. ха, от тях са реколтирани 6,9 хил ха.

Производството е 8 хил. т и намалява с 57,89 % спрямо 2001 г. Средният добив е 1,168 т/ха или с 6,36 % по-висок от предходната година.

Захарно цвекло

Захарната индустрия е една от най-старите индустрии в страната. През последните години производството на захар от захарно цвекло значително намалява. Понижението на размера на реколтираните площи със захарно цвекло е вследствие липсата на нова прибираща техника, увеличеният обем на ръчен труд, използването на неполивни площи и неспазване на някои технологични изисквания при отглеждане на културата. Това довежда до увеличаване себестойността на продукцията и нерентабилност на производството на бяла захар.

По данни на дирекция "Агростатистика" производството на захарно цвекло през 2002 г. възлиза на 51 хил. т или около 2,7 пъти повече от предходната 2001 г. Средният добив за страната е в размер на 23,740 т/ха, като най-висок е в Южния Централен район на страната – 47,01 т/ха. Спрямо 2001 г. добивът е нараснал с 68,37%, което се дължи на по-благоприятните климатични условия. Реколтираните площи през 2002 г. са в размер на 2 162 ха, като за 2001 г. те са 1 343 ха.

Влакнодайни култури – памук, лен и коноп

Площта на влакнодайните култури през 2002 г. е 6 770 ха. В структурата на влакнодайните култури най-висок е относителният дял на памука – 93,1% /Таблица II.20./

Таблица II.20.
Структура на влакнодайните култури

Години	Обща площ /ха/	Памук -% от общата площ	Лен - % от общата площ
2001	14 689	98,4	1,6
2002	6 770	93,1	6,9

По данни на дирекция "Агростатистика" площите, засети с памук през 2002 г. са 6 300 ха. Производството запазва нивото си от 10 хил. т през двете години, което се дължи на по-високия среден добив от хектар – 1,59 т /2002 г./ при 0,69 т /2001г./. Основните производствени райони на памука са Югоизточен и Южен-централен.

Площите на лена, като втора по значение влакнодайна култура, през 2002 г. са 470 ха, при 240 ха за 2001 г. Производството през 2002 г. възлиза на 43 т влакно.

Коноп в момента в страната не се реколтира.

Ограниченото производство на памука и лена и преустановяването на отглеждане на конопа се дължи преди всичко на високата им трудоемкост и използването на остаряла, ниско производителна техника, което ги прави неефективни.

През последните няколко години световната тенденция е към увеличаване на потреблението на естествените влакна в бита и промишлеността за сметка на синтетичните, което ще даде отражение и у нас. В България съществуват благоприятни почвено-климатични условия за отглеждане на влакнодайни култури и добре развита текстилна промишленост. Това налага да бъдат предприети мерки за увеличаване на производството им. Такива мерки са посочени в разработената стратегия за развитие на влакнодайните култури за периода 2003–2007 г.

Хмел

Хмелопроизводството в България е съсредоточено най-вече в Чепинското корито в землищата на гр. Велинград и гр. Ракитово. Общо хмеловите насаждения за страната възлизат на около 220 ха. Отглеждат се предимно американски сортове хмел – Nugget, Chinook, CFJ – 8.

Тютюн

Площите, разсадени с тютюн през 2002 г. са в размер на 42 016 ха или с около 12% по-малко в сравнение с предходната година. Поради неблагоприятните агрометеорологични условия около 6% от разсадените площи са пропаднали, а реколтираните площи достигат 39 366 ха.

В най-голяма степен са намалели площите при тютюн “Бърлей” от 4 928 ха през 2001 г. на 3 730 ха през 2002 г. При останалите два типа се наблюдава същата тенденция, но в по-слаба степен. Реколтираните площи през 2002 г. са по-малко с около 12% при ориенталския тютюн и с 13,5% при тип “Виржиния”.

Таблица II.21.

Площи, добиви и производство на тютюн по типове, 2001 – 2002 г.

Тип тютюн	2001				2002			
	Разса- дени площи (ха)	Рекол- тирани площи (ха)	Среден добив (т/ха)	Произ- водство (тона)	Разса- дени площи (ха)	Рекол- тирани площи (ха)	Среден добив (т/ха)	Произ- водство (тона)
Ориенталски	32 183,5	31 669,3	1,25	39587	29 411,5	27 946,8	1,66	46 508
Виржиния	9 730,9	8 889,7	1,43	12712	8 403,3	7 688,8	1,52	11 687
Бърлей	5 899,8	4 927,7	1,12	5519	4 201,6	3 730,0	1,09	4 055
Общо	47 814,2	45 486,7	1,27	57 818	42 016,4	39 365,6	1,58	62 250

Източник: МЗГ, “Агростатистика”

Производството на тютюн през 2002 г. е нарастнало с около 8% в сравнение с предходната година, като резултат от значително по-високия среден добив - от 1,27 т/ха през 2001 г. на 1,58 т/ха през 2002 г. Реколтата `2002 от тютюн е в размер на 62 250 тона, от които 75% са Ориенталски тютюн, 19% - “Виржиния”, а производството на тип “Бърлей” достига 4 055 тона. Нарастване на производството се наблюдава единствено при ориенталския тютюн, в резултат на значителното увеличение на средния добив –1,66 т/ха за реколтата `2002, при 1,25 т/ха през 2001 г. При останалите

два типа е налице намаление на производството, което е по-силно изразено при тютюн тип "Бърлей". За разлика от тип "Виржиния", при който се наблюдава спад само на реколтираните площи, при тип "Бърлей" намалява и средният добив с приблизително 3%, в сравнение с предходната година.

2.1.1.3. Медицински и ароматни култури

В последните години нараства интересът към медицинските и ароматни култури.

Розовите градини през 1989 г. са 2,5 хил. ха. С връщането на земята след 1991 г. повечето от розовите насаждения бяха изоставени, в резултат на което площите намаляха до около 1,1 хил. ха. От 1998 г. до 2001 г. са създадени около 350 ха нови насаждения, а през 2002 г. около 480 ха.

През 2003 г. се очаква увеличение на площите с маслодайна роза с около 300 ха /по данни на Института по розата и етерично-маслените култури в гр. Казанлък/.

В таблица II.22. посочените данни за етерично-маслените и лекарствени култури в страната са неокончателни и ориентировъчни, даващи информация за тяхната структура.

Таблица II.22.

Площи, производство и средни добиви на етерично-маслените и лекарствени култури

Култура	Площ [ха]			Среден добив [тона/ха]			Производство [тона]		
	2000г.	2001г.	2002г.	2000 г.	2001г.	2002г.	2000г.	2001г.	2002г.
Маслодайна роза	1 325,0	1 415,1	1 483,3	2,320	2,800	1,840	3 079,0	3 965,0	2 742,0
Лавандула	2 221,4	2 353,1	2 904,8	1,530	1,650	1,730	3 407,0	3 893,0	5 025,0
Мента	44,7	62,2	141,9	7,760	5,560	1,990	347,0	346,0	283,0
Кориандър	4 758,0	6 856,0	26 860,2	1,020	0,830	0,940	4 880,0	5 738,0	25 186,0
Силибум	240,0	120,0	230,0	0,380	0,400	0,390	92,0	48,0	90,0
Шипка	6,5	9,5	9,5	0,650	1,220	0,380	3,9	11,6	3,6
Резене	436,5	623,6	742,0	0,910	0,770	1,240	399,0	479,0	925,0
Маточина	5,7	26,5	41,1	2,980	1,060	0,170	17,0	28,0	29,0
Невен	1,2	0,2	0,0	0,015	0,060	0,000	1,8	0,1	0,0
Мащерка	0,0	0,0	0,1	0,000	0,000	4,000	0,0	0,0	0,4
Хизоп	0,0	0,0	1,0	0,000	0,000	0,000	0,0	0,0	0,0
Салвия	487,7	150,0	279,0	3,370	3,500	2,390	1 644,0	525,0	667,0
Лайка	3,8	8,5	82,0	0,300	0,740	0,540	1,1	6,3	44,6
Бял риган	1,7	6,7	102,0	2,000	0,980	1,170	3,4	6,6	119,7
Медицинска ружа	0,0	0,0	2,5	0,000	0,000	1,720	0,0	0,0	4,3
Ехинацеа	0,3	0,3	0,3	1,800	2,000	2,000	0,5	0,6	0,6
Жълт кантарион	39,2	36,8	42,2	1,650	1,850	0,200	65,0	68,0	8,4
Валериана	2,1	2,0	0,0	1,700	1,500	0,000	3,5	3,0	0,0
Майорана	0,0	0,1	57,0	0,000	3,680	0,040	0,0	0,2	210,0
Копър	0,0	0,0	1,0	0,000	0,000	1,000	0,0	0,0	1,0
Анасон	0,0	0,0	1,0	0,000	0,000	0,400	0,0	0,0	0,4

Източник: Областни дирекции "Земеделие и гори"

2.1.1.4. Зеленчуци

През 2002 г. около 136 хил. ха са заети със зеленчуци (без семейните градини). Относителният дял на оранжерии и парниците представлява по-малко от 1% от общите площи. В южните райони на страната са концентрирани 75% от откритите площи. Основна част от площите на открито заемат картофите (38%), домати (11%) и пиперът (10%), като площите на картофите и пипера са увеличени съответно със 7% и с 4%, в сравнение с предходната година. Площта на домати намалява с 6%.

Използваните покрити площи са увеличени с 14% в сравнение с 2001 г. и включват оранжерии и парници (вкл. площите с единични и двойни тунели от стъкло, от обикновено полиетиленово фолио, от подсилено или от термоустойчиво фолио).

Таблица II.23.

Използвани площи за зеленчукопроизводство - реколта '2002

Основни площи	Ед.мярка	Използвани площи - реколта'2002 г.
Открити площи	ха	134 745.5
Оранжерии (стъклени и полиетиленови)	ха	688.6
Парници	ха	269.3
Общо	ха	135 701.4

Източник: МЗГ, "Агrostатистика"

Таблица II.24.

Използвани площи за зеленчукопроизводство - реколта'2001

Използвани площи		Ед.мярка	Използвани площи реколта'2001 г.
Открити площи		ха	133 639.8
Оранжерии	Стъклени отопляеми	ха	481.9
	Стъклени неотопляеми	ха	45.5
	Полиетиленови отопляеми	ха	24
	Полиетиленови неотопляеми	ха	119.8
	Общо оранжерийна площ	ха	671.2
Парници		ха	153.5
Общо		ха	134 464.5

Източник: МЗГ, "Агrostатистика"

Таблица II.25.

**Производство от покрити площи на основни
зеленчуци – реколта'2002**

Зеленчуци	Общо производство (тона)
Домати	23 875
Краставици и корнишони	21 271
Пипер	986
Лют пипер	147
Салати	123
Марули	1 122
Репички	38
Лук-кромид зелен	118

През 2002 г. производството на домати възлиза на 245 хил. т, в т.ч. оранжерийни 23,9 хил. т. Производството на пипер е 165,6 хил. т, в т.ч. оранжерийна продукция 986 т и е нараснало в сравнение с 2001 г.с 16,7%. През 2002 г. са произведени 73,5 хил. т краставици (дългоплодни и късоплодни), в т.ч. оранжерийна продукция 21,3 хил. т, производството е нараснало 12,2% в сравнение с 2001 г. Производството на зеле е 109 хил.т. и на кромид лук 38 хил. т.

По прогнозни данни на дирекция "Агростатистика" през 2003 г. се очаква да бъдат произведени около 300 хил. т полски домати в резултат на увеличените площи, 40 хил.т полски краставици и около 31 хил. т корнишони.

Таблица II.26.

Площи, производство и средни добиви от зеленчуци - реколта '2002

Зеленчуци	Открити площи (ха)	Производство (тона)		Среден добив (тона/ха)
		Общо	От открити площи	
I. Плодови зеленчуци				
Домати	14561.5	245 299	221 424	15.209
Пипер - сладък	12926.2	165 626	164 640	12.737
Пипер лют	77.8	993	846	10.865
Патладжани	569.2	12 342	12 339	21.678
Краставици	1602.2	40 009	19 499	12.170
Корнишони	3418.4	33 518	32 757	9.582
Тикви	3592.7	23 485	23 485	6.537
Дини	7855.2	149 676	142 178	18.100
Пъпеши	3009.5	24 154	23 845	7.923
Сладка царевица	423.3	1 864	1 864	4.400
Други плодови зеленчуци (тиквички, тикви за семе, бамя)	4328.6	15 778	15 663	
II. Бобови				
Градински фасул - зелен	1107	6 140	6 119	5.528
Градински грах - зелен	560	2 074	2 074	3.704
Бакла- зелена	84	741	741	8.820
Сухи зеленчуци				
Фасул - зърно	812.2	8 087	8 087	0.992
Леща	522.6	544	544	1.042
Нахут	3506.3	4 759	4 759	1.360
III. Листостъблени зеленчуци				
Главесто зеле	4945.5	109 433	109 406	22.122
Други листостъблени зеленчуци (салати, марули, спанак, магданоз, целина, чубрица, пащарнак, копър, цветно, къдраво и брюкселско зеле, алабаш, броколи, лук кромид - зелен, чесън - зелен)	3841.6	34 616	33 172	
IV. Кореноплодни и клубеноплодни				

Картофи	51885.9	627 273	627 251	12.089
Моркови	810.4	8 886	8 879	10.956
Лук кромид - зрял	4962	38 007	38 007	7.659
Чесън – зрял	831.8	3 835	3 835	4.611
Праз	274.8	4 169	4 169	15.170
Арпаджик	168.2	1 253	1 253	7.450
Други кореноплодни (ряпа, репички, салатно цвекло)	223.2	2 898	2 853	
V. Ягоди	2406.5	15 574	15 570	6.470
VI. Култивирани гъби		2 330		
VII. Други зеленчуци	30.4	119	102	
Общо:	136 677.3*	1 583 480	1 525 362	

Източник: МЗГ, "Агостатистика"

* В общата площ са включени и площи, заети с втори култури.

Таблица II.27.

Площи, производство и средни добиви от зеленчуци и варива реколта '2001

Наименование	Открити площи ха	Производство - тона		Среден добив т/ха
		Общо	Открити площи	
I. Плодови зеленчуци				
Домати	15488.3	272 601	259 016	16.72
Пипер - сладък	12370.8	141 931	141 363	11.43
Люти пиперки	202.2	2 109	1 884	9.32
Патладжан	629.5	12 090	11 948	18.98
Краставици	2307.7	40 273	28 647	12.41
Корнишони	1692.3	22 231	21 259	12.56
Тикви	2776.7	13 086	13 086	4.71
Дини	8668.9	120 774	119 805	13.82
Гъпеши	2921.2	24 571	24 569	8.39
Сладка царевица	233.5	1 273	1 273	5.45
Други плодови зеленчуци				
Тиквички	631.3	10 823	10 717	16.98
Бамя	629.3	1 554	1 554	2.47
II. Бобови				
Градински фасул - зелен	1524.1	8 390	8 374	5.49
Градински грах - зелен	802.6	2 179	2 179	2.71
Бакла - зелена	74.8	384	376	5.02
Сухи зеленчуци				
Фасул - зърно	10760.4	10 816	10 816	1
Леща	912.7	959	959	1.05
Нахут	2925.6	3 972	3 972	1.36
III. Листостъблени зеленчуци				
Главесто зеле	6625.6	138 508	138 468	2 0.90
Други листостъблени зеленчуци				
Салати	104.7	1 550	1 318	///*
Марули	499.8	8 382	8 048	///
Спанак	277.3	2 910	2 870	10.35
Целина	44.2	430	429	9.71
Чубрица	174.9	568	568	///
Пащърнак	1.7	11	11	6.71
Цветно зеле (карфиол)	246	2 743	2 742	11.15
Къдраво зеле	91.5	1 630	1 630	17.81
Брюкселско зеле	11.5	147	147	12.86
Броколи	33.7	297	296	8.79
Алабаш	38.9	471	471	12.10
Лук кромид – зелен	377.3	4 355	4 173	///
Чесън – зелен	53	425	392	///

IV. Кореноплодни и клубеноплодни				
Картофи	48448.3	600 371	600 356	12.39
Моркови	854.1	13 870	13 853	16.22
Лук кромид - зрял	4351.3	35 972	35 972	8.27
Чесън – зрял	817.4	4 009	4 009	4.90
Праз	493.7	7 314	7 309	14.80
Арпаджик	290.1	2 665	2 664	9.18
Други кореноплодни				
Ряпа	47.2	543	535	11.35
Репички	14.87	2 397	2 183	///
Салатно цвекло	40.4	695	694	17.19
V. Ягоди	2124.2	15 556	15 548	7.32
VI. Други зеленчуци	5081.1	27 273	27 079	///
VII. Култивирани гъби	///	2 517	///	///
Всичко:	1 370 62.7	1 567 406	1 535 328	///

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

* Знакът /// се използва за замяна на стойности без значение

Таблица II.28.

Производство на зеленчуци през 2002 г. по райони за планиране

Зеленчуци	Общо	Северо-западен район	Северен централен район	Северо-източен район	Югоизточен район	Южен централен район	Югозападен район
I. Плодови зеленчуци							
Домати	245 299	13 070	19 581	15 937	53 580	104 106	39 026
Пипер - сладък	165 626	9 161	3 636	18 203	7 715	114 763	12 148
Краставици и корнишони	73 527	3 086	10 271	7 684	17 224	27 176	8 086
Тикви	23 485	3 332	5 830	2 226	4 706	4 424	2 967
Дини	149 676	5 730	8 665	9 978	29 714	86 956	8 633
Пъпеши	24 154	2 326	2 439	1 690	6 925	8 239	2 534
II. Бобови							
Градински фасул - зелен	6 140	103	705	176	519	2 600	2 037
Градински грах - зелен	2 074	37	802	246	848	41	99
III. Сухи зеленчуци							
Фасул - зърно	8 087	669	191	1 185	1 638	2 204	2 201
IV. Листостъблени зеленчуци							
Главесто зеле	109 433	2 736	5 264	8 154	15 088	36 704	41 487
V. Кореноплодни и клубеноплодни							
Картофи	627 273	16 485	12 848	7 210	30 421	380 384	179 925
Лук кромид - зрял	38 007	3 446	4 268	11 869	12 888	3 101	2 434
Чесън – зрял	3 835	120	259	1 650	1 593	61	153
VI. Ягоди	15 574	941	1 982	4 099	699	4 019	3 834
VII. Други зеленчуци	91 291	665	2 247	8 484	16 564	33 046	30 286
Общо:	1 583 480	61 905	78 989	98 792	200 123	807 822	335 850

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Реализация на произведената зеленчукова продукция през 2002 г.

По-голяма част от произведените количества зеленчуци са предназначени за вътрешния пазар (Таблица II.29.)

От произведените домати и корнишони 77% се разпределя в търговската мрежа, а при домати - 65%. От реализираните количества зеленчуци в преработвателните предприятия, домати, корнишоните и зеленият грах участват с най-голям процент. Износът на зеленчуци е незначителен.

Таблица II.29.

Реализация на произведената зеленчукова продукция за 2002 г. - %

Зеленчуци	За собствена консумация	За търговската мрежа	За преработвателн и предприятия
Домати	17%	65%	18%
Пипер – сладък*	12%	77%	9%
Лют пипер	5%	87%	8%
Патладжан	8%	85%	7%
Краставици и корнишони*	13%	74%	7%
Тикви	55%	41%	4%
Дини	14%	85%	///**
Пъпеши	21%	78%	///**
Главесто зеле	11%	88%	///**
Картофи	45%	53%	2%
Фасул – зърно	67%	31%	2%
Ягоди*	12%	50%	37%

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

* Износът на краставици и корнишони е 6%, на пипер-сладък – 2% и на ягоди - 1%

** Знакът /// се използва за замяна на стойности без значение

2.1.1.5. Плодове

Овощни насаждения

Две трети от плододаващите овощни насаждения през последните години се заемат от 4 основни овощни вида : сливи, ябълки, череши и кайсии. В западните райони на страната се отглеждат по-малко площи с овощни култури. В Югоизточния район се наблюдават значителни площи с бадемови насаждения, създадени преди повече от 30 години, от които все още се прибира реколта. Над половината от ореховите, черешовите и ябълковите насаждения са на възраст над 20 г.

Новите насаждения на възраст до три години заемат незначителни площи и това се отнася до всички овощни видове. Този факт говори за застаряване на овощните насаждения, което ще се отрази неблагоприятно върху бъдещите добиви.

Нектарините са на изчезване. Те заемат много малки площи, от които 90% са на възраст над 20 години.

Неблагоприятната тенденция се потвърждава и от данните за извършените изкоренявания, изсичания и засаждания след прибирането на реколта 2001. Унищожени са 134 ха повече от засадените площи.

Насажденията с ябълки и круши се изоставят по често от вишните и черешите. Интензивното засаждане на малини се обяснява с възможността за износ на тези плодове.

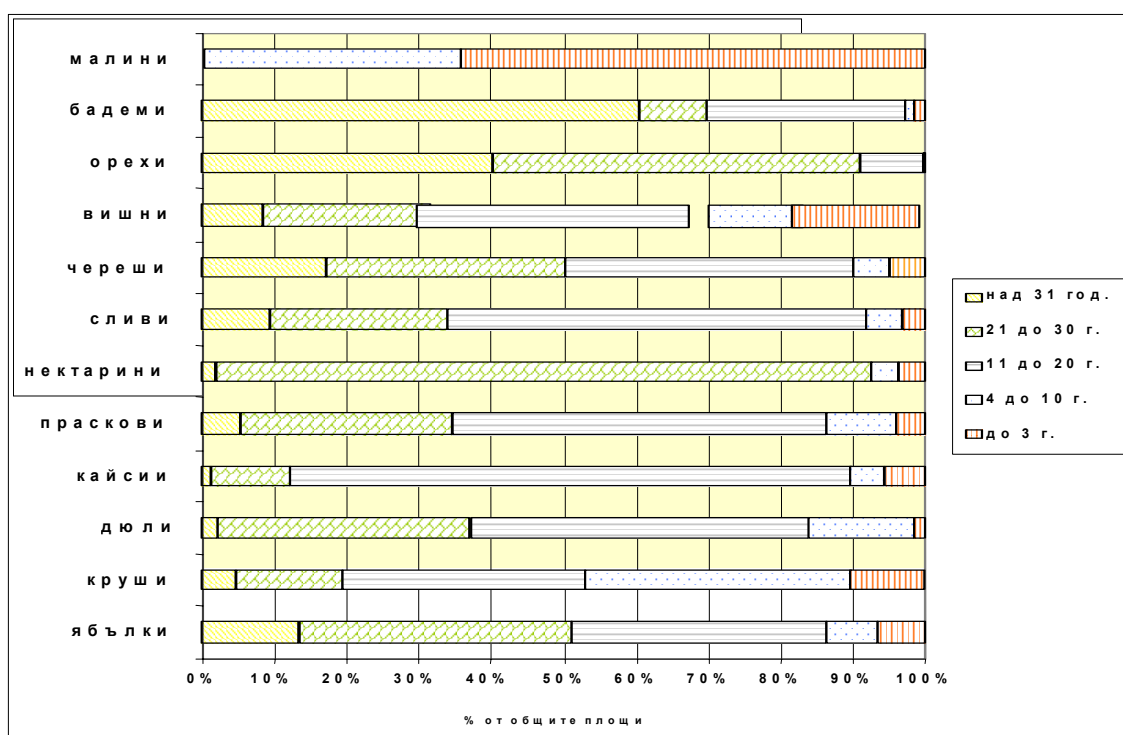
Площи

През 2002 г. се наблюдава намаление с 12% на реколтираните площи в сравнение с 2001 г. От основните видове овощни насаждения сливите имат най-висок относителен дял в общо реколтираните площи, следвани от черешите и кайсиите.

В резултат на реструктурирането на отрасъла една част от площите, заети с овощни насаждения, временно остават неподдържани. Тези овощни видове са в плододаваща възраст и е възможно още през следващата стопанска година да бъдат реколтирани. В същото време това не е предпоставка за определянето им като изоставени през съответната година.

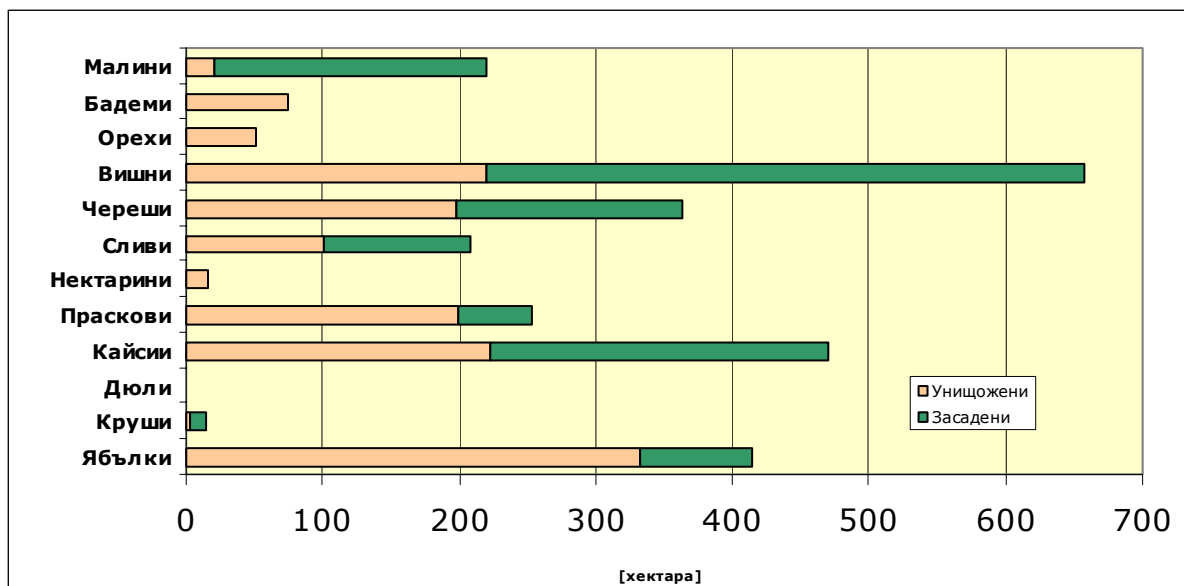
Младите, невстъпили в плододаване, овощни насаждения през 2002 г. са 7 020 ха. От основните видове черешите се отличават с най-висок относителен дял в общите площи с млади, невсъпили в плододаване, овощни насаждения, следвани от кайсиите и вишните.

Възрастова структура на овощните насаждения в България

Фиг. II.4.

Унищожени и засадени площи след прибиране на реколта'2001 (дефицит от 134 ха)

Фиг. II.5.

Таблица II.30.

Площ на реколтирани овощни насаждения през 2002 г.

хектара

Райони	Ябълки	Круши	Кайсии и зарзали	Праскови и нектарини	Сливи	Череши	Вишни	Орехи	Малини	Други овощни видове	Общо:
Северозападен	60	22	187	46	223	60	67	93	48	592	1 398
Северен централен	802	15	818	1 945	6 568	1 070	179	225	309	7	11 938
Североизточен	1 279	10	3 336	429	2 684	704	476	3 161	514	19	12 612
Югоизточен	1 104	11	192	1 148	297	1 375	2	439	12	4 642	9 222
Южен централен	2 428	86	45	333	6 022	2 335	1 776	1 844	32	268	15 169
Югозападен	303	121	29	109	284	1 207	258	6	54	1 345	3 716
Общо:	5 976	265	4 607	4 010	16 078	6 751	2 758	5 768	969	6 873	54 055

Източник: МЗГ, "Агrostатистика"

Таблица II.31.

Площ на реколтираните овощни насаждения реколта `2001

хектара

Район	Ябълки	Круши	Кайсии и зарзали	Праскови и нектарини	Сливи	Череши	Вишни	Орехи	Малини	Други овощни видове	Общо:
Северозападен	144	29	143	43	258	72	133	101	80	263	1266
Северен централен	1693	11	694	1704	6307	1887	486	139	327	55	13303
Североизточен	2261	34	3739	620	2784	829	998	1605	266	6	13142
Югоизточен	1893	68	226	1593	378	2826	15	136	24	* 2113	9272
Южен централен	3444	105	121	438	5974	2458	1614	1712	40	5723	21629

Югозападен	439	77	19	117	288	1632	163	10	36	203	2984
Общо:	9874	324	4942	4515	15989	9704	3409	3703	773	8363	61596

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Производство

От общо произведените плодове през 2002 г. с най-висок относителен дял се отличава реколтата от сливи и от ябълки. Реколтата от круши е едва 0.8% от общо произведените плодове. Южният централен район е най-големият производител на плодове. Производството в този район представлява 41.7% от общото производство за страната.

През 2001 г. Южен централен район е осигурявал 48% от националното производство на плодове, а 45% са осигурявани от Югоизточен, Североизточен, и Северен централен район. Производството в западните райони на страната е съвсем незначително. Две трети от българските плодове се произвеждат в двата централни района.

Таблица II.32.

Производство на плодове, реколта `2002

тона

Райони	Ябълки	Круши	Кайсии и зарзали	Праскови и нектарини	Сливи	Череша	Вишни	Орези	Малини	Др. овощни видове	Общо:
Северозападен	156	41	32	63	418	26	110	66	395	845	2 152
Северен централен	959	9	393	4 306	11 074	1 768	447	132	1 081	51	20 220
Североизточен	6 098	18	3 436	917	10 528	728	1 589	977	2 204	50	26 545
Югоизточен	1 660	37	178	3 325	623	1 648	7	252	59	5 194	12 983
Южен централен	15 930	294	46	1 378	25 427	7 432	5 348	786	135	319	57 095
Югозападен	1 614	682	74	144	821	4 052	28	16	64	10 287	17 782
Общо:	26 417	1 081	4 159	10 133	48 891	15 654	7 529	2 229	3 938	16 746	136 777

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Таблица II.33.

Производство на плодове, реколта `2001

тона

Район	Ябълки	Круши	Кайсии и зарзали	Праскови и нектарини	Сливи	Череша	Вишни	Орези	Малини	Други овощни видове	Общо:
Северозападен	357	59	56	57	291	42	131	62	158	50	1263
Северен централен	2613	21	738	5349	17355	2692	282	47	1220	222	30539
Североизточен	5180	210	7107	711	10483	1296	2402	62	1308	6	28765
Югоизточен	6824	50	279	4602	987	9164	7	19	35	175	22142
Южен централен	24988	113	171	1225	43106	11780	2811	384	190	999	85767
Югозападен	2748	610	90	1188	928	3513	211	14	236	2056	11594
Общо:	42710	1063	8441	13132	73150	28487	5844	588	3147	3508	180070

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Среден добив

Като цяло средните добиви от основните овощни видове за страната през 2002 г. не се променят значително в сравнение с 2001 г. Единствено при сливите, кайсиите и зарзалите се наблюдава по-голямо намаление. Повисоки средни добиви в сравнение с 2001 г. са отчетени при ябълките, крушите, вишните и орехите.

Таблица II.34.

Средни добиви от плодове за реколта `2002 *

(т/ха)

Район	Ябълки	Круши	Кайсии и зарзали	Праскови и нектарини	Сливи	Череша	Вишни	Орехи	Малини
Северозападен	2,125	1,333	0,117	1,218	1,813	0,291	1,649	0,674	5,574
Северен централен	1,125	0,417	0,471	2,213	1,683	1,648	2,500	0,587	3,495
Североизточен	4,763	1,295	1,024	2,138	3,881	1,012	3,344	0,308	4,286
Югоизточен	1,461	2,706	0,859	2,891	2,076	1,193	2,833	0,571	5,111
Южен централен	6,542	3,226	0,656	4,078	4,222	3,168	2,987	0,422	3,764
Югозападен	4,267	5,042	2,725	1,070	1,883	3,155	0,076	2,000	1,054
Среден добив за страната:	4,340	3,541	0,858	2,514	3,018	2,273	2,714	0,381	3,908

Източник: МЗГ, "Агостатистика"

* Средният добив е изчислен за площи равни и над 0,1 хектар

Таблица II.35.

Средни добиви от плодове за реколта `2001

(т/ха)

Вид Район	Ябълки	Круши	Кайсии и зарзали	Праскови и нектарини	Сливи	Череша	Вишни	Орехи	Малини
Северозападен	2,476	2,026	0,382	1,306	1,128	0,585	0,986	0,608	1,985
Северен централен	1,543	1,872	1,064	3,140	2,752	1,427	0,579	0,342	3,733
Североизточен	2,291	6,147	1,901	1,146	3,765	1,562	2,406	0,038	4,916
Югоизточен	3,604	0,736	1,234	2,889	2,613	3,243	0,485	0,143	1,420
Южен централен	7,256	1,075	1,408	2,799	7,216	4,792	1,742	0,224	4,759
Югозападен	6,255	7,935	4,781	10,133	3,224	2,153	1,296	1,418	6,508
Общо:	4,325	3,281	1,708	2,908	4,575	2,936	1,714	0,159	4,071

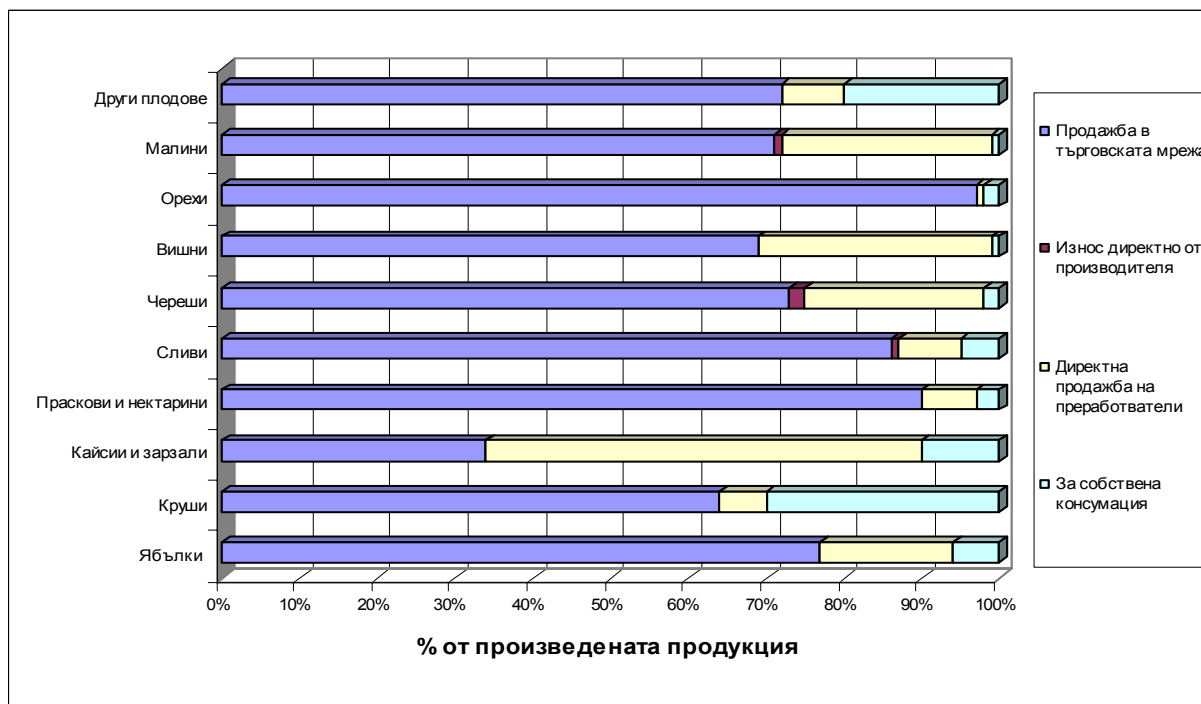
Източник: МЗГ, "Агостатистика"

* Средният добив е изчислен за площи равни и над 0,1 хектар

Реализация на произведените плодове

В търговската мрежа са реализирани 78.4% от произведените плодове - реколта `2002. Делът на директната продажба на преработватели е едва 14.5%. Само 0.6% от продукцията е реализирана като износ директно от производителите и 6.5% е за собствена консумация.

Реализация на произведените плодове-реколта `2002

Фиг. II.6.

2.1.2. Продукция от животновъдството

За разлика от предходните няколко години, през 2002 г. се наблюдава ръст в броя, както на животните от рода на едрия (ЕРД) и дребния (ДРД) рогат добитък, така и на свинете и на птиците. Незначително намаление се отчита единствено в броя на еднокопитните животни (коне, магарета, катъри и др.) и при пчелните семейства (Таблица II.36).

Едновременно с увеличението на животните, през 2002 г. нараства и основната продукция от тях (мляко и месо). Като цяло, количеството произведено мляко е нараснало с 8,4%, в сравнение с 2001 г., а броят на яйцата - с 10,5% (Таблица II.37). Общото количество месо от ЕРД, ДРД и свине (червено месо) е нараснало с 14,3 %.

(От тази година, в Аграрния доклад ще бъдат помествани и анализирани данни от наблюденията на дирекция "Агостатистика" на МЗГ, за тези земеделски категории, за които такива наблюдения са направени. Данните в таблица II.37 са за добитото месо в кланиците и в животновъдните стопанства. Наблюденията за количествата бяло месо от кланиците започват от 2002 г.)

Нов момент в развитието на животновъдство през 2002 г. е разширението на Националната структура за опазване, съхранение и възпроизводство на ценни породи животни и птици, с висок генетичен потенциал. До 2003 г. тази структура включваше животни и птици, отглеждани и съхранявани в държавни структури. Необходимостта от адаптиране на животновъдството към европейските изисквания за производство на продукция с определено качество наложи включване и на

животни от частни ферми и стопанства, с които се води целенасочена развъдно-подобрителна работа.

По този начин, базирайки се на типичните за породите продуктивни и селекционни показатели и на увеличения брой животни, се създаде възможност за по-голямо генетично разнообразие и развитие на специализирани направления в животновъдството.

Таблица II.36.

Брой животни по видове, по години

Брой животни	1.11.2001	1.11.2002	1. 05.2003
Говеда – общо	634 539	691 226	668 311
в т.ч. крави	371 950	375 977	355 945
Биволи – общо	6 524	7 489	8 590
в т.ч. биволици	3 603	3 927	4 441
Овце – общо	1 571 409	1 728 356	2 074 699
в т.ч. овце майки	1 302 792	1 379 061	1 369 501
Кози – общо	675 399	754 472	1 059 874
в т. ч. кози майки	553 937	619 465	616 026
Свине – общо	788 519	996 480	1 117 001
в т.ч. свине майки	89 371	75 936	76 888
Птици – общо	18 006 000*	18 138 205*	**
в т.ч. кокошки носачки	7 981 578*	8 162 190*	**
Еднокопитни /коне, магарета, мулета, катъри/	347 384*	262 073*	**
Зайци	234 223*	252 916*	**
Пчелни семейства	333 541*	310 928*	**

Източник: МЗГ, дирекция “Агростатистика”

* данните са по експертна оценка на дирекция “Животновъдство”, МЗГ, като за 2001 г. са към 31.12.2001

** няма налични данни

Таблица II.37.

Производство на животинска продукция, по години

Производство	мярка	2001 г.	2002 г.
Мляко – всичко	тона	1 391 885	1 508 621
В т.ч. Краве мляко	тона	1 224 050	1 305 911
Биволско мляко	тона	5 347	4 412
Овче мляко	тона	72 050	93 478
Козе мляко	тона	90 438	104 820
Месо - общо в кланично тегло	тона	92 006	170 444
Свинско месо	тона	50 211	61 784
Месо от ЕРД	тона	21 461	23 804

Месо от ДРД	тона	20 335	19 620
Птиче месо	тона	*	63 709**
Заешко месо	тона	*	28**
Яйца	хил.броя	1 492 964***	1 650 000***
Вълна	тона	6 568***	6 500***
Пчелен мед	тона	4 931***	5 400***

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика"

* дирекция "Агростатистика" не разполага с данни

** данните са за добитото месо само в кланниците

**** експертна оценка на дирекция "Животновъдство", МЗГ

2.1.2.1. Едър рогат добитък

По данни на дирекция "Агростатистика" към МЗГ, през 2002 г. общият брой едър рогат добитък (ЕРД) е 698 715, което е с 8.9% повече спрямо предходната година.

Говедовъдство

Говедовъдството е водещ сектор в подотрасъла, осигуряващ 82% от общото производство на мляко в страната. През последните години се наблюдава постепенно увеличаване на броя на говедата и относително стабилизиране на сектора.

През 2002 г. общият брой на говедата се е увеличил с 8,9%, спрямо предходната година и възлиза на 691 226 глави (Таблица II.36). Голяма част от тях – 78,5%, се отглеждат в дребни животновъдни стопанства. Най-голям брой говеда се отглеждат в Южен централен район в страната – 321 677 бр., като увеличението е с 42%, спрямо 2001 г. По-слабо е нарастването на поголовието в Северозападен и Северен централен район – съответно с 23,2% и 3,9%, в сравнение с предходната година (Таблица II.38). Значително процентно намаление в броя на говедата е регистрирано в Югоизточен район – с 32% и Югозападен район – с 22.4%, спрямо 2001 г.

Таблица II.38.

Брой говеда по райони през 2001 и 2002 г.

Район	Говеда-общо			В т.ч. крави		
	1.11.2001	1.11.2002	2002/2001 в %	1.11.2001	1.11.2002	2002/2001 в %
Северозападен	45 139	55 620	123,2	27 374	32 587	119,0
Северен централен	74 181	77 087	103,9	42 453	38 720	91,2
Северо източен	128 143	119 072	92,9	72 593	61 974	85,4
Югозападен	91 413	70 892	77,6	56 472	39 500	69,9
Южен централен	226 588	321 677	142,0	137 283	177 875	129,6
Югоизточен	69 075	46 879	67,9	35 774	25 321	70,8
Общ брой	634 539	691 226	108,9	371 950	375 977	101,1

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика"

Общият брой на кравите през 2002 г. е 375 977 бр. и бележи увеличение с 1,1%, спрямо предходната година. Около 80,5% от тях се

отглеждат в дребни животновъдни стопанства. В настоящия момент производствената структура в говедовъдството е нерационална поради високия процент на стопанствата с 1-2 крави /88,4%/. В тези стопанства се отглеждат 55,9% от общия брой млечни крави в страната.

Под 1% са стопанствата отглеждащи над 20 крави, а броят на кравите в тях е 16,1% от общия им брой.

Производството на краве мляко има най-голямо стопанско значение за млечния сектор, тъй като заема основен дял в общия добив на млечна суровина в страната - над 80%. През 2002 г. делът му е 86,6%.

През 2002 г. е произведено 1 305 911 т краве мляко, което представлява увеличение с 6,7%. Отбелязаното нарастване спрямо 2001 г. е в резултат както на увеличената средна продуктивност от крава, така и на по-големия брой животни.

Млечната продуктивност на кравите варира в широки граници – между 3 000 и 6 000 литра годишно, в зависимост от генетичния потенциал на тяхната порода, както и от храненето им.

Средногодишната млечност от крава за страната през 2002 г. е 3 540 литра, като в дребните стопанства млечността е по-ниска – 3 475 л, докато в професионалните тя достига 3 813 л.

Селекционната работа в говедовъдството се води с 23 326 крави. Средната продуктивност от приключилите лактация контролирани крави е 4 527 кг мляко с 3,8% мастни вещества и 171 кг млечно масло. В сравнение с 2001 г. млечността се е повишила със 163 кг.

Таблица II.39.

Млечна продуктивност на контролираните крави по породи за 2002г.

Породи	Млечност- кг	Мастни вещества - %
Черношарено говедо	4574	3,74
Кафяво говедо	4039	3,88
Червеношарено говедо	5827	4,06
Симентал и кръстоски	3503	3,95
Българско родопско говедо	3818	4,76

Източник: МЗГ, дирекция "Животновъдство"

Увеличената средна млечност се дължи на подобряването на генетичния ресурс, оптимизиране броя на животните и подобряване породния състав на стадата. Увеличава се броят на Кафявата порода и Родопското говедо, за сметка на Черношареното говедо.

Породната структура на контролираните стада е следната:

Черношарено говедо – 76%; Червеношарено говедо – 1%, Българско кафяво говедо – 16%, Симентал – 3%, Българско родопско говедо – 3% и други породи – 1%.

Регистрираните и имащи разрешение за производство на млечни продукти млекопреработвателни предприятия в България са 354. От тях 15 са одобрени за износ в Европейския съюз, а 65 – за други страни.

От произвежданите млечни продукти българското бяло саламурено сирене и кашкавал от овче и краве мляко са най-популярни и търсени на

международния пазар. Основни контрагенти на страната ни са САЩ – 29% от износа, Ливан – 16%, Югославия – 11%, Австралия – 10% и т.н.

Селекционната работа в говедовъдството и биволовъдството се води с 23 326 крави и 530 биволици. Средната продуктивност от приключилите лактация контролирани крави е 4 527 кг мляко с 3,77% мастни вещества и 171 кг млечно масло. В сравнение с 2001 г. млечността се е повишила с 163 кг.

Таблица II.40.

Брой животни, средна млечност и производство на краве мляко

Показатели	2001	2002
Млечни крави - брой	367 288	358 178
Средна млечност - литра	3 236	3 540
Производство – тона*	1 224 050	1 305 912

Източник: МЗГ, дирекция "Агостатистика"

*литрите са превърнати в тона

Биволовъдство

През 2002 г. общият брой на биволите бележи ръст с 14,8%, спрямо предходната година, достигайки до 7 489 броя, като 66,5% от тях се отглеждат в дребни животновъдни стопанства.

Увеличение на броя на биволите през 2002 спрямо 2001 г. се наблюдава в два района - Южен централен и Югоизточен район, а в останалите райони на страната е регистриран спад. (Табл)

Таблица II.41.

Брой биволи по райони през 2001 и 2002 г.

Район	Биволи - общо			В т.ч. биволици		
	1.11.2001	1.11.2002	2002/2001 в %	1.11.2001	1.11.2002	2002/2001 в %
Северозападен	1 260	868	68,8	776	625	80,5
Северен централен	1 286	1 025	79,7	442	440	99,6
Северо източен	1 300	538	41,3	855	256	30,0
Югозападен	404	173	42,8	196	133	68,0
Южен централен	1 441	2 952	204,9	862	1 496	173,6
Югоизточен	833	1 934	232,2	472	976	206,8
Общ брой	6 524	7 489	114,8	3603	3 927	109,0

Източник: МЗГ, дирекция "Агостатистика"

През 2002 г. броят на биволиците в страната се е увеличил с 9%, спрямо предходната година и възлиза на 3 927. По-голяма част от тях (71,7%) се отглеждат в дребните животновъдни стопанства.

В Южен централен район се отглеждат най-голям брой биволици – 1 496 (ръст от 73,5%, спрямо 2001 г.), следван от Югоизточен район, където броят им се е увеличил два пъти и достига 976 бр. Голямо намаление в броя на биволиците се наблюдава в Североизточен район – със 70% и в Югозападен – с 32%, спрямо предходната година, съответно до 256 и 133 броя.

Биволите са по-устойчиви в сравнение с говедата на редица заразни болести, както и към заболяването “луда крава”. Отглеждането на биволи е икономически изгодно, защото те оползотворяват добре грубите и малоценни фуражи. Различните деликатесни продукти, произвеждани от биволско мляко и месо могат да намерят добър пазар както в страната, така и на международния пазар.

Засиленият интерес към продуктите от биволовъдството, доказаните продуктивни качества и висок генетичен потенциал на българската порода “Мурра” и търсенето на качествен разплоден материал, осигуряват възможност за развитие на този сектор и разширяване на производството. Нужни са обаче инвестиции за увеличаване на популацията от биволи в страната. В тази връзка, за да се избегне генния дисбаланс, който се наблюдава в популацията, е необходим внос на семенна течност от породата “Мурра”.

Производството на биволско мляко възлиза на 4 410 т, като заема незначителен дял (0.3%) от общото производство на мляко (Таблица II.37).

Средногодишната млечност от биволица през 2002 г. е 1 100 л.

Данните на дирекция “Агростатистика” към 1 май 2003 г. сочат ръст от 1,4% на общия брой на ЕРД, спрямо същия период на предходната година, като при говедата увеличението е с 1.2 %, а при биволите - с 19.3% (Таблица II.42.).

Таблица II.42.
Брой ЕРД към 01.05. 2002 г. и 01.05. 2003 г.

	01.05.2002	01.05.2003	2003/2002 (%)
Общо телета под 1 година	215 158	226 538	105,3
в т.ч. телета под 1 г.	92 051	91 920	99,9
в т.ч. др. мъжки телета под 1 г.	56 649	62 839	110,9
в т.ч. др. женски телета под 1 г.	66 458	71 779	108,0
Мъжки животни от 1 до 2 год.	13 189	17 897	135,7
Юници за угодяване от 1 до 2 год.	8 857	8 995	101,7
Юници за разплод от 1 до 2 год.	36 641	33 696	92
Бици над 2 год.	3 481	5 121	147,1
Волове	1 491	1 341	89,9
Юници за угодяване над 2 год.	2 996	2 384	79,6
Юници за разплод над 2 год.	15 778	16 394	103,9
Общо крави	362 516	355 945	98,2
в т.ч. млечни крави	346 975	345 972	99,7
в т.ч. други крави	15 541	9 973	64,2
ОБЩО ГОВЕДА	660 105	668 311	101,2
Биволици	3 556	4 441	124,9
Малакини над 1 год.	1 079	1 072	99,4
Мъжки над 1 год.	536	1 121	209,1
Малачета под 1 год.	2 092	1 956	93,5

ОБЩО БИВОЛИ	7 201	8 590	119,3
ОБЩО ЕРД	667 306	676 901	101,4

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика"

По-съществено е увеличението на броя на телетата под 1 година с 5.3%, спрямо същия период на предходната година. Регистриран е спад в броя на кравите – с 1.8%, спрямо май 2001 г., до 355 945 бр. Броят на биволиците към май 2003 г. бележи ръст с 24.9%, спрямо май 2001 г. и достига до 4 441 броя.

За същия период стопаните декларираят, че са заклани около 100 хил. броя говеда, като 37% от тях са преминали през лицензирани предприятия за клане на животни, останалите са заклани директно в стопанствата.

По данни на дирекция "Агростатистика", през 2002 г. общото производство на месо от ЕРД е с 10,9% повече спрямо предходната година. То възлиза на 23 804 т кланично тегло, в т. ч. 7 923 т произведени в кланиците и 15 881 т – добити в животновъдните стопанства. Този ръст се дължи предимно на увеличения с 23.9% добив на месо от ЕРД в стопанствата, спрямо 2001 г.

Производството на говеждо и телешко месо през 2002 г. заема дял от около 22% в общото производство на червено месо в страната.

През 2002 г. произведеното в кланиците месо от ЕРД е 7 923 т и е с 8.4% по-малко, спрямо предходната година. Това е в резултат на намалелия брой на закланите говеда в кланиците - с 8.6%, спрямо 2001 г.

Според декларираните от животновъдните стопани данни, през 2002 г. са заклани около 120,6 хил. говеда и биволи в стопанствата, което е над два пъти повече от закланите в кланиците животни. В резултат на това в животновъдните стопанства са добити 15 881 т месо от говеда кланично тегло, което е с 23,9% повече, спрямо предходната година. Най-често добиваното в стопанствата месо е предназначено за задоволяване на нуждите на домакинствата и не се предлага на пазара.

Месодайното говедовъдство в страната е ограничено главно в няколко стада. Ефективността от производството на говеждо и телешко месо може да се повиши значително чрез повишаване относителния дял на комбинираните и специализирани месодайни породи и интензивно използване на планинските и полупланински пасища в страната. Напоследък, с промяната на породната структура в поголовието, нараства делът на комбинираните породи. На този етап обаче, основен дял в месопроизводството все още заемат млечните породи. Полученото от тях месо не е с високо качество и се използва главно за преработка, а малка част е предназначена за директна консумация.

По-ниската численост на поголовието от биволи в страната, ограничава преработката и използването на биволско месо, поради което то няма самостоятелно стопанско значение. Поради специфичните си вкусови качества от него се произвеждат няколко вида деликатеси: "Смядовска луканка", различни видове суджуци в комбинация от биволско, свинско или овче месо, също така биволски кайзер и пастърма.

Благоприятно влияние върху развитието на говедовъдството и биволовъдството ще окажат:

- създаването на ферми с оптимален за производствената ефективност и селекцията брой животни;
- създаване на Национален млечен борд като независима организация на производители, преработватели и търговци за регулиране на количеството, качеството и цената на кравето мляко;
- внос на елитни животни и производство на бици от елитни за страната стада;
- внос на животни от месодайни породи за развитието на месодайното говедовъдство;
- прилагане на съвременни биотехнологични методи в селекцията и репродукцията;
- увеличаване на броя на контролираните животни.

2.1.2.2. Дребен рогат добитък

България има традиции в отглеждането на дребен рогат добитък /ДРД/ и подходящи природни условия за развитието на този сектор от животновъдния отрасъл.

По данни на дирекция "Агростатистика", през 2002 г. общият брой на животните от рода на ДРД белжи ръст с 10,5%, спрямо предходната година и възлиза на 2 482 828 бр., в т.ч. овце – 1 728 356 бр. и кози – 754 472 бр.

Овцевъдство

След реструктурирането на сектора над 99% от овцете се отглеждат в частни земеделски стопанства и в тях се получава 99,5% от овчето мляко и 98,8% от непраната вълна

През 2002 г. общият брой на овцете е нарастнал с 10%, в сравнение с предходната година, достигайки 1 728 356 бр., като по-голяма част от тях (85,6%) се отглеждат в дребните животновъдни стопанства. Най-голям брой овце се отглеждат в Североизточен – 431 568 броя и в Южен централен район – 431 273 броя. В Северозападен район се наблюдава най-голямо процентно увеличение на овцете - с 49,7%, спрямо 2001 г. Намаление с 29,2% в броя на овцете е регистрирано в Северен централен район до - 106 004 броя.

Таблица II.43.

Брой овце по райони през 2001 и 2002 г.

Район	Овце - общо			В т.ч. овце - майки		
	1.11.2001	1.11.2002	2002/2001 в %	1.11.2001	1.11.2002	2002/2001 в %
Северозападен	161 141	241 150	149,7	138 289	204 864	148,1
Северен централен	149 815	106 004	70,8	132 022	90 788	68,8
Североизточен	387 754	431 568	111,3	326 291	341 630	104,7
Югозападен	255 909	251 983	98,5	205 890	200 081	97,2
Южен централен	360 578	431 273	119,6	295 026	346 890	117,6
Югоизточен	256 212	266 377	104,0	205 274	194 808	94,9
Общ брой	1 571 409	1 728 356	110,0	1 302 792	1 379 061	105,9

Източник: МЗГ - дирекция "Агростатистика"

Произведеното овче мляко през 2002 г. заема дял от 6,2% в общото производство на млечна суровина.

Производството на овче мляко възлиза на 93 479 т и е с 29,7% повече, спрямо предходната година. Това се дължи както на нарастналия брой овце-майки, така и по-високата им средна продуктивност. За повишаването на продуктивността през 2002 г. от своя страна допринася увеличената паша, обусловена от благоприятните климатични условия през летните месеци на годината.

През 2002 г. регистрираната средногодишна млечност от овца-майка е 82 л, което е увеличение със 17% спрямо предходната година.

Породите овце, с които се води селекционна дейност са 21 бр., а продуктивните направления – 7бр.

Таблица II.44.

Породна структура на контролираните овце-майки по направления

№ по ред	Видове	Относителен дял %	Брой
1.	тънкорунно	18,2	8 175
2.	полутънкорунно	1,8	808
3.	цигайско	1,1	494
4.	млечно	75,2	33 780
5.	месодайно	1,0	449
6..	многоплодно	0,3	135
7.	аборигенно	2,4	1078
	Всичко:	100	44 919

Източник: МЗГ, дирекция "Животновъдство"

Средната млечност на контролирана овца-майка през 2002г. е 185,9 л., вълнодайността 4,968 кг, биологичната плодовитост 123 броя приплоди от 100 овце-майки.

България е традиционен износител на агнешко месо и притежава значителни ресурси за това производство. През последните години се наблюдава тенденция за увеличаване на износа на агнешко месо.

Независимо от редуцирания си обем, овцевъдството има по-голям потенциал от доказания досега. Той може да се реализира чрез:

- окрупняване на фермите и въвеждане на механизация на технологичния процес;
- прилагане изискванията за производство на екологично чиста продукция;
- развитие на двете направления-млечно и месодайно овцевъдство;
- внос на високопродуктивни мъжки разплодни животни от млечни и месодайни породи;
- увеличаване броя на контролираните животни и организиране на кочпопроизводството от най-добрите стада.

Козевъдство

Динамиката в изменението на броя на козите и количеството добивано козе мляко е обусловена от следните фактори:

- сравнително високата млечност на козите и възможности за подпомагане доходите на стопаните;
- високата плодовитост и възможности за получаване на повече месо от ярета;
- ниска себестойност на получаваното мляко, поради невзискателността на животните по отношение на храненето.

По данни на дирекция "Агростатистика" през 2002 г. общият брой на козите се е увеличил с 11,7% спрямо предходната година и възлиза на 754 472 бр. Основната част (95,8%) от поголовието в страната се отглежда в дребните животновъдни стопанства. Най-много кози се отглеждат в Североизточен район – 152 790 бр, а най-голям ръст на броя им се наблюдава в Северозападен район – с 77,4%, спрямо 2001 г. Само в два района на страната – Северен централен и Югозападен се наблюдава процентно намаление, съответно с 19,9% и 11,6 %, спрямо предходната година.

През последните години козевъдството придобива все по-голямо стопанско значение в страната, особено за населението в планинските райони. За по-голяма част от него, козите освен че са единствен поминък, са и основен източник на мляко и месо. Интересът към млечното козевъдство е повишен не само поради лесното и икономично отглеждане на тези животни, но и поради повишеното търсене на екологично чисти млечни продукти, както в страната, така и в чужбина. Козето мляко, със специфичните си хранителни и лечебни свойства, е подходящо за производство на диетични продукти и е алтернатива на кравето мляко при преодоляване на проблемите, свързани с млечните алергии.

Таблица II.45.
Брой кози по райони през 2001 и 2002 г.

Район	Кози - общо			В т.ч. кози - майки		
	1.11.2001	1.11.2002	2002/2001 в %	1.11.2001	1.11.2002	2002/2001 в %
Северозападен	84 779	150 413	177,4	70 081	134 592	192,1
Северен централен	77 490	62 048	80,1	67 960	51 931	76,4
Североизточен	125 429	152 790	121,8	101 401	117 326	115,7
Югозападен	133 108	117 645	88,4	112 228	99 362	88,5
Южен централен	151 390	152 674	100,8	121 875	128 980	105,8
Югоизточен	103 203	118 902	115,2	80 392	87 274	108,6
Общ брой	675 399	754 472	111,7	553 937	619 465	111,8

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика"

Нарастването на броя на козите-майки в страната доведе до увеличаване дела на козето мляко в общото производство на млечна суровина и през 2002 г. той достига до 6,9%.

Произведеното козе мляко през 2002 г. бележи ръст от 15,9%, спрямо предходната година и възлиза на 104 820 т (Таблица II.37). Причина за това е не само увеличеният брой животни, но и увеличената (с 3,3%) средна млечност от коза-майка (189 л), спрямо 2001 г.

Към 1.05.2003 г. данните на дирекция "Агростатистика" сочат увеличение в общия брой на ДРД с 6,1%, спрямо същия период на предходната година, който достига 3 134 573 броя. Общият брой на овцете е нараснал с 6,5%, а на козите 5%, спрямо май 2002 г. За посочения период се наблюдава ръст на броя на животните от всички категории дребен рогат

добитък, единствено кочовете запазват броя си на нивото от предходната година.

Таблица II.46.
Брой ДРД към 01.05.2002 и 01.05.2003

	01.05.2002	01.05.2003	2003/2002 (%)
ОБЩО ОВЦЕ	1 947 379	2 074 699	106,5
Овце-майки	1 297 650	1 369 501	105,5
Дзвиски и шилета над 6 мес.	106 315	143 427	134,9
Агнета до 6 месеца	508 891	527 433	103,6
Кочове	34 494	34 338	99,6
ОБЩО КОЗИ	1 009 482	1 059 874	105,0
Кози-майки	592 122	616 026	104,0
Млади кози и ярета	405 048	425 705	105,1
Пръчове	12 282	18 143	147,7
ОБЩО ДРД	2 956 861	3 134 573	106,1

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика"

Делът на овчето и козето месо в общото производство на червено месо е 18,6%.

По данни на дирекция "Агростатистика", през 2002 г. са произведени 19 621 т месо от ДРД в кланично тегло, в т.ч. 7 465 т - произведени в кланиците и 12 156 т – добити в животновъдните стопанства. В сравнение с предходната година общото производството бележи спад с 3,5%, което е в резултат на намаления добив на месо от ДРД в животновъдните стопанства със 7%. Произведеното овче и козе месо в кланиците през 2002 г. е с 2,8% повече в сравнение с предходната година.

В страната съществуват подходящи климатични условия, обуславящи фуражната обезпеченост, необходима за развитието на месодайно овцевъдство. Но в момента специализираното месодайно овцевъдство е слабо застъпено. Отглеждат се около 600 овце-майки в институтските стада от месодайните породи Ил дьо Франс, Шароле. Те се характеризират с висока плодовитост, висок интензитет на растеж в млада възраст и висок кланичен рандеман. При съществуващото голямо разнообразие в страната на породи от различни продуктивни направления, получаването на агнета с добри месодайни качества е трудно. За повишаване на месодайната продуктивност на овцете от другите продуктивни направления и за подобряване на качествата на агнешките трупчета, отговарящи на европейския стандарт, е наложително да се използва промишлено кръстостване с кочове от месодайни породи.

2.1.2.2. Свиневъдство

Свиневъдството осигурява около 59% от произвежданото червено месо в страната, предназначено както за директна консумация, така и за суровина за преработвателната промишленост.

По данни на дирекция "Агростатистика" към МЗГ, през 2002 г. общият брой на свинете е 996 480 глави - с 26,4% повече, спрямо предходната година. По-голяма част от тях (59.7%) се отглеждат в дребни животновъдни стопанства, а останалите в професионални стопанства, със среден брой животни - 135 свине. Най-много свине се отглеждат в Североизточния район на страната (през 2002 г. - 334 094 бр. - с 47.9% повече, спрямо 2001 г.). В Северозападния район техният брой е нараснал над два пъти, достигайки 158 302 бр., а намаление се наблюдава в три района - Югоизточен, Северен централен и Южен централен район, съответно с: 9%, 2,6% и 1,9% спрямо предходната година.

Таблица II.47.

Брой свине по райони през 2001 и 2002 г.

Район	Свине - общо			В т.ч. свине - майки		
	1.11.2001	1.11.2002	2002/2001 в %	1.11.2001	1.11.2002	2002/2001 в %
Северозападен	69 513	158 302	227,7	10 152	6 315	62,2
Северен централен	147 449	143 664	97,4	12 096	13 352	110,4
Североизточен	225 955	334 094	147,9	34 916	25 188	72,1
Югозападен	91 526	89 818	98,1	8 227	9 220	112,1
Южен централен	132 167	159 715	120,8	11 323	14 547	128,5
Югоизточен	121 909	110 887	91,0	12 659	7 315	57,8
Общ брой	788 519	996 480	126,4	89 373	75 936	85,0

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика"

Броят на свинете-майки през 2002 г. е намалял с 15% спрямо предходната 2001 г. и достига 75 936 бр.

Към 1 май 2003 г. общият брой на свинете се е увеличил с 28.7%, спрямо същия период на предходната година, достигайки 1 117 001 бр. Броят на свинете - майки и младите женски свине за разплод също бележи ръст от 12,3%, спрямо 1 май 2002 г.

Таблица II.48.

Брой свине към 01.05. 2002 и 01.05.2003

	01.05.2002	01.05.2003	2003/2002 (%)
Свине майки и млади женски свине за разплод	90 485	101 616	112,3
Прасенца до 20 кг	199 199	246 425	123,7
Прасенца от 20 до 50кг	305 109	386 027	126,5
Прасенца за угодяване от 50 до 80 кг	175 031	187 833	107,3
Прасета за угодяване от 80 до 110 кг	68 666	141 959	206,7
Прасета за угодяване над 110 кг	23 971	48 494	202,3
Нерези	5 278	4 646	88,0
ОБЩО СВИНЕ	867 736	1 117 001	128,7

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика"

Основните породи свине, които се развъждат и отглеждат са Голяма бяла, Ландрас и Дунавска бяла. Те са запазени в достатъчен обем и са в състояние да задоволят нуждите на свиневъдството с майчини форми. Наред с тях се отглеждат и свине от породите Шведска голяма бяла и Дюрок и линиите Ландрас СН и Йоркшир л-20.

В нуклеусовите и репродукторни стопанства има около 24 120 чистопородни свине-майки, които задоволяват нуждите на страната от генетичен материал.

Тенденцията за развитие на свиневъдството в бъдеще трябва да гарантира постоянно увеличаваща се ефективност при производството на свинско месо, характеризираща се с по-нисък разход на фураж, модернизиране на технологичния процес и подобряване на кланичните качества на свинете, в отговор на европейските изисквания, и в унисон с бъдещото прилагане на системата EUROP.

В тази връзка е наложително:

- оптимизиране на свиневъдните ферми за осигуряване на модерно и конкурентноспособно производство;
- внос на мъжки разплодници за освежаване и допълване на наличния генофонд, с оглед подобряване на репродуктивните, угоителните и кланични качества на свинете;
- възприемане и прилагане на нормативите на страните от Европейския съюз за хранене и селекция при свинете, окачествяване на свинското месо и определяне на ценовата политика.

В свиневъдството селекционна работа се води с 12 424 чистопородни свине-майки. Породната структура на животните под селекционен контрол е следната:

- Голяма бяла – 35%;
- Ландрас – 30%;
- Дунавска бяла – 30%;
- Дюрок – 4%;
- Източно-балканска – 1%.

Основните продуктивни показатели са:

- средна плодовитост на основни и проверяеми свине-майки – 9,8 прасета от прасило;
- отпад при бозайниците – 7%;
- дебелина на сланината на 90 дневна възраст при нерезчетата – 33,0 мм, а при женските прасета – 36,4 мм.

Усилията на селекцията в този сектор са насочени към повишаване дела на постното месо, с оглед успешно прилагане на системата EUROP.

Производството на свинско месо в страната заема дял от над 50% от общо добитото месо.

През 2002 г. производството на свинско месо в кланично тегло се увеличило с 23% спрямо предходната година и възлиза на 61 784 тона, в т.ч. произведено в кланиците - 41 029 т и 20 755 т - добито в животновъдните стопанства.

Добитото свинско месо в кланиците за посочения период е с 28,8% повече, спрямо предходната година. Това се дължи не само на увеличението брой на закланите животни (с 5%), но и на по-високото живо тегло при клане в сравнение с 2001 г. Броят на кланиците за производство на червено месо през 2002 г. (199 бр.) продължава да намалява (с 4,8% по-малко в

сравнение с 2001 г.) в резултат от затварянето им, тъй като не отговарят на ветеринарно-санитарните изисквания на ДВСК.

Според декларираните от животновъдите данни, през 2002 г. в стопанствата са заклани с 15,8% повече свине, спрямо предходната година и добитото месо възлиза на 20 755 т - с 13% повече спрямо 2001 г.

Свинското месо е предназначено предимно за задоволяване потребностите на вътрешния пазар и незначително количество се насочва за износ.

2.1.2.3. Птицевъдство

Висока степен на индустриализация, използване на съвременни хибриди и линии, прилагане на ефективна система на хранене и достигане живо тегло, разход на фураж и продължителност на угоителния период, навлизането на водещи в птицевъдния бранш световноизвестни фирми – това са основните елементи, обуславящи развитието на птицевъдството през 2002 г.

Добрите резултати при производството и преработката през 2001 г. се запазиха и през изтеклата 2002 г., като бяха основна предпоставка за разширяване на производството, в аспект на увеличаване броя на родителите от яйценосно и бройлерно направление.

В тази връзка продължи тенденцията на нарастване на броя на птиците от всички видове – кокоши, водоплаващи, пуйки, пъдпъдъци, токачки, щрауси. По експертна оценка на дирекция “Животновъдство” към МЗГ, техният брой към 01.11.2002 е 18 138 205, в т.ч. 8 162 190 бр. кокошки – носачки.

Наблюдава се ръст и при производството на яйца /7,2%/ , като износът е с 38% повече спрямо 2001 г. и се дължи основно на увеличениния експорт на яйца за консумация.

Произведеното птиче месо е с около 2% повече спрямо същия период на 2001 г., като положителното е, че е увеличен делът на промишления добив, който е 70 хил.т. Запазва се интересът към отглеждане на другите видове птици водоплаващи, пуйки, пъдпъдъци и щрауси.

През 2002 г. усилията на производителите бяха насочени основно към производство на птичи продукти – яйца, месо, яйчни производи, втлъстен черен дроб и др. с качество и безвредност, близки до тези на водещите европейски страни. В тази връзка в промишлените предприятия започна въвеждането на HACCP системата за контрол на качеството.

Отчитайки развитието на сектора, потребителското търсене и макроикономическите условия в страната, през 2003 г. се очаква запазване размера на производството на птиче месо и яйца.

2.1.2.4. Коневъдство

През 2002 г. работата в сектор коневъдство бе насочена към адаптиране на нормативната база и създаване на законови рамки за регламентиране на условията за отглеждане, изпитване, тестиране и преценка на животните.

Ясно се диференцираха и продължиха своето развитие основните направления в сектора:

- коне за спорт- в т.ч. за хиподрумни надбягвания и класически дисциплини;

- коне за работа;
- коне за развлечение, включващи детска любителска езда и конен ловен туризъм.

През изтеклия период стартира и работата по запазване на местните (национални) породи, с доказана адаптивност и търсени от коневъдите, както и организирането на Национална изложба по коневъдство.

По експертна оценка на дирекция “Животновъдство” към 01.11.2002 г. общият брой на еднокопитните в страната наброява 262 073, като през 2003 г., отчитайки интензификацията на производствените процеси и все по-широкото използване на малобааритна техника в селското стопанство, се очаква техният брой да се запази.

Селекционната дейност в коневъдството се осъществява с 1 356 бр. коне от 12 породи, включващи и трите български – Източно-българска, Дунавска и Плевенска.

2.1.2.5. Пчеларство

Пчеларството е специфичен сектор на животновъдството с дълбоки традиции в миналото, осигуряващ производство на ценни, с широко приложение в практиката продукти.

Засиленият интерес към този вид производство се определя от:

- Експортната му насоченост и сериозните валутни постъпления;
- Осигуряване на допълнителни доходи от производителите;
- Относително бързата възвращаемост на вложените средства;

Основно, пчелните семейства се отглеждат от частни стопани, като само част от Националния генофонд е съсредоточен в държавни структури.

През 2002 г., по експертна оценка на дирекция “Животновъдство”, броят на пчелните семейства е 310 928.

По предварителни данни от извършената през м.април и май 2003 г. регистрация на пчелините в 10 области на страната, се очаква общият брой на пчелните семейства да достигне 370 000.

Производството на мед през 2002 г. нараства спрямо предходната година главно благодарение на добрите климатичните условия като цяло.

Средната продуктивност от пчелно семейство за 2002 г., на база количество произведен мед и брой пчелни семейства, е 18 кг. За нейното увеличаване е необходимо да се осъществи по-нататъшно развитие на майкопроизводната дейност и широко използване на пчелни майки, с доказан произход и качества.

През 2002 г., със средства от ДФ “Земеделие”, беше изграден първия резерватен пчелин за опазване, съхранение и възпроизводство на определен минимум от Националния генофонд в пчеларството.

2.1.2.6. Бубарство

Отглеждането на черничевите насаждения и производството на сурови пашкули изцяло е съсредоточено в частния сектор, а гренажното производство, изкупуването и преработката на пашкулната суровина е организирано както в частни, така и в държавни фирми и кооперации.

Основни производители на яйца на копринената пеперуда и през 2002 г. остават Опитна станция по бубарство – гр. Враца и “Свила” АД – гр. Хасково, които са произвели общо 825 кутийки бубено семе.

Раздадени са за отглеждане общо 318 кутийки бубено семе, от тях 18 броя за есенно бубохранене в ОСБ – гр. Враца, което е първото от няколко години насам. От пролетното и есенно бубохранене са изкупени общо 5,5 т сурови пашкули.

Полученият среден добив от кутийка е едва 17,3 кг. Причина за това са случаи на отравяния на бубичките, поради пръскане на черничевия лист при провеждане на растително-защитни мероприятия. Друга причина за получения нисък резултат от кутийка е липсата на данни за това, колко от предоставените за отглеждане кутийки с бубички са рекултивирани, т.е. са стигнали до етап получаване на сурови пашкули.

В същото време отделни бубохранители са достигнали до 38 кг добив сурови пашкули от кутийка.

Основна причините за драстичното намаление в производството на сурови пашкули през последните години е отсъствието на изкупвателни и преработвателни предприятия.

2.1.2.7. Зайцевъдство

През последните години зайцевъдството се реструктурира в модерен и експортно ориентиран сектор на животновъдството.

През 2002 г. интересът към сектора се запазва, като все повече стопани желаят да организират модерни ферми, с използване на съвременните методи на отглеждане и селекция. Предпоставка за организиране на по-мощно стоково производство са подходящите природно-климатични условия, очертаващата се дълготрайна добра пазарна конюнктура, поради увеличеното търсене на алтернативни меса, наличие на традиции и опит в отглеждането.

След направения внос на 1 200 броя елитни, разплодни зайци от породите “Новозеландски” и “Калифорнийски” бе осигурен Националният генофонд в зайцевъдството. Това е важна стъпка към подобряване на породния състав и дава основата за изграждане и развитие на племенните и репродукторни ферми в страната с чистопородни зайци, гарантиращи високоефективно, стоково производство на бройлерни зайци за месо.

През 2003 г. към Националният генофонд по зайцевъдство бе включена и родителската ферма за четирилинейния хибрид ZIKA, който основно се използва за добив на заешко месо в Германия, Франция, Холандия и др. страни.

По експертна оценка на дирекция “Животновъдство” за периода 2001 – 2002 г. производството се запазва на около 3 000-3 300 т заешко месо, което на този етап покрива потребностите на вътрешния пазар. Добитото в кланици заешко месо, по данни на дирекция “Агростатистика”, през 2002 г. е 28 тона в кланично тегло.

През 2002 г. са открити 2 специализирани зайцекланици /с. Гулянци и с. Цаланица/ за клане на зайци за вътрешния пазар.

Очакванията за развитието на този перспективен подотрасъл са свързани с преминаването му към производствена дейност с промишлен характер и експорт на качествено заешко месо.

2.2. Цени

2.2.1. Цени на растителна продукция

2.2.1.1. Изкупни цени на зърнени култури и цени на едро и дребно на брашно и хляб

Пшеница

През 2002/03 г. изкупната кампания на хлебната пшеница стартира при нива на цените от 132 лв./тон, които се понижиха до 130 лв./тон в следващия месец. (Таблица II.49.)

Основните предпоставки за тази ситуация бяха: намаленото платежоспособно търсене, по-голямото предлагане и по-ниското качество на пшеницата

Равнищата на цените на пшеницата за хляб през първите три месеца на реколтната 2002 г. едва покриваха средните за страната производствени разходи на земеделските стопани, поради което някои от тях задържаха голяма част от количествата в очакване на по-високи цени.

С цел повишаване на изкупните цени и създаване на нормални пазарни условия в този сектор, с ПМС № 198 от 29.08.2002 г., към Държавна агенция “Държавен резерв и военновременни запаси” беше създаден стоков фонд за интервениране на зърнения пазар в размер на 200 хил. тона хлебна пшеница от реколта 2002 г. Стоковият фонд се попълни от пшеница, закупена само от регистрирани земеделски производители, чрез сключване на преки договори. Изискването за минимално качество на изкупуваната пшеница е тя да отговаря на показателите за група II Б, съгласно БДС 602 – 87. Цената, по която се осъществи изкупуването бе 160 лв./тон без ДДС.

След предприетите мерки, изкупните цени на хлебната пшеница започнаха постепенно да се покачват. Най-голямо е увеличението на цените през м. октомври 2002 г. – с 8 %. През следващите четири месеца нарастването им е постепенно и отразява направените разходи за съхранение и плащанията на лихви по кредити за изкупуване на зърно.

През април, май и юни 2003 г. изкупните цени на хлебната пшеница са с ръст от 5,3 - 8,6 %, в сравнение с предходните месеци. В края на периода средните месечни цени на хлебната пшеница са на нива 190 – 200 лв./тон без ДДС, като увеличението им е с около 50%, в сравнение с цените в началото на изкупвателната кампания.

Основната предпоставка за високите изкупни цени в края на маркетинговата година е прогнозата за очаквани ниски добиви на пшеница от нова реколта, в резултат от лошите метеорологични условия - зимните измръзвания на част от посевите и големите засушавания през пролетта.

Очакваното намалено производство на пшеница от реколта `2003 засяга целия Черноморски район и страните от Централна и Западна Европа, в следствие на което цените на международните пазари се увеличиха значително, особено след месец април 2003 г. Равнището на цените на хлебната пшеницата на вътрешния пазар преди новата реколта се приближават към нивата на износните цени, като през месеците април и май 2003 г. маржът се стеснява до 6-7 щ.дол./тон. За тази тенденция способства и спадът на курса на долара спрямо лева, който е с почти 15 % по-нисък през месец юни 2003 г., в сравнение с този през месец юли 2002 г.

Изкупни и износни цени на пшеница през 2002/2003 г.

	Мярка	2002 г.						2003 г.						Средна цена
		VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	
Изкупни цени														
1. Хлебна пшеница	лв./тон	132	130	136	147	151	153	155	157	162	176	190	200	157
	щ.д./тон	66,9	65	68,2	73,7	77,3	79,5	84,1	86,4	89,5	97,6	112,8	119,3	84
2. Фуражна пшеница	лв./тон	121	115	115	121	125	128	130	131	145	157	180	197	139
	щ.д./тон	61,4	57,5	57,6	60,7	64,0	66,5	70,6	72,1	80,1	87,0	106,9	117,5	74,2
Износни цени	щ.д./тон	83,5	84,8	76,6	82,2	85,8	92,2	96,9	100,2	101,8	104,3	118,2	135,3	89,1
Валутен курс	лв./щ.д.	1,972	2,000	1,995	1,994	1,953	1,924	1,842	1,816	1,810	1,804	1,684	1,677	1,873

Източник: САПИ ООД

Цените на фуражната пшеница реколта `2002 г. стартираха от нива около 115 - 121 лв./тон, които са с 11-15 лв./тон по-ниски от тези на хлебната. Тези равнища се запазиха до края на месец октомври. Очертаната по-горе тенденция на увеличение на изкупните цени на хлебната пшеница, след намесата на държавата на пазара на зърно, не се отрази със същата динамика върху изкупните цени на фуражната пшеница. До месец февруари 2003 г. средномесечните равнища на тези цени се покачваха постепенно - от 1 до 3 % всеки месец спрямо предходния, като маржът между цените на хлебната пшеница и тези за пшеница с по-ниско качество се увеличи от 15 лв./тон през месец август 2002 г. до 26 лв./тон през февруари 2003 г. От месец март до края на маркетинговата година темпът на повишаване на средните месечни цени е от 8 до 15 %, като през месец юни средната изкупна цена на фуражната пшеница (197 лв./тон) се доближава до тази на хлебната. Увеличението на изкупните цени на фуражната пшеница в края на пазарната година е 62,8 % спрямо стартовата цена.

Прогнозите за очакваното намаление на производството на пшеница от нова реколта и по-голямото търсене непосредствено преди жътвената кампания, в сравнение с предлагането, са основните фактори, влияещи върху ръста на цените на фуражната пшеница.

Стартовите цени на пшеницата от реколта `2003 са със значително по-високи нива в сравнение с предходната година поради следните причини: очакваните ниски добиви от реколта `2003 г.; спадът в курса на долара до около 1,7 лв./щ.дол.; ограниченото предлагането на пшеница в Черноморския регион.

Брашно и хляб

Равнищата на цените на едро на брашна Тип "500" и Тип "700" през 2002/03 г. са относително стабилни, въпреки голямото увеличение на цените на пшеницата. За периода от месец юли до месец декември 2002 г. се наблюдава постепенно намаляване на цените на брашната, последвано от стабилизиране през първите три месеца на 2003 г. През следващото тримесечие цените отбелязват ръст от 2 до 4 % за всеки месец спрямо предходния. Основната причина за задържането на равнищата на цените на брашната през маркетинговата 2002/2003 г., в сравнение с тези на пшеницата, е голямата конкуренция в мелничарския бранш.

Таблица II.50.

Цени на едро и дребно на брашна и на хляб през 2002/2003 г.

	Мяр-ка	2002 г.						2003 г.						Сред на цена
		VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	
I. Брашна														
1. Брашно Тип "500"														
- цена на едро	лв./т	367	345	344	338	330	327	328	327	328	335	347	361	340
- цена на дребно	лв./кг	0,58	0,57	0,55	0,55	0,54	0,53	0,53	0,53	0,53	0,52	0,52	0,53	0,54
2. Брашно Тип "700"														
- цена на едро	лв./т	336	313	308	304	296	295	297	298	299	303	313	320	307
II. Хляб														
1. Хляб "Стара Загора"														
- цена на едро	лв./кг	0,66	0,66	0,66	0,66	0,65	0,64	0,64	0,62	0,64	0,64	0,65	0,66	0,65
- цена на дребно	лв./кг	0,73	0,73	0,73	0,73	0,72	0,72	0,71	0,69	0,72	0,72	0,72	0,73	0,72
2. Хляб "Добруджа"														
- цена на едро	лв./кг	0,60	0,60	0,60	0,60	0,59	0,58	0,58	0,56	0,59	0,59	0,58	0,59	0,59
- цена на дребно	лв./кг	0,66	0,66	0,66	0,66	0,65	0,65	0,65	0,63	0,66	0,66	0,65	0,66	0,65

Източник: САПИ ООД

Цените на едро и дребно на белия хляб "Стара Загора" и на хляб "Добруджа" през 2002/2003 са стабилни, съответно на нива: 0,65 - 0,66 лв./кг цена на едро и 0,72 - 0,73 лв./кг цена на дребно за белия хляб "Стара Загора"; 0,59 - 0,60 лв./кг цена на едро и 0,65 - 0,66 лв./кг цена на дребно за хляб "Добруджа". Основните фактори, които оказват влияние върху равнищата на цените на основните видове хляб са относителната стабилност на цените на брашната и силната конкуренция между хлебопроизводителите.

Царевица

Изкупната цена на царевицата от реколта` 2002 се движи в диапазона 166-223 лв./тон (Таблица II.51.). В сравнение с реколта`2001, средните изкупни цени са по-ниски с около 16 лв./тон.

След прибирането на реколтата и увеличаване на предлагането, цените започнаха да спадат, като най-ниското ниво е отчетено през месец декември – 166 лв./тон. От месец януари до края на маркетинговата година изкупните цени на царевицата средно месечно се увеличават с 3 до 5 % и през последният месец достигнаха равнище от 223 лв./тон. Основните причини за увеличението на цените от януари до август са по-голямото потребителско търсене и нарастването на цените на другите зърнени култури.

Изкупните цени на царевицата в края на маркетинговата година са се увеличили с около 10 %, в сравнение с тези в началото.

Цената на царевицата остава по-висока в сравнение с другите фуражни култури. Това е и причината голяма част от животновъдите и фуражните заводи да се насочат към покупките на фуражна пшеница, чието предлагане е по-голямо, а цената ѝ е по-ниска средно с 10 - 19 лв./тон.

Таблица II.51.

Изкупни цени на царевица за периода 2000/2001 - 2002/2003 г.

	Мярка	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Средна цена
2002/03 г.	лв./тон	203	177	169	166	173	173	181	188	197	206	212	223	189
	щ.д./тон	101,8	88,8	86,5	86,3	93,9	95,3	100	104,2	117	122,8	123,3	127	103,9
2001/02 г.	лв./тон	226	211	208	197	197	204	207	207	204	201	201	199	205

	щ.д./тон	106	98	95	90	89	91	93	93	96	98	102	100	96
2000/01 г.	лв./тон	216	217	219	222	237	244	255	258	259	257	228	230	237
	щ.д./тон	97	97	96	101	114	115	119	118	116	112	100	106	107

Източник: САПИ ООД

Очаква се увеличено производство на царевица от реколта `2003 в сравнение с предходната. Поради ограниченото предлагане на другите видове фуражно зърно, се прогнозира по-високи начални изкупни цени на царевицата.

Ечемик

Стартовата цена на ечемика в началото на маркетинговата 2002/2003 г. е 120 лв./тон. През първите три месеца на периода динамиката на изкупните цени на ечемика отчита задържане на средните им равнища, последвано от постепенно покачване с 0,7 - 4,7 % през следващите пет месеца. Най-голям е ръстът на цените през месеците април и юни спрямо предходните, като увеличението е с около 10 % за всеки месец. В края на периода средното месечно ниво на изкупните цени достига 197 лв./тон.

Цените на ечемика от реколта `2002 са с тенденция на постоянно увеличение, като за цялата маркетингова година са нараснали с 67 % (Таблица II.52.).

Таблица II.52.

Изкупни цени на ечемик през периода 2000/2001 – 2002/2003 г.

	Мярка	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Средна цена
2002/2003 г.														
Фуражен ечемик	лв./тон	120	121	123	127	128	134	135	137	150	168	179	200	144
	щ.д./тон	60,9	60,5	61,7	63,7	65,5	69,6	73,3	75,4	82,9	93,1	106,3	119	77,0
Пивоварен ечемик	лв./тон	139	134	134	-	-	-	-	-	-	-	-	-	136
	щ.д./тон	70,5	67	67,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	68,2
2001/2002 г.														
Фуражен ечемик	лв./тон	161	163	165	163	166	167	167	168	170	168	166	165	166
	щ.д./тон	71	75	77	76	75	76	75	75	76	76	78	80	76
2000/2001 г.														
Фуражен ечемик	лв./тон	150	163	163	167	171	176	195	205	220	220	224	210	189
	щ.д./тон	72	77	73	75	75	80	94	97	102	100	101	92	87

Източник: САПИ ООД

Изкупните цени на фуражния ечемик в началото на изкупвателната кампания, реколта 2002 г. са 120 лв./тон. Те са с 19 лв./тон по-ниски в сравнение с тези за предходната 2001 г. и с 30 лв./тон по-ниски в сравнение с реколта `2000. През последните два месеца на маркетинговата 2002/2003 г. цените на ечемика започнаха да нарастват, като за месец юни цената е по-висока с 21 %, в сравнение със същия месец на предходната година.

Основните предпоставки за ръста на изкупните цени на ечемика през стопанска 2002/2003 г. са: по-голямото потребителско търсене, главно за износ и прогнозите за ниски добиви от реколта `2003.

Цените на пивоварният ечемик стартираха на ниво 139 лв./тон. През следващите два месеца се наблюдава намаление с 3-4 % в сравнение с началото на изкупвателната кампания. Основната предпоставка за намалението е намаленото търсене от страна на пивоварните заводи.

Изкупната кампания на ечемика, реколта '2003 стартира при цени от 170-175 лв./тон, които са с около 50-55 лв./тон по-високи в сравнение с тези за същия период на предходната година, като се запазва тенденцията на покачване.

Ориз

През 2002/2003 изкупните цени на оризовата арпа, се движеха в рамките на 380-400 лв./тон без ДДС, което представлява нарастване с 34,4% в сравнение с реколта '2002 и понижение с 15,4 % спрямо 2000/2001 г.

Таблица II.53.

Изкупни цени на оризова арпа през периода 2000/2001 - 2002/2003 г.

Изкупни цени на арпа	Мярка	Средно
2002/2003	лв./тон	380-400*
2001/2002		290
2000/2001		450

*Предварителни данни

Източник: САПИ ООД

Цените на дребно на ориз през 2002/03 г. запазват нивата си от предходната стопанска година. Средната цена се е понижила спрямо 2000/01 г. с 7,55%, което се дължи на задържалите се ниски международните цени. България е нетен вносител на ориз, тъй като местното производство задоволява едва 1/3 от нуждите на вътрешния пазар. По тази причина цените на едро и дребно в страната до голяма степен се определят от цените на вноския ориз.

Таблица II.54.

Цени на дребно на ориз през периода 2000/2001- 2002/2003 г.

	Мярка	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	средно
2002/2003	лв./кг	1.06	1.07	1.07	1.06	1.07	1.06	1.07	1.07	1.06	1.06	1.06	1.06	1.06
2001/2002	лв./кг	1.07	1.07	1.06	1.07	1.06	1.04	1.03	1.04	1.04	1.04	1.05	1.05	1.05
2000/2001	лв./кг	1.16	1.16	1.18	1.22	1.21	1.17	1.17	1.09	1.08	1.07	1.07	1.07	1.14

Източник: САПИ ООД

2.2.1.2. Цени на слънчоглед и слънчогледово масло

Слънчоглед

Изкупуването на маслодаен слънчоглед през 2002/2003 г. стартира при нива от 360 - 370 лв./т. (Таблица II.55.), като цените не се отличаваха

съществено от тези на реколта' 2001. Изкупната цена в началния месец на реализацията на слънчогледа-септември беше 361 лв./т. Поради съществуващата конкуренция между преработватели и износители, още в началото на следващия месец октомври, цената на слънчогледа се повиши рязко до 380 лв./т. Към края на същия месец почти цялата реколта' 2002 беше изкупена.

От началото на м. декември 2002 г., цените на маслодаен слънчоглед преминаха 400 лв./тон. и през м. април и май 2003 г. достигнаха най-високите си нива от съответно 406 лв./тон и 408лв./тон.

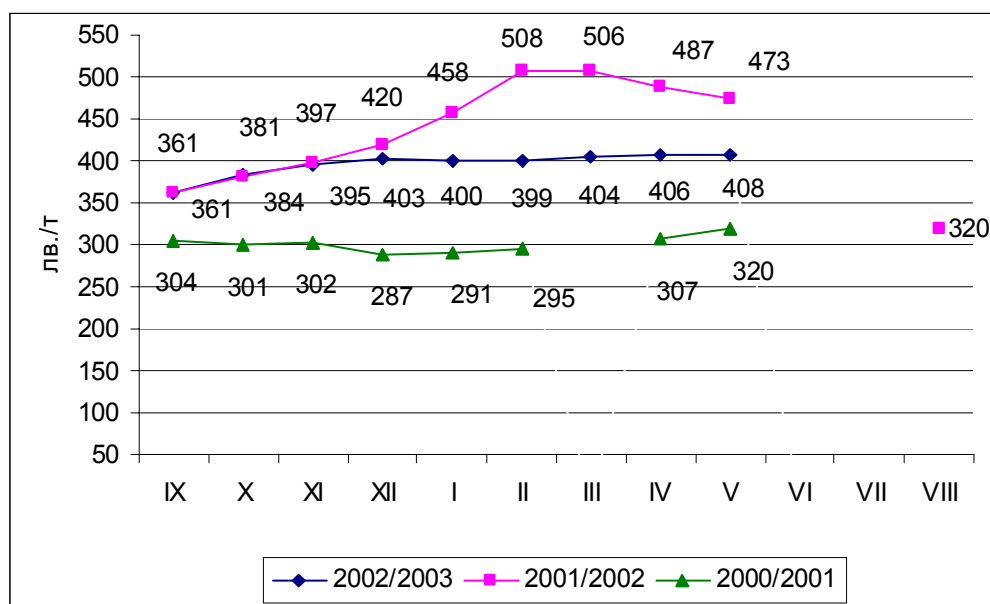
Таблица II.55.

Цени на едро на маслодаен слънчоглед през периода 2000/2001 - 2002/2003 г.

	Мярка	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	средно
2002/2003	лв./т	361	384	395	403	400	399	404	406	408	-	-	-	396
	щ.д./т	181	193	202	209	217	202	223	225	242	-	-	-	210
2001/2002	лв./т	361	381	397	420	458	508	506	487	473	-	-	320	431
	щ.д./т	169	177	180	192	207	226	214	220	222	-	-	160	197
2000/2001	лв./т	304	301	302	287	291	295	-	307	320	-	-	-	301
	щ.д./т	136	135	132	131	140	139	-	140	140	-	-	-	137

Източник: САПИ ООД

Движение на цените на едро на маслодаен слънчоглед през периода 2000/2001-2002/2003 г.

Фиг. II.7.

Високите изкупни цени на слънчогледа от реколти 2001 и 2002 г., дължащи се на конкуренцията между маслопреработватели и износители, както и неблагоприятните климатични условия за развитие на есенните култури през 2003 г. стимулираха земеделските производители да увеличат

площите със слънчоглед през пролетта на 2003 г. Това дава основание да се прогнозира обемът на производството му през 2003/04 г. да нарасне, като се очаква изкупната кампания да започне на нива около миналогодишните.

Слънчогледово масло

Стопанска година 2002/03 стартира при цени на дребно на слънчогледово масло от 2,05 лв./л, но още в началото на м. октомври 2002 г. те се понижиха до 1,97 лв./л, като тази тенденция продължи и през месеците ноември и декември. (Таблица II.56.). В началото на 2003 г. цените на дребно се покачиха до 1,95 лв./л и се движеха с малки изключения около това ниво през следващите месеци. Средната цена на дребно на слънчогледово олио за периода 2002/03 г. е 1,96 лв./л, което представлява спад с 8,16% спрямо предходната маркетингова година и нарастване с 15,97%, в сравнение с 2000/01 г.

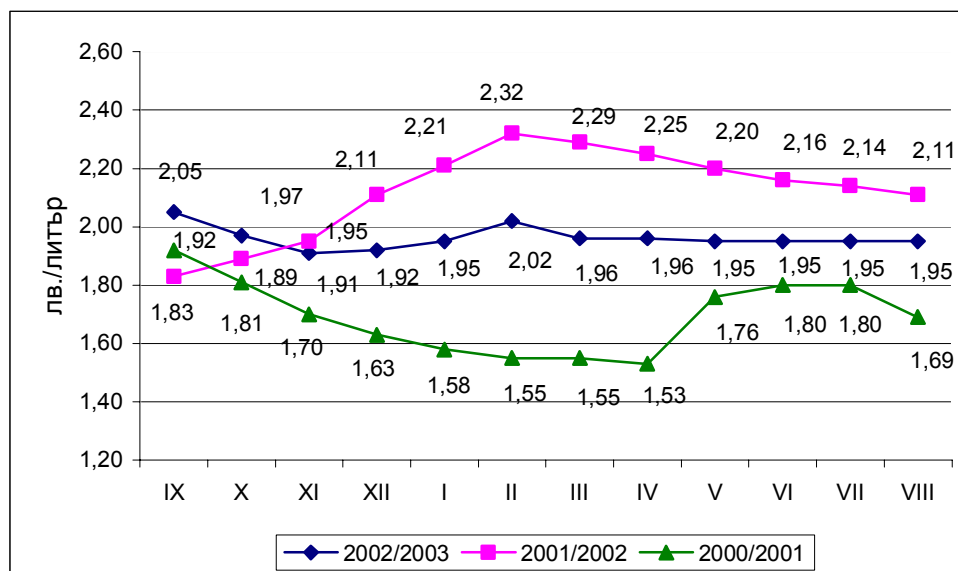
Таблица II.56.

Цени на дребно на слънчогледово масло през 2000/2001-2002/2003 г.

	Мя- ка	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Сред- но
2002/2003	лв./л	2.05	1.97	1.91	1.92	1.95	2.02	1.96	1.96	1.95	1.95	1.95	1.95	1.96
2001/2002	лв./л	1.83	1.89	1.95	2.11	2.21	2.32	2.29	2.25	2.20	2.16	2.14	2.11	2.12
2000/2001	лв./л	1.92	1.81	1.70	1.63	1.58	1.55	1.55	1.53	1.76	1.80	1.80	1.69	1.69

Източник: САПИ ООД

Движение на цените на дребно на слънчогледово масло през периода 2000/2001-2002/2003 г.

Фиг. II.8.

Цените на дребно на слънчогледово олио от реколта '2003 ще се определят от вътрешните изкупни цени на слънчогледа и от международните цени на растителните масла. Очаква се цените на дребно на слънчогледовото олио да запазят досегашните си нива.

2.2.1.3. Цени на тютюн

Минималните изкупни цени, по които ежегодно се изкупуват количествата тютюн от даден тип, произход и класи, се определят от Министерския съвет.

Възприета е политика на задържане растежа на минималните изкупни цени в рамките на утвърдената с бюджета инфлация и компенсиране на нарастващите производствени разходи с увеличаване размера на паричната премия на тютюнопроизводителите.

Таблица II.57.

Минимални изкупни цени на тютюн 2002 – 2003 г.

Типове, произходи	2002 г.			2003 г.		
	I класа лв./кг	II класа лв./кг	III класа лв./кг	I класа лв./кг	II класа лв./кг	III класа лв./кг
I. Ориенталски тютюн						
1. Джебел	7.33	5.60	2.28	7.33	5.60	2.28
2. Неврокоп	5.78	4.01	1.77	5.78	4.01	1.77
3. Дупница	5.68	3.69	1.77	5.68	3.69	1.77
4. Мелник	5.47	3.76	1.77	5.47	3.76	1.77
5. Устина	5.38	3.71	1.77	5.38	3.71	1.77
6. Харманли	5.51	3.77	1.77	5.51	3.77	1.77
7. Крумовград	6.72	4.26	1.77	6.72	4.26	1.77
8. Източен Балкан	5.63	3.97	1.77	5.63	3.97	1.77
9. Тополовград	5.51	3.77	1.77	5.51	3.77	1.77
10. Северна България	4.12	2.83	1.77	4.12	2.83	1.77
11. Свиленград	5.69	3.97	1.77	5.69	3.97	1.77
12. Средногорска яка	5.38	3.78	1.77	5.38	3.78	1.77
II. Едрolistни тютюни						
1. Виржиния	3.93	2.57	1.10	3.93	2.57	1.10
2. Бърлей	3.00	1.97	1.22	3.00	1.97	1.22

Източник: фонд "Тютюн"

За реколта 2002 г. минималните изкупни цени на тютюна са се увеличили спрямо тези на реколта 2001 г., както следва:

- за ориенталските тютюни - от 5,3% до 8,3 %;
- за тютюн тип "Виржиния" – с 4,03 %;
- за тютюн тип "Бърлей" – с 4,33 %.

За реколта 2003 г. минималните изкупни цени на тютюна по типове произходи и класи запазиха равнището си на тези от реколта 2002 г.

Таблица II.58.

Средни изкупни цени на тютюн за периода 2000-2002 г.

Типове и произходи	Средна изкупна цена			Верижен индекс на изменение на средната изкупна цена	

	Реколта 2000 г.	Реколта 2001 г.	Реколта 2002 г.	Реколта 2001 г.	Реколта 2002 г.
I. Ориенталски тютюн					
	3.16	3.40	3.12	7.60	- 8.24
1. Джебел	4.15	4.43	4.40	6.75	- 0.68
2. Неврокоп	3.25	3.46	3.26	6.47	- 5.78
3. Дупница	2.88	3.00	2.82	4.17	- 6.00
4. Мелник	2.85	2.92	2.67	2.46	- 8.56
5. Устина	2.79	2.55	2.41	- 8.60	- 5.49
6. Харманли	2.71	2.92	2.54	7.75	- 13.01
7. Крумовград	3.42	3.76	3.38	9.95	- 10.11
8. Източен Балкан	3.20	3.23	3.30	0.94	2.17
9. Тополовград	2.80	3.04	2.57	8.58	- 15.46
10. Северна България	2.06	2.19	2.04	6.31	- 6.85
11. Свиленград	2.87	2.92	2.42	1.75	- 17.12
12. Средногорска яка	2.79	2.90	2.31	3.95	- 20.34
II. Едролистни тютюни					
1. Виржиния	2.52	2.76	2.38	9.53	- 13.77
2. Бърлей	1.84	1.95	1.90	5.98	- 2.56

Източник: Фонд "Тютюн"

За реколта `2002 се отбелязва понижаване на средните изкупни цени спрямо тези на реколта `2001, както за ориенталските, така и за едролистните тютюни. Основни причини за това са изключително неблагоприятните климатични условия и въведените нови качествени изисквания при изкупуването на тютюна през годината, които се отразиха негативно върху средните изкупни цени.

Фонд "Тютюн" провежда политика за увеличаване на крайната реализационна цена на тютюнопроизводителя, чрез предоставянето на парична премия. Размера на субсидията за един килограм произведен и изкупен суров тютюн зависи преди всичко от експортната ориентираност на типа, произхода и класите и води до регулиране на производството и подобряване качеството на произвеждания тютюн.

Относителното тегло на размера на субсидията спрямо субсидираната цена на производител за ориенталски тютюн е различна за отделните класи и се движи около 35 % за първа класа, около 30 % за втора класа и 44 % за трета класа.

За едролистните тютюни "Виржиния" относителното тегло на субсидията в субсидираната цена за първа класа е 43 %, и "Бърлей" – 45%.

Таблица II.59.

Субсидирана цена на производител, реколта 2002 г.

Типове, произходи	I класа				II класа				III класа			
	Минимална изкупна цена		Пре мия	Цена с пре- мия	Минимална Изкупна цена		Пре- мия	Цена с пре- мия	Минимална изкупна цена		Пре - мия	Цена с пре- мия
		В т.ч. целева парична подкре- па				В т.ч. целева парична подкре- па				В т.ч. целева парична подкре- па		
I. Ориенталски тютюн												
1. Джебел	7.33	2.50	2.60	9.93	5.60	2.00	2.05	7.65	2.28	0.60	1.60	3.88
2. Неврокоп	5.78	1.50	2.40	8.18	4.01	0.90	1.85	5.86	1.77	0.50	1.40	3.17
3. Дупница	5.68	1.50	2.40	8.08	3.69	0.75	1.85	5.53	1.77	0.35	1.40	3.17
4. Мелник	5.47	1.50	2.40	7.87	3.76	0.75	1.85	5.61	1.77	0.35	1.40	3.17

5. Устина	5.38	1.50	2.40	7.78	3.71	0.70	1.85	5.56	1.77	0.60	1.40	3.17
6. Харманли	5.51	1.50	2.40	7.91	3.77	0.80	1.85	5.62	1.77	0.60	1.40	3.17
7. Крумовград	6.72	1.50	2.40	9.12	4.26	0.50	1.85	6.11	1.77	0.30	1.40	3.17
8. Изт. Балкан	5.63	1.50	2.40	8.03	3.97	0.50	1.85	5.82	1.77	0.30	1.40	3.17
9. Тополовград	5.51	1.50	2.40	7.91	3.77	0.80	1.85	5.62	1.77	0.70	1.40	3.17
10. Северна Б-я	4.12	1.50	2.40	6.52	2.83	0.90	1.85	4.68	1.77	0.80	1.40	3.17
11. Свиленград	5.69	1.50	2.40	8.09	3.97	0.90	1.85	5.82	1.77	0.80	1.40	3.17
12. Средногорска яка	5.38	1.50	2.40	7.78	3.78	0.60	1.85	5.63	1.77	0.60	1.40	3.17
II. Едролистни тютюни												
1. Виржиния	3.93	-	3.00	6.93	2.57	-	2.00	4.57	1.10	-	2.00	3.10
2. Бърлей	3.00	0.60	2.50	5.50	1.97	0.20	1.95	3.92	1.22	0.10	1.50	2.72

Източник: фонд Тютюн

Крайната реализационна цена на производител (субсидирана цена) за реколта 2002 г. спрямо реколта 2001 г. за ориенталския тютюн е намаляла с 1.64 %, за тип "Виржиния" има едно нарастване с 1.11 % и за "Бърлей" с 7.98 %.

За различните произходи ориенталски тютюн намалението е различно и е в границите от 0.40 % до 11.72 %.

С най-висок процент е намаляла субсидираната цена на произходите - "Средногорска яка" с 11.72 % и "Свиленград" с 9.20 %.

Намалението на субсидираната цена за ориенталските тютюни в най-голяма степен се дължи на намалението на средната изкупна цена за 1 кг. Така средно за 1 кг. ориенталски тютюн средната цена от 3.36 лв/кг за 2001 г. е намаляла на 3.12 лв/кг за 2002 г. или с 9.29 %. За едролистните тютюни се забелязва едно нарастване на субсидираната цена, което се дължи на нарастването на субсидията, като за тип "Виржиния" то е от 1.74 лв/кг за 2001 г. на 2.17 лв/кг за 2002 г. или 25.43 % и на "Бърлей" от 1.55 лв/кг на 1.89 лв/кг или 21.94 %.

Таблица II.60.

Крайна реализационна цена на производител на база средната изкупна цена и предоставената премия на тютюнопроизводителите през 2001 и 2002 г.

Тип, произход	Крайна цена за производител, реколта 2001 г.	В т.ч.:		Крайна цена за производител, реколта 2002 г.	В т.ч.:		% на изменение - 2002 спрямо 2001 г.
		Средна изкупна цена 2001 г.	Премия за 2001 г.		Средна изкупна цена 2002 г.	Премия за 2002 г.	
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Ориенталски тютюн							
	4.88	3.36	1.52	4.80	3.12	1.67	- 1.64
1. Джебел	6.42	4.43	1.99	6.31	4.40	1.91	- 1.71
2. Неврокоп	4.99	3.46	1.53	4.97	3.26	1.71	- 0.40
3. Дупница	4.47	3.00	1.47	4.47	2.82	1.65	0
4. Мелник	4.38	2.92	1.46	4.28	2.67	1.61	- 2.28
5. Устина	3.95	2.55	1.40	3.96	2.41	1.55	0.25
6. Харманли	4.38	2.92	1.46	4.12	2.54	1.58	- 5.93
7. Крумовград	5.30	3.76	1.54	5.08	3.38	1.70	- 4.15
8. Източен Балкан	4.75	3.23	1.52	5.02	3.30	1.72	5.68
9. Тополовград	4.52	3.04	1.48	4.15	2.57	1.58	- 8.19
10. Северна България	3.62	2.19	1.43	3.56	2.04	1.52	- 1.66
11. Свиленград	4.35	2.92	1.43	3.95	2.42	1.53	- 9.20
12. Средногорска	4.35	2.90	1.45	3.84	2.31	1.53	- 11.72

яка							
II.Едролистни тютюни							
1. Виржиния	4.50	2.76	1.74	4.55	2.38	2.17	1.11
2. Бърлей	3.51	1.95	1.56	3.79	1.90	1.89	7.98

Източник: Фонд "Тютюн"

2.2.1.4. Цени на зеленчуци и плодове

Картофи

През 2002 г. средната цена на едро на картофи е 0,46 лв./кг, колкото е и средната цена през 2001 г. Средногодишната цена на дребно е 0,57 лв./кг и е по-ниска спрямо цената за предходната година с 5,2%. Плавното нарастване на цените през зимния период се дължи на увеличените разходи по съхранението на продукцията. През месец май се наблюдава увеличение на цените, което е характерно за този период на годината, когато старата реколта е изчерпана и на пазара се предлагат предимно ранни картофи, които се реализират на по-високи цени. Цената на едро за този месец достига до 0,56 лв./кг, а тази на дребно до 0,66 лв./кг.

Таблица II.61.

Цени на картофи за 2001 и 2002 г.

	Средна цена 2001 г.	Средни месечни цени за 2002 г.												Средна цена 2002 г.
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Цени на едро в лв./кг	0,46	0,54	0,55	0,51	0,50	0,56	0,48	0,39	0,37	0,38	0,42	0,41	0,43	0,46
Цени на дребно в лв./кг	0,60	0,64	0,66	0,63	0,61	0,66	0,61	0,5	0,48	0,51	0,53	0,52	0,53	0,57

Източник: САПИ ООД

За първите шест месеца на 2003 г. средната цена на едро на картофи е 0,56 лв./кг, която е с 7,7 % по-висока в сравнение с тази за първото полугодие на 2002 г. Кривата на движението на цените през първото полугодие на 2003 г. отчита по-ниски цени за месеците януари, февруари и март, минимално увеличение през април, последвано от скокообразно увеличение през май и юни 2003 г. Отчетените високи средни цени през месеците май и юни на 2003 г. са резултат от по-големия внос през тези месеци и появата на пазара на първите количества ранни картофи от нова реколта.

Средните цени на дребно за първото полугодие на 2003 г. се доближават до равнището на средните цени на дребно за 2002 г. Маржът между цените на едро и дребно на вътрешния пазар за 2002 г. и 2003 г. е около 12,5 - 23% .

Таблица II.62.

Цени на картофи за I-VI 2003 г.

	Средна цена за I-VI 2002 г.	Средни месечни цени за 2003 г.						Средна цена за I-VI 2003 г.
		I	II	III	IV	V	VI	
Цени на едро в лв./кг	0,52	0,46	0,48	0,49	0,53	0,63	0,80	0,56
Цени на дребно в лв./кг	0,64	0,55	0,58	0,58	0,62	0,71	0,78	0,63

Източник: САПИ ООД

Зрял кромид лук

През 2002 г. средната цена на едро на зрял кромид лук е 0,47 лв./кг, което представлява намаление с 6,4% спрямо цената за предходната година. Средно годишната цена на дребно е 0,62 лв./кг и е по-ниска с 13% спрямо цената за същия период на 2001 г. През месеците май и юни, когато количествата местно производство са почти изчерпани и на пазара се предлага лук предимно от внос, са регистрирани най-високите цени както на едро, така и на дребно, съответно 0,63 - 0,65 лв./кг за цена на едро и 0,82 лв./кг за цена на дребно. През месец юли 2002 г., вследствие на масовото предлагане на лук от нова реколта, цените на едро се снижават с 50% до 0,42 лв./кг, а цените на дребно с 25% до 0,64 лв./кг. През следващите месеци цените се задържат на относително постоянни нива, като през месец декември цената на едро на зрял кромид лук е 0,40 лв./кг, а на дребно - 0,54 лв./кг.

Таблица II.63.

Цени на зрял кромид лук за 2001 и 2002 г.

	Средна цена 2001 г.	Средни месечни цени за 2002 г.												Средна цена 2002 г.
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Цени на едро в лв./кг	0,50	0,49	0,53	0,51	0,54	0,65	0,63	0,42	0,35	0,35	0,37	0,38	0,40	0,47
Цени на дребно в лв./кг	0,71	0,67	0,68	0,67	0,69	0,82	0,82	0,64	0,36	0,48	0,51	0,51	0,54	0,62

Източник: САПИ ООД

За първите шест месеца на 2003 г. средната цена на едро на лук е 0,55 лв./кг, която е с 1,8 % по-ниска в сравнение със същия период на предходната година.

Средните цени на дребно за първото полугодие на 2003 г. са по-ниски с 5,48 % от средните цени на дребно за 2002 г. Маржът между цените на едро и дребно на вътрешния пазар е около 25,45 - 30,35 % за 2002 г. и 2003 г.

Таблица II.64.

Цени на зрял кромид лук за I-VI 2003 г.

	Средна цена за I-VI 2002 г.	Средни месечни цени за 2003 г.						Средна цена за I-VI 2003 г.
		I	II	III	IV	V	VI	
Цени на едро в лв./кг	0,56	0,45	0,47	0,49	0,57	0,66	0,67	0,55
Цени на дребно в лв./кг	0,73	0,57	0,60	0,64	0,72	0,81	0,84	0,69

Източник: САПИ ООД

Домати

През 2002 г. средната цена на едро на домати е 1,37 лв./кг и е увеличена с 25% спрямо цената за предходната година. Средно годишната цена на дребно е 1,68 лв./кг и е по-висока с 28% спрямо цената за същия период на предходната година. Най-висока цена на едро на домати е регистрирана през месец март - 2,30лв./кг. От месец май се наблюдава

рязко намаление на цената, като към края на месец август тя достига 0,35 лв./кг. Същата тенденция се наблюдава и при цените на дребно - от 2,70 лв./кг за месец март до 0,53 лв./кг през месец август. От началото на месец юли на пазара се предлагат повече домати местно производство и през следващите месеци цените продължават да се понижават, вследствие на предлагането на средно ранни и късни сортове домати, включващи и сортове предназначени за консерви. От месец декември доматите на пазара са предимно от внос и цените започват да се увеличават като цената на едро достига 1,55 лв./кг, а цената на дребно - 1,94 лв./кг.

Таблица II.65.

Цени на домати за 2001 и 2002 г.

	Средна цена 2001 г.	Средни месечни цени за 2002 г.												Средна цена 2002 г.
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Цени на едро в лв./кг	1,10	1,53	1,81	2,30	2,27	1,52	1,15	0,52	0,36	0,55	1,44	1,46	1,55	1,37
Цени на дребно в лв./кг	1,31	2,10	2,27	2,70	2,62	1,85	1,36	0,73	0,53	0,68	1,58	1,77	1,94	1,68

Източник: САПИ ООД

За първите шест месеца на 2003 г. средната цена на едро на доматите е 1,89 лв./кг и е с 7,39 % по-висока в сравнение с тази за първото полугодие на 2002 г. През първото полугодие на 2003 г. се отчита постепенно нарастване на цените, последвано от скокообразно увеличение през април и май, а през юни - рязко спадане на равнището на средната цена в сравнение с тази през месец май – с 37 %. Определящият фактор за това рязко намаление е появата на пазара на средно ранните домати, главно от местно производство, а също така и рязкото спадане на цените на домати на международните пазари, поради започването на активния производствен сезон на полското производство.

Цените на едро на домати на вътрешния пазар през първите пет месеца на 2003 г. се определят основно от цените на вносните домати, поради факта, че местното производство не е в състояние да задоволява потребителското търсене през зимно-пролетния сезон.

Средните цени на дребно за първото полугодие на 2003 г. са по-високи с 6,05 % от средните цени на дребно за 2002 г. През 2003 г. маржът между цените на едро и дребно на вътрешния пазар е около 13,18 - 30,35 %.

Таблица II. 66.

Цени на домати за I-VI 2003 г.

	Средна цена за I-VI 2002 г.	Средни месечни цени за 2003 г.						Средна цена за I-VI 2003 г.
		I	II	III	IV	V	VI	
Цени на едро в лв./кг	1,76	1,68	1,74	1,91	2,20	2,35	1,48	1,89
Цени на дребно в лв./кг	2,15	2,19	2,17	2,33	2,49	2,70	1,82	2,28

Източник: САПИ ООД

Главесто зеле

През 2002 г. средната цена на едро на зеле е 0,52 лв./кг, което е с 73% повече спрямо предходната година. Средно годишната цена на дребно е 0,68 лв./кг, което представлява увеличение с 66% спрямо 2001 г. Най-високите цени на едро на зелето за 2002 г. са достигнати през месеците март - 1,02 лв./кг и април - 1,20 лв./кг. През тези месеци наличните количества, които се предлагат на пазара са предимно от внос. В следващите месеци предлагането на зеле местно производство води до непрекъснато намаление на цените, което достига до 0,17 лв./кг за месец юли. Същата тенденция се наблюдава и при цените на дребно. Най-високата цена на дребно е през месец април - 1,89 лв./кг, а най-ниската през месец август - 0,21 лв./кг.

Таблица II.67.

Цени на зеле за 2001 и 2002 г.

	Средна цена 2001 г.	Средни месечни цени за 2002 г.												Средна цена 2002 г.
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Цени на едро в лв./кг	0,30	0,52	0,72	1,02	1,20	0,72	0,26	0,17	0,18	0,24	0,28	0,34	0,62	0,52
Цени на дребно в лв./кг	0,41	0,68	0,98	1,28	1,47	1,05	0,37	0,26	0,21	0,33	0,41	0,41	0,76	0,68

Източник: САПИ ООД

За първите шест месеца на 2003 г. средната цена на едро на главесто зеле е 0,79 лв./кг и е по-висока с 6,76 % по-висока в сравнение с тази за първото полугодие на 2002 г. За месеците януари, февруари и март се отчита постепенно нарастване на цената, последвано от рязко увеличение през април с 41,76%. През следващите два месеца са наблюдава рязко спадане на средната месечна цена - съответно с 34,11 % и 63,53 %, което се дължи на появата на пазара на ранни сортове главесто зеле, главно от местно производство. През повечето месеци на първото полугодие на 2003 г. средните цени на едро на главесто зеле са по-високи - от 7% до 21 %, в сравнение със цените за съответните месеци на първото полугодие на 2002 г.

Средните цени на дребно за първото полугодие на 2003 г. са по-високи с 3,13 % от средните цени на дребно за 2002 г.

Таблица II.68.

Цени на зеле за I-VI 2003 г.

	Средна цена за I-VI 2002 г.	Средни месечни цени за 2003 г.						Средна цена за I-VI 2003 г.
		I	II	III	IV	V	VI	
Цени на едро в лв./кг	0,74	0,63	0,77	0,91	1,29	0,85	0,31	0,79
Цени на дребно в лв./кг	0,97	0,85	1,00	1,22	1,59	0,90	0,41	0,99

Източник: САПИ ООД

Ябълки

През 2002 г. средната цена на едро на ябълки е 1,60 лв./кг., което представлява нарастване с 25% спрямо предходната година. Средно годишната цена на дребно е 1,81 лв./кг и е по-висока с 18% спрямо цената за 2001 г. В периода януари-май се реализират изключително вносни ябълки и цените на едро са относително стабилни, без резки отклонения и се движат в границите от 1,64 лв./кг до 1,75 лв./кг. От месец януари до месец юли цената на дребно варира от 1,80 лв./кг до 2,02 лв./кг. По-високата цена на дребно през месец юли - 2,03 лв./кг е свързана с намаленото предлагане на ябълки, поради изчерпване на старата реколта. През месеците септември и октомври се извършва масово прибиране на ябълките местно производство. Предлагането нараства и цените на едро и дребно съответно се понижават.

Таблица II.69.
Цени на ябълки за 2001 и 2002 г.

	Средна цена 2001 г.	Средни месечни цени за 2002 г.												Средна цена 2002 г.
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Цени на едро в лв./кг	1,28	1,70	1,74	1,64	1,65	1,68	1,77	1,76	1,66	1,40	1,29	1,43	1,43	1,60
Цени на дребно в лв./кг	1,54	1,96	1,91	1,83	1,85	1,89	2,02	2,03	1,80	1,65	1,54	1,59	1,62	1,81

Източник: САПИ ООД

За първите шест месеца на 2003 г. средната цена на едро на ябълките е 1,40 лв./кг, която е с 17,65 % по-ниска в сравнение с тази за първото полугодие на 2002 г.

Средните цени на дребно за първото полугодие на 2003 г. са по-ниски с 13,61 % от средните цени на дребно за 2002 г.

Таблица II.70.
Цени на ябълки за I-VI 2003 г.

	Средна цена за I-VI 2002 г.	Средни месечни цени за 2003 г.						Средна цена за I-VI 2003 г.
		I	II	III	IV	V	VI	
Цени на едро в лв./кг	1,70	1,39	1,31	1,29	1,32	1,49	1,61	1,40
Цени на дребно в лв./кг	1,91	1,62	1,52	1,49	1,61	1,78	1,91	1,65

Източник: САПИ ООД

2.2.2. Цени на животинска продукция

Цени на пилешко месо

След регистрираното през 2001 г. увеличение, през 2002 г. последва леко понижение на цените на пилешко месо в страната.

Средната изкупна цена на пилета бройлери за 2002 г. е 1,56 лв./кг живо тегло, което е с 4,9% по-малко в сравнение с 2001 г. Изкупните цени бяха по-високи през първите седем месеца на годината и по-ниски от м. август до края на годината.

По-съществено намаление спрямо предходната година бе регистрирано при цените на едро и на дребно на замразени пилета. Средно за 2002 г. те са 2,81 лв./кг и 3,24 лв./кг, като в сравнение с 2001 г. са намалели съответно с 12,5 и с 11,5%.

Основни фактори, оказали натиск върху цените на пилешкото месо през 2002 г. са увеличеното предлагане на пазара (в резултат от нарастване на местното производство и същевременно увеличение на вноса на пилешко месо на ниски цени), в комбинация с ниска покупателна способност на населението.

Таблица II.71.

Цени на пилешко месо през 2002 г., сравнени с 2001 г.

	Средно за 2001 г.	2002 г.				Средно за 2002 г.
		I-во трим.	II-ро трим.	III-то трим.	IV-то трим.	
Изкупни цени на пилета бройлери, лв./кг живо тегло	1,64	1,61	1,59	1,52	1,52	1,56
Цени на едро на замразени пилета, лв./кг	3,21	2,91	2,97	2,90	2,48	2,81
Цени на дребно на замразени пилета, лв./кг	3,66	3,39	3,35	3,27	3,16	3,24

Източник: САПИ ООД

Средната изкупна цена на пилета бройлери за първото полугодие на 2003 г. е 1,58 лв./кг живо тегло, като в сравнение със същия период на 2002 г. е намаляла незначително (с 1,5%). Изкупните цени бяха по-ниски в началото и в края на разглеждания период, а най-високи през м. март, когато достигнаха до средно 1,68 лв./кг живо тегло.

При цените на едро и на дребно на замразени пилета се наблюдава тенденция на постепенно увеличение от началото на 2003 г. до м. април и леко понижение през м. май и юни. Като цяло, те се движат под нивата от 2002 г., като спрямо първото полугодие на 2002 г., цената на едро е намаляла с около 8%, а цената на дребно - с 11 %.

Таблица II.72.

Цени на пилешко месо през първото полугодие на 2003 г., сравнени с 2002 г.

	Средно за I-VI 2002 г.	2003 г.		Средно за I-VI 2003 г.
		I-во трим.	II-ро трим.	
Изкупни цени на пилета бройлери, лв./кг живо тегло	1,60	1,57	1,58	1,58
Цени на едро на замразени пилета, лв./кг	2,94	2,54	2,88	2,71
Цени на дребно на замразени пилета, лв./кг	3,37	2,84	3,15	3,00

Източник: САПИ

Цени на свинско месо

С изключение на първото тримесечие, през 2002 г. цените на свинско месо в страната се движеха под нивата от предходната 2001 г. По-значително намаление бе регистрирано при изкупните цени, а по-слабо - при цените на едро и на дребно.

В рамките на годината, цените по веригата на реализация на свинско месо (изкупни цени, цени на едро и цени на дребно) следваха подобна тенденция на движение, а именно: най-високи стойности праз първото тримесечие, постепенно понижаване от м. април до м. август, увеличение през м. септември и стабилизиране до края на годината.

Средната изкупна цена на угоени прасета за 2002 г. е 2,04 лв./кг живо тегло, което е с 19% по-малко в сравнение с 2001 г. В по-малка степен са намалели средногодишните цени на едро и на дребно на свински бут – съответно с 5,5 % и със 7,7%.

За намаление на цените на свинското месо през 2002 г. повлиява комбинацията от увеличено предлагане на пазара (както от местно производство, така и в следствие на увеличен внос) и свито потребление на населението.

Таблица II.73.

Цени на свинско месо през 2002 г., сравнени с 2001 г.

	Средно за 2001 г.	2002 г.				Средно за 2002 г.
		I-во трим.	II-ро трим.	III-то трим.	IV-то трим.	
Изкупни цени, лв./кг ж. т.						
прасета угоени	2,52	2,61	2,01	1,67	1,85	2,04
свини майки	2,03	2,11	1,74	1,37	1,54	1,69
Цени на едро, лв./кг						
свинско драно	4,91	5,00	4,59	3,98	4,07	4,41
свинско бут	6,50	6,71	6,27	5,70	5,90	6,14
Цени на дребно, лв./кг						
свинско бут	7,14	7,33	6,66	6,08	6,29	6,59

Източник: САПИ ООД

През първите шест месеца на 2003 г. се наблюдава тенденция на постепенно намаление на цените на свинско месо в страната. В сравнение със същия период на 2002 г., средната изкупна цена е намаляла с 32%, а средните цени на едро и на дребно на свински бут – съответно с 16,5 и с 18,3%.

Предвид прогнозираното увеличение на производството през 2003 г., до края на годината се очаква цените на свинско месо в страната да продължат да се движат под нивата от 2002 г. Известно увеличение на цените може да се очаква през зимните месеци, когато традиционно се консумира повече свинско месо.

Таблица II.74.

Цени на свинско месо през първото полугодие на 2003 г., сравнени с 2002 г.

	Средно за	2003 г.	Средно за
--	-----------	---------	-----------

	I-VI 2002 г.	I-во трим.	II-ро трим.	I-VI 2003 г.
Изкупни цени, лв./кг ж. т.				
прасета угоени	2,31	1,72	1,41	1,57
свине майки	1,93	1,40	1,11	1,25
Цени на едро, лв./кг				
свинско драно	4,80	3,87	3,44	3,66
свинско бут	6,49	5,70	5,13	5,42
Цени на дребно, лв./кг				
свинско бут	6,99	6,04	5,38	5,71

Източник: САПИ ООД

Цени на телешко месо

През 2002 г. цените на телешко месо в страната бяха сравнително стабилни.

Средната изкупна цена на телета за 2002 г. е 1,71 лв./кг живо тегло, което е незначително (с около 1,2%) по-малко в сравнение с 2001 г.

При цените на едро на телешко месо е регистрирано увеличение спрямо 2001 г. със средно 10,1% за телешко трупно и 2,4% за телешко с кости.

В сравнение с предходната 2001 г., средната цена на дребно на телешко с кости е нараснала с 5,8%, докато средната цена на дребно на телешки шол е намаляла с 2,3%.

През първите шест месеца на 2003 г. се наблюдава тенденция на леко понижение на цените на телешко месо в страната. Спрямо същия период на 2002 г., различните цени по веригата на реализация на телешко месо са намалели средно между 4 и 7%.

Таблица II.75.

Цени на телешко месо през 2002 г., сравнени с 2001 г.

	Средно за 2001 г.	2002 г.				Средно за 2002 г.
		I-во трим.	II-ро трим.	III-то трим.	IV-то трим.	
Изкупни цени, лв./кг ж. т.						
телета	1,73	1,74	1,71	1,68	1,69	1,71
Цени на едро, лв./кг						
телешко трупно	4,05	4,45	4,54	4,41	4,44	4,46
телешко шол	5,92	6,05	6,13	6,02	6,05	6,06
Цени на дребно, лв./кг						
телешко с кости	4,96	5,27	5,30	5,19	5,21	5,25
телешко шол	6,85	6,92	6,72	6,53	6,59	6,69

Източник: САПИ ООД

Таблица II.76.

Цени на телешко месо през първото полугодие на 2003 г., сравнени с 2002 г.

	Средно за I-VI 2002 г.	2003 г.		Средно за I-VI 2003 г.
		I-во трим.	II-ро трим.	
Изкупни цени, лв./кг ж. т.				
телета	1,73	1,66	1,60	1,63
Цени на едро, лв./кг				
телешко трупно	4,50	4,34	4,22	4,28
телешко шол	6,09	5,96	5,76	5,86
Цени на дребно, лв./кг				
телешко с кости	5,29	5,15	4,97	5,06
телешко шол	6,82	6,44	6,24	6,34

Източник: САПИ ООД

Цени на краве мляко и млечни продукти

В рамките на 2002 г. се наблюдава намаление на изкупната цена и стабилни цени на едро и на дребно на краве мляко.

Средната изкупна цена на краве мляко за 2002 г. е 0,33 лв./л, което е с 5,7% по-малко в сравнение с предходната 2001 г. Най-висока бе изкупната цена в началото на годината - около 0,35 – 0,40 лв./л. През пролетно-летните месеци последва традиционното намаление, свързано със сезонния характер на млекопроизводството. За разлика от други години, обаче, след края на лятото не последва значително повишение и изкупните цени останаха сравнително ниски до края на годината.

Цените на едро и на дребно на краве мляко бяха стабилни през цялата 2002 г. Средно за годината те са съответно 0,79 лв./л и 0,90 лв./л, като спрямо 2001 г., цената на едро се е увеличила с 2,6%, а цената на дребно – с 3,4%.

През 2002 г. се наблюдава известно намаление на цените на млечни продукти (с изкл. на цената на едро на кисело мляко, която остава без промяна). Най-значително намаление спрямо предходната година е регистрирано при кравето сирене – със 7-8%; с 2-3% са намалели средногодишните цени на едро и на дребно на кашкавал “Витоша”; с 5% - средната цена на дребно на кисело мляко.

Средната изкупна цена на краве мляко за първото полугодие на 2003 г. (0,29 лв./л) е със 17% по-ниска в сравнение със същия период на 2002 г., като разликата намалява от 23,1% за първото тримесечие на 9,7% за второто тримесечие.

Основен фактор за поддържане на изкупните цени на краве мляко през втората половина на 2002 г. и началото на 2003 г. на сравнително ниски нива е нарастване на производството. Допълнителен натиск върху цените на млечната суровина оказа и увеличеният внос на сухо мляко и суроватка, които млекопреработвателните предприятия използват като заместители на суровото мляко.

Таблица II.77.

Цени на краве мляко и млечни продукти през 2002 г., сравнени с 2001 г.

	Средно за	2002 г.	Средно за
--	-----------	---------	-----------

	2001 г.	I-во трим.	II-ро трим.	III-то трим.	IV-то трим.	2002 г.
Изкупни цени						
мляко краве лв./л	0,35	0,39	0,31	0,29	0,31	0,33
Цени на едро						
мляко прясно лв./л	0,77	0,79	0,79	0,78	0,79	0,79
мляко кисело лв./бр.	0,47	0,48	0,47	0,46	0,46	0,47
сирене краве лв./кг	3,16	3,25	2,86	2,86	2,77	2,94
кашкавал Витоша лв./кг	5,67	5,90	5,59	5,36	5,32	5,54
Цени на дребно						
мляко прясно лв./л	0,87	0,90	0,90	0,89	0,89	0,90
мляко кисело лв./бр.	0,56	0,54	0,52	0,52	0,52	0,53
сирене краве лв./кг	3,57	3,63	3,21	3,22	3,12	3,29
кашкавал Витоша лв./кг	6,52	6,72	6,39	6,07	6,10	6,32

Източник: САПИ ООД

През първото полугодие на 2003 г. цените на едро и на дребно на краве мляко бяха сравнително стабилни. В сравнение с аналогичния период на 2002 г., те са намалели незначително – с по около 2%.

От началото на 2003 г. се наблюдава тенденцията на постепенно понижение на цените на едро и на дребно на краве сирене и кашкавал "Витоша". Спрямо същия период на 2002 г., цените на едро са спаднали с 12 – 14%, а цените на дребно – с 9%.

Таблица II.78.

Цени на краве мляко и млечни продукти през първото полугодие на 2003 г., сравнени с 2002 г.

	Средно за I-VI 2002 г.	2003 г.		Средно за I-VI 2003 г.
		I-во трим.	II-ро трим.	
Изкупни цени				
мляко краве лв./л	0,35	0,30	0,28	0,29
Цени на едро				
мляко прясно лв./л	0,79	0,78	0,77	0,78
мляко кисело лв./бр.	0,47	0,46	0,45	0,46
сирене краве лв./кг	3,06	2,66	2,56	2,61
кашкавал Витоша лв./кг	5,74	5,29	5,18	5,24
Цени на дребно				
мляко прясно лв./л	0,90	0,89	0,88	0,89
мляко кисело лв./бр.	0,53	0,52	0,51	0,52
сирене краве лв./кг	3,42	3,03	2,97	3,00
кашкавал Витоша лв./кг	6,56	6,02	5,87	5,95

Източник: САПИ ООД

2.3. Стойност на селскостопанската продукция

Стойността на brutната продукция от отрасъл Селско стопанство за 2002 г. възлиза на 7 366,2 млн. лв. по пазарни цени (виж Приложение 1,4), в т.ч.:

- Продукция от растениевъдство – 3 435,3 млн.лв.
- Продукция от животновъдство – 2 383,2 млн.лв.
- Продукция на селскостопански услуги - 382,6 млн.лв.
- Продукция от неотделими второстепенни дейности – 1 165,0 млн.лв., от които от преработка на селскостопански продукти 921,7 млн.лв.

Стойността на растениевъдната продукция през 2002 г. нараства спрямо 2001 г. с 8 %, на селскостопанските услуги – с 1 %, на неселскостопанските неотделими второстепенни дейности – с 18 %. Стойността на brutната продукция от животновъдството обаче бележи спад спрямо предходната година с 21 %, в резултат на което общата стойност на brutната продукция от отрасъл Селско стопанство за 2002 г. бележи спад спрямо 2001 г. с 3 на сто,

През 2002 г. дялът на стойността на brutната растениевъдната продукция в brutната производствена стойност от отрасъл Селско стопанство е 46,6%, на brutната стойност на животновъдната продукция – 32,4%, на селскостопанските услуги – 5,2% и на неселскостопанските неотделими второстепенни дейности – 15,8%.

Най-голямо значение за формиране на brutната производствена стойност в растениевъдството през 2002 г. имат зеленчуците – общо 1 169,6 млн. лв. , зърнените култури - общо 1 048,9 млн. лв. и техническите – 462,4 млн. лв.

През 2002 г. в животновъдството най-голям дял за формиране на brutната производствена стойност от отглеждане на селскостопански животни има свиневъдството – 566,8 млн. лв., птицевъдството – 349,2 млн.лв. и овцевъдството и козевъдството – 321,5 млн. лв. а от продуктите на животновъдството млякото – 630,9 млн.лв.

Стойността на крайната продукция през 2002 г. в селскостопанския отрасъл по базисни цени възлиза общо на 7 111,5 млн. лв. (Приложение 1 и 5) и има следната структура.:

- Продукция от растениевъдство 3 250,4 млн.лв. – 45,71 %;
- Продукция от животновъдство 2 313,5 млн.лв. – 32,53 %;
- Продукция на селскостопански услуги 382,6 млн.лв. – 5,38%;
- Продукция от неотделими второстепенни дейности – 1 165,0 млн. лв., от които от преработка на селскостопански продукти 921,7 млн.лв. – 16,38 %.

Изчисляването на стойността на brutната и крайната продукция е основа за изчисляване по-нататък на останалите икономически показатели за селското стопанство – brutна и нетна добавена стойност, доход и т.н.

2.4. Междинно потребление

Данните за междинното потребление дават представа за стойността на всички стоки и услуги, които са преработвани или използвани изцяло по време на производствения процес, с изключение на дълготрайните активи (Приложение 2 и 3).

През 2002 г. междинното потребление, необходимо за създаването на brutната продукция в отрасъла, е на стойност 4 263,0 млн.лв. и бележи увеличение спрямо предходната година с 4 %. Съпоставката на данните за междинното потребление и стойността на продукцията за последните няколко години в България показва, че с всяка изминала година единица

продукция се произвежда с все по-големи разходи. Съотношението между стойността на междинното потребление и стойността на брутната продукция за 2002 г. е 57,88 на сто. За 1999, 2000 и 2001 г. това съотношение е съответно: 52,23 на сто, 53,79 на сто и 54,52 на сто. (Приложение 4).

2.5. Брутна добавена стойност

Брутната добавена стойност, като разлика между производствената стойност и междинното потребление, е в пряка зависимост от тези два елемента.

Размерът на брутната добавена стойност за 2002 г. възлиза на 3 103,2 млн. лв. и спрямо предходната 2001 г. е намалял с 11%. Това е резултат както от спада в стойността на продукцията от отрасъл Селско стопанство като цяло (с 3%), така и от нарастването на стойността на междинното потребление (с 4%).

Данни за динамиката на брутната добавена стойност са представени в Приложения 4 и 5.

2.6. Потребление на основен капитал

Потреблението на основен капитал /начислени амортизации/ е фактор за инвестиционната активност на селскостопанските единици, доколкото разчитат на инвестиции със собствени средства.

Потреблението на основен капитал в отрасъла за 2002 г. възлиза на 159,1 млн.лв. За последните три години се очертава тенденцията на спад в стойността на този показател. (Приложение 5).

2.7. Нетна добавена стойност

Нетната добавена стойност от отрасъл Селско стопанство (резултативна величина от намалението на брутната добавена стойност с размера на потреблението на основен капитал) за 2002 г. възлиза на 2 944,1 млн. лв.

2.8. Формиране на дохода от селскостопанска дейност – нетен опериращ излишък /смесен доход

Определянето на дохода от селскостопанска дейност представлява една от основните цели на икономическите сметки за селското стопанство. Когато производствените единици не са фирми и имат фамилен характер, този доход освен доход от предприемаческата дейност на стопаните съдържа и елемент на възнаграждение на труда на собственика или членове на семейството му и се нарича “смесен доход”.

За 2002 г. стойността на този показател е 2 714,3 млн. лв.

Данните за компенсацията на наетите, други данъци и субсидии върху производството и опериращия излишък/смесен доход се съдържат в Приложение 5.

По-подробни данни за субсидиите и други форми на подпомагане от държавата на земеделските производители и отрасли като цяло се съдържат в т. 2.10. Държавно подпомагане на земеделието.

Информация за данъците и таксите за селскостопанския отрасъл са посочени в т. 2.11 Данъци и такси.

2.9. Предприемачески доход (нетен доход)

Предприемаческият доход в отрасъл Селско стопанство за 2002 г. е 2690,3 млн. лв.

2.10. Държавно подпомагане на земеделието

2.10.1. Предоставяне безвъзмездно на тютюнопроизводителите на тютюневи семена

Съгласно ЗТТИ регистрираните тютюнопроизводители получават безвъзмездно тютюневи семена, чието производство се финансира от Фонд "Тютюн". Ежегодно Управителния съвет на Фонд "Тютюн", утвърждава производствена програма по етапи на сортоподдържането и семепроизводството, която се възлага на юридически /тютюневи научни учреждения/ и физически лица. Въз основа на приетата програма се сключват договори за финансирането ѝ.

През 2002 г. за сортоподдържане и семепроизводство са сключени 5 броя договори с научните учреждения и два броя с физически лица за семепроизводство. За изпълнение на приетата програма за сортоподдържане и семепроизводство през 2003 г. са сключени 7 броя договори с научните учреждения, като един от тези договори е за възстановяване в производство на сорт от произход "Джебел". За семепроизводство са сключени 2 броя договори с физически лица и 1 брой договор за сортоподдържане с "КОС-Сандански" ЕООД.

Разходите за производство и доставка на тютюневи семена за 2002 г. и 2003 г. са показани в Таблица II.79.

Таблица II.79.

Справка за предоставени средства за производство на тютюневи семена

№	Наименование	Отчет за 2002 г. (хил.лв.)	I полугодие на 2003 г. (хил.лв.)	II полугодие на 2003 г. (хил.лв.) - прогноза
1.	Сортоподдържане	450	181	263
2.	Производство на семена	483	165	385
3.	Разфасовка и доставка на тютюневи семена до общините	21	23	-
4.	Всичко	954	369	648

Източник: Фонд "Тютюн"

За обезпечаване на тютюнева реколта 2002 година са закупени допълнително 360 кг на стойност 24 х.лв., включени в общата цифра посочена в таблица II.71. ; за тютюнева реколта 2003 година закупените

допълнително семена са в размер на 1060 кг и 3.5 дка от етапи ОИР и СИП на стойност 132 х.лв.

Ще бъдат закупени семена от етап ОИР – 1 дка на стойност 4,5 х.лв. за възстановяване на генетичен материал от виржински сорт.

Количествата тютюневи семена, включващи: собственост на Фонд “Тютюн” и допълнително закупени от научните учреждения за обезпечаване производството на тютюн през 2003 година, и тяхната стойност са показани в Таблица II.80.

Таблица II.80.

Предоставени тютюневи семена на общините за обезпечаване на тютюневата реколта през 2003 г.

№	Наименование	Тютюневи семена (кг)	Стойност (х.лв.)
1.	Раздадени семена 2002 г.	4636	346
2.	Раздадени семена 2003 г	5101	374
	Всичко	9737	720

Източник: Фонд “Тютюн”

2.10.2. Премиране на тютюнопроизводителите

Ежегодно за регулиране на производството, изкупуването и търговията с тютюн Министерския съвет по предложение на Управителния съвет на Фонд “Тютюн”, приема размера, реда и условията за предоставяне на парична премия на тютюнопроизводителите за произведен и изкупен суров тютюн.

За премиране на произведения и изкупен тютюн от реколта 2002 г. са изразходвани 91 921 хил. лв. Премията е предоставена общо на 51 540 тютюнопроизводители.

2.10.3. Целева парична подкрепа за тютюнопроизводителите

С решение № 324 от 29.04.2003 г. Министерският съвет реши Фонд “Тютюн” да предостави целева парична подкрепа за фактически изкупените количества тютюн тип Ориенталски и Бърлей, реколта 2002 г. общо за 24 553 хил. лв.

2.10.4. Държавно подпомагане на земеделските производители чрез Държавен фонд “Земеделие”

По утвърдените от УС на ДФ “Земеделие” схеми за краткосрочно кредитиране и текущо субсидиране обект на държавно финансово подпомагане през 2002 г. са следните сектори:

- *зърнопроизводство и маслодайни култури* – предоставени са кредити и субсидии за закупуване на изкуствен тор, препарати за растителна защита на пшеница, ечемик, слънчоглед, царевица за зърно и сорго, реколта 2002 г.; за закупуване на семена за масов посев на черен маслодаен слънчоглед, царевица за зърно и сорго, реколта 2002 г.; за закупуване на дизелово гориво за прибиране на реколта 2002 г., ; субсидия за съхранение на пшеница, реколта

2002 г. С цел подпомагане на реколта 2003 г. е кредитирана и субсидирана покупката на изкуствен тор за пшеница и ечемик и изцяло безвъзмездно подпомогнато закупуването на семена от пшеница и ечемик и дизелово гориво за засяване;

- *картофопроизводство* – посадъчен материал от картофи за консумация;
- *производство на рапица* – субсидия за закупуване на семена за посев;
- *производство на памук* – семена и препарати за растителна защита и субсидия за предадени количества готова продукция;
- *производство на зеленчуци* – семена за посев, торове и препарати за растителна защита на червена капия, домати и корнишони за консервиране и субсидия за предадени количества готова продукция ;
- *производство на захарно цвекло*;
- *зърнопроизводство* – краткосрочно кредитиране и субсидиране покупката на изкуствен тор, субсидиране покупката на семена от пшеница и ечемик и целева субсидия за закупуване на дизелово гориво за засяване на пшеницата, реколта 2003 г.;
- *млекопроизводството* – субсидия за количествата произведено и продадено качествено мляко;
- *животновъдството* – субсидия за подпомагане издръжката на животни и птици от националния генофонд през 2002 г.;

По отчетни данни Фондът е предоставил субсидии за 24 614 218 лв. или 99,6% от предварително разчетения размер. Данните са посочени в Таблица II.81.

Таблица II.81.

Безвъзмездно финансово подпомагане на земеделските производители в рамките на целевите финансови линии (кредит и субсидия) и линиите за целеви субсидии на ДФ “Земеделие” през 2002 година

№	Финансова линия	Брой договори	Отпуснати субсидии (лв.)	Финансирани декари
1	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия – изкуствен тор за пшеница, ечемик, слънчоглед, царевица за зърно и сорго, реколта 2002	724	2 077 756,83	1 504 750
2	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия – препарати за РЗ на пшеница, ечемик, слънчоглед, царевица за зърно и сорго, реколта 2002	634	1 624 960,63	896 864
3	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия за масов посев на черен маслодаен слънчоглед, реколта 2002 г.	306	651 272,52	455 593
4	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия за масов посев на царевица за зърно, реколта 2002 г.	207	273 795,94	190 427
5	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия за масов посев на сорго, реколта 2002 г.	11	5 314,14	4 036
7	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия – посадъчен материал от картофи за консумация, реколта 2002	69	153 185,76	2 455
8	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия – семена за посев на лен и субсидия за предадени количества готова продукция, реколта 2002	3	3 600,00	300
9	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия – семена за посев, торове и препарати за РЗ на червена	36	143 944,09	1 090

	капия и субсидия за предадени количества готова продукция, реколта 2002 г.			
10	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия – семена за посев, торове и препарати за РЗ на домати за консервиране и субсидия за предадени количества готова продукция, реколта 2002 г.	6	3 220,65	460
11	ЦФЛ – семена за посев и препарати за растителна защита на корнишони за консервиране и субсидия за предадени количества готова продукция, реколта 2002 г.	3	2 696,00	162
12	ЦФЛ за закупуване на дизелово гориво за прибиране на пшеница, ечемик, царевица и сорго, реколта 2002 г.	99	50 525,40	460 058
13	Целева финансова линия, включваща кредит и субсидия за закупуване на изкуствен тор за пшеница и ечемик, реколта 2003 г.	1 283	3 304 790,62	4 035 075
14	Целева субсидия за закупуване на семена за подпомагане на земеделски производители на рапица, реколта 2003 г.	49	187 586,11	53 596
15	Целева субсидия за подпомагане издръжката на животни и птици от националния генофонд, контролираната елитна част на популацията и еднократно подпомагане на развъдната дейност, 2002 г.	655	2 660 281,82	
16	Целева субсидия за продадени количества краве и биволско мляко	2 113	2 369 876,61	
17	Целева субсидия за съхранение на пшеница за хляб, 2002 г.	101	497 707,34	
18	Целева субсидия за производство на захарно цвекло	31	347 101,49	11 982
19	Целева субсидия за закупуване на семена от пшеница за семепроизводство и за масов посев на пшеница за хляб и ечемик, реколта 2003 г.	871	6 477 833,84	2 528 892
20	Целева субсидия за закупуване на дизелово гориво, реколта 2003 г.	940	3 778 767,71	2 596 239
	Общо през 2002 г.		24 614 217,50	

Източник: ДФ “Земеделие”

В съответствие с представения в Стратегията за развитие на земеделието и селските райони (2003-2006 г.) интегриран модел за финансово подпомагане и поетите ангажменти от българското правителство по АСАЛ 2 през 2003 г. се засилва прякото целево субсидиране и се намалява дела на краткосрочното кредитиране.

През първото шестмесечие на 2003 г. е осъществено финансово подпомагане по една целева финансова линия и условията по схемите за пет целеви субсидии. Данните са представени в Таблица II.82.

Таблица II.82.

Безвъзмездно финансово подпомагане на земеделските производители в рамките на целевите финансови линии (кредит и субсидия) и линиите за целеви субсидии на ДФ “Земеделие” през 2002 година през първото шестмесечие 2003 г.

Финансова линия	Бр. договори	Субсидии	Финансирани декари
ЦФЛ за закупуване на изкуствен тор за слънчоглед и царевица за зърно, реколта 2003 г.	568	1 479 386	986 258
ЦС за закупуване на семена за масов посев на	438		683 619

черен слънчоглед, реколта 2003 г.		1 196 334	
ЦС за закупуване на семена за мосов посев на царевица за зърно, реколта 2003 г.	254	593 700,23	329 834
ЦС за закупуване на посадъчен материал от картофи за семепроизводство и консумация	124	701 674	4 027
ЦС за закупуване на семена за производство на соя, реколта 2003 г.	1	2 000	500
ЦС за покупка на семена за производство на ориз, реколта 2003 г.	2	32 100	
ЦС за опазване и обогатяване на растителния генетичен фонд, 2003 г.		95 664	
ЦС за издръжката на животни и птици от националния генофонд, елитната част на популацията, внос и закупуване на елитни животни за попълване на генофонда и частичната им издръжка, 2003 г.	637	3 060 013	
ЦС за произведено и продадено екстра и първо качество краве, биволско и овче мляко, 2003 г.	3 862	3 286 089	
ЦС за обработване на пустеещите частни земеделски земи през 2003 г.	42	385 152	38 515
ЦС за жътвена кампания на пшеница, реколта 2003 г.	111	346 436	346 436
ОБЩО:		11 178 548	

Източник: ДФ "Земеделие"

За първото шестмесечие на 2003 г. са предоставени капиталови субсидии по инвестиционни програми на Фонда в размер на 33 240 лв. и субсидии за лихви по инвестиционни кредити в размер на 10 475 лв.

През 2002 г. по програмата САПАРД са изплатени субсидии по 97 договора за финансиране на инвестиционни проекти в размер на 26 506 хил. лв. За периода 01.01-30.06.2003 г. е изплатена финансова помощ по 80 проекта в размер на 21 026 хил. лв. По по-дробни данни за подпомагането на земеделските производители по тази програма са представени в подраздел VIII. Специална програма на Европейския съюз за подпомагане на земеделието и селските райони /САПАРД /, т. 3. Прилагане на програмата САПАРД .

2.10.5. Други държавни разходи за подпомагане на аграрния отрасъл

През 2002 г. от бюджета на Министерство на земеделието и горите са осигурени средства за подпомагане на развитието и реформата в аграрния отрасъл и са направени разходи в размер на 44 805 хил.лв., в т.ч. за следните дейности:

- Разходи за реформа в горите – 2 872 хил. лв;
- Издаване на информационен бюлетин за цените чрез САПИ ООД – 183 хил. лв;
- Издръжка, опазване и съхраняване на хидромелиоративни обекти с общонационално значение – 12 570 хил. лв;
- Неотложни нужди при аварийни и бедствени ситуации – 320 хил. лв;
- За изпълнение на имунно-профилактичната програма – 5 277 хил.лв :
  - За изпълнение на държавна профилактична програма на НВМС за борба със заразните и паразитни болести – 2 417 хил. лв;
  - Разходи за химикали и реактиви – 384 хил. лв;

- Мониторингов контрол върху остатъчни количества в хранителни продукти – 135 хил. лв;
- Маркиране на едър рогат добитък – 1 904 хил.лв;
- Обезщетение за принудително убити животни – 239 хил. лв;
- Други - 198 хил. лв.
- Покупка на млади разплодни животни – 7 хил. лв;
- Средства за рибен генофонд – 114 хил. лв.;
- Разходи за целева парична подкрепа за производителите на тютюн – 15 229 хил.лв;
- Унищожаване на залежали пестициди, средства за борба с мароканския и италианския скакалец – 746 хил. лв;
- Борба с градушките – ракетни изпитания – 5 835 хил. лв;
- За физическо възпитание и спорт на учениците от професионалните учебни заведения – 39 хил.лв;
- Чрез Националния център за аграрни науки – средства за усъвършенстване на моделите за планиско земеделие и животновъдство – 400 хил. лв;
- Чрез Национално управление на горите - средства за ловно и рибностопански мероприятия и поддържане на екобиологично равновесие в природата – 992 хил. лв.

2.11. Данъци и такси

Данъци

Предвид значителния принос на данъчните облекчения за активизиране на производството и развитието на аграрния отрасъл в периода на преход, тези облекчения ще бъдат упоменати по-подробно.

Данъчните облекчения на земеделските производители са регламентирани в Закона за Корпоративното подоходно облагане /ЗКПО/, Закона за облагане доходите на физическите лица /ЗОДФЛ/, Закона за данъка върху добавената стойност /ЗДДС/ и Закона за местните данъци и такси /ЗМДТ/.

Съгласно ЗКПО 60 на сто от корпоративния данък се преотстъпва на земеделските производители-юридически лица, за непреработената растителна и животинска продукция, в т.ч. от пчеларство, бубарство, сладководно рибовъдство от изкуствени водоеми и оранжерийно производство без декоративното. Непреработена растителна и животинска продукция е всеки първичен продукт, получен от растенията и животните, който се използва в естествен вид без да е подлаган на никаква технологична обработка или преработка, в резултат на която да са настъпили физико-химични изменения в състава. Преотстъпеният данък се отчита като резерви. Преотстъпването на данъка е валидно, ако отчетените като резерви преотстъпени средства се инвестират в посочените по-горе дейности.

Други облекчения по реда на този закон във връзка с данъчното облагане са регламентирани в специфичните правила за определяне на облагаемата печалба на кооперациите. От облагаемата печалба на кооперациите се намаляват производствените и потребителни дивиденди, изплатени на член-кооператорите до 25 март следващата година. Текущо изплащаните през отчетния период производствени и потребителски дивиденди на член-кооператорите не участват във формирането на

финансовия резултат преди данъчното преобразуване, а се отчитат като разчети /вземания/ съгласно счетоводното законодателство. Финансовият резултат преди данъчното преобразуване се намалява с размера на изплатените и покрити при разпределяне на печалбата производствени и потребителски дивиденди. Когато за годината кооперацията е отчела загуба или недостатъчна печалба за покриване на изплатените през годината производствени и потребителски дивиденди, сумата на изплатените през годината производствени и потребителски дивиденди се отчита като разход и финансовият резултат преди данъчното преобразуване се увеличава с нея. Получените от член – кооператорите производствени дивиденди се облагат като доходи на физическите лица по реда на Закона за облагане доходите на физическите лица. Получените от член-кооператорите потребителски дивиденди не се облагат с подоходни данъци.

Местните юридически лица – преработватели на селскостопанска продукция и тютюн, не правят авансови вноски за корпоративен данък за периода от април до септември включително.

Преференции в областта на данъчното облагане на земеделските производители са регламентирани и в ЗОДФЛ. Не се облагат с данък доходите на земеделските производители-физически лица, включително извършващите дейност като еднолични търговци, за непреработената растителна и животинска продукция, в т.ч. пчеларство, бубарство, сладководно рибовъдство от изкуствени водоеми и оранжерийно производство без декоративното.

Не подлежат на облагане доходите от продажба или замяна на селскостопански и горски имоти независимо от броя им, ако времето между придобиването и продажбата или замяната е повече от пет години.

Не се облагат с данък доходите на физическите лица, получени от рента, аренда или друго възмездно отдаване на земеделска земя.

Лицата, упражняващи свободна професия в сферата на земеделското производство формират данъчната основа за доходите от тези дейности като облагаемият доход от съответната дейност се намалява с разходите за дейността в размер на 70 на сто за отглеждане на животни и птици, за пчеларство и бубарство, за непреработена продукция от тях и за култивирани гъби, 60 на сто за горско и водно стопанство /включително рибовъдство/ и за растениевъдство.

Данъчни преференции за аграрния отрасъл и за сделки със земеделски продукти са залегнали и в ЗДДС. По реда на този закон освободени сделки са:

- прехвърлянето на собственост върху земя, учредяването или прехвърлянето на ограничени вещни права върху земя и отдаването под наем на земя,
- прехвърлянето на собственост върху хлебно или фуражно зърно, предоставено като заплащане в натура на рента или на част от нея,
- извършването от кооперации със собствени машини на услуги по обработването на земя-собственост на членове на същата кооперация, както и отглеждането и придобиването на продукцията от същата земя за кооперацията
- прехвърлянето на собственост върху хлебно или фуражно зърно, предоставено като заплащане в натура на рента или на част от нея.

Въведена е преференция за неначисляване на ДДС върху стойността на получените от тютюнопроизводители премии от фонд "Тютюн" след 1.01.1999 г.

В ЗМДТ също има облекчения във връзка с данъчното облагане, касаещо отрасъл "Селско стопанство". Не се облагат с данък върху

недвижимите имоти земеделските земи и горите, с изключение на застроените земи - за действително застроената площ и прилежащия ѝ терен. Но при възмездно придобиване на имущество, в т.ч. и на земи, данъкът е в размер на 2% върху оценката на прехвърляното имущество, а при замяна - върху оценката на имуществото с по-висока стойност.

Такси

През 2002 г. общият размер на събраните държавни такси и приходи от тарифни услуги, реализирани от структурите на МЗГ, е 163,5 млн. лв., като държавните такси възлизат на 58,3 млн. лв., а приходите – на 105,2 млн.лв.

Постъпленията по дейности са както следва::

- Национална ветеринарно медицинска служба – държавни такси 28,5 млн.лв. и приходи от услуги 3,9 млн.лв.
- Изпълнителна агенция за селекция и репродукция в животновъдството – 1,1 млн. лв.
- Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури – 1,5 млн.лв.
- Национална служба по зърното – 0,4 млн.лв. от услуги и 0,06 млн.лв. държавни такси.
- Национална служба за растителна защита, карантина и агрохимия – 12,1 млн.лв.
- Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол 1,5 млн.лв.
- Национално управление по горите – 62,7 млн.лв. услуги и 23,7 млн.лв. държавни такси.
- Услуги за изпитване и контрол на земеделска и горска техника и резервни части. – 0,04 млн.лв.
- Държавни такси на МЗГ, включително държавни такси за регистриране на търговците на зърно – 4,4 млн. лв.

През 202 г. в полза на МЗГ (респ. фонд “Тютюн”) са преотстъпени суми от:

- Акциз върху тютюневи изделия – 120 млн. лв.
- Мита и митнически такси – 0,2 млн. лв.

2.12. Инвестиции

През 2002 г. общите инвестиции в аграрния сектор (селско, ловно, горско и рибно стопанство) по неокончателни данни на НСИ са в размер на 265,8 млн.лв., като от тях разходи за придобиване на дълготрайни материални активи – 145,4 млн.лв. и придобити дълготрайни материални активи – 120,4 млн.лв. Аграрният сектор запазва слабата си инвестиционна активност спрямо другите сектори на националната икономика.

Със средства от бюджета на МЗГ през 2002 г.са финансирани инвестиции в размер на 27,1 млн.лв., от които за хидромелиорации – 7,3 млн.лв.

Инвестиции за изграждане на структури за пазарна реализация на плодове и зеленчуци

Министерството на земеделието и горите съвместно с Германското дружество за техническо сътрудничество (ГТЦ) осъществява проект

“Изграждане на структури за пазарна реализация на плодове и зеленчуци” за изграждане на нови или реконструкция на съществуващи пазари на едро.

Реализация на проекта

София:

Подпроектът “Слатина – Булгарплод”, София е с обща инвестиционна стойност в размер на 8 261 000 щ.д., която включва апортна вноска, ново строителство на халета за месо, птици и рибни продукти и ремонт на хидроизолацията на покрива на главния корпус. Изпълнението на този подпроект се финансира със заем от ЕБВР в размер на 3 436 000 щ.д., който се използва за изграждането на хладилни камери в тържището за месо, птици и риба. Двете нови модерни халета са с обща площ 6604 кв.м.

Хасково:

Комбинираният пазар в Хасково бе въведен в експлоатация в началото на 2002 г. Общата проектна инвестиция възлиза на 14 360 000 ДМ. Изграждането на пазара “Марица” Хасково е финансирано частично със заем в размер на 8 392 000 ДМ от Кредитната институция за възстановяване (КфВ), Франкфурт на Майн.

Пазарът в Хасково е с обща площ – 95 дка; хале на производителите на плодове и зеленчуци с 5000 кв.м площ; тържищно хале с 3500 кв.м площ; 4 модерни хладилни камери с 360 кв.м обем и обслужващи сгради. Към пазара са реконструирани събирателните пунктове в градовете Харманли, Любимец, Свиленград, Димитровград и Ивайловград.

Пазарджик:

Реконструкцията на действащия “Пазар на производителя, с. Огняново” е завършена. Общата инвестиция възлиза на 990 хил. лв., като около 780 хил. лв. от тях е кредит от КФВ, а останалите вложени средства са собствени.

До края на 2001 г. са реконструирани или изградени пазари на производителите в Сливен, Стара Загора и Горни Дъбник

През 2003 г. се разработва областен модел за реализация на плодове, зеленчуци и цветя в Пловдив. До края на 2003 г. се очаква да започне работата по областен модел – Бургас, за който общата инвестиция възлиза на 5 милиона евро и се предвижда смесено финансиране – по програма САПАРД и чрез заем от Кредитната институция за възстановяване.

Таблица II.83.

Инвестиции по Проект “Изграждане на структури за пазарна реализация на плодове и зеленчуци”

Инвестиции по пазари	Общ р-р на инвестицията /без стойността на земята/	Собствени средства		Заемни средства	
		Инвестиции от МЗГ 1999-2002 г.	Общини и други частни инвеститори	Усвоени ср-ва от заема към 31.09.2003	Остатък за усвояване до края на 2003 г.

"Слатина-Булгарплод" ЕАД-София	3,468,000 щ.д.	0	609,200 лв.	3,320,067 щ.д.	147,932 щ.д.
Реконструкция на покрива					
Изграждане на "Пазар за месо, риба и птици"					
Заем от Кредитна институция за възстановяване, Франкфурт на Майн	9,000,000 д.м.			8,308,770 д.м.	649,350 д.м.
"Марица" АД-Хасково	10,363,314 д.м.	2,900,000 лв.	200,000 лв.	7,528,770 д.м.	649,350 д.м.
Изграждане на комбиниран пазар					
"Пазар на производителя" АД - Пазарджик	990,000 д.м.	110,000 лв.	100,000 лв.	780,000 д.м.	0
Проект за пазар на производителя					

Източник: Звено за управление на Проект Проект "Изграждане на структури за пазарна реализация на плодове и зеленчуци"

2.13. Кредити

2.13.1. Кредитиране на отрасъл Селско стопанство от търговски банки

Данни за кредитирането на аграрния отрасъл от търговските банки за последните пет години са показани в Таблица II.84.

Таблица II.84.

Кредитиране на аграрния отрасъл от търговски банки за периода 1998 г. – 2002 г.

млн. лв.					
КРЕДИТИ – ОБЩО ЛЕВОВИ И ВАЛУТНИ	1998*	1999	2000	2001	2002
<i>Кредити за аграрния отрасъл</i>	105.1	127.3	124.7	164.5	167.4
Кредити за отраслите на икономиката	4 307.6	6 270.7	7 894.1	9 357.5	10 784.4
Дял на кредитите за аграрния отрасъл в кредитите за икономиката като цяло	2.4 %	2.0 %	1.6 %	1.8 %	1,6 %
КРЕДИТИ - ЛЕВОВИ	1998*	1999	2000	2001	2002
<i>Кредити за аграрния отрасъл</i>	82.0	82.8	102.4	137.7	121,2
Кредити за отраслите на икономиката	1 056.5	2 266.3	2 629.0	3 440.8	4 477,0

Дял на кредитите за аграрния отрасъл в кредитите за икономиката като цяло	7.8 %	3.7 %	3.9 %	4.0 %	2,7%
КРЕДИТИ - ВАЛУТНИ	1998*	1999	2000	2001	2002
<i>Кредити за аграрния отрасъл</i>	23.1	44.5	22.3	26.8	46,1
Кредити за отраслите на икономиката	3 251.1	4 004.4	5 265.1	5 916,7	6 307,5
Дял на кредитите за аграрния отрасъл в кредитите за икономиката като цяло	0,7 %	1,1 %	0,4 %	0,5 %	0,7 %

Източник: Българска народна банка

* Данните за 1998 г. са в деноминирани лева

Кредитиране срещу складови записи

Тенденцията за засилен интерес на влогодатели към системата от складови записи за влог на зърно продължава (Таблица II.85.). Увеличеният брой и размер на раздадените средства показва, че все повече зърнопроизводители и собственици на складови записи за влог на зърно използват системата от складови записи за краткосрочно кредитиране. Тези данни сочат и нарастващо доверие и заинтересованост от страна на банките към тази схема на кредитиране.

Таблица II.85.

Динамика на издадените складови записи за зърно на влог и кредитирането им

Реколтна година	Складови записи (бр.)	Зърно под складов запис (тона)				Общо зърно (тона)	Брой банки, кредитирали складови записи	Раздадени кредити (млн. лв.)
		пшеница	ечемик	царевица	слънчоглед			
98/99	5			5000		5000	3	0,6
99/00	391	99466	3468	17471	27320	147725	3	7,2
00/01	426	124852	2632		105	127589	5	7,2
01/02	1036	268676	7341	6890	27474	310381	8	12,0
02/03	612	179784	13118	2337	20841	216080	7	12,3
2003	632	199741	15358	2337	21869	239305	9	14,8

Източник: Национална служба по зърното и фуражите към МЗГ

Забележка: Данните за реколтната 02/03 г. са от 01.07.02 г. до 31.12.02 г., а за 2003 г. са към 30 юни.

2.13.2. Краткосрочни кредити на ДФ "Земеделие"

Планираният краткосрочен кредитен ресурс на ДФ "Земеделие" за 2002 г. е в размер на 25 000 000 лв. По отчетни данни Фондът е предоставил кредити в размер на 24 489 003 лв., което представлява 98% от предвидените средства. Данните за предоставените краткосрочни кредити са обобщени в Таблица II.86.

Таблица II.86.

Брой сключени договори и отпуснати краткосрочни кредити в рамките на целевите финансови линии на ДФ "Земеделие" през 2002 година

№	Финансова линия	Брой договори	Отпуснати кредити (лв.)
1	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия – изкуствен тор за пшеница, ечемик, слънчоглед, царевица за зърно и сорго, реколта 2002	724	6 233 733,80
2	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия – препарати за РЗ на пшеница, ечемик, слънчоглед, царевица за зърно и сорго, реколта 2002	634	4 875 000,44
3	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия за масов посев на черен маслодаен слънчоглед, реколта 2002 г.	306	651 272,52
4	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия за масов посев на царевица за зърно, реколта 2002 г.	207	821 387,84
5	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия за масов посев на сорго, реколта 2002 г.	11	15 942,41
7	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия – посадъчен материал от картофи за консумация, реколта 2002	69	229 778,64
8	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия – семена за посев на лен и субсидия за предадени количества готова продукция, реколта 2002	3	3 600
9	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия – семена за посев, торове и препарати за РЗ на червена капия и субсидия за предадени количества готова продукция, реколта 2002 г.	36	155 899,28
10	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия – семена за посев, торове и препарати за РЗ на домати за консервиране и субсидия за предадени количества готова продукция, реколта 2002 г.	6	4 079,10
11	ЦФЛ – семена за посев и препарати за растителна защита на корнишони за консервиране и субсидия за предадени колитечства готова продукция, реколта 2002 г.	3	2 686
12	ЦФЛ за закупуване на дизелово гориво за прибиране на пшеница, ечемик, царевица и сорго, реколта 2002 г.	99	454 728,28
13	ЦФЛ, включваща кредит и субсидия за закупуване на изкуствен тор за пшеница и ечемик, реколта 2003 г.	1283	11 040 895,18
	Общо:	3 381	24 489 003,49

Източник: ДФ "Земеделие"

За първи път от създаването на Фонда се отчита съществено преизпълнение на постъпленията от погашения на кредити. Спрямо планираните суми по план-сметката приходите от издължаване на главници по краткосрочните кредити е 135%. Възстановените суми по краткосрочните кредити в размер на 25 606 611 лв. включват погашения на кредити по ЦФЛ за реколта 2002 г. в размер на 19 236 850 лв. и намаляване

на остатъка от изискуеми ("лоши") вземания, натрупани през предходните години, с 6 369 761 лв., т.е. с около 10%.

С решение на управителния съвет на ДФ "Земеделие" от август 2002 г. са разсрочени за едногодишен период задълженията на земеделските производители по ЦФЛ за реколта 2002 г. от областите Видин и Монтана, както и от общините Мизия, Козлодуй, Хайредин и Оряхово, област Враца. Броят на земеделските производители, подписали анекси за разсрочване, е 214, като общият размер на разсрочения кредитен ресурс е 1 321 382,53 лв.

Невъзстановените суми по краткосрочни кредити са в размер на 2 161 435,09 лв. или 9,5% от усвоения ресурс, дължими от 235 физически лица, 111 юридически лица и 39 кооперации.

За тяхното събиране са предприети всички необходими правни действия още в началото на 2003 г.

През първите шест месеца на 2003 г. са определени условията само за една целева финансова линия - закупуване на изкуствен тор за слънчоглед и царевица за зърно, реколта 2003 г. Сключени са 568 договора, с които е подпомогнато наторяването на 986 258 дка посеви. Изплатените средства като краткосрочни кредити са в размер на 4 438 159,24 лв.

2.13.3. Инвестиционни кредити на ДФ "Земеделие"

През 2002 г. инвестиционното кредитиране е подчинено на изпълнението на три инвестиционни програми:

- програма "Растениевъдство"
- програма "Животновъдство"
- подпрограма "Пряко кредитиране от ДФ "Земеделие" за покупка на селскостопанска техника"

Дългосрочните финансови инструменти на Фонда имат срок над една година и се използват за подпомагане и стимулиране на инвестиционния процес в земеделието. Инвестиционното кредитиране осигурява ресурс за дългосрочни инвестиции в земеделските стопанства. По трите инвестиционни програми на Фонда през 2002 г. са отпускани инвестиционни кредити за:

- създаване на трайни насаждения – лозя, овощни дървета, ягодоплодни, маслодайни, етерични, билкови и лекарствени култури, аспержи;
- възстановяване на трайни насаждения;
- създаване на маточни бази от трайни насаждения – лозя и овощни дървета;
- ново строителство, закупуване на оранжерии с полиетиленово покритие и неполиетиленови оранжерии;
- закупуването на племенни и продуктивни животни;
- закупуване на птици за разплод и стоково производство;
- закупуване на зайци за разплод и стоково производство;
- създаване и възстановяване на пчелини;
- закупуване на машини, съоразения и оборудване, свързани с отглеждането на животните;
- ново строителство, закупуване, възстановяване и реконструкция на селскостопански постройки за отглеждане на животни;
- закупуване на селскостопанска техника;

Инвестиционните кредити през отчетния период са отпускани пряко от Фонда и чрез рефинансиране на Търговски банки, които имат сключени договори с ДФ “Земеделие”, по схемата “със средства на Фонда – за сметка и риск на ТБ”. Договори за рефинансиране са сключени с 15 банкови институции: “Биохим” АД, “България инвест” АД, “Евробанк” АД, “Нефтинвестбанк” АД, “Общинска банка” АД, “Първа източна и международна банка” АД, “Първа инвестиционна банка” АД, “Росексимбанк” АД, “Тексимбанк” АД, “Хебросбанк” АД, “Централна кооперативна банка” АД, “Юнионбанк” АД, “Демирбанк” АД, “Токуда кредитексперс” и “Насърчителна банка”.

Данните за одобрените и финансирани/рефинансирани инвестиционни проекти от ДФ “Земеделие” през 2002 г. са представени в Таблица II.87.

Таблица II.87.

Одобрени и рефинансирани инвестиционни проекти от ДФ “Земеделие” през 2002 г.

N	Инвестиционна програма	Одобрени проекти		Рефинансирани/финансирани проекти лв.	
		брой	стойност – лв.	брой	стойност – лв.*
1.	Програма “Животновъдство”	84	5 018 442	44	1 982 975
2.	Програма “Растениевъдство”	33	6 543 267	37	8 015 109
3.	Програма “Техника”	18	1 012 562	26	3 467 580
	ВСИЧКО:	135	12 574 271	107	13 465 664

Източник: ДФ “Земеделие”

* В посочените суми са включени проекти, одобрени през 2001 г.

През 2002 г. по инвестиционните програми на Фонда са одобрени 135 инвестиционни проекта на обща стойност 12 574 271 лв. , финансираните проекти са на обща стойност 13 465 664 лв.

Одобрените кредити по условията на програма “Животновъдство” ще осигурят изпълнението на проекти, свързани със закупуването на 1 767 бр. свине, 1 490 бр. овце, 1 070 бр. юници, 21 450 бр. кокошки, 283 бр. кози, 30 000 бр. едnodневни патета, закупуване на фуражомелки, клетки за кокошки, сгради за патета и юници, обори за отглеждане на зайци. Одобрените проекти по програма “Растениевъдство” през 2002 г. са подпомогнали земеделските производители при създаването на 712 дка малини, 2 473 дка лозя, 41 дка череши, 100 дка вишни, 174 дка ябълки, 30 дка лавандула, 40 дка ягоди, 92 дка бадеми и 20 дка арония.

През 2002 г. е налице непълно усвояване на одобрените ресурси за инвестиционно кредитиране (с 11 537 162 лв.) За това определящи се оказаха слабата активност на областните дирекции; затрудненията, породени от нормативната уредба; изключителната пасивност на земеделските производители до есента на миналата година и продължаващата пасивност и предпазливост на ТБ за финансиране на одобрени проекти. В същото време е силно обезпокително плащането за активирани от търговските банки гаранции по споразуменията с БПБ за техника “Джон Диър” и ОББ за покупка на земя. По първото споразумение от ДФЗ са издадени 9 гаранции за 2 512 152 лв., от които 5 са активирани и е платено 1 197 892 лв., срещу което са получени само 247 050 лв. За изключително високия риск и негативните резултати по това споразумение е сигнализирана ВКП. По издадените гаранции в полза на ОББ (6 броя на стойност 113 557 лв.) е заплатено 107 459 лв. по всички активирани гаранции.

Приходите от издължаване на главници по дългосрочните кредити през 2002 г. са 122% спрямо планираните от ДФЗ суми.

Инвестиционното кредитиране през 2003 г. е насочено към финансиране на дребни и средни земеделски производители с оглед улесняване на достъпа им до прякото субсидиране и увеличаване капацитета на използване на помощта по програма САПАРД.

Инвестиционното кредитиране и през 2003 г. се осъществява по трите инвестиционни програми – “Животновъдство”, “Растениевъдство” и “Техника”. Програма “Техника” се прилага чрез подпрограма “Пряко кредитиране от ДФ “Земеделие” за покупка на селскостопанска техника” и подпрограма “Кредитиране за покупка на селскостопанска техника чрез рефинансиране на търговски банки от ДФ “Земеделие”. Изпълнението на трите инвестиционни програми цели дългосрочни инвестиции в земеделието чрез създаване и развитие на частни земеделски стопанства в областта на трайните насаждения, създаване на животновъдни ферми и закупуване на племенни животни, чрез производство на земеделска и животновъдна продукция за пазара, развитие на производствената инфраструктура на отрасъл “Животновъдство”, чрез закупуване на селскостопанска техника и инвентар. През 2003 г. ДФ “Земеделие” финансира пряко инвестиционни проекти за:

- създаване на трайни насаждения и маточни бази – лозя, изграждане на напоителни системи за тях и необходимата за дейността специфична техника и прикачен инвентар;
- закупуване на племенни и продуктивни животни – юници и крави, малакини, биволици, свине-майки и разплодни прасета, овце-майки, кози-майки, кобили-майки, на птици и зайци за стоково производство, създаване и възстановяване на пчелини и закупуване на машини, съоразения и оборудване за люпене, сексиране и окачествяване на пилета, за отглеждане на животни, за оборудване на млекопунктове – в размер до 50 000 лв.;
- закупуване на селскостопанска техника от производители / доставчици, които имат сключен договор с фонда;

Чрез рефинансиране на търговски банки, които имат сключен договор с ДФ “Земеделие” се кредитират проекти, свързани с реализирането на:

- закупуване на животни, птици, зайци, създаване и възстановяване на пчелини – на стойност над 50 000 лв.;
- ново строителство, закупуване, възстановяване и реконструкция на селскостопански постройки за отглеждане на животни и птици, фуражни кухни за задоволяване на собственото производство, млекосъбирателни пунктове;
- възстановяване на трайни насаждения;
- ново строителство и закупуване на неполиетиленови оранжерии и оранжерии с полиетиленово покритие;
- закупуване на селскостопанска техника;

За периода 01.01.–30.06.2003 г. в ДФ “Земеделие” са постъпили за разглеждане 497 проекта. За същия период са одобрени 524 проекта. По отчетни данни финансираните проекти през първото шестмесечие на 2003 г. са 370 бр. Предоставеният кредитен ресурс е в размер на 18 654 066 лв., разпределен по инвестиционни програми както следва:

- програма “Животновъдство” – 4 588 251 лв.
- програма “Растениевъдство” – 9 757 471 лв.
- програма “Техника” – 4 308 344 лв.

Таблица II.88.

Финансирани инвестиционни проекти от ДФ “Земеделие” през първото шестмесечие на 2003 г.

N	Инвестиционна програма	Пряко кредитирани инвестиционни проекти		Рефинансирани инвестиционни проекти	
		брой	Стойност – лв.	брой	Стойност – лв.
1.	Програма “Животновъдство”	194	3 993 611	8	594 640
2.	Програма “Растениевъдство”	66	5 207 236	6	4 550 235
3.	Програма “Техника”	95	3 698 944	1	609 400
	ВСИЧКО:	355	12 899 791	15	5 754 275

Източник: ДФ “Земеделие”

Отпуснатите инвестиционни кредити по условията на програма “Животновъдство” осигуряват изпълнението на проекти, свързани със закупуването на 1 838 бр. юници, 1182 бр. свине, 530 бр. кози, 120 000 бр. пилета бройлери, 16 500 бр. пилета, 23 414 бр. кокошки, 896 бр. зайци, 3 693 бр. овце, 1 827 бр. пчелни кошери, 1 881 бр. пчелни семейства, 290 бр. пчелни майки, клетки за зайци и кокошки, пчелен инвентар, доилни агрегати, фуражомелки, фадрома, възстановяване и реконструкция на обори за животни. Кредитираните проекти по програма “Растениевъдство” подпомагат създаването на 103 дка малини, 353 дка малини, 4 351 дка лозя, 145 дка череши, 152 дка ябълки, 60 дка арония, 110 дка сливи, 30 дка рози, 15 дка дюли, 60 дка кайсии, 120 дка праскови, 785 дка лавандула, 33 дка салвия, 10 дка круша, 44 дка шипка, 6 дка вишна, 10 дка бял риган, както и закупуването на трактор, пръскачка и култиватор. През 2003 г. до 30 юни ДФ “Земеделие” е кредитирал при облекчени условия покупката на 131 трактора и 28 комбайни по програма “Техника”.

По инвестиционните програми на ДФ “Земеделие” за първите шест месеца на 2003 г. са подпомогнати 370 земеделски производители с различен юридически статус, в т.ч. 264 физически лица, 32 еднолични търговци, 56 юридически лица и 18 кооперации (Таблица II.89.)

Таблица II.89.

Юридически статут на подпомогнатите земеделски производители през първото шестмесечие на 2003 г.

Юридически статут	Програма “Растениевъдство”	Програма “Животновъдство”	Програма “Техника”
Физически лица	54	178	32
Еднолични търговци	2	7	23
Юридически лица	15	14	27
Кооперации	1	3	14

Източник: ДФ “Земеделие”

За периода 01.01.2003 г. – 30.06.2003 г. са кредитирани 12 училища, като общия размер на предоставения ресурс е 429 777 лв. Финансирането е предназначено за закупуване на селскостопанска техника – 12 бр. трактори.

За първото шестмесечие на 2003 г. са предоставени капиталови субсидии в размер на 33 240 лв. и субсидии за лихви – 10 475 лв.

През 2003 г. получават капиталови субсидии земеделските производители, кандидатстващи по реда и условията на инвестиционна програма "Растениевъдство" в частта за създаване на трайни насаждения от лозя, рози и овощни масиви; пепиниерство и маточни бази от лозя (за подложки и калемки) и оранжерии за зеленчукопроизводство и на инвестиционна програма "Животновъдство" в частта за създаване на пчелини. Млади земеделски производители (физически лица на възраст до 40 години към датата на подаване на молбата за финансово подпомагане) ползват преференциален лихвен процент в размер на 3 процента годишно за кредити по инвестиционни програми "Растениевъдство" и "Животновъдство". При 3% годишна лихва се предоставят инвестиционни кредити за създаване на пчелини. Земеделски производители от регионите, включени в Програмата за алтернативно земеделие в Родопите и Регионалната програма за Северозападна България ползват капиталови субсидии и субсидии за покриване на разходите при кредитиране на инвестиционни проекти по програми "Растениевъдство" и "Животновъдство".

За периода от 20.05.2003 г. до 30.06.2003 г. са рефинансирани 11 бр. инвестиционни проекта, одобрени по програма САПАРД, на обща стойност 6 542 954 лв., разпределени както следва:

<u>Направление</u>	<u>Юридически статус на кредитополучателя</u>	<u>Рефинансирана сума /лв./</u>
Трайни насаждения	ЕТ	978 000
Оборудване	ЕТ, ЮЛ	2 193 228
Техника	Кооперации, ЮЛ, ЕТ	3 371 726

3. Дейности, подпомагащи селскостопанското производство □ □□□

3.1. Напояване

Функциите по регулиране на дейностите и процесите по напояване, отводняване, предпазване от заливане, защита от ерозивното влияние на водите извън населените места, подпомагане министъра на земеделието и горите при провеждане на инвестиционната политика в областта на хидромелиорациите и образуването на сдружения за напояване се осъществява от Изпълнителната агенция по хидромелиорации.

Изпълнителната агенция по хидромелиорации /ИАХ/ е създадена с ПМС № 134 от 30.05.2001 г. като второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към Министерството на земеделието и горите. Фактическата дейност на агенцията започна в края на 2002 г. с организирането на нейната управленска и териториална структура.

През изминалия период от създаването ѝ Изпълнителната агенция по хидромелиорации осъществява дейност в следните основни направления:

Наблюдаване състоянието и развитието на хидромелиоративния фонд и хидромелиоративните дейности.

- Преглед на техническото състояние на изградения държавен хидромелиоративен фонд и незавършеното строителство;
- Провеждането на експертни съвети за състоянието на язовирите за напояване и обектите с общонационално значение;
- Осъществяване на контрол по подготовката за поливния сезон, включващ ремонтните работи;
- Сключване на договори с водоползватели;
- Упражняването на инвеститорски контрол по преходните и нови обекти, финансирани с бюджетни средства на МЗГ.

За финансиране поддръжката и експлоатацията на обекти с общонационално значение е подписан договор между ИАХ и “Напоителни системи” ЕАД за изпълнение на следните дейности:

- наблюдения, поддържане и ремонти на съоръженията по корекциите на реки и дерета
- почистване на храстовидната и дървесната растителност в сервитутите на корекциите на реки и дерета;
- поддържане хидравличния профил на корекциите на реки и дерета и периодичното им почистване от наноси;
- извършване на периодични геодезически измервания, с оглед поддържане на проектните коти на предпазните и дунавски диги;
- наблюдение, поддържане и ремонт на нарушени профили на предпазни и дунавски диги, както и почистването им от тревна, храстовидна и дървесна растителност
- изграждане и поддържане на рампи за преминаване през дигите;
- поддържане в техническа изправност, съгласно действащата нормативна уредба, на отводнителните помпени станции и ретензионните язовири;
- наблюдение, поддържане и ремонт на откритата и закрыта отводнителна мрежа и съоръженията към нея;
- извършване на аварийни ремонти, за които е невъзможно предварително да се прогнозират.

Преди започването на поливния сезон, под контрола на Регионалните дирекции по хидромелиорации, се извърши преглед и подготовка на съоръженията за напояване. Средствата, необходими за ремонтно-възстановителни работи на канална мрежа и съоръжения за подготовка на поливния сезон, по време на поливния сезон, както и за ел.енергия за помпено пълнене на язовири и охрана на хидромелиоративни съоръжения, се предоставят от ИАХ. Всички документи за извършените дейности се заверяват от представител на Регионалната дирекция по хидромелиорации /РДХ/ след предварителна проверка на място.

От започването на поливния сезон през месец май, от “Напоителни системи” ЕАД и ИАХ, периодично се подава информация за полятите площи и подадените водни маси, като всички първични документи се

проверяват от представител на РДХ, с оглед контрола на средствата, предоставяни за субсидиране цената на водата за напояване.

Резултатите от протичането на поливния сезон, обслужван от клоновете на “Напоителни системи” ЕАД до 30.06.2003 г. са показани в таблица II.90.

Таблица II.90.

Поливен сезон до 30.06. 2003 г.

Клонове на “Напоителни системи” ЕАД	Водни маси актувани	Първа поливка	Поливо-декари*
	хил.м ³	дка	дка
Бургас	65.0	559.3	599.3
Варна	351.0	5671.0	7258.0
В.Търново	55.4	382.5	684.5
Видин	14.7	132.5	156.5
Враца	0.0	0.0	0.0
Г. Делчев	68.6	895.0	895.0
Дупница	197.0	1722.0	2069.0
Монтана	35.0	261.0	371.0
Пазарджик	893.0	29911.0	33711.0
Перник	43.7	562.9	709.5
Плевен	168.0	2786.1	3447.9
Пловдив	18447.0	28332.0	29384.0
Пловдив Юг	578.0	5438.0	8045.0
Русе	285.1	4273.0	4803.0
Сандански	378.0	2392.0	4734.0
Сливен	686.0	5415.0	6025.0
София	13.0	105.0	145.0
Ст. Загора	1803.4	4097.3	4097.3
Търговище	538.0	4710.0	6050.0
Хасково	404.1	4577.0	8343.0
Шумен	439.8	6219.0	8917.5
Ямбол	398.0	4587.0	4970.0
ОБЩО (към 30.06.2003 г.)	25861.8	113028.6	135415.5
Общо за 2002 г.	41900.4	119392	152318.6
% спрямо 2002 г.:	61.72	94.67	88.90

Източник: Агенция по хидромелиорации

* изчисляват се като полятата площ се умножи по броя на поливките

От “Хидромелиорации Севлиево” ЕАД до 30.06.2003 г. са актувани 271 007 м³ водни маси за 3 493 дка., от които - 2 670 дка. – първа поливка.

Дейности във връзка с образуването на сдружения за напояване

Една от основните функции на ИАХ е регулиране и подпомагане процеса по образуването на сдружения за напояване. До момента след сливане на някой от тях, броят им възлиза на 141. От тях, за 89 бр. има заповед за открита процедура или 63 %, 38 бр. са с одобрен устав, 21 бр. са със съдебна регистрация и 16 бр. са със заповед за право на ползване на хидромелиоративната инфраструктура. Най-голям е броят на сформираните сдружения за напояване в област Сливен–6, следват Стара Загора-23, Пловдив-22, Варна –21, Благоевград –15, Плевен –13, София – 10, Търговище–6 и Видин-3.

Собствеността на хидромелиоративната инфраструктура на сдруженията за напояване с открита процедура е както следва:

- 77 % общинска собственост
- 14 % на “Напоителни системи” ЕАД
- 4,5 % на “Хидромелиорации Севлиево” ЕАД;
- 4,5 % смесена
- през 1-вото шестмесечие на 2002 г. е имало 17% неизяснена собственост.

По данни на сдруженията за напояване същите ще стопанисват 629 936 дка земеделска земя.

Сериозните проблеми, свързани с процеса на учредяване на сдруженията за напояване се свеждат до:

- неизяснена територия и/или хидромелиоративна инфраструктура;
- раздробеността на земеделските земи (голям брой собственици на територията на сдруженията) и трудно постигане на кворум на учредителните събрания;
- бавното разглеждане на делата по регистрацията на сдруженията в окръжните съдилища;
- предаване собствеността или правото на безвъзмездно ползване на хидромелиоративната инфраструктура съответно от общините или “Напоителни системи” ЕАД.

ИАХ подпомага процеса на учредяване на сдруженията – Регионалните дирекции по хидромелиорации оказват техническа и организационна помощ на инициативните комитети, с оглед осъществяване на реформата в напояването.

При завършване, възстановяване и модернизация на основната държавна напоителна и отводнителна инфраструктура сдруженията за напояване имат правото и възможността да участват в програмата за усвояване на средства по Програма САПАРД, Мярка 1.6. “Управление на водните ресурси”, Подмярка 1 “Възстановяване и модернизация на напоителната инфраструктура” и Подмярка 2 “Възстановяване и модернизация на отводнителната инфраструктура”.

3.2. Растителна защита и агрохимия

3.2.1. Растителна защита

В областта на прогнозата специалистите от системата на Националната служба за растителна защита /НСРЗ/ осигуриха информационно обслужване на земеделските стопани, което включваше: системни наблюдения за появата, разпространението, плътността, степента на нападение по земеделските култури и растителната продукция на 180 икономически важни болести, неприятели и плевели по земеделските

култури и на естествените им регулатори (ентомофаги, акарифаги, причинители на болести и др.) в т. ч.

- Многоядни неприятели – 18 вида;
- Болести и неприятели по житните култури – 25 вида;
- Болести и неприятели по бобовите култури – 14 вида;
- Болести и неприятели по техническите, маслодайните и етерично-маслените култури – 30 вида;
- Болести и неприятели по зеленчуковите култури – 25 вида;
- Болести и неприятели по овощните култури – 45 вида;
- Болести и неприятели по лозата и ягодоплодните култури – 23 вида;
- Плевели – 46 вида.

Хербицидната кампания през 2002 г. при пшеницата и ечемика започна през последната десетдневка на март и беше значително удължена поради задържалото се почти през целия месец април хладно и дъждовно време, с което се ограничи времето, подходящо за внасяне на хербициди и някои от посевите преминаха съответната фенофаза.

През първото полугодие на 2003 г. поради изоставане в развитието на голяма част от посевите и нанесените поражения и измръзване на есенниците в Североизточна България, хербицидната кампания започна по-късно от обичайното.

Таблица II.91.

Третирани площи от пшеница и ечемик срещу плевели

Година	Общо третирани <i>хил.ха</i>	В т.ч. срещу житни плевели <i>хил.ха</i>	В т.ч. срещу широколистни плевели, устойчиви на хормоноходобни хербициди <i>хил.ха</i>
2001 г.	923,46	79,07	409,62
2002 г.	1038,13	75,66	484,03
2003 г.	718,09	120,07	293,56

Източник: НСРЗ към МЗГ

По-малкия размер на третираните площи през 2003 г. е вследствие на по-малко засятите есенници и лошите климатични условия през есенно-зимния период.

Основни причини за заплевеляването са използването на недостатъчно чист посевен материал; приложение на хербициди, несъобразени с видовия състав на плевелите и липсата на сеитбообръщение. Неизползването на специализирани хербициди срещу *дивия овес* доведе до масовото размножаване на този плевел, като на места почти не се срещат чисти посеви. Много силна степен на късно заплевеляване има и с *балур*. От широколистните видове в по-висока плътност са: *паламидата, бутрака, бучиниша, къклицата, колендрото, видовете подрумче и др.* Все по-висока е плътността и на *лисичата опашка, полската овсига, ветрушката, лепката, видовете пиперичета, повитицата и костреца*.

Най-важният неприятел по пшеницата - *вредната житна дървеница* през 2002 г. продължи тенденцията за увеличаване на плътността и

разпространението си в основните зърнопроизводителни райони на страната – Добрич, Силистра, Русе, Плевен, Велико Търново.

През пролетта на 2003 г. в Североизточната част на страната поради настъпилото засушаване и фазата, в която се намираха есенниците – трети лист-начало на братене, възрастните на житната дървеница нанесоха значителни поражения върху посевите.

Таблица II. 92.

Нападнати и третирани площи за възрастното и ларвите на вредната житна дървеница

Година	Нападнати площи от възрастното	Третирани площи срещу възрастното	хил.ха.	
			Нападнати площи от ларви	Третирани площи срещу ларви
2001	26,34	0,62	110,160	75,73
2002	41,53	0,0	276,5	201,8
2003	91,21	37,77	199,83	157,67

Източник: НСРЗ към МЗГ

Продължи борбата с икономически важните многоядни неприятели *марокански и италиански скакалци*. За разлика от предходните 3 години, през настоящата, освен в районите на Кърджали, Благоевград, Враца, Хасково, Кюстендил, Смолян и Пловдив, на отделни площи в по-висока плътност скакалци се появиха и в района на Добрич. През 2003 г. бе констатирано намаляване ареала на разпространение и плътността на мароканските скакалци в районите на Кърджали и Благоевград.

Един от аспектите на стратегията за борба в регионите с каламитетно намножаване на скакалците е локализирането им в необработваемите площи, ливадите и пасищата и *недопускане на поражение по земеделските култури*.

Изведената борба срещу скакалците по години е както следва:

2001 година:

- Третирани площи: 15 584 ха.
- Райони на третиране: области Кърджали, Благоевград, Кюстендил, Смолян.
- Общо изразходвани средства: 838 хил. лв.

2002 година:

- Третирани площи: 11 600 ха.
- Райони на третиране: Кърджали, Благоевград, Хасково, Пазарджик, Кюстендил, Смолян и Пловдив.
- Общо изразходвани средства: 470 хил. лв.

2003 година:

- Третирани площи: 9 066 ха.
- Райони на третиране: Кърджали, Благоевград, Хасково, Враца, Кюстендил, Смолян, Пловдив и Добрич.
- Общо изразходвани средства: 351 хил. лв.

През 2001 г. са изразходвани 53,8 лв /ха, а през 2002 г. – 40,5 лв/ха или разходът на хектар третирана площ е с 13,3 лв /ха по- малко през 2002 г., а през 2003 г. – 38,7 лв/ха. Това се дължи на по-точното определяне на момента за започване на борбата с неприятеля, създадената по-добра организация на провеждането ѝ, както и прилагането на продукта за растителна защита Димилин, който има нов механизъм на действие,

различен от досега прилаганите, с което се постигна и по-добър ефект и не бяха допуснати повреди с икономическо значение по земеделските култури.

Срещу икономически най-важните болести по лозата – *маната (пероноспора)* и *брашнестата мана (оидиум)* наблюденията на специалистите от РСРЗ показват, че борба през 2002 г. е изведена на 78,89 хил.ха, а през 2003 г. на 67,86 хил.ха. За мана са сигнализирани от 3 до 7 броя пръскания, а са проведени от 2 – 6 броя третираня.

За оидиума - запазва се проявата на силен инфекциозен фон в редица райони на страната. Регистрирани са прояви и поражения от болестта в Пловдивска област, в района на Варна (Черноморското крайбрежие), Плевен, Русе (силна степен на нападение на 60 ха), Ст.Загора (300 ха), Хасково (до 25% на 60 ха). За борба с *оидиума* са сигнализирани от 4 до 7 броя третираня. Проведени са средно 4,5 броя пръскания.

И през 2002 г. продължи да се увеличава степента на нападение от *екскориоза*, както и ареала на разпространение. Причини са непознаване на симптомите на болестта от земеделските производители; непровеждане на самостоятелни ранно-пролетни пръскания; благоприятните климатични условия за поява и развитие в ранни фази от развитие на лозата.

Най-силно разпространение на болестта е установено в районите: Сливен (на 3000 ха), Видин (на 2500 ха), Пловдив (на 500 ха), Търговище (на 500 ха), Бургас (на 470 ха от 5-7%), Пазарджик (на 400 ха) и др., общо за страната нападнати са 9,05 хил. ха, а третирани – 2,78 хил. ха.

От основните неприятели по лозата най-голямо разпространение е установено от *шареният гроздов молец* на 10,2 хил.ха за 2002 г., при 12,76 хил. ха за 2003 г. Райони със силно нападение и проведена борба: Пловдив (4,3 хил. ха), Пазарджик (1,5 хил.ха), Бургас (1,0 хил.ха), Благоевград (0,82 хил. ха) и Сливен (7 хил.ха).

През 2002 г. лозовата *щитовка* запази своя ареал на разпространение, като основен източник си остават старите, изоставени лозя. Общо нападнати площи за 2002 г.– 10,68 хил.ха, третирани – 6,0 хил. ха. През първото полугодие на 2003 г. е отчетено нападение на 7,61 хил.ха, като най-много са нападнатите площи в районите на: Пловдив, Хасково, Пазарджик, Ямбол и Плевен.

3.2.2. Продукти за растителна защита

През 2002 г. са заявени за изпитване 130 броя продукти за растителна защита (ПРЗ), от които 24 броя на нова активна база. Тези продукти са изпитани при 83 обекта и са заложили 616 броя опити. С изпитаните и предложени за регистрация ПРЗ през 2002 г. се разширява наборът от използвани продукти в селското стопанство и се намалява опасността от получаване на резистентност чрез използване на едни и същи ПРЗ.

През първото шестмесечие на 2003 г. са заявени за изпитване 69 броя продукти за растителна защита, от които 22 броя фунгициди; 19 броя инсектициди; 21 броя хербициди; 2 броя дефолианти и десиканти; 5 броя растежни регулатори и торове.

3.2.3. Торове

Таблица II. 93.
Употребени минерални торове

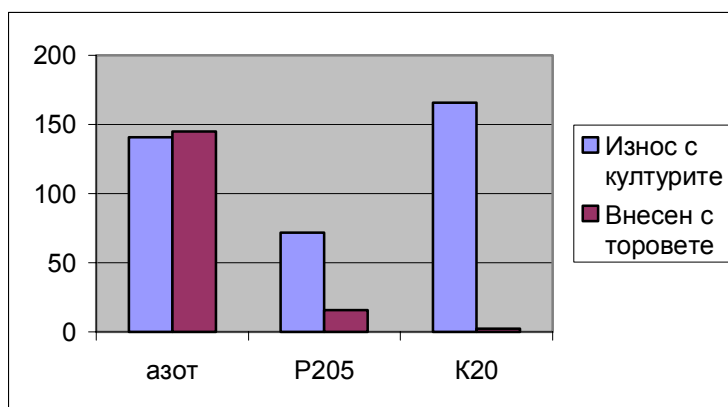
Год.	Всичко: НРК (тона)	кг/ха	N	кг/ха	P ₂ O ₅	кг/ха	K ₂ O	кг/ха
1998	113146	24,11	97497	20,77	8900	1,89	6749	1,44
1999	156344	33,31	140269	29,88	10376	2,21	5699	1,21
2000	163569	34,85	144928	30,88	16104	3,43	2537	0,54
2001	178734	38,06	167962	35,77	8474	1,81	2298	0,49
2002	177935	37,89	155411	33,09	21400	4,56	1124	0,24
До 30.06	107278		97500		7845		1933	

Източник: НСРЗ към МЗГ

Употребените азотни торове са намалели с 8%, фосфорните са увеличени 2,5 пъти, но калиевите са намалели 2 пъти.

За култури реколта 2002 година с азотни торове са наторени 1 586 хил. хектара, като средно на хектар наторена площ са употребени 74,3 кг азот, с фосфорни- 68,6 хил. хектара – с по 86,7 кг P₂O₅ на хектар и с калиеви – 12,5 хил. хектара- с по 93,2 кг K₂O. В процент към обработваемата земя на страната това представлява 28,85% за наторените площи с азотни торове, 1,25% за тези с фосфорни и 0,23% за наторените с калиеви торове.

Изнесени с реколтата хранителни вещества и възстановени с торовете през 2002 г. (хил. тона)

Фиг II.9.

Данните за разпределението на торовете по култури показват, че най- голям дял от наторените площи заемат есенниците- пшеница и ечемик, следвани от слънчогледа и царевицата. При останалите култури наторените площи са под 10% от засетите.

Таблица II.94.

Торене на основните култури, реколта 2002/2003 г.

Култура	Азот		P ₂ O ₅		K ₂ O	
	% от засятата площ	кг/ха	% от засятата площ	кг/ха	% от засятата площ	кг/ха
пшеница	86,1	75,4	8,9	81,6	0,6	52,6
ечемик	64,0	66,3	3,5	90,0	0,6	52,6
царевица	52,1	83,1	6,8	88,4	0,13	80,4
слънчоглед	25,6	65,9	2,3	79,6	0,3	80,2
картофи	80,4	106,9	29,2	88,4	18,7	116,1
тютюн	48,8	47,4	2,42	61,3	1,7	61,4
трайни насаждения	12,8	81,9	4,5	98,3	1,9	86,1
зеленчуци	12,0	106,1	4,5	80,1	1,01	90,0

Източник: НСРЗ при МЗГ

С оборски тор са наторени 11,9 хил хектара - 85% спрямо наторените през предходната година. Наторени са предимно картофи, зеленчуци, бостан и трайни насаждения.

3.3. Ветеринарно дело

3.3.1. Здравеопазване

Географското разположение на България на границата между Европа и Азия е предпоставка за повишен риск от проникване на екзотични заразни заболявания. В тази връзка един от приоритетите на НВМС е опазване на страната от тяхното проникване. Актуални в това отношение са шапа по двукопитните животни, синия език по преживните животни, шарката по овцете и козите и чумата по дребните преживни животни.

През 2002 г. на територията на страната възникнаха следните заразни заболявания:

- *син език по преживните животни* - при изпълнението на мониторинговата програма за епизоотологичен надзор над това заболяване бяха установени единични серологично положителни животни в Благоевградски и Смолянски региони. Клинично проявление на заболяването не бе наблюдавано. В тези региони бе наложена възбрана за придвижване на преживни животни и извършени дезинсекционни мероприятия. През първите 6 месеца на 2003 година заболяването не са установени серологично положителни животни
- *класическа чума по свинете* – през 2002 година са констатирани 32 епизоотични огнища в следните региони: Силистра-1, Габрово-1, Монтана-1, Перник-2, Благоевград-1, Враца- 3, Пловдив- 1, Кюстендил- 7, Пазарджик-1, Русе-2, Смолян-4, София окръг-1, Стара Загора-2, Велико Търново-1, Хасково-4. Общо са умрели 25 и унищожени 2045 броя свине. Причината за възникване на заболяването е придвижване и търговия с прасета на нерегламентирани пазари за животни. През 2003 година по

същите причини възникват 11 епизоотични огнища на класическа чума по свинете в следните региони: Бургас - 1, Пловдив - 1, Сливен - 3, Кюстендил - 4. Свинете във всички огнища са унищожени незабавно. Въведена е забрана за продажба на нерегламентирани пазари и тържища, регистриране на търговците на свине, полицията предприе засилени мерки за контрол на придвижването на свине в цялата страна. Във връзка с изискването на Европейския съюз за спиране на ваксинацията срещу класическа чума по свинете НВМС е изготвила схема за постепенното ѝ прекратяване до края на 2005 година.

- *Бяс* - През 2002 г. са установени 15 епизоотични огнища на бяс в следните региони: Търговище - 4(3 лисици и 1 куче), Враца-2(лисица и дива котка), Плевен –3 (2 лисици и 1 коза), Шумен-3(2 лисици и 1 куче), Ловеч- 2(куче и чакал), Видин – 1(лисица). През 2003 година до м. юни са установени 8 епизоотични огнища в следните региони - Видин, Търговище, Ловеч, Велико Търново, Враца. Засегнати са 5 лисици, 4 кози и 1 крава. Около огнищата е извършена кръгова ваксинация на всички възприемчиви животни
- *Антракс* - през 2002 г. са установени 4 епизоотични огнища- три в Шуменски регион и 1 в Русенски. През първите 6 месеца на 2003 г. няма констатирано огнище на антракс.
- *Трансмисивни спонгиформни енцефалопатии*- В началото на м. октомври в НДНИВМИ - София бе открита съвременна лаборатория за изследване на трансмисивни спонгиформни енцефалопатии по животните. До средата на 2003 година са изследвани над 5000 броя проби от мозъци на говеда и овце. Всички проби са отрицателни.

Във връзка с профилактиката на спонгиформните енцефалопатии по животните се извършва реконструкция на нова линия за обезвреждане на високо рискови животински отпадъци в екарисаж Шумен

През 2002 и 2003 г. НВМС изпълнява програма за епизоотологичен надзор над следните заболявания: *шап по двукопитните животни, син език, класическа чума по домашните, източнобалканските и дивите свине, псевdochума по птиците, инфлуенца по птиците, африканска чума по конете, някои болести по рибите, спонгиформна енцефалопатия по говедата и скрейпи по овцете.*

До края на 2003 г. трябва да започне да функционира системата за идентификация на говедата и регистрация на говедовъдните обекти "Евровет-БГ". Тя ще даде възможност да се следи придвижването на животните и контрол на здравния им статус по отношение на някои заболявания, главно във връзка с повишените изисквания на Европейския съюз по безопасност на храните.

Започна маркирането и на дребните преживни животни. Досега са маркирани 1 269 444 говеда и биволи и 2 541 778 овце и кози. Не е започнало маркирането на свинете поради липса на финансови средства.

През 2002 г. България бе включена в системата на ЕС за обявяване на особено опасни заразни болести - т.н. АДНС.

Въведена е и системата *АНИМО за контрол върху придвижване на животните* с 14 точки разположени на гранични ветеринарни пунктове и регионални ветеринарномедицински служби.

3.3.2. Диагностична и научноизследователска дейност

През 2002 г. в Диагностичния научноизследователски ветеринарно-медицински институт (НДНИВМИ) са извършени 325 000 диагностични изследвания, повечето по задължителната профилактична програма по чл. 30 и 31 от Закона за ветеринарномедицинската дейност. През 2003 г. броят на изследванията е завишен 2,2 пъти. В секция "Ветеринарно-санитарна експертиза на хранителните продукти от животински произход" са изследвани 2 283 проби от продукти от животински произход, на които са направени 37 000 анализа.

Научните изследвания през 2002 г. се извършваха по 58 научни задачи групирани в 5 проблема:

1. Проучвания върху особено опасни и екзотични заразни болести.
2. Нови методи за диагностика и профилактика на проблемни бактериални заболявания.
3. Епизоотология и схеми за борба с някои инвазионни заболявания.
4. Национална програма за осигуряване качеството и безопасността на хранителните продукти от животински произход.
5. Микологични, токсикологични и фармакологични проблеми при животните в условията на съвременното животновъдство.

Ремонтирани са 4 лаборатории в НДНИВМ в София – по ветеринарно-санитарен контрол, туберкулоза по говедата, болести по рибите и паразитни болести.

До края на 2003 г. ще бъде доставено оборудване за центъра за "Болести по рибите и аквакултури", за Института за контрол на ветеринарномедицински препарати и за лабораторията за диагностика на туберкулозата към Националния диагностичен научноизследователски ветеринарномедицински институт.

Със заповед на министъра на земеделието и горите са определени 21 национални референтни лаборатории в НДНИВМИ и Централната лаборатория по ветеринарно-санитарни експертиза и екология.

3.3.3. Хармонизация на ветеринарното законодателство със законодателството на ЕС

От началото на 2002 г. бяха хармонизирани напълно или частично 48 регулации и директиви на Европейския съюз. Остава да бъдат хармонизирани само нормативните изисквания на ЕС, които се отнасят за търговия вътре в Общността, което ще бъде направено непосредствено преди присъединяването.

Изготвен е проект на нов Закон за ветеринарномедицинската дейност, който се очаква да бъде приет до края на 2003 г.

На 6 декември 2002 г. бе постигнат голям успех със затварянето на частта "Ветеринарномедицински въпроси" към глава 7 "Земеделие". Позицията на България в тази област бе одобрена и приета от Европейската комисия. Това бе постигнато за 8 месеца, което е рекорд в сравнение с преговорите, които водиха други страни от първата вълна на присъединяване, особено като се има предвид, че ветеринарномедицинското законодателство представлява 25% от цялостното законодателство на Общността.

3.4. Контролни дейности, осъществявани от структури на МЗГ

3.4.1. Държавен ветеринарно-санитарен контрол

Във връзка с преговорите на Р. България за членство в ЕС и стратегията по реструктурирането на предприятията от хранително-вкусовата промишленост и привеждането им в съответствие с изискванията на нормативната база на ЕС, органите на ДВСК осъществяват превантивен, периодичен и постоянен държавен ветеринарно-санитарен контрол и експертиза върху животни, суровини и продукти от животински произход, адитиви, фуражи и фуражни добавки.

През 2002 г. и първото полугодие на 2003 г. бяха извършени проверки от органите на ДВСК на 37 одобрени за експорт за ЕС предприятия; 219 одобрени за експорт за трети страни предприятия и предприятия произвеждащи продукти за вътрешния пазар. Извършени бяха съвместни проверки с органите на Националната служба за борба с организираната престъпност, със служители на Министерство на здравеопазването, на Министерство на икономиката на регионалните и районни инспекции на ДВСК към РВМС, както и на преработвателни предприятия. От експерти на отдел ДВСК при ГУ на НВМС бяха извършени комплексни проверки на 14 РВМС. През месец януари и февруари 2003 г. се проведе проверка от регионалните служби на ДВСК във връзка с въвеждането на Добрите производствени практики и програмите за самоконтрол в предприятията. От проверените 1370 предприятия бяха затворени 212, които не отговаряха на изискванията на настоящото законодателство. Във връзка с реструктуриране на предприятията и осъществяване на по-ефективен контрол от страна на ДВСК от 05.2003 г. всяко новооткрито или затворено поради реконструкция предприятие с индустриален капацитет преди да бъде пуснато в експлоатация се инспектира от комисия в състава на която задължително се включват експерти от ГУ на НВМС.

За периода 01.01.2002 г. до 30.06.2003 г. органите на ДВСК са извършили ветеринарно –санитарен контрол на 1 834 735 618 кг хранителни продукти от животински произход, от които с отклонение от БДС и ТС - 7 115 058 кг, а негодни за консумация и бракувани /в т.ч. СРМ/ - 161 2275 кг. Взети са 462 770 бр. проби за лабораторни изследвания, трихинелоскопирани са 1 105 141 проби. Издадени са 3 513 бр. наказателни постановления, на прокуратурата са дадени 13 бр. нарушители. Разкрити са 275 бр. предприятия, а са затворени 401 бр.

С участието на експерти от ДВСК се подготвят нови ветеринарномедицински изисквания за внос от трети страни в Република България и съответните образци сертификати, съобразени с изискванията на Европейското законодателство относно внос от трети страни в ЕС.

Съгласно Националната мониторингова програма за контрол на остатъци /НМПКО/ в хранителни продукти от животински произход в Р.България през 2002 г. са извършени изследвания на 1 657 проби, а през първото шестмесечие на 2003 г. 426 проби.

3.4.2. Граничен ветеринарно-санитарен контрол

Основна задача на граничния ветеринарен контрол е опазването на страната от проникване и разпространение на остри заразни болести и зоонози.

През 2002 г. е извършен контрол от органите на Граничната инспекция за ветеринарен контрол (ГИВК), както следва:

	Внос	Износ
• живи бозайници и птици	2 409 578 бр.	548 860 бр.
• риби, жаби и охлюви	150 т	3 050 т
• яйца за разплод	1 291 760 бр.	2 311 138 бр.
• продукция за консумация	142 552 т	34 393 т
• суровини и технически продукти	10 222 т	11 107 т
• фуражи, фуражни добавки и храни за животни	89 242 т	3 516 259 т

В началото на 2002 г. бе приета Наредба No 4 за граничен ветеринарномедицински контрол (ГВК), уреждаща условията за внос, износ и транзит на обектите, подлежащи на ветеринарен контрол, както и организацията на ветеринарните проверки при осъществяването му. За подобряване на контрола при вноса същата беше изменена и допълнена в началото на 2003 г.

Приети бяха и следните наредби:

Наредба No1 за здравните изисквания към животните при внос на говеда, овце, кози и свине и ветеринарно-санитарните изисквания при внос на продукти от животински произход за човешка консумация, обн. ДВ. бр.6 от 2003 г.

Наредба No 11 /27-02-2003 2002 г. за изискванията при издаване на ветеринарномедицински документи за живи животни, суровини и продукти от животински произход, обн. ДВ, бр. 21 от 2003 г.

През 2002 г. беше изграден първият дългосрочен граничен ветеринарен инспекционен пункт - Капитан Андреево, на границата с Р Турция, с което на практика започна реализацията на стратегията на Министерството на земеделието и горите, респ. на Националната ветеринарномедицинска служба, за привеждането на граничния ветеринарномедицински контрол в пълно съответствие с изискванията на Европейския съюз. Проектът се изпълни в рамките на помощта, предоставена от ЕС по програма ФАР, на стойност 1200000 евро.

През 2002 г. продължи предпроектното проучване за изграждането и на останалите 7 дългосрочни гранични ветеринарни инспекционни пунктове, 6 от които също ще бъдат финансирани от Европейския съюз по програма ФАР, а седмият със средства от националния бюджет.

3.4.3. Фитосанитарен контрол

През 2002 г. продължи работата по хармонизиране на националното законодателство в областта на фитосанитарния контрол с това на ЕС. Подготвени бяха следните нормативни документи:

- Наредба за изменение и допълнение на Наредба №1 от 27.05.1998 г. за фитосанитарен контрол, наложено от това, че действащата Наредба е хармонизирана с Директива 77/93 на Европейския Съюз, която през 2000 г. се замени с Директива 2000 / 29 на ЕС. .

С наредбата в българското законодателство се въведоха нормите на:

- Директива на Съвета 2000/29/ ЕС от 8 май 2000 г. за защитни мерки срещу въвеждането в Общността на вредители по растенията и растителните продукти и срещу тяхното разпространение вътре в Общността;
- Директива 92/70/ЕЕС на ЕК от 30.07.1992 г. утвърждаваща подробните правила за надзор, който да се извършва с цел признаването на защитени зони в Общността;
- Директива 93/51/ЕЕС на ЕК от 24.06.1993 г. установяваща правилата за транспортиране на някои растения, растителни продукти или други стоки през защитени зони;
- Директива 94/3/ЕС от 21.01.1994 г. установяваща правилата за уведомяване при залавяне на пратка или вредител от трети страни, носещи непосредствена фитосанитарна опасност;
- Директива 98/22/ЕИО на Комисията от 15.04.1998 г. формулираща минималните условия за провеждане на проверки за здравното състояние на растенията и създаване на постове за инспекция на растения, растителни продукти или други стоки идващи от трети страни, различни от местоназначението в Общността.

С въвеждането на тези директиви българското законодателство в областта на фитосанитарния контрол се хармонизира изцяло с това на Европейския съюз.

Изменението и допълнението на Наредба №1 за фитосанитарен контрол бе обнародвано в ДВ.бр.28 от 2003 г. и влиза в сила от 30 юни 2003 г.

От тази дата, с цел улесняване на фирмите вносители и подобряване на контрола от страна на Регионалните служби за растителна защита, удостоверения за внос на растения и растителни продукти, подлежащи на фитосанитарен контрол се издават във всички Регионални служби за растителна защита /РСРЗ/ в страната за всички гранични пунктове.

От 2000 г. в съответствие с хармонизираното с ЕС законодателство продължава издаването на фитосанитарни паспорти, които са основните документи за движение на растителни стоки в ЕС и страната. Издадените през 2002 г. фитосанитарни паспорти за движение на стоки от растителен произход в страната са 16 652 бр., при 17 000 бр. за 2001 г. а за първото шестмесечие на 2003 г. са издадени 11 044 бр..

Обобщени данни за осъществения контрол от граничните контролно-пропускателни пунктове на растителни стоки за 2001 г, 2002 г. и първото шестмесечие на 2003 г. са представени в Таблица II.95

Таблица II.95.

Прегледани растителни стоки от внос и износ на ГКПП

Година	Брой партиди	Хил. тона	Хил. броя	Куб. метра
Внос				
2001	23 167	500	23 498	135 943
2002	24 279	657	16 251	673 162
до 30.06.2003	14 051	770	21 238	192 574
Износ				
2001	41 936	1 202	3 414	1 254 267
2002	34 133	2 591	3 412	1 246 363
до 30.06.2003	18 207	427	2685	124 291

Източник: Национална служба за растителна защита към МЗГ

При извършения контрол през 2002 г. е констатирана зараза от карантинни вредители и нарушения на фитосанитарното ни законодателство, което е наложило прилагане на специфични мерки, в следните случаи: 31 партии са конфискувани и унищожени, 4 партии са върнати от ГКПП и 6 партии с карантинни вредители са унищожени в мястото на съхранение.

През периода 01.01. – 30.06.2003 г. 13 партии са върнати на страната износител за наличие на карантинни вредители или нередовни документи и 101 партии са конфискувани и унищожени.

През 2002 г. са изнесени 34 133 бр. партии, състоящи се от 2 591 хил. т. растителни стоки, 3 412 хил. бр. рязан цвят, посадъчен материал от овощни, декоративни и горски видове и 1 246 363 м³. дървен материал. През първите шест месеца на 2003 г. са изнесени 18 207 партии състоящи се от 427 хил. тона растителни стоки, 2 685 хил. бр. рязан цвят, посадъчен материал от овощни, декоративни и горски видове и 124 291 м³. дървен материал (Таблица II.95.).

През 2002 г. от Регионалните служби за растителна защита /РСРЗ/ са извършени прегледи на 53893 броя партии с растения и растителни продукти, предназначени за износ и са издадени 48881 броя фитосанитарни сертификата за износ и 1159 броя за реекспорт. За периода 01.01. – 30.06.2003 г. са прегледани 18959 партии, издадени са 21340 бр. фитосанитарни сертификати и 735 бр. сертификата за реекспорт /Таблица II.96/

Таблица II.96.

Прегледани партии за износ и издадени фитосанитарни сертификати за износ и реекспорт от РСРЗ

Година	Прегледани партии брой	Издадени сертификати за износ - брой	Издадени сертификати за реекспорт - брой
2001	55 795	46 332	987
2002	53 893	48 881	1159
до 30.06.2003	18959	21340	725

Източник: НСРЗ при МЗГ

3.4.4. Контрол на зърно, зърнени продукти и фуражи

3.4.4.1. Лицензиране и контрол на публичните складове и зърнохранилища

Към края на 2002 г. броят на лицензираните обекти съгласно Закона за съхранение и търговия със зърно от Национална служба по зърното и фуражите достига:

- Публични складове за зърно – 42 бр. с общ капацитет – 479 185 тона.
- Зърнохранилища – 121 бр. с общ капацитет – 913 000 тона.

В сравнение с предходната година тенденцията е към увеличение на публичните складове за зърно и зърнохранилищата и техния лицензиран капацитет.

Общият брой действащи лицензирани обекти към края на 2002 г. е 163 бр. с капацитет – 1 392 185 т. Анулирани са лицензии на 8 бр. публични склада и на 13 бр. зърнохранилища. Отнети са лицензии на 2 бр. зърнохранилища.

Използваните обеми за съхранение на зърно на влог през отчетната 2002 г., като процент от общия лицензиран капацитет, са:

- Публични складове – от 9% до 81% в зависимост от периода
- Зърнохранилища – от 8% до 41% в зависимост от периода.

В сравнение с 2001 г. все повече зърнопроизводители съхраняват продукцията си в публични складове за зърно, предпочитайки ги пред лицензираните зърнохранилища.

Количеството на съхраняваното зърно е най-голямо в периода октомври – декември и най-малко в периода март – юни.

Във всички обекти преобладава съхранението на пшеница – между 75% и 88% спрямо общото количество съхранявано зърно. Качеството на пшеницата отговаря на II-б и III група – съответно около 55% и 40% спрямо общото количество.

По-голямата част от публичните складове и зърнохранилища (около 62%) са самостоятелни зърнобази с предмет на дейност предимно съхранение и търговия. Останалите обекти са мелници, фуражни и маслодобивни предприятия, оризарни, пивоварни.

Таблица II.97.

Динамика на броя и лицензирания капацитет по години

Година	Публични складове за зърно		Зърнохранилища	
	Брой	Лицензиран капацитет (тона)	Брой	Лицензиран капацитет (тона)
1999	5	98 100	76	551 600
2000	21	238 595	105	819 555
2001	36	417 385	115	854 425
2002	42	479 185	121	913 000
2003	46	452 385	143	977 190

Източник: Национална служба по зърното

Забележка: Данните за 2003 г. са от 1 януари до 30 юни.

Общият брой действащи лицензирани обекти към края на първото шестмесечие на 2003 г. е 189 бр. с капацитет – 1 429 575 т. Анулирани са лицензии на 10 публични склада и на 15 зърнохранилища.

За реколтната 2003 г. в НСЗ се очаква увеличение на лицензирането на публични складове за зърно и регистрирането на зърнохранилища, като се очаква техният брой да достигне:

- Публични складове за зърно – 60 бр. с лицензиран капацитет 550 хил. тона;
- Зърнохранилища – 160 бр. с регистриран капацитет 1 050 хил. тона
- Общ лицензиран и регистриран капацитет – 1 600 хил.тона.

3.4.4.2. Контрол на зърното и зърнените продукти

За преценка качеството на произведената пшеница, в хода на жътвената кампания през 2002 г. бяха анализирани 1075 бр. партии от всички зърнопроизводителни райони на страната. Това отговаря на 1 070 041 т. пшеница.

Пшеницата бе окачествявана по показатели на БДС 602-87 “Пшеница изкупваема и разпределяема”.

Независимо, че реколта `2002 формира достатъчни количества в добро качество за обезпечаване на хлебния и фуражния баланс на страната, тенденцията към намаляване производството на висококачествена пшеница остава. (Таблица II.98)

Таблица II.98.

Качество на пшеницата по области за 2001г. и 2002 г.

Област	Добив на мокър глутен - %		Отпускане на глутена – мм		Хектолитрова маса – кг	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Североизточен регион						
Варна	18-30	18-29	8,5-15	7,5-25	74-79	74,6-81,9
Шумен	20-25	13-30	8-11,5	7,5-22,5	75-79	69,3-82
Добрич	18-35	Не се отм.- 32	10-20	5-24	77-82	68,7-83,4
Силистра	15-27	Не се отм.-29	9-15	8,5-24	77-81	64,4-82,9
Разград	17-27		7-10		78-83	
Търговище	18-27		9-16		74-81	
Северен-Централен регион						
Русе	16-28	14-32	7,5-11	7-22	76-81	74,2-80,9
Велико Търново	15-28	16-25	5-10	5-15	73-79	70-77,8
Габрово	17-26		5,5-12		74-79	
Ловеч	18-23	16-23	6-11	9,5-16	73-77	71-77,3
Плевен	14-27	15-48	6-14	5,5-26	74-79	68-78,8
Северозападен регион						
Видин	14-25	19-30	6-10	3,5-12,5	74-78	73,2-81,8
Враца	18-28	16-34	7-12	4-23,5	71-78	70,7-80,5
Монтана	18-27	17-34	6-11	4-21,5	72-78	64,7-81,8
Югоизточен регион						
Бургас	22-29	19-33	6-11	5-14	75-82	75-83,1
Сливен	16-27	19-31	6-10	5,5-13	75-82	76,1-83,5
Ямбол	18-27	18-31	7,5-11	5,5-15	74-82	72,9-81,8
Южен-Централен регион						
Пазарджик	20-28	16-30	7-10	6-13	74-79	75,7-81,2
Пловдив	22-29	20-32	7-10	6-19	74-81	69-80,7
Стара Загора	20-27	16-30	6,5-11	7-22	76-81	74,2-80,9
Хасково	16-28	20-31	6-8	6-12	74-81	70,8-80,4
Югозападен регион						

Благоевград	18-24		7		75	
Кюстендил	27-35		8-11		70-79	
Перник	25-35		7,5-12		75-80	
София	20-26		7-10		80-82	

Източник: НСЗ

3.4.4.3. Контрол на фуражите

Дейността по контрола на фуражите се осъществява от Главна дирекция по контрола на фуражите (ГДКФ) към Националната служба по зърното и фуражите и е регламентирана от Закона за фуражите (ЗФ), както и от подзаконовите нормативни актове, които са в съответствие с Директивите на ЕС в областта на храненето на животните.

Във връзка с поетите ангажименти по гл.7 “Земеделие”, през 2002 г. се въведе Регистър на производители и търговци на храни за животните (чл.10, ал.1 от ЗФ). За изминалата 2002 г. в Регистъра са вписани 402 физически и юридически лица. Въведен е и Регистър на одобрени производители и търговци, съгласно чл.10, ал.2 от ЗФ и чл.2 и 4 от Наредба №24 за условията и реда за одобряване и регистриране на производители и търговци на храни за животните.

Извършени са 191 проверки по по Наредба №24. За изминалата 2002г. на изискванията за производство на храни за животните са отговорили 26 производители. На тях са издадени Одобрения от Министъра на земеделието и горите.

Извършени са 194 проверки на търговци на комбинирани фуражи по Наредба №44 за търговия с комбинираните фуражи. За изминалата година следва да се отбележи, че контролът от страна на ГДКФ има положителен ефект - значителната част от търговците спазват условията за търговия и изискванията за етикетиране и опаковане на комбинираните фуражи.

Извършени са 219 проверки по Наредба №4 за обращение на фуражните суровини. По-голяма част от производителите и/или търговците на суровини спазват изискванията за обозначение на фуражните суровини.

В изпълнение разпоредбите на чл. 12 от Закона за фуражите, на случаен принцип са извършени 63 проверки на вносителите на допълващи фуражи /белтъчни концентрати/, витаминно-микроелементни премикси, соев шрот и рибено брашно.

По чл.10 от Закона за фуражите, са извършени 89 проверки на производители и търговци на храни за животните, които не са декларирали дейността си пред ГДКФ. В резултат на проверките и направените предписания, същите са подали документи и са вписани в Регистъра по чл.10, ал.1 от Закона за фуражите.

През изминалата 2002 г. в изпълнение изискванията на Закона за фуражите и подзаконовата нормативна уредба са взети 742 проби, които са анализирани за съответствие с декларираните от производителите и търговците на храни за животните показатели. Анализирани са показателите: суров протеин, сурови мазнини, сурови влакнини, сурова пепел, калций, фосфор, хлориди.

Към 30.06.2003 г. в Регистъра по чл.10, ал.1 от Закона за фуражите (ЗФ) са вписани 874 физически и юридически лица, които произвеждат и/или търгуват с храни за животните.

Контролът е съобразен с изготвения инспекционен план за 2003 г.

- извършени проверки: 580 бр.
- взети проби за съответствие 326 бр.
- съставени акта за установяване на извършено административно нарушение 33 бр.

Извършени са 166 проверки по чл.10 ал.1 и 2 от Закона за фуражите на производители и търговци на храни за животните. Проверките са направени на основание подадената от областите информация и изпратените уведомителни писма от ГДКФ. На лицата, които не са декларирали дейността си, са съставени 24 акта за установяване на извършено административно нарушение.

Във връзка с поетите ангажменти по преговорната позиция - гл.7 "Земеделие" проверките по спазването на изискванията на Наредба № 24 от производителите и/или търговците, кандидатстващи за одобрение или регистрация са приоритетни за ГДКФ.

През месец март на 2003 г., ГДКФ беше обект на проверка от инспектори на Службата по храните и ветеринарните въпроси-САНКО, във връзка с прилагането на Дир.95/69, касаеща условията за одобрение и регистрация. Мисията отбеляза в оценъчния доклад, че на настоящия етап е изградена от страна на контролния орган система по прилагане процедурите за одобряване и регистриране. При последващото посещение през месец май на комисари към ЕК от Брюксел бяха посетени два фуражни завода: ФЦ "Прогрес", гр.София-Врана и ФЗ "Фуражи Правец" АД, гр.Правец. Беше дадена положителна оценка по отношение въведената първична документация, касаеща реда за одобряване и регистрация.

За изминалите шест месеца на 2003 г. са извършени 84 проверки на производители и търговци за спазване на минималните изисквания за производство и търговия с храни за животните. Одобрени са 6 предприятия, в процедура на одобрение са още 9 производители и търговци.

Извършени са 165 проверки по Наредба 44 за търговия с комбинирани фуражи. Констатациите са, че по-голяма част от търговците на комбинирани фуражи спазват изискванията на наредбата. За допуснати отклонения и неизпълнение на направените от инспекторите предписания, на вписаните в Регистъра по чл.10, ал.1 от ЗФ са съставени 6 акта за установяване на извършено административно нарушение.

Извършени са 145 проверки по Наредба № 4 за обращение на фуражните суровини на производители и търговци на фуражни суровини. От отразените в протоколите констатации е видно, че се спазват изискванията на Наредбата.

В изпълнение изискванията на Закона за фуражите на случаен принцип са извършени 20 проверки на вносители на допълващи фуражи, витаминно-микроелементни премикси, соев шрот и рибено брашно и са взети проби за съответствие.

При извършените проверки от инспекторите на ГДКФ са взети 326 проби за съответствие с декларираните от производителите и/или търговците показатели. Пробите са анализирани в акредитираните лаборатории на НЗСФ-София, Добрич и Варна.

3.4.5. Контрол на качеството на пресни плодове и зеленчуци

Контролната дейност се извършва въз основа на Наредба № 9 от 26.03.2002 г. за изискванията за качество и контрол на съответствие на пресни плодове и зеленчуци. Образците на сертификатите за контрол на съответствие и констативният протокол за несъответствие, както и

изискванията на качество, са напълно хармонизирани с европейското законодателство.

С прилагането на наредбата се цели да бъдат приучени търговците и производителите да окачествяват, опаковат и обозначават качеството на своите продукти в съответствие с действащите в страната ни изисквания за качество, като по този начин ще се облекчи достъпът на български пресни плодове и зеленчуци до европейските пазари. Освен това вносните плодове и зеленчуци също трябва да отговарят на изискванията на наредбата, което е гаранция, че в страната ще се внасят и продават на вътрешния пазар качествени продукти.

Установяват се и се поддържат, чрез конкретни форми на сътрудничество, постоянни преки контакти с другите ведомства, браншови съюзи и международни организации (ОИСР, ООН/ИКЕ и др.), имащи отношение към сектора "Плодове и зеленчуци".

3.4.6. Контрол на земеделската и горска техника

Изпълнението на основната функция на Контролно-техническата инспекция /КТИ/ по регистрацията, техническото състояние, безопасността на земеделската и горска техника се осъществява в съответствие със Закона за регистрация и контрол на земеделската и горска техника и неговите поднормативни актове.

Контролно техническата инспекция осъществява контрол върху техническото състояние и безопасността при работа със земеделска и горска техника /ЗГТ/ чрез провеждане на годишни, сезонни и тематични технически прегледи.

Към 31.12.2002 г. от наличните в страната 2882 бр. верижни трактори са регистрирани 2818 бр., което представлява 97% . Извършен е технически преглед на 1122 бр. верижни трактори. От наличните в страната 29 189 бр. колесни трактори са регистрирани 26 123 бр., което представлява 89%. Извършен е технически преглед на 18 331 бр. колесни машини.

По години извършените технически прегледи на трактори /верижни и колесни/ са:

- 1999 г. – извършени 12650 бр. прегледи;
- 2000 г. – извършени 13707 бр. прегледи;
- 2001 г. – извършени 18677 бр. прегледи;
- 2002 г. – извършени 19453 бр. прегледи.

От наличните през 2002 г. в страната 7684 бр. зърнокомбайни, са регистрирани 7440 бр. и са преминали технически преглед 4776 бр.

Контролно техническата инспекция осъществява превантивен контрол и регистрация на ЗГТ с цел подобряване на експлоатацията ѝ чрез своевременно предотвратяване на аварии и човешки жертви, намаляване на експлоатационните разходи, намаляване на разходите за пускане в употреба след продължително съхраняване на техниката, предотвратяване на екологично замърсяване на почвата и околната среда.

През 2002 г. са съставени 173 бр. предупредителни протокола за работа със замърсяващи околната среда машини. Спрени от работа са 248 бр. ЗГТ, неотговаряща на екологичните изисквания и техническата безопасност. Съставени са 129 бр. актове на нарушители и са издадени 74 наказателни постановления. През 2002 г. инспекцията подписа протокол за съвместна работа с Главна инспекция "Охрана на труда". По предварително съгласувани графици служителите от двете инспекции извършваха

съвместен контрол по охрана и безопасност на труда в селското стопанство.

Контролно-техническата инспекция осъществява контрол по придобиване и отнемане на правоспособност за работа със ЗГТ и издаване на документи за правоспособност.

През 2002 г. общо за страната са подменени и издадени нови 7390 бр. свидетелства. От влизането в сила на Наредба №5 за придобиване и отнемане на правоспособност за работа със земеделска и горска техника – 01.09.2000 г., са подменени и издадени общо 13 989 бр. свидетелства. Издадени са общо 211 бр. свидетелства за моторни триони.

В изпълнение на основната политика в работата на КТИ по контрола на техническото състояние и безопасността при работа на техниката през 2003 г. за шестте месеца са извършени технически прегледи по групи машини съгласно Таблица II.99.

Таблица II.99.

Регистрирани машини и извършени годишни технически прегледи на земеделска и горска техника към 31.12.2002

(брой)				
№	Вид машини	Налични машини	Регистрирани машини	Технически прегледи
1	2	3	4	5
1	ГРУПА А			
2	Верижни трактори	2882	2818	1122
3	Колесни трактори	29189	26123	18331
4	Самоходни шасита	1191	992	632
5	Друга самоходна техника	961	785	579
6	Тракторни ремаркета :	20806	15471	9071
7	в т. ч. с общо предназначение	18530	13548	8201
8	в т.ч. със специално предназначение	2276	1923	870
9	Горска техника	520	480	370
10	ГРУПА Б			
11	Зърнокомбайни	7684	7440	4776
12	Самоходни силажкомбайни	993	972	337
13	Други самоходни машини	947	887	431
14	ГРУПА В			
15	Машини за сеитба и садене	11963	11600	5639
16	Машини за торене и раст.защита	6255	5906	2998
17	Фуражоприбиращи	6612	5501	2852
18	Почвообработващи	49581	42848	19810
19	Сушилни и други	1090	360	173
20	Зърно- и семепочистващи	3360	2568	1094
21	Машини за поливане	1007	705	275
22	Горска техника	455	325	212

Източник: Контролно-техническа инспекция при МЗГ

Таблица II.100.

Регистрирани машини и извършени годишни технически прегледи на земеделска и горска техника към 30.06.2003 г.

/брой/				
№	Вид машини	Налични машини	Регистрирани машини	Технически прегледи

1	2	3	4	5
1	ГРУПА А			
2	Верижни трактори	2762	2667	866
3	Колесни трактори	28553	24790	14666
4	Самоходни шасита	1218	987	521
5	Друга самоходна техника	1049	820	440
6	Тракторни ремаркета :	19396	15031	6713
7	в т. ч. с общо предназначение	16877	12522	6197
8	със спец. предназначение	2519	2509	516
9	Горска техника	604	573	184
10	ГРУПА Б			
11	Зърнокомбайни	7715	7383	3958
12	Самоходни силажокомбайни	730	510	227
13	Други самоходни машини	1067	962	376
14	ГРУПА В			
15	Машини за сеитба и садене	12578	10858	4287
16	Машини за торене и растителна защита	6148	5327	2399
17	Фуражоприбиращи	7132	6501	1951
18	Почвообработващи	46642	40256	15721
19	Сушилни и други	440	337	84
20	Зърно- и семепочистващи	2973	2166	762
21	Машини за поливане	901	623	203
22	Горска техника	472	295	133

Източник: Контролно-техническа инспекция при МЗГ

В изпълнение на Наредба №5 за придобиване и отнемане на правоспособност за работа със земеделска и горска техника към шестмесечието на 2003 г. са регистрирани 17 110 лица, получили правоспособност за работа със земеделска и горска техника.

4. Наука и образование

4.1. Научно-изследователска дейност

През 2002 г. научно-изследователската дейност се осъществяваше по 280 проекта, финансирани от Националния център за аграрни науки /НЦАН/ и 156 договора с други национални организации и ведомства. По-голяма част от проектите предстои да бъдат завършени през 2003 г.

Селекционни и биотехнологични изследвания в областта на растениевъдството

Насочени са към подобряване на сортовия състав при основните земеделски култури с оглед повишаване на пригодността им за развитие на устойчиво и екологосъобразно земеделие.

Обогатена е генетичната плазма при зимните житни култури с нови форми с висока студоустойчивост, сухоустойчивост, устойчивост на болести, и на полягане, ранозрелост, с по-добри качествени показатели на зърното и по-висока продуктивност. При пшеницата е приключило изпитването на няколко сорта от групата на "силни" и "средни" и предстои тяхното признаване. Три нови хибрида слънчоглед успешно са преминали тригодишна оценка за биологични и стопански качества и са показали от 4,4 до 10,2% по-високи добиви. Признат е нов сорт фасул "Добруджански ран", който дава с 26 % по-висок добив, узрява с няколко дни по-рано и се отличава с подобрени вкусови качества и сваряемост. В ИАСАС са

представени за изпитване 13 нови хибрида царевица и са издадени сертификати на още пет хибрида. При памука са създадени и се размножават два нови сорта с по-дълго влакно и са излъчени форми с по-висок рандеман и зрелост. При люцерната и някои други фуражни култури са създадени форми с повишена адаптивност към воден стрес и с високо качеството на фуражната маса.

При овощните видове са получени форми с добри качества на плодовете, различен срок на узряване и устойчивост на икономически важни болести и неприятели: напр. при ябълката устойчивост на брашнеста мана; при кайсията – устойчивост на ниски температури; при ореха – хибриди с по-висока продуктивност и устойчиви на бактериоза и антракноза.

При лозата са селектирани оригинални десертни и винени сортове с повишена устойчивост към неблагоприятни климатични фактори и към болести – отбрани са 6 елитни хибридни форми и 10 кандидат-сорта с подобрена агробиологична и технологична характеристика и толерантност към стресови фактори.

За изпитване в мрежата на ИАСАС са подготвени 2 образци от сорго, 2 –от лупина и 4- бакла, а в процес на изпитване са също 2 сорта грах, 1- ръж и 1 сорт-овес.

В НЦАН се съхраняват над 100000 растителни образци. Продължават изследванията по проучване, съхраняване и управление на растителните генетични ресурси, като са обогатени националните колекции със значителен брой образци и е създадена оценъчна информация за тях.

Почвознание и технологии за устойчивото земеделие

Проведени са изследвания и са получени ценни научни резултати в различни области на почвознанието (генезиса, минералогията, физиката, химията, микробиологията на българските почви), агрохимията и технологиите на торене, мелиорацията на ерозираните почви и агроекологията. Проучени са почвообразователните процеси в земи, нарушени от антропогенни въздействия (уранодобив, замърсяване с тежки метали). Изследвани са процесите, протичащи в рекултивирани почви и са предложени методи за фиторемедиация; организиран е мониторинг на почвената ерозия; разработени са измервателни устройства за оценка и контрол на почвеното плодородие и др.

Актуализирани са отделни технологични елементи за отглеждане на нови сортове от основните полски култури. Събрана е научна информация относно въздействието им върху почвата и растенията в различни райони на страната, която ще се използва за разработване на енергоспестяващи технологии, осигуряващи чиста околна среда и продукция с ниска себестойност и др. Изследвано е стресовото влияние на високи температури върху жизнеността на семената от зърнено-житни и бобови култури и др.

Растителна защита и опазване на екосистемите

Научните изследвания в областта на растителната защита обхващат следните приоритетни направления: разработване на съвременни методи и средства за борба с вредителите при основни култури, основани на новите принципи в растителната защита; оценка на въздействието върху околната среда и чистотата на храните; разработване на нови методи за диагностика, прогноза и анализ. В резултат са идентифицирани 3 нови вируса в страната, идентифицирани са ентомопатогени по важни неприятели;

проучено е развитието на вредни видове, несъобщавани досега у нас като неприятели по овощни култури; идентифицирани са източници на комплексна устойчивост към важни патогени при пшеницата, пипера и др. култури.

Хидромелиорации и поливно земеделие

Разработени са методи, модели и програми за управление с цел повишаване коефициента на полезно действие при водоразпределението в напоителните системи. Създаден е математически модел за симулиране действието на напоителните канали; изготвена е инструкция за организация и управление на напоителните съоръжения на сдруженията за напояване и др. Установени са също параметрите на водния режим на царевица в условия на воден дефицит, както и при високи подпочвени води и др. Разработени са технологични решения, средства и машини за подобряване процесите на капково напояване на ябълки, малини, ягоди и др. култури; методи и средства за диагностика и контрол на техническото състояние на тракторите; технически средства за намаляване на разхода на растително-защитни средства, за прилагане на растежни регулатори и листни торове и др. Разработени са технологии за гранулиране на птичи тор и торова постеля; опитен образец на машина за малообемно монодисперсно пръскане, както и за прилагане на контактни хербициди по метода на "мазането" и др. технически средства.

Животновъдство

Работи се в следните направления: съхраняване на ценни популации говеда, биволи, кози и свине, както и на аборигенни породи; изучаване на репродуктивния процес и създаване на нови породи с подобрени качества на месото и млякото. За подобряване на технологиите и храненето на селскостопанските животни са разработени, изпитани и произведени продукти на база на сухи екстракти на Български билкови растения; технологии за екологично отглеждане на селскостопанските животни и пчели. Направена е характеристика на действието на микотоксини в резултат на увреждането на житните с гъбни причинители; технологични решения за постигане на Европейските стандарти за качество и безопасност на различните продукти и др.

Криобиология и хранителни технологии

В тази област е създадена система за изследване въздействието на отрицателни температури за ефективен подбор на устойчиви форми при тютюна и процесите, които определят устойчивостта. Създадени са нови биопродукти-лиофилизирани за локална терапия, разработени са биотехнологии за производство на два вида лиофилизирани пробиотични храни; технология за оптимизиране лиофилизацията на млечнокисели бактериални култури и храни и др. Проучват се нови методи за ферментация, филтрация и стабилизация на нови храни и напитки, различни режими на малцуване и др. Създаден е метод за удължаване срока на съхранение на картофите, за подобряване микроклимата за съхраняване на зърно и др.

Аграрна икономика

Обект на проучване са процесите на регионалното реструктуриране и механизмите за създаване на условия за конкурентноспособност на селскостопанските и хранителните продукти и за устойчиво развитие на селските райони; за ефективност на стопанските единици, проблемите на трудовата заетост и доходите; финансовите механизми и инструменти за развитие на селските райони. В резултат са предложени показатели за оценка на устойчивото земеделие, установени са факторите, които влияят негативно върху износа; проблемите на пазара на земя и комасацията; разработен е инструментариум за икономическа оценка на различни субекти; дефинирани са общите черти на новата политика за селските райони; направен анализ на необходимостта от инвестиции в хранително-вкусовата промишленост и др.

Международно сътрудничество

През 2002 г. международното сътрудничество се осъществяваше по 176 международни договорености, в т.ч. 121 на двустранна основа и 55 – на международна.

От международните проекти 25 бр. са по програми на Европейския съюз, 4 по Международната атомна агенция, 1 по НАТО, 1 по ФАО, 6 с международни изследователски центрове и 9 – с други организации и фондации. В резултат са получени ценни научни резултати, трансфер на знания и технологии, повишаване на квалификацията на кадрите и закупуване на съвременно лабораторно оборудване.

Участието на НЦАН в приключилата Пета рамкова програма на ЕС се изрази в спечелените от институтите проекти на стойност над 1,2 млн.евро за четиригодишния период на програмата. АгроБиоИнститута и Института по градинарство и консерви бяха наградени като най-добре представили се организации. През 2002 г. стартира Шеста рамкова програма, за която бе проведена значителна подготвителна работа, активно заявяване на интереси, информационни семинари и др.

Кадрови и научен потенциал

През 2002 г. НЦАН получи акредитация с много добра оценка от Националната агенция, която дава право за обучение за получаване на образователната и научната и степен “Доктор” за период от 5 години по 26 научни специалности. В резултат на усилията в последните три години за приемане на млади научни работници се постигна снижаване на средната възраст на заетите и подобряване на квалификационната структура. Записани са 33 нови докторанти, като общият брой е 171, получени са 21 научни степени, 20 научни работници са хабилитирани.

Публикувани са 1511 научни публикации, като се наблюдава положителна тенденция за увеличаване в международни издания, което представлява 33% от общия брой.

През първото шестмесечие на 2003 г. продължава научно-изследователската програма съгласно предварителните планове на проектите, които в по-голямата си част ще приключат в края на годината. Подготвено е участието в научни консорциуми разработили 23 научни

проекти, които очакват оценка от Европейската комисия. Представени са поекти към фонд "Научни изследвания" на МОН и по договорености за двустранно сътрудничество. Актуализирана е методиката за атестация на научните работници и специалисти и е приет график за провеждането ѝ. Предстои разглеждане на завършените проекти от Експертните съвети, както и обявяне на теми и условия за разработване на нови проекти в системата на НЦАН.

4.2. Научно обслужване и консултации

Национален център за аграрни науки

През 2002 г. от научните звена на НЦАН са организирани 45 открити дни за представяне на научните постижения и възможности, изградени бяха общо 80 демонстративни опитни полета с новоселекционирани сортове и хибриди растения, както и породи животни. През годината са сключени общо 401 договора с частни фермери, кооперации и сдружения, за оказване на научно-методическа помощ.

Таблица II.101.

Дейности по научното обслужване и маркетинга за 2002 година на звената на Националния център за аграрни науки

№ по ред	Дейности	Мярка	Изпълнение
1	2	3	4
1.	Изготвяне на демонстративно-показни полета, ферми и др.	бр.	80
2.	Проведени открити дни	бр.	45
3.	Проведени консултации по различни въпроси	бр.	7008
4.	Проведени научно-практически конференции, семинари, симпозиуми, кръгли маси, юбилейни чествания и др.	бр.	119
5.	Проведени краткосрочни курсове	бр.	18
6.	Изнесени лекции, доклади и съобщения	бр.	663
7.	Предоставена информация на фермери, кооперации и ведомства	бр.	3550
8.	Участие в изложби у нас и в чужбина, панаири	бр.	42
9.	Сключени договори с фермери, кооперации сдружения за консултантска и друга помощ	бр.	401
10.	Рекламна дейност - брошури, бюлетини, листовки, видеоматериали и др.	тираж	39992
11.	Участие в радиопредавания	бр.	70
12.	Участие в телевизионни предавания	бр.	79
13.	Поместени материали в пресата	бр.	303
14.	Разработени нормативни документи (стандарты, нормали, закони)	бр.	57
15.	Служители на звеното преминали специални курсове - наши и международни по научно обслужване	бр.	17
16.	Картотекирани фермери, кооперации и други за научно обслужване.	бр.	805
17.	Картотекирани експерти за консултанти	бр.	238
18.	Разработени и представени проекти и технологии	бр.	154
19.	Открити постоянни и временни магазини	бр.	5
20.	Извършени анализи на почва, растителни и животински продукти.	бр.	7381
21.	Диагностична дейност		119
22.	Признати нови сортове и хибриди растения, и породи животни		11
23.	Утвърдени технологии на Експертни съвети	бр.	4

Източник: НЦАН

В края на 2002 г. научните звена към НЦАН притежават 285 бр. сертификати за нови сортове растения и породи животни, издадени от

Патентното ведомство в т.ч. за пшеница – 42 бр., ечемик – 12 бр., царевица – 13 бр., фуражни култури – 21 бр., технически култури – 24 бр., зеленчуци – 64 бр., тютюн – 12 бр., овощни – 26 бр., лози 45 бр., породи животни – 13 бр. и др.

От всички издадени сертификати в страната, НЦАН притежава повече от 60 %, като през 2002 г. са издадени 29 бр. сертификати за сортове растения и породи животни. От сортовете и хибриди селскостопански растения създадени в звената на НЦАН, в страната се сеят 98 % от зърнено-житните и зърнено-бобовите култури, слънчоглед – 70 %, царевица – 70 %, 80% от фуражните култури, и 65 % от зеленчуковите култури. Освен това 80 % от сортоподдържането и производството на предбазови и базови семена от тези сортове и хибриди се извършват под ръководството на научните сътрудници, /автори на сортовете / в системата на НЦАН. В научните звена с животновъдно направление са базирани около 80 % от племенните стада от говеда, биволи, овце, кози и свине и 100 % от запазените аборигенни породи.

В експерименталните бази на звената се отглеждат около 15000 бр. племенни селскостопански животни, в т.ч. 1161 крави, 198 биволи, 4556 овце-майки, 251 кози, 493 свине-майки, 4802 свине за угодяване.

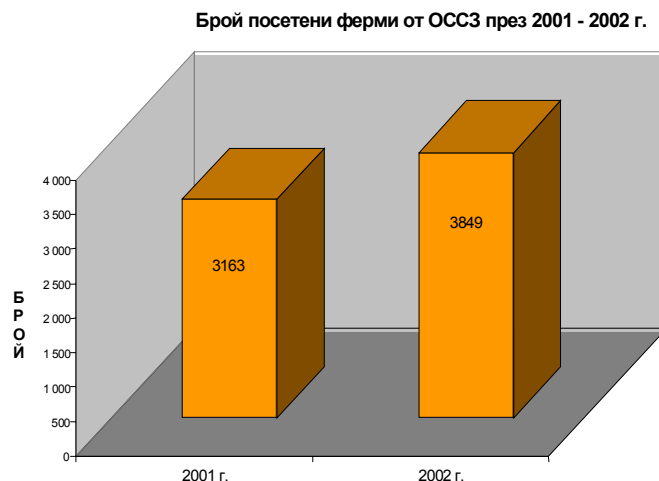
В Патентното ведомство са регистрирани 176 броя заявки за нови сортове растения и породи животни. В резултат на научно-приложната дейност, НЦАН притежава 21 бр. патенти, 2 бр.- полезни модели и 13 бр. търговски марки.

Национална служба за съвети в земеделието

През 2002 г. дейността на НССЗ е насочена към разясняване сред земеделските производители на Националния план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2000 – 2006 г., подпомагане на фермерите с професионална консултантска помощ, издаване и разпространяване на информационни, рекламни и помощни материали за обучение, съдействие при учредяване на организации на производители за защита на техните интереси, подпомагане при разработване на проекти и технологични карти, анализиране на почвени проби с предоставяне на конкретни съвети за торене на земеделските култури.

През отчетната година експертите от Областните служби за съвети в земеделието (ОССЗ) са предоставили 25 795 броя консултации в областта на растениевъдството, животновъдството, мерките по програма САПАРД и кредитните линии на ДФ “Земеделие”. Консултациите, предоставени на място при посещения във фермите, се оказват най-ефективни и приложими за земеделските стопани (фигура II.13).

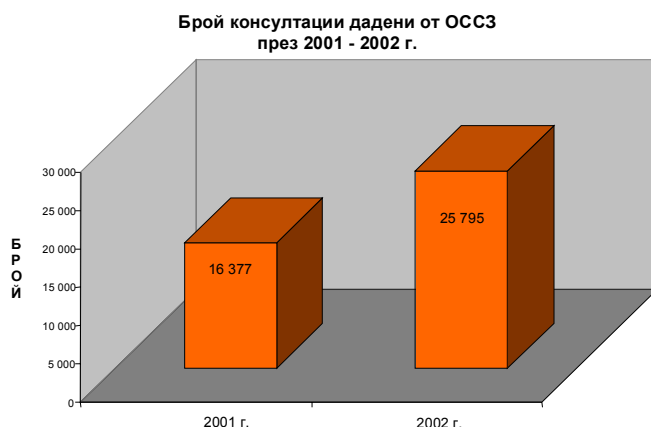

Броят на посетените ферми през 2002 г. се е увеличил с 21,7%, спрямо 2001 г.

Фиг. II.10.

Една от формите на съветническата дейност при работата с производителите, която дава положителни резултати, са консултациите в офиса. Нарасналият интерес от страна на земеделските стопани към услугите, които им предоставя Службата, е видим от данните, посочени във Фигура II.11.

Броят на дадените консултации през 2002 г. се е увеличил с 57% в сравнение с 2001 г.

Фиг. II.11.

През отчетния период консултантите на НССЗ оказаха нужното съдействие на земеделските производители както при попълването на необходимите документи за кандидатстване по Програма САПАРД, ДФ "Земеделие", Гаранционния фонд за микрокредитиране и други, така и при разработването на самите проекти.

По линия на Проект ФАМАД Областните служби за съвети в земеделието – Ловеч и Плевен, съвместно с регионалните животновъдни дружества, продължават да работят и през 2003 г. по изпълнението на двата пилотни проекта: "Подобряване на качеството на суровото мляко чрез консултантска дейност" и "Насърчаване на зайцевъдството в Ловешка и Плевенска област".

През 2002 г. в НССЗ бе обърнато особено внимание на бързото развитие на компютърните технологии. Резултат от това беше внедряването на разработената по проект на ФАР Управленска информационна система и разработването на изцяло нов интернет сайт на НССЗ www.naas.government.bg.

Общият брой на въведените в базата данни на STBI информационни материали през 2002 г. е 614, а за достъп в библиотеката са се регистрирали 316 потребители. За първото шестмесечие на 2003 г. същите показатели са съответно – 289 въведени информационни материали и 682 регистрирани потребители.

Практическото изпълнение на работата по информационното осигуряване на потребителите – земеделски стопани от страна на НССЗ се свежда до издаване на 790 информационни бюлетина с рекламен и образователен характер, работни календари, брошури, образователни листовки, технологии; 673 статии в националната и местна преса и специализираните издания, множество рекламни листовки, 313 участия в радиопредавания, 296 телевизионни изяви (фиг. 3). На клиенти на Службата са предоставени повече от 5000 информационни материала.

През 2002 г. услугите на Аналитична лаборатория НССЗ са ползвани от 622 земеделски производители, предимно със средни и дребни стопанства. Броят на изследваните проби е 3 685, с 23% повече от 2001 г., а извършените определения са 21 811, с 35% повече.

Обследвана е площ от около 36 000 ха земеделска земя, на която е направен основен агрохимичен анализ.

В лабораторията са анализирани 144 растителни проби (3 пъти повече от 2001 г.) предимно за целите на листната диагностика и оптимизиране хранителния режим на почвата. Определена е хранителната стойност на 56 зелени и концентрирани фуражи, на базата на които зооинженерите от ОССЗ са предоставили на земеделските производители дажби за хранене на животните.

През първото полугодие на 2003 г. броят на дадените консултации е 17 192 (Таблица II.102.) или с 30,5 % повече в сравнение със за същия период на 2002 г. (13 375), което е резултат на нарастващата популярност на НССЗ пред земеделските производители.

Таблица II.102.

Извършени консултантски дейности през януари-юни 2003 г.

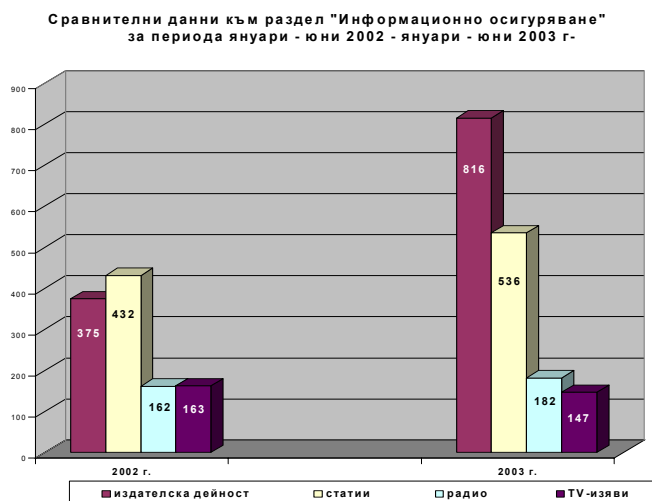
№	Показатели	Общ брой
1.	Посещения на земеделски стопанства	1 693
2.	Предоставени консултации	17 192
3.	Проведени семинари	199
4.	Проведени демонстрации и открити дни	99
5.	Проведени лекции и дискусии	481
6.	Разработени проекти	339

Източник: НССЗ

Въпросите, поставени от ЗП, са свързани най-често с възможностите за създаване и развитие на подходящо или алтернативно земеделско производство, осигуряващо повишаване на доходите.

За повишаване качеството на земеделското производство и на знанията на стопаните ОССЗ проведеха редица образователни мероприятия, като за 2003 г. те са 779 или с 111,11 % повече в сравнение с 2002 г. (369).

За по-бърз и ефективен трансфер на новостите в земеделието Службите са организирали 99 демонстрации в областта на растениевъдството и животновъдството. Земеделските производители, убедили се в ползата от тази инициатива, с готовност предоставят своята база за провеждането им. През първото шестмесечие на 2003 г. демонстративните опитни полета за изучаване на добрите земеделски практики са 8. Темите на проведените мероприятия са съобразени с държавната политика в земеделието и с проблемите, поставени от земеделските стопани.

Фиг. II.12.

Прави впечатление значителното нарастване на издателската дейност – близо 2,5 пъти през 2003 г. в сравнение със същия период на 2002 г., което до известна степен компенсира ограничените възможности за посещения във ферми и за консултациите, давани на място.

За първото полугодие на 2003 г. за анализ в "Аналитична лаборатория" са постъпили 2276 броя проби, с 48% повече от същия период на миналата година, а извършените определения са със 71% повече.

На 3400 ха есенници е анализиран минерален азот и на стопаните са препоръчани норми за пролетно подхранване с азот. На 1886 почвени проби е направен основен агрохимичен анализ. Общата изследвана площ през периода януари-юни е около 15 000 ха.

Прави впечатление, че през периода януари-юни са анализирани голям брой проби за трайни насаждения, по-често за създаване на нови. Общата обследвана за трайни насаждения площ е 1350ха, като тази за нови е 83% от нея (предимно лозя, череши, вишни, праскови, ягоди).

Голяма част от аналитичните данни са използвани от нашите експерти за изготвяне на проекти по Програма САПАРД, ДФ "Земеделие" и ГФ за микрокредитиране. За кандидатстване по горните проекти са анализирани общо 477 почви, което е 21% от всички почвени проби, като 335 от тях са за трайни насаждения.

4.3. Образование

Системата на земеделското образование има доказано традиционно място, както в цялата образователна система, така и в структурата на земеделския отрасъл. Второстепенни разпоредители към МЗГ са 99 училища в три професионални направления: „Селско стопанство“, „Горско стопанство и дървообработване“ и „Хранително-вкусова промишленост“. В тях усвоявайки знания и умения се подготвят за реализация в производството 30 943 ученици в 1 401 учебни класове. За предстоящата 2003/2004 учебна година в 13 клас по прогноза ще продължат още 5 000 ученици.

Със заповед на Министъра на образованието и науката от месец април 2003 година техникумите и професионалните училища са преименувани в професионални гимназии и професионални училища.

Наред с традиционно изучаваните специалности - „Земеделец“, „Фермер“, „Механизация на селското стопанство“, „Механизация на горското стопанство“, „Горско стопанство и дърводобив“, „Дървообработване и вътрешна архитектура“, „Оператор на производство в хранително-вкусовата промишленост“ през настоящата година започна обучение по нови специалности - „Дърворезбарство“, „Реставрация на стилни мебели и дограма“, „Технология на фармацевтични и парфюмерийно – козметични производства“, „Трайни насаждения“, „Растителна агрохимия“, „Лозаро-винар“, „Горско и ловно стопанство“, „Ветеринарен техник“, „Организатор на малко предприятие“, „Менинджмънт в хотелиерството“, „Парково строителство“ и др. За следващата учебна година се предлагат за разкриване нови специалности свързани с билкосъбиране и билкопреработване, селски туризъм и др., съобразно програмите на МЗГ за развитие на селските райони. При разкриването на нови специалности все повече се акцентира на икономическата и демографска специфика на региона, потребностите на пазара на труда и желанието на учениците.

Държавният прием за 2003-2004 г. беше предварително обсъден по области с участието на представители на Министерство на образованието, Министерство на земеделието, областни и общински управи, браншови камари, стопански камари, бюрата и инспекциите по труда.

Работата на комисията по прилагането на Наредба № 5 за придобиване и отнемане на правоспособност със земеделска и горска техника дава възможност за създаване на по-широка мрежа от учебни форми за обучение по категориите „Твк“, „Твк-3“ и „Моторни триони и храсторези“. Комисията се занимава с издаване на разрешителни и провеждане на курсове и изпити не само на училищата в системата на МЗГ, но и на новосъздаващите се центрове за професионална подготовка, които се лицензират от Националната агенция по професионално образование и обучение.

Все повече училища разработват проекти и се включват в програмите „Сократ“, „Леонардо да Винчи“, „ФАР“, „Красива България“ и програми за заетост на Министерство на социалните грижи. Съвместно със Земеделски колеж - Пловдив 13 училища работят по съвместен българо-гръцки проект за обучение на обучаващи в областта на растениевъдството, животновъдството и аграрната икономика.

През 2003 г. се създадоха по-тесни връзки на училищата с Държавен фонд „Земеделие“. Чрез кредитиране бяха предоставени 10 нови трактора, семена, препарати и торове за учебно-производствената дейност на последните.

Училищните ръководства все по-добре работят с Националната и регионалните служби за съвети в земеделието, с научните институти и агенции.

През 2003 г се проведе национална изложба на държавните училища по дървообработване и вътрешна архитектура. На Пловдивския пролетен панаир с експонати се представиха 12 училища от направление „Горско стопанство и дървообработване” Това даде възможност за изява на таланта и творчеството на учениците. Предстои провеждане на национално състезание за ученици от професионалните гимназии по селско стопанство и механизация на селското стопанство.

Създадените от МЗГ международни контакти дават възможност за двустранно партньорство между български училища и сродни такива от европейските страни. Проведени са практики на български ученици в провинциите Саксония и Бавария за запознаване с немския опит за обучение в направление селско стопанство. На място учениците работиха с нова съвременна техника и се запознаха с нови техники и технологии на работа в областта на селското стопанство.

5. Отрасли във връзка със селското стопанство

Фуражопроизводство

Фуражната промишленост е обект на общото законодателство на Европейския съюз и националните законодателни мерки, които се отнасят до производството на всички видове суровини и продукти използвани за храна на животните. Това законодателство се прилага с цел да се осигури висококачествен и безопасен фураж за животните и съответно безопасни животинските продукти.

Общото производство на комбинирани фуражи за 2002 г. е 474 656 тона, от които:

- 161 907 т. – за свине (34.1%);
- 279 211 т. – за птици (58.8%);
- 20 838 т. – за едър рогат добитък (4.4%);
- 2 767 т. – за дребен рогат добитък (0.6%);
- 9 933 т. – за други животни (2.1%)

Произведени са и 2 517 т. белтъчно – биоконцентратни смески за различни видове и категории животни.

Анализът на данните за произведените количества комбинирани фуражи за различните видове и категории животни показва тенденция за запазване на произведеното общо количество за последните години. За преживните, птиците и другите животни колебанията са незначителни, докато при производството на фуражи за свине се констатира намаление на произведените количества комбинирани фуражи.

Тенденцията във фуражопроизводството е в следващите години да се запази структурата на производство на комбинирани фуражи. Очаква се ръстът при производството на комбинирани фуражи за птици да се задържи на нивото на 2002 г., да се запази производството за преживни и свине и да се увеличи ръстът на фуражи за зайци.

Таблица II.103.
Произведени комбинирани фуражи за 2002г.

№ по ред	Местонахождение	Комбинирани фуражи /тона/					
		Всичко	за свине	за ЕРД	за ДРД	за птици	други видове
1	3	4	5	6	7	8	9
1.	Благоевград	1564	1358	124	53	25	4
2.	Бургас	43037	20218	2633	993	18989	204
3.	Варна	6987	1517	205	260	3255	1750
4.	Велико Търново	35612	5128	76	-	30393	15
5.	Видин	-	-	-	-	-	-
6.	Враца	-	-	-	-	-	-
7.	Габрово	15438	4270	379	368	9522	899
8.	Добрич	23967	2535	0	0	21432	0
9.	Кърджали	1945	86	11	-	1833	15
10.	Кюстендил	318	225	7	-	50	36
11.	Ловеч	18682	6950	1795	86	7443	2408
12.	Монтана	804	180	600	-	18	6
13.	Пазарджик	5513	2459	182	0	2872	0
14.	Перник	10096	9626	370	100	-	-
15.	Плевен	17416	5820	-	-	10706	890
16.	Пловдив	25325	19775	2766	170	2135	479
17.	Разград	210	96	2	-	112	-
18.	Русе	72034	25508	2372	-	44154	41
19.	Силистра	-	-	-	-	-	-
20.	Сливен	65694	20959	3623	389	40695	28
21.	Смолян	3460	-	-	-	3460	-
22.	София-град	9896	2736	1541	-	5619	-
23.	Област София	5566	1876	199	0	3168	323
24.	Стара Загора	40424	3419	591	-	35885	529
25.	Търговище	15735	8242	136	24	7029	304
26.	Хасково	4138	2851	503	27	686	71
27.	Шумен	37160	5460	901	120	28899	1780
28.	Ямбол	13635	10613	1822	177	831	192
	Общо за страната	474656	161907	20838	2767	279211	9933
		100,00%	34.1%	4.4%	0.6%	58.8%	2.1%

Източник: МЗГ, дирекция "Животновъдство"

III. ЛОЗАРСТВО И ВИНОПРОИЗВОДСТВО

1. Лозарство

1.1. Площи

През 2002 г. площите в стопанствата, заети с лозови насаждения, са 129 998 ха, като 88% от тях или 114 630 ха са реколтирани лозя, 9 450 ха са младите, невстъпили още в плододаване лозя и 5 918 ха са нереколтираните лозя в стопанствата (Таблица III.1).

Таблица III.1.

Лозята в България за периода 2000 г. – 2002 г.

Година	Площи с лозови насаждения в стопанствата (ха)	Временно нереколтирани лозя извън стопанствата (ха)	Общо площи с лозя (ха)
2000 г.	153 200	7 271	160 471
2001 г.	146 995	4 190	151 185
2002 г.	129 998	15 200	145 198

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика"

Районът с най-много площи с лозови насаждения е Южен централен - 41 211 ха или 32% от общата площ лозя в стопанствата, следван от Североизточния и Югоизточния райони - съответно с 21% и 19%.

Както и през 2001 г., Южният централен и Югоизточният район се отличават с най-висок дял на реколтирани лозя – съответно 96% и 93%. С най-ниски относителни дялове се характеризират Северозападният и Югозападният район – съответно 57% и 81% (Таблица III.2).

Таблица III.2.

Разпределение на площите с лозя в стопанствата по райони

Райони	Обща площ (ха)	От тях реколтирани (ха)	Реколтирани %
Северозападен	15 118	8 598	56.9%
Северен централен	13 027	11 337	87.0%
Североизточен	26 936	24 784	92.0%
Югоизточен	24 744	23 007	93.0%
Южен централен	41 211	39 613	96.1%
Югозападен	8 962	7 291	81.4%
Общо:	129 998	114 630	88.2%

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика"

1.2. Структура на реколтираните лозя по райони

Структурата на разпределение на червените и белите винени лозя по райони се запазва като цяло. При десертните сортове се наблюдава по-интензивно намаление на реколтираните площи в сравнение с винените сортове (Таблица III.3).

Таблица III.3.

Разпределение на реколтираните лозя по райони

Райони	Червени винени сортове лозя		Бели винени сортове лозя		Десертни сортове лозя		Общо лозя	
	Площи (ха)	%	Площи (ха)	%	Площи (ха)	%	Площи (ха)	%
Северозападен	7 513	87.4%	964	11.2%	121	1.4%	8 598	100%
Северен централен	7 468	65.9%	3 665	32.3%	204	1.8%	11 337	100%
Североизточен	2 098	8.5%	21 470	86.6%	1 216	4.9%	24 784	100%
Югоизточен	9 683	42.1%	11 806	51.3%	1 518	6.6%	23 007	100%
Южен централен	27 355	69.1%	10 263	25.9%	1 995	5.0%	39 613	100%
Югозападен	6 795	93.2%	343	4.7%	153	2.1%	7 291	100%
Общо:	60 912	53.1%	48 511	42.3%	5 207	4.5%	114 630	100%

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика" –

Най-висок относителен дял в структурата на реколтираните лозови насаждения заемат червените винени сортове с 53,1%, следвани от белите винени сортове – 42,3% и десертните сортове – 4,5%.

В Югозападния, Северозападния, Южния централен и Северния централен райони преобладават червените винени сортове, съответно 93%, 87%, 69% и 66%. Около 45% от площите на реколтираните червени винени сортове са концентрирани в Южния централен район.

В Североизточния и Югоизточния район, преобладават белите винени сортове, съответно с 87% и 51%. Белите винени сортове на територията на Североизточния район формират около 44% от площите на всички реколтирани бели сортове в страната.

Десертните сортове са разпространени най-широко в районите Южен централен, Югоизточен и Североизточен, съответно с 38%, 29% и 23% от площта на десертните лозя в страната.

1.3. Производство на грозде

Производството на грозде в страната за 2002 г. е 408 911 тона (Таблица III.4).

Производството на грозде от лозя е 407 784 тона и се разделя на винено – 95,7% и десертно – 4,3%. През 2002 год. лозарските стопанства са произвели 1 127 тона грозде от асми, което представлява 0,3% от общото количество произведено грозде реколта`2002.

Таблица III.4.
Производство на грозде

Райони	Грозде от лозя			Грозде от асми	(тона) Всичко произведено грозде	
	Винено	Десертно	Общо		Количество	%
Северозападен	19 370	491	19 861	216	20 077	5%
Северен централен	37 454	723	38 177	18	38 195	9%
Североизточен	66 030	2 802	68 832	9	68 841	17%
Югоизточен	86 345	4 571	90 916	142	91 058	22%
Южен централен	153 055	8 604	161 659	209	161 868	40%
Югозападен	28 050	289	28 339	533	28 872	7%
Общо:	390 304	17 480	407 784	1 127	408 911	100%

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

В сравнение с реколта`2001 се наблюдава 6% намаление на произведеното грозде.

Най-голямо е производството на грозде е в Южния централен, Югоизточния и Североизточния райони, където са произведени съответно 40%, 22% и 17% от общо произведеното грозде за 2002 г. Тези райони формират приблизително 76% от общо реколтираните площи с лозя.

Среден добив

Средният добив на грозде от лозя за страната е 356 килограма от декар. При десертните лозя средният добив за реколта`2002 е 336 килограма от декар.

Средният добив от асми е 14 килограма от асма.

С най-висок среден добив тази година се отличава Южният централен район - 408 кг/дка, следван от Югоизточния – 395 кг/дка.

Таблица III.5.
Средни добиви от грозде

Райони	Среден добив т/ха
Северозападен	2,31
Северен централен	3,37
Североизточен	2,78
Югоизточен	3,95
Южен централен	4,08
Югозападен	3,89
Среден добив за страната	3,56

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

1.4. Разпределение на произведеното грозде

От 408 911 тона произведено грозде 26 716 тона е консумирано в пряно състояние и 382 195 тона е подложено на преработка.

През 2002 г. се наблюдава увеличение с 35% на гроздето, преработено в промишлени условия в сравнение с 2001 г. От общото количество преработено грозде 43% е преработено в промишлени условия от регистрирани преработватели на грозде, като 92% е изкупено, 3% е гроздето преработено на ишлеме и 5% е собствена суровина. От гроздето, преработено в промишлени условия, 86% са преработени за вино и 14% са преработени за други продукти.

Таблица III.6.

Грозде, преработено в промишлени условия

(тона)

Предназначение на гроздето	Грозде, произведено в предприятието	Закупено грозде	Грозде, преработено на ишлеме	Общо преработено грозде
За червени вина	3 207	76 333	4 385	83 925
За бели вина	3 646	52 051	514	56 211
За вина розе	600	278	0	878
За други продукти	75	22 822	312	23 209
Общо:	7 528	151 484	5 211	164 223

Източник: МЗГ, дирекция "Агростатистика"

От гроздето, преработено в извън промишлени условия, 96% са преработени за вино и 4% - за други продукти.

От общото преработено грозде 63% е вложено в производството на червени вина, 27% - в производството на бели вина, 1% - във вина розе и 9% е преработено за други продукти.

2. Винопроизводство

През 2002 г. са произведени 1 982 158 хектолитра вино (Таблица III.7).

В сравнение с 2001 г. се наблюдава увеличение на производството на вино с около 4%. В промишлени условия са произведени 1 017 963 хектолитра вино и 65 433 хектолитра виноматериали. Трапезните вина заемат 76%, а качествените – 24% от промишленото производство на вино. Виното, произведено в извън промишлени условия, е 964 195 хектолитра.

Таблица III.7.

Общо производство на вино - реколта 2002

хектолитри

Райони	Качествени вина	Трапезни вина	Вина, произведени в извън промишлени условия	Общо вина	Вино-материали
Северозападен	9 672	11 344	50 474	71 490	23 700
Северен централен	25 006	103 930	103 474	232 410	15 605
Североизточен	33 922	124 544	158 303	316 769	0
Югоизточен	124 370	257 632	96 527	478 529	22 894
Южен централен	48 802	244 389	493 230	786 421	0
Югозападен	4 727	29 625	62 187	96 539	3 244
Общо:	246 499	771 464	964 195	1 982 158	65 443

От общото промишлено производство на вино около 55% са червени тихи вина и 45% е делът на белите тихи вина. Във всички райони преобладава производството на червени вина. Изключение прави Североизточният район, където 73% от промишлените вина са бели.

Таблица III.8.
Промислено производство по видове вина

Видове вина	Качествени вина		Трапезни вина		Общо вина	
	Количество (хл)	%	Количество (хл)	%	Количество (хл)	%
Тихи червени	161 408	65%	395 496	51%	556 904	55%
Тихи бели	81 933	33%	372 148	48%	454 081	45%
Тихи розе	3 000	1%	1 918	0%	4 918	0%
Шумящи пенливи	138	0%	1 000	0%	1 138	0%
Специални	20	0%	902	0%	922	0%
Общо:	246 499	100%	771 464	100%	1 017 963	100%

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

Югоизточният район се отличава като основен производител на вино, произведено в промишлени условия. Регистрираните предприятия-винопроизводители в района са произвели 38% от общото количество промишлено вино за страната, съответно 50% от качествените и 33% от трапезните вина.

Таблица III.9.
Производство на други продукти от грозде

Райони	Мъст (хл)	Ракия (хл)	Друг алкохол (хл)	Други продукти (кг)
Северозападен	0	1 028	1 936	0
Северен централен	6 248	14 963	30	0
Североизточен	0	3 347	1 372	641
Югоизточен	11 173	57 380	8 437	16 000
Южен централен	0	172 465	2 217	455 724
Югозападен	0	10 050	135	42 359
Общо:	17 421	259 233	14 127	514 724
В т.ч. промишлено производство	17 421	170 742	13 992	60 648

Източник: МЗГ, "Агростатистика"

IV. РИБАРСТВО

1. Улов и производство на риба през 2002 г. и първото полугодие на 2003г.

С приемането на Закона за рибарство и аквакултури (ЗРА) и подзаконовите нормативни актове към него се въведе разрешителен режим за стопански риболов, регламентира се воденето на регистър на риболовните кораби, задължително водене на риболовен дневник и съставяне на декларации за произход и др. Тези мерки допринасят за по-пълното отчитане на улова и производството на риба в страната и подържането на базата данни. Вследствие на това, отчетеният общ улов и производство на риба през 2002 г. е в значително по-голям размер, спрямо предходната година.

По данни на Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА), през 2002 г. общият улов на риба и други морски организми е в размер на 15 420 т и е два пъти повече в сравнение с предходната година. Регистрирано е увеличение при повечето видове риба, като най-голямо е при морските и от 1 506 т през 2001 г., уловът достига до 12 680 през 2002 г., което е ръст 8 пъти.

Таблица IV.1.
Улов на риба и други водни организми

	2001	2002	I-во полуг. 2003	Прогноза за II-полуг. 2003
морски видове риба	1 506	12 680	2 259	10 000

рапани, миди и скариди	3 360	754	172	1 000
проходни (есетрови)	9	24	9	20
проходни (карагьоз)	31	141	52	100
сладководна дунавска риба	225	364	206	200
вътрешни водоеми	1 633	1 457	359	1 100
Общ улов на риба	6 764	15 420	3 057	12 420

Източник: ИАРА

Таблица IV.2.

Улов на риба и други водни организми от Черно море

Видове риба	тона		
	2001	2002	I - во полуг. на 2003
Проходни риби			
Моруна; <i>Huso huso</i>	0,3	3,5	0,7
Пъструга; <i>Acipenser stellatus</i>	-	3,0	0,2
Руска есетра; <i>Acipenser gueldenstaedti</i>	-	2,0	-
Общо есетрови	0,3	8,5	0,9
Карагьоз (дунавска скумрия); <i>Casp.Pont./Alosa pont.</i>	15,8	106,3	41
Морски риби			
Копърка; <i>Sprattus sprattus</i>	695,4	11 595	1 808,40
Сафрид; <i>Trachurus mediterraneus ponticus</i>	130	141,5	58,6
Паламуд; <i>Sarda sarda</i>	49,2	-	6,6
Калкан; <i>Psetta maecotica</i>	56,5	135,5	38,4
Хамсия; <i>Engraulis encrasicolus ponticus</i>	101,8	237	86,5
Попчета; <i>Gobidae</i>	142	141,5	131,2
Акула; <i>Squalus acanthias</i>	126	100	46
Кефал; <i>Mugil cephalus</i>	47,4	71	11,3
Зарган; <i>Belone belone</i>	15,7	33,6	3,1
Лефер; <i>Pomatomus saltatrix</i>	2,2	101,5	3
Илария; <i>Mugil saliens</i>	10	17,7	0,1
Атерина; <i>Atherina mochon pontica</i>	2,3	0,1	0,4
Барбуня; <i>Mullus barbatus</i>	25,6	33	5,2
Меджит; <i>Merlangius euxinus</i>	8,2	15,5	13,4
Галя, морски налим; <i>Gaidropsarus mediat.</i>	-	20	1
Лаврак; <i>Dicentr.labrax/Morone labrax</i>	-	11	0,3
Морски език; <i>Solea nasuta</i>	-	9,5	3
Писия; <i>Platichthys flesus luscus</i>	-	9	1,7
Платерина; <i>Liza aurata</i>	-	7,6	0,1
Общо морски	1 506	12 680	2 259,40
Други морски организми			
Рапани; <i>Rapana spp.</i>	3 353,4	698	157
Черна морска мида; <i>Mytilus galloprovincialis</i>	6,5	55	14,8
Обикновени скариди; <i>Leander spp.</i>	0,2	0,5	0,1
ОБЩО	4 879,9	13 548,3	2 473,20

Източник: ИАРА

През 2002 г. отчетеният общ улов на рапани, миди и скариди е намалял със 77%, спрямо предходната година. Регистрираният спад е в резултат главно на намаления със 79.2% улов на рапани, поради забраната за улова им с дънен трал.

През 2002 г. се наблюдава нарастване на улова на проходните видове риба (карагьоз и есетрови) - около 4 пъти. Това увеличение се дължи до голяма степен както на по-пълното отчитане на данните за улова, така и на проведеното от ИАРА заребяване на река Дунав.

Есетровите риби са защитени като изчезващ вид и ежегодно се определя квота за улова им с цел добив на хайвер. Квотата е съобразена със запасите на тази риба в природата, с оглед опазване на популацията им от свръхулов.

Уловът на сладководна риба в река Дунав през 2002 г. се е увеличил с 62% и е в размер на 364 т.

Таблица IV.3.
Улов на риба от р. Дунав

Видове риба	2001	2002	тона
			I - во полуг. на 2003
Проходни			
Карагьоз, дунавска скумрия; <i>Casp. Pont./Alosa pontica</i>	15,6	34,5	10,8
Проходни есетрови			
Моруна; <i>Huso huso</i>	6,6	9,9	5,6
Руска есетра; <i>Acipenser gueldenstaedti</i>	0,6	1,2	0,4
Пъструга; <i>Acipenser stellatus</i>	0,7	1,7	0,9
Есетрови			
Чига; <i>Acipenser ruthenus</i>	1,2	2,8	0,9
Общо есетрови	9,1	15,6	7,8
Сладководни-дунавски			
Речна (балканска) пъстърва; <i>Salmo trutta fario</i>	-	0,5	-
Дъгова пъстърва; <i>Salmo gairneri</i>	-	0,3	-
Сивен; <i>Salvelinus fontinalis</i>	-	0,8	-
Европейски сом; <i>Silurus glanis</i>	24,8	22	19,6
Бяла риба; <i>Lucioperca lucioperca</i>	6,5	17,2	15,8
Бяла мряна; <i>Barbus barbus</i>	42	99,8	23,4
Михалца; <i>Lota lota</i>	1,5	5	2,1
Уклея; <i>Alburnus alburnus</i>	4,3	14,8	11,2
Платика; <i>Abramis brama</i>	17,5	24,7	18,4
Распер; <i>Aspius aspius</i>	7,4	14,1	11
Скобар; <i>Chondrostoma nasus</i>	13,8	15,5	10,6
Бял толстолоб; <i>Hypophthalmichthys molitrix</i>	17,8	19,8	15,3
Пъстър толстолоб; <i>Aristichthys nobilis</i>	-	13	9,1
Каракуда; <i>Carassius sp</i>	-	39,6	5,4
Бял амур; <i>Ctenopharingodon idella</i>	15,6	9	9,7
Шаран; <i>Cyprinus carpio</i>	23	17,7	13,1
Щука; <i>Esox lucius</i>	2,3	5	2,7
Буфало; <i>Ictiobus Spp.</i>	3,3	-	-
Костур; <i>Perca fluviatilis</i>	0,1	1,9	3,2
Морунаш; <i>Vimba vimba</i>	0,7	12,5	9,4
Мъздруга; <i>Leuciscus idus</i>	0,02	1,2	7
Бабушка; <i>Rutilus rutilus</i>	-	2	5,8
Речен кефал; <i>Leuciscus cephalus</i>	-	5	1,8
Червеноперка; <i>Scardinius erythrophthalmus</i>	-	4	5,2
Попчета; <i>Gobidae</i>	-	1,3	0,2
Брияна (облез, уклей); <i>Chalcalburnus chalcoides</i>	-	0,7	-
Косат; <i>Abramis sp.</i>	-	1	-
Сабица; <i>Pelecus cultratus</i>		0,5	0,7
Риба разна	44,4	15,2	3,2
Общо сладководно - дунавски	225,02	364,3	205,9
ОБЩО	249,72	414,4	224,5

Източник: ИАРА

През 2002 г. уловът от вътрешните водоеми е 1 457 тона, което е спад с 10.8%, спрямо предходната година. Основна причина за това е намаленото количество и видово разнообразие на рибата във водните басейни на България. Засиленият контрол и охрана на водоемите до голяма степен ограничи браконьерската дейност, която през предходни години засегна съществено някои ценни видове риба.

Таблица IV.4.

Улов на риба и други водни организми от вътрешните водоеми - тона

Видове риба	2001	2002	I - во полуг. на 2003
Сем. Пъстървови; <i>Salmonidae</i>			
Речна (балканска) пъстърва; <i>Salmo trutta fario</i>	1	16	0,5
Дъгова пъстърва; <i>Salmo gairneri</i>	16,5	21,4	3,3
Сивен; <i>Salvelinus fontinalis</i>	2,7	5,6	0,7
Сем. Щукови; <i>Esocidae</i>			
Щука; <i>Esox lucius</i>	0,2	5,75	2,2
Сем. Шаранови; <i>Cuprinidae</i>			
Шаран; <i>Cyprinus carpio</i>	880,1	521,2	133,3
Толстолоб; <i>Hypophthalmichthys molitrix</i>	402,6	307,2	75
Каракуда; <i>Carassius auratus</i>	138	247,2	73,4
Бял амур; <i>Ctenopharingodon idella</i>	17,5	23,2	2,6
Черен амур; <i>Mylopharringodon piceus</i>	-	2	2,9
Червеноперка; <i>Scardinius erythrophthalmus</i>	2,7	44,7	11
Платика; <i>Abramis brama</i>	4	5,5	4,5
Распер; <i>Aspius aspius</i>	0,1	1,3	0,7
Речен кефал; <i>Leuciscus cephalus</i>	4,3	17,3	2,6
Уклей; <i>Alburnus alburnus</i>	3	19,4	6,9
Скобар; <i>Chondrostoma nasus</i>	6,5	17,1	4,4
Лин; <i>Tinca tinca</i>	1,5	3,1	0,4
Бабушка; <i>Rutilus rutilus</i>	-	14,2	1,6
Бяла мряна; <i>Barbus barbus</i>	-	4,3	0,6
Черна (балканска) мряна; <i>Barbus merid. petenyi</i>	-	9,9	0,4
Маришка мряна; <i>Barbus cyclolepis</i>	-	0,8	0,1
Бриана(облез, уклея); <i>Chalcalburnus chalcoides</i>	-	1,5	0,5
Морунаш; <i>Vimba vimba</i>	-	2	0,1
Мъздруга; <i>Leuciscus idus</i>	-	0,2	-
Сем. Сомови; <i>Siluridae</i>			
Европейски сом; <i>Sillurus glanis</i>	3,5	34,1	14,9
Сем. Американски сомове; <i>Ictaluridae</i>			
Канален сом /американски/; <i>Yctalurus punctatus</i>	26	18,2	6,3
Сем. Костурови; <i>Percidae</i>			
Речен костур; <i>Perca fluviatilis</i>	5,5	27,4	5,5
Бяла риба; <i>Stizostedion lucioperca</i>	4,5	18,1	3,8
Езерен рак; <i>Astacus leptodactylus</i>	0,8	7,7	0,2
Риба разна	109,3	61	0,1
ОБЩО	1 633,2	1 457,35	358,8

Източник: ИАРА

За първото полугодие на 2003 г. уловът в Черно море е 2 473,2 тона, /в т.ч. есетрови – 0,9 т; проходни (дунавска скумрия) - 41 т; морски риби – 2 259,4 т; миди, скариди и рапани – 171,9 т/, в р. Дунав –225 т и от вътрешните водоеми – 359 т.

През 2002 г. и първото полугодие на 2003 г. са регистрирани 140 функциониращи специализирани рибовъдни стопанства. В тези стопанства

се осъществява производство на зарибителен материал и риба за консумация.

Таблица IV. 5.

Производство на зарибителен материал и риба за консумация в рибовъдните стопанства през 2002 г.

Вид риба	Зарибителен материал			Риба за консумация
	брой	Средно. тегло /гр./	Общо тегло/тона/	/тона/
Речна (балканска) пъстърва (<i>Salmo trutta fario</i>)	317 900	13-30	3.31	7.56
Дъгова пъстърва (<i>Oncorhynchus mykiss/ Salmo gairdneri irideus</i>)	12 631 395	43983	156.38	804.65
Сивен (<i>Salvelinus fontinalis</i>)	2 723 000	16558	18.09	33.8
Езерна съомга (<i>Salmo salar</i>)	5 000	30	0.15	
Шаран (<i>Cyprinus carpio</i>)	4 238 166	30-500	256.29	842.99
Каракуда (<i>Carassius sp.</i>)	-	-	-	82.65
Бял толстолоб (<i>Hypophthalmichthys molitrix</i>)	250 000	25-430	11.25	38.59
Пъстър толстолоб (<i>Aristichthys nobilis</i>)	1378483	25-200	92.27	246.29
Бял амур (<i>Ctenopharingodon idella</i>)	289 400	20-250	15.2	19.03
Черен амур (<i>Mylopharingodon piceus</i>)	10 000	40	0.4	
Буфало (<i>Ictiobus spp.</i>)	-	-	-	0.4
Европейски сом (<i>Silurus glanis</i>)	173500	5-200	3.4	33.32
Канален (американски) сом (<i>Ictalurus punctatus</i>)	13 000	180-250	3.1	16.5
Бяла риба (сулка) (<i>Sander lucioperca/ Stizostedion lucioperca</i>)	10 000	56	0.56	1.5
Щука (<i>Esox lucius</i>)	13 040	100-1 500	2.05	1.05
Лин (<i>Tinca tinca</i>)	55 000	37899	0.4	1
Руска есетра (<i>Acipenser gueldenstaedti</i>)	65 000	15-150	4.35	75.5
Други	-	-	-	6.07
Общо	22 173 3 84		567.2	2 210.9

Източник: ИАРА

По данни на ИАРА, общото производство на зарибителен материал през 2002 г. възлиза на 22 173 хил. броя. Производството му в по-големи количества, спрямо предходната година е предвид необходимостта от възстановяване и поддържане на рибните популации и повишаване числеността на стопански ценните видове риба, които през последните години постепенно намаляват.

Отчетеното производство на риба, предназначена за консумация през 2002 г. в рибовъдните стопанства възлиза на 2 211 т.

До края на 2003 г. се очаква общият улов и производство на риба в страната да нарасне и да достигне до 20 000 т. Прогнозираното увеличение на улова и производството на риба, и др. водни организми ще бъде в резултат на по-добрата система на отчитане на данните от една страна, а от друга страна ще бъде стимулирано от възможността за нарастване на износа за ЕС, след като бе отменена забраната за експорт.

2. Потребление на риба

България е сред страните, консумиращи най-малко риба и рибни продукти в света. Ниското потребление се дължи от една страна на липсата на установени традиции за консумацията им, а от друга - на постепенно нарастващите цени на рибните продукти. Освен това, липсата на добра организация на пазарите за прясна риба създава условия за спекула от страна на търговците на едро, които поддържат по-високи цени на рибата и това допълнително ограничава потреблението ѝ.

Таблица IV. 6.

Годишно потребление на риба и рибни продукти средно на човек от домакинство

	2000	2001	2002
Риба и рибни продукти - кг	3,3	3,3	3,5

Източник: НСИ

По данни на НСИ, средногодишната консумация на риба и рибни продукти в страната през последните 2-3 години е непроменена и е 3.3 кг на лице от домакинствата. През 2002 г. потреблението нараства с 6%, до 3.5 кг. Това количество не включва потреблението в ресторанти, столове и други заведения за обществено хранене.

Не се предвижда съществена промяна на консумацията на риба и рибни продукти през 2003 г. и тя ще остане на нивото от предходната година.

По данни на НСИ количеството риба, насочвано за промишлена преработка, в т.ч. замразена, пушена, сушена, осолена, готови храни и консерви за 2002 г. е 4.8 хил.т и е с 33.3% повече в сравнение с предходната година. Това е резултат от увеличения улов и производство на риба в страната.

Таблица IV. 7.

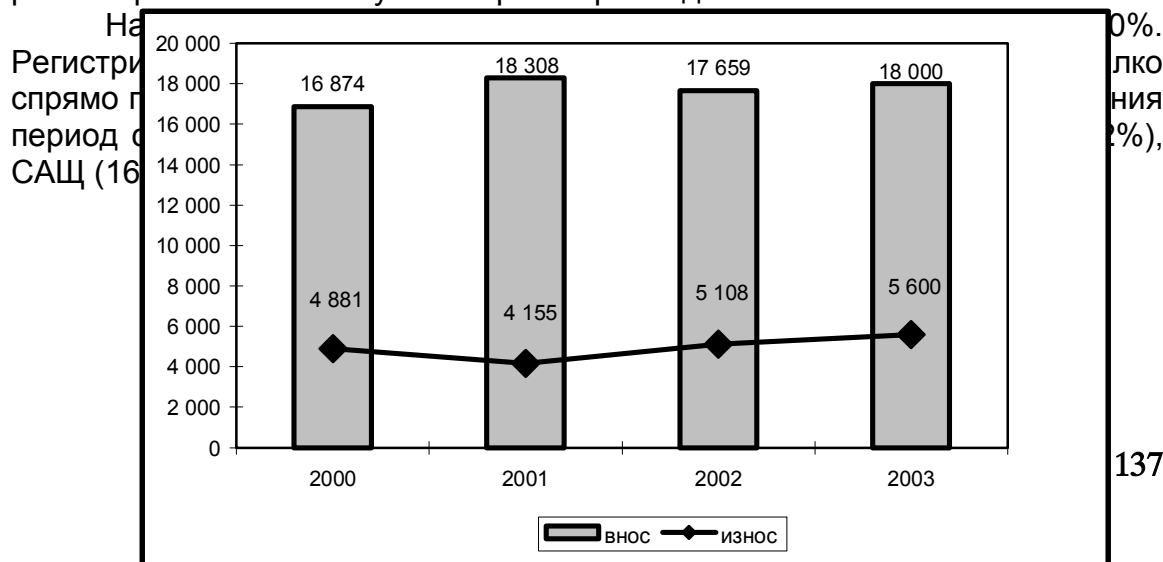
Промишлена преработка на риба

	2000	2001	2002
Риба и рибни продукти - общо	2.6	3.6	4.8

Източник: НСИ

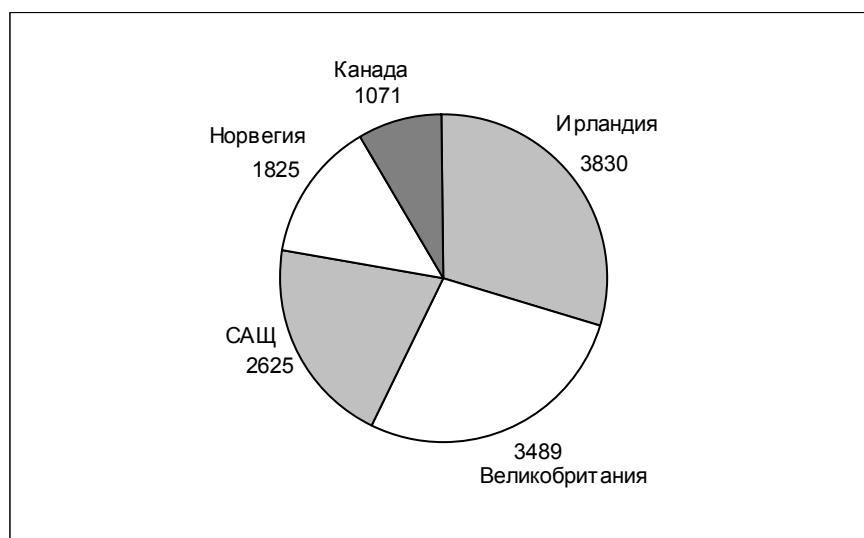
3. Внос и износ на риба и рибни продукти

По данни на "Информационно обслужване" АД, през 2002 г. в България са внесени 17 659 т риба и рибни продукти, което е с 3.5% по-малко, в сравнение с предходната година. Това намаление е вследствие на реализирания по-голям улов на риба през годината.

Фиг. IV. 1

Внос на замразена риба през 2002 г. в България
(тона)

Фиг. IV. 2.

Над 3 пъти е нараснал вносът на прясна риба, достигайки до 347 т, в сравнение с 2001 г.

С 18% е увеличението на вноса на филе от риба, до 697 т, като големи количества се търгуват с Литва, Аржентина и Норвегия.

По предварителни данни на Агенция "Митници" през първото полугодие на 2003 г са внесени 11 266 т риба и рибни продукти.

Предвижда се минимално увеличение на вноса на риба и рибни продукти през 2003 г. спрямо предходната година - с около 2%, до 18 000 т., с оглед задоволяване на пазара главно с някои видове риба, каквито няма във водоемите на страната.

Осъщественият през 2002 г. износ на риба и рибни продукти от България е в размер на 5 108 т, което е с 23% повече, в сравнение с предходната година. Посоченото увеличение е в резултат главно на отменената забрана за износ на риба за страните от ЕС, въведена през 1999 г. поради това, че условията за производство и лабораторното оборудване не отговарят на изискванията за качество на европейския пазар. От друга страна, увеличеният улов и производство на риба през годината също са предпоставка за нарасналия износ.

Около 43% от общия износ на рибни продукти през 2002 г. заема експортът на мекотели – 2 185 т, като бележи увеличение с 4.8%, спрямо предходната година. Износът им е насочен за Япония (26% от общия износ), Македония (20%), Югославия (19.5%), Турция (7.6%), Гърция (6.8%). Изгодната износна цена е причина по-големи количества от тях да се изнасят за морски страни като горепосочените.

**Износ на мекотели през 2002 г. от България
(тона)**

Фиг. IV. 3.

Експортът на замразена риба е на второ място по изнесено количество. По данни на “Информационно обслужване” АД, през 2002 г. нейният износ е нараснал до 1 329 т, или със 7.4%, спрямо предходната година. Румъния се очертава като най-големия вносител на замразена риба през последните години, а делът ѝ в общия износ е 40% (528 т). Югославия и Босна и Херцеговина са другите партньори, с които страната ни търгува главно замразени шпрот, трициона или цаца.

По предварителни данни на Агенция "Митници" през първото полугодие на 2003 г. е реализиран износ на риба и рибни продукти в размер на 3 067 т.

През 2003 г. се очаква износът на риба и рибни продукти да нарасне с 8% - 10%, спрямо 2002 г. Основание за тази прогноза е предвижданото увеличение на улова, както и отменената забрана за износ в страните-членки на ЕС, което ще засили търговията с тях.

4. Цени на риба

4.1. Цени на едро

През 2002 г. се наблюдава увеличение на средногодишните цени на едро при повечето видове риба, в сравнение с предходната година, като ръстът им варира между 4% и 67%.

Таблица IV. 8.

Средногодишни цени на едро по видове риба

Риба: (лв./кг)	2001	2002	2002/2001 в %
скуприя	2,43	2,74	112,8
цаца	0,99	1,03	104
шаран	2,83	3,28	105,9
хек	3,28	4,05	123,5
пъстърва	6,94	6,56	94,5
толстолоб	1,41	2,33	165

Източник: САПИ

С най-чувствителен ръст е цената на толстолоба – 65%, поради спада в улова през 2002 г. Една от причините за намаления улов до голяма степен е ограничаването на браконьерската дейност, която осигуряваше на пазара по-големи количества риба на по-ниски цени. Взетите мерки допринесоха за по-ефективната охрана на водоемите, което намали съществено броя на браконьерите. Толстолобът е една от по-евтините риби, която потребителят може да си позволи, вследствие на което търсенето определя по-високата ѝ цена.

Цената на хека нараства с 23.5%, спрямо 2001 г. Поначало белите риби поддържат по-висока цена, тъй като месото им е по-постно, по-вкусно и без кости, което ги прави предпочитани.

Скуприята е една от най-търсените и консумирани риби на българския пазар, с оглед достъпната ѝ цена. Цената на едро през 2002 г. се е увеличила с 12.8%, спрямо предходната година, главно поради това, че голяма част от предлаганото количество на пазара е от внос, тъй като черноморската скуприя постепенно изчезва.

Покачването на цените на шаран и цаца е по-слабо, съответно с 5.9% и 4%.

Единствено цената на едро на пъстървата намалява, спрямо 2001 г., като спадът е около 5.5%. Освен в естествени водоеми, пъстървите се размножават и в развъдници, поради което целогодишно поддържат по-високи цени, предвид по-големите разходи за храна (концентриран фураж за риби) при отглеждането им. Спадът на цената може да се обясни с по-големия улов през годината, а също и с факта, че на по-високи цени пъстървите стават трудно продаваеми.

4.2. Цени на дребно

Средногодишните цени на дребно риба през 2002 г. бележат увеличение спрямо предходната година, но ръстът им е по-слаб, в сравнение с този на цените на едро.

Таблица IV.9.

Средногодишни цени на дребно по видове риба

Риба: (лв./кг)	2001	2002	2002/2001 в %
скумрия	3,18	3,2	100,6
цаца	1,47	1,35	91,8
шаран	3,21	3,69	115
хек	3,81	4,06	106,6
пъстърва	7,15	7,33	102,5
толстолоб	2,0	2,35	117,5

Източник: САПИ

През 2002 г. нарастването на цените на дребно при различните видове риба се движи в границите между 1% и 17%. Най-значително увеличение е регистрирано при цената на толстолоба – със 17.5%, в сравнение с 2001 г. Формираната по-висока цена на едро, в резултат на спадналия улов на толстолоб през годината, определя по-високия ръст на цената на дребно.

Ръстът на цената на шарана е с 15%, главно вследствие на намаленото производство през 2002 г.

При останалите видове риба увеличението на цената на дребно е по-малко, съобразно търсенето им на пазара.

Изключение прави цената на дребно на цацата, която отбелязва намаление с около 8%, спрямо 2001 г. Многократно увеличеният улов на на цаца е една от причините за този спад, а освен това дребните риби се предлагат на по-ниски цени.

Предвид нарасналия улов и предлагане на риба на пазара, през 2003 г. се очаква намаление на средногодишните цени при повечето видове риба. Спадът при цените на едро ще варира между 2% и 5%, докато намалението на цените на дребно ще бъде по-голямо – около 5% до 10%.

5. Политика при улов, производство и търговия с риба и рибни продукти

Уловът и производството на риба в България се регламентират основно със Закона за рибарство и аквакултури (ДВ, бр. 41/24.04.2001 г.), който урежда организацията, управлението, ползването и опазването на рибните ресурси, както и търговията с риба и други водни организми. Целите на Закона са насочени към постигане на устойчиво развитие на рибните ресурси, възстановяване и опазване на биологичното равновесие, както и обогатяване разнообразието от рибни ресурси във водните екосистеми в страната. Законът урежда условията и реда за извършване на стопански и любителски риболов, рибовъдство и аквакултури, административните и наказателни разпоредби при неспазването им.

През последните две години бяха разработени и приети редица нормативни актове, съответстващи с прилаганите в ЕС Директиви в тази област. Някои от тях са:

Наредба № 10 (ДВ, бр.42/23.05.2000 г., изм., бр.97/2001 г. и бр.99/2001 г.) за ветеринарно-санитарните и хигиенните изисквания при производството и продажбата на рибни продукти. С тази наредба се определят ветеринарно-санитарните и хигиенни изисквания към корабите-фабрики и рибопереработвателните предприятия на сушата, тържищата и стоковите борси за търговия с риба и рибни продукти и към рибните продукти предназначени за консумация от хора.

Наредба № 11 (ДВ, бр.42/23.05.2000 г., изм. бр.97/2001 г.) за минималните хигиенни изисквания към рибните продукти, обработвани и съхранявани на борда на риболовните кораби.

Наредба № 37 (ДВ, бр.98/16.11.2001 г.) за водене на регистрите за разрешителните за стопански риболов, билетите за любителски риболов и на лицата, които развъждат и отглеждат риба и други водни организми.

Наредба (ДВ, бр.105/4.12.2001 г.) за условията и реда за издаване на разрешителни за риболов и регистрация на лицата, развъждащи и отглеждащи риба и други водни организми.

Наредба № 43 (ДВ, бр.106/7.12.2001 г.) за реда за водене на риболовен дневник и реда за съставяне и предаване на декларация за произход при извършване на стопански риболов.

Наредба № 45 (ДВ, бр.106/7.12.2001 г.) за условията и реда за издаване на билети за любителски риболов.

Наредба № 46 (ДВ, бр.107/11.12.2001 г.) условията и реда за издаване на свидетелство за правоспособност за извършване на стопански риболов.

Наредба № 24 (ДВ, бр.55/4.06.2002 г.) условията и реда за определяне на зони за любителски и стопански риболов в държавните язовири и правилата за извършване на стопански, любителски риболов и рибовъдство в тях.

Наредба № 9 (ДВ, бр.30/28.03.2001 г.) за профилактика и борба с някои заразни болести по рибите, определяща мерките за предпазване, ограничаване и ликвидиране на инфекциозната хемопатична некроза по пъстървата, вирусната хеморагична септицемия по пъстървата, инфекциозната панкреатична некроза по пъстървата и пролетната виремия по шарана.

Наредба № 39 (ДВ, бр.97/15.10.2002 г.) за ветеринарно-санитарните изисквания при производството и предлагането на пазара на живи двучерупчести мекотели

Наредба № 45 (ДВ, бр.109/20.11.2002 г.) за борба с някои болести по двучерупчестите мекотели

Наредба (ДВ, бр.36/9.04.2002 г.) за откриване на нови експериментални делени или други специализирани обекти за стопански риболов в акваторията на Черно море.

Наредба № 1 (ДВ, бр.7/24.01.2003 г.) за вписване в регистъра на корабите. С тази наредба се уреждат условията и редът за вписване на кораби в регистъра на корабите на Република България.

Предвид съществуващата тенденция на намаляване на рибните запаси, промяната на възрастовата структура на популацията и съотношението между отделните видове риби, през 2002 г. ИАРА изготви Национална програма за зарибяване на вътрешните водоеми и река Дунав. ИАРА извърши зарибяване със собствени средства с цел възстановяване и поддържане на рибните популации и опазване на биоразнообразието чрез :

- подпомагане и възпроизводство на застрашените местни видове (есетрови риби, речна пъстърва и др.);

- повишаване числеността на стопански ценните видове-шаран, толстолоб, амур, пъстървови риби и др.;
- промяна в съотношението между отделните видове във водоемите с цел намаляване плевелните риби, чрез внасяне на хищни риби.

За 2002 г. са зарибени шест пункта от р. Дунав – Арчар, Лом, Козлодуй, Оряхово и Свищов; пет язовира от национално значение - “Искър”, “Копринка”, “Стамболийски”, “Белмекен” и “Панчарево” и горните течения на 31 реки - от водосборите на реките Марица, Искър, Струма, Нишава.

Рибите с които е зарибено са стопански ценни видове, атрактивни за любителския риболов или застрашени от изчезване, с общ брой 1 143 575 на стойност 100 004 лв.

В изпълнение на Национална зарибителна програма за 2003 г. до момента са зарибени р. Дунав, язовирите Огоста, Рабиша, Ал. Стамболийски, Крапец, реките Росица, Велека, Скът, Янтра, Осъм, Огоста, както и горните течения на реките Струма, Места, Искър, Марица. Общия брой на рибите възлиза на 479 450 броя.

ИАРА събира обработка, обобщава и предоставя данни и статистическа информация за уловите на риба в Черно море, р. Дунав и вътрешните водоеми на страната ни. Съгласно статистическите въпросници на Организацията по прехрана и земеделие (ФАО), се подават ежегодно данни за заетостта на населението в рибарският сектор, за количеството произведена риба и други аквакултури.

През 2002 г. продължи работата на ИАРА по подготовка и участие като член или наблюдател в следните риболовни споразумения и смесени комисии:

Конвенция за многостранно сътрудничество по риболова в Северозападния Атлантис (NAFO).

Конвенция за многостранно сътрудничество в областта на риболова в Североизточния Атлантис (NEAFC).

Конвенция за опазване на живите морски ресурси на Антарктика (АНТКОМ).

Спогодба между правителствата на Република България и Канада в областта на риболова.

Спогодба за създаване на Генерален съвет за риболова в Средиземно море (GFCM).

Бъдеща конвенция по риболова и опазване на живите ресурси на Черно море.

Спогодба за риболова във водите на река Дунав между правителствата на България, Румъния, Унгария, Чехия, Словакия, Югославия и Украйна.

На XXX II Сесия на смесената Дунавска комисия, която се проведе през април 2002 г. в гр. София, се подчерта важността от по-тясно сътрудничество в областта на риболова, особено в консервацията и увеличаването на рибните запаси.

В съответствие със задачите по преговорната позиция на страната, глава 8 – “Рибарство”, в ИАРА, в края на 2002 г. бе разработена рамкова “Стратегия за управление на капацитета на риболовния флот” на страната

През март 2003 г. се ратифицира Споразумението за създаване на Международна организация за развитие на рибарството в Централна и Източна Европа “ЕВРОФИШ”.

През 2003 г. се прие Закон за ратифициране на Допълнителния протокол към Европейското споразумение за асоцииране между Европейските общности и техните страни членки, от една страна, и

Република България, от друга страна, определящ търговските договорености за риба и рибни продукти. (ДВ, бр10/4.02.2003 г.)

6. Законодателни мерки

Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури е административна структура в рамките на Министерството на земеделието и горите, която отговаря за управлението на рибарството и аквакултурите, наблюдението и контрола върху риболова, рибовъдството и аквакултурите и приемането и прилагането в Република България на Общата политика в областта на рибарството на Европейския съюз.

Общата цел на политиката е устойчиво развитие на рибните ресурси, възстановяване и опазване на биологичното равновесие и обогатяване на разнообразието на рибните ресурси във водните екосистеми; развитие на стопанския и любителския риболов, рибовъдството и аквакултурите; прилагане на правилата за отговорен риболов; повишаване потреблението на риба и рибни продукти в страната, в съответствие с общата политика в областта на рибарството на ЕС, като подготовка на Република България в институционално, административно, техническо и законодателно отношение с цел присъединяването ѝ към Европейския съюз.

Със заповед № РД 09-51/22.05.2002 г. на Министъра на земеделието и горите беше сформирана работна група, която изготви проект на Закон за изменение и допълнение (ЗИД) на Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА). Работната група информира всички министерства, заинтересовани ведомства, браншови сдружения и неправителствени организации за предвижданите изменения и допълнения. След като взе предвид постъпилите предложения и изрази становище по тях, работната група изготви проекта на ЗИД на ЗРА.

ИАРА продължи работата по завършване на цялостната подзаконова уредба, отнасяща се до правната регулация на отрасъла. Това се изрази в изработване и приемане на следните наредби :

Наредба за откриване на нови експериментални даляни и други специализирани обекти за стопански риболов в акваторията на Черно море (ПМС № 73/02.04.2002 г.) – обн., ДВ, бр. 36/2002 г.

Наредба № 14 от 25 април 2002 г. за униформеното облекло и служебната карта на инспекторите по риболовен надзор в Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури – обн. ДВ, бр. 50 от 18 май 2002 г., издадена от МЗГ.

Наредба № 24 от 17 май 2002 г. за условията и реда за определяне на зони за любителски и стопански риболов в държавните язовири и правилата за извършване на стопански, любителски риболов и рибовъдството в тях – обн., ДВ, бр. 55/2002 г., издадена от МЗГ и МОСВ.

На основание на чл.8, ал.1 и 2 от Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА) Министърът на земеделието и горите определи със заповед № РД 09-350/22.05.2002 г. състава на Научно-техническия съвет по рибарство и аквакултури (НТСРА) – консултативен орган към Министърът на земеделието и горите в областта на рибарството и аквакултурите.

От Министъра на земеделието и горите е определен състава и на работна група, която разработва Национална програма за рибарство и аквакултури.

ИАРА изпълнява проект по програма ФАР, Финансов меморандум 2001 за институционално изграждане и хармонизиране на законодателството, засилване на административния капацитет на агенцията. В проекта са заложени инвестиционни съставки, целящи подобряване материалната база и административния капацитет на агенцията да контролира риболовните дейности по вода и суша. Общата сума, която ще бъде отпусната от ЕС е 1,6 милиона Евро, а размера на съфинансирането от българска страна е предвиден на 0.45 милиона Евро (обща сума за двете години).

Без този проект, който получи одобрението на ЕС и стартира през м. ноември 2002 г., ИАРА не би могла да изпълни поетите ангажименти в позицията на Р. България за преговори по Глава 8 "Рибарство".

V. ГОРСКО СТОПАНСТВО

1. Основни приоритети в дейността на Националното управление по горите през 2002 г.

През 2002 г. дейността на Национално управление по горите /НУГ/ беше насочена към екологосъобразно стопанисване на държавните и частни гори, като особено внимание беше обърнато на:

- възобновяване на горите;
- запазване на генетичните ресурси и биоразнообразието;
- борба с вредителите и болестите в гората;
- ефективна охрана на горите от пожари, незаконна сеч и др.;
- прилагане на международните договори и конвенции за опазване на биологичното разнообразие и защитените територии;
- промени на действащата нормативна уредба съобразени с плурализма на собственост в горския фонд;
- ефективно използване на горските ресурси и създаване на условия за пазарно ориентиране на горското стопанство.

2. Възобновяване на горите, борба с ерозията

2.1. Залесяване и попълване на горски култури

Залесяванията през 2002 г. бяха насочени преди всичко към възстановяване на унищожените от пожари и съхнене гори, а също така и

за възобновяване на сечища и подпомагане на естественото възобновяване.

Планираното залесяване и попълване на горски култури в Държавния горски фонд /ДГФ/ през 2002 г. беше в размер на 9717,0 ха, като изпълнението е 9866,7 ха или с 149,7 ха повече.

През 2003 г. основните действия на НУГ, неговите структури и специализирани териториални звена в областта на залесяването са насочени към създаване и попълване на 10 хил. ха горски култури, намаляване опасността от ерозия на почвите и подобряване екологичната обстановка на засегнати от пожари и съхнене горски територии, намаляване безработицата в страната чрез включване на трайно безработни лица в програми за трудова заетост, осъществявани в горски дейности на територията на държавния горски фонд.

2.2. Горско семепроизводство

Основната дейност в това направление през 2002 г. беше насочена към осигуряване на необходимите качествени семена за посев в държавните горски разсадници и за залесяване. В сравнение с 2001 год. са събрани 331 404 кг., като са осигурени в повече 74 604 кг. семена, а дъбовият жълъд е с 131 522 кг. повече.

В регистрираната горска семепроизводствена база през 2002 г. са включени: 5641 бр. насаждения за семепроизводство от 52 бр. дървесни видове с обща площ 51 640 ха; 119,6 ха вегетативни и 390 ха генеративни градини за семепроизводство от бяла акация, черен бор, бяла ела и др.

През 2003 г. се очаква добро плодоносене на горско дървесните видове, което е предпоставка за събиране и добиване на необходимите количества семена по дървесни видове.

2.3. Разсадниково производство

Производството на фиданки за залесяване се осъществи в 241 бр. постоянни горски разсадници с обща площ 1878,1 ха. През 2002 год. в държавните разсадници са произведени общо 84.4 млн.бр. фиданки. Видовото разнообразие е представено от 91 бр. дървесни и храстови видове.

Произведените фиданки ще се използват основно за залесяване в държавния горски фонд, а малка част от около 100 хил. бр. ще бъдат предоставени безвъзмездно за пчелари, общини и екологични организации.

През 2003 г. се очаква годишният план за произведени фиданки да бъде изпълнен, като точния им брой ще бъде установен с есенната инвентаризация.

Таблица V.1.

Отчет за изпълнение на лесокултурните дейности през 2002 г. и очаквано изпълнение за 2003 г.

Лесокултурни дейности	Мярка	Изпълнение 2002 г.	Изпълнение за 6-те месеца на 2002 год.		План 2003 г.	Изпълнение за 6-те месеца на 2003 год.		Очаквано изпълнение за 2003 год.	
			натура	стойност /хил.лв./		натура	стойност /хил. лв./	натура	стойност /хил. лв./

Залесяване	ха	7134	5593	2030	8046	6419	1925	8046	2653
Подготовка на почвата	ха	8295	2439	2199	7926	1607	1723	7926	6092
Попълване на култури	ха	2733	2363	943	1803	1491	505	1803	689
Отглеждане на култури	ха	27965	6300	1348	38185	12893	2138	38185	5927
Семесъбиране	кг	331404	12601	69,3	419836	3690	19	419836	394
Горски разсадници	хил. бр.	84400		1556	86446,2		1707	86446,2	5346
Техническо укрепване	хил.л в.	2,2		0,5	20,7		4	20,7	20,7
Ограждане на култури	ха	202		51	8335		38	8335	85,5

Източник: НУГ

3. Управление и стопанисване на горите и земите от горски фонд

3.1. Устройство на горите и земите от горски фонд

През 2002 г. площта на горския фонд е в размер на 4003 хил. ха., а площта на залесената горска площ е 3489 хил. ха.

Изменението на общата и залесената площ на горския фонд спрямо 2001 г. е следното:

Общата площ на горския фонд през 2002 г. се е увеличила спрямо 2001 г. с 23 хил.ха, дължащо се на устройството на неустроените досега гори при изработване на лесоустройствените проекти,

Залесената площ през 2002 г. се е увеличила спрямо 2001 г. с 46 хил.ха, дължащо се на устройството на горски пасища, на залесяване на голи площи.

Таблица V.2.

Площ на горския фонд 1999 – 2002 г.

хил. ха

Горски фонд	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.
Площ на горския фонд	3894	3914	3980	4003
Иглолистни	1274	1282	1295	1291
Широколистни	2620	2632	2685	2712
Високостеблени	1561	1535	1541	1525
Нискостеблени	1059	1097	1144	1187
В. т.ч. залесена горска площ	3347	3375	3443	3489
Иглолистни	1113	1115	1123	1122
Широколистни	2234	2260	2320	2367
Високостеблени	1244	1237	1253	1256
Нискостеблени	990	1023	1067	1111

Източник: НУГ

Таблица V.3.

Относителен дял на залесената горска площ от общата площ на горите

%

	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.
Общо	100	100	100	100
В т.ч. залесена горска площ	85,9	86,2	86,5	87,2
Иглолистни	28,6	28,5	28,2	28,0
Широколистни	57,3	57,7	58,3	59,2
Високостеблени	31,9	31,6	31,5	31,4
Нискостеблени	25,4	26,1	26,8	27,8

3.2. Стопанисване и ползване от горите

Основно лесовъдската дейност при стопанисване и ползване на горите е свързана с извеждането на лесовъдски системи сечи, които осигуряват естественото семенно и вегетативно възобновяване на зрелите дървостои при тяхното ползване, отгледни сечи и санитарни сечи в младите, средновъзрастни и дозряващи насаждения и култури - за подобряване общото им здравословно състояние и увеличаване на тяхната продуктивност и устойчивост. Провеждането на тази дейност осигурява съхраняване, развитие и обогатяване на горските екосистеми и биологичното разнообразие в тях и реализира предвиденото с лесоустройствените проекти ползване, а с това и на заложените в тях екологически, икономически и социални показатели.

Стопанисването на горите обхваща залесена площ от 3489 хил. ха с общ дървесен запас – 526 063,1 хил. куб. метра при среден прираст 4,03 куб.м на един хектар, с 1,0 % действително ползване от общия дървесен запас и 38,7 % от средния годишен прираст.

3.2.1. Ползване от горите

Разпределението на плащта на изведените възобновителни и отгледни сечи в горите от горския фонд през 2002 г. и очакваното изпълнение през 2003 г. спрямо предвидените с лесоустройствените проекти площи е дадено в Таблица V.4.

Таблица V.4.

Разпределение на площта на изведените възобновителни и отгледни сечи в горите от горския фонд (ГФ) през 2002 г. и очакваното изпълнение през 2003-та година спрямо предвидените с лесоустройствените проекти (ЛУП) площи

ха

Година	Площно сечище	Отгледни сечи	Възобновителни сечи	В т.ч. окончателна фаза	От нея : в издънкови гори за превръщане
2002	По Лесоустройствен проект (ЛУП)	123 493	51 521	2 212	877
	Действително отсечено (ДО)	96 629	46 099	2 041	965
	% (ДО / ЛУП)	93,7	89,5	92,3	110,0
2003	По Лесоустройствен проект (ЛУП)	123 493	51 521	2 212	877
	Очаквано (О)	88 514	42 249	2 212	877
	% (О / ЛУП)	78,8	82,0	100,0	100,0

Източник: НУГ

Усвояването на предвиденото по лесоустройствените проекти ползване от главни и отгледни сечи през 2002 г. и очаквания добив за 2003 г. е дадено в Таблица V.5.

Таблица V.5.

Усвояване на предвиденото по лесоустройствените проекти ползване от главни и отгледни сечи през 2002 г и очаквания добив за 2003 г.

куб.м

Година	Ресурс	Стоящо общо	В т.ч. отгледни сечи	% от ресурс стоящо - общо
2002	По Лесоустройствен проект (ЛУП)	7 496 671	3 732 745	49,8
	Действително отсечено (ДО)	5 294 893	2 240 062	42,3
	% (ДО / ЛУП)	70,6	60,0	
2003	По Лесоустройствен проект (ЛУП)	7 496 671	3 732 745	49,8
	Очаквано (О)	5 173 890	2 471 635	47,8
	% (О / ЛУП)	64,9	66,2	

Източник: НУГ

В изпълнение на предвиденото средно годишно ползване по ЛУП за 2003 г. е комплектован лесосечен фонд (ЛСФ) в размер на 5 173,9 хил.куб.м стоящо. Общо комплектования лесосечен фонд спрямо предвиденото средногодишно ползване по лесоустройствени проекти представлява 64,9 %.

Поради въведените ограничения и забрана за ползване на горите, върху които е възстановена или е открита процедура по възстановяване на собствеността и през 2003 г. няма да се проведат цялостно предвидените с лесоустройствените проекти лесовъдски мероприятия.

Технологичния порядък при организиране на ползването от горите е установен с Наредба N 30 за ползване на дървесината от горите от 1998 г., като спазването на постановките в нея са задължение на всички ползватели.

3.2.2. Горскостопански мероприятия по стопанисване на горите

Таблица V.6.

Разпределение на площите с проведените по-важни горскостопански мероприятия по стопанисване на горите през периода 1999-2002 г.

ха

Мероприятие	1999	2000	2001	2002
Отгледни сечи	55 517	46 920	35 380	43 437
Селекционни сечи	1 707	1 398	1 023	1 669
Санитарни сечи	34 026	41 589	43 416	36 790
Кастрене	2 908	3 153	1 804	1 695
Подпомагани на естественото възобновяване	3 333	3 103	2 532	2 335
Маркиране на лесосечния фонд (ЛСФ)	150 532	130 310	107 703	80 026

Източник: НУГ

През периода 1999-2002 г. за регулиране на дървесния състав и подобряване на растежните условия са проведени *отгледни сечи* върху площи в предвидените по лесоустройствени проекти млади, средновъзрастни и дозряващи насаждения и горски култури.

Динамиката на площта на проведените отгледни сечи през отделните години е резултат от необходимостта държавните лесничейства (ДЛ) и държавните дивечовъдни станции (ДДВС) да организират провеждането с предимство на санитарни сечи върху значителни площи опожарени, съхнещи и повредени от стихийни природни бедствия насаждения и горски култури и е в зависимост от ограничените финансови средства предоставяни от бюджета на НУГ за строителството на специализирани горски пътища.

През отчетния четири годишен период за съхраняване и подобряване на горския генетичен фонд у нас, са проведени *селекционни сечи* в горските семепроизводствени насаждения и култури съобразени с предвидената по ЛУП интензивност на сечта.

Площта на проведените през 4-те години *санитарни сечи* значително, превишава предвиденото по лесоустройствени проекти средно годишно ползване по площ, поради наличието на съхнещи, с масови повреди от стихийни природни бедствия насаждения и горски култури, на значителни опожарени залесени площи в горския фонд.

През същия период е извършено *кастрене* на стоящи дървета за формиране на качествена дървесина, предимно тополи в изпълнение на предвидените по ЛУП площи.

За осигуряване на приоритета в естественото семенно възобновяване в зрелите високостъблени и в издънковите насаждения, определени за превръщане семенни, са проведени доказали своята ефективност мероприятия по *подпомагане на естественото семенно възобновяване* върху предвидените по ЛУП площи. През отделните години те са провеждани в непосредствена зависимост от наличието на пълна или частична семеносна година и от динамиката на появата и развитието в тези насаждения подраст.

За осигуряване ползването на дървесина от горите през периода са определяни и *отбелязвани (маркирани) дърветата* за сеч. Тенденцията към намаляване на площта през периода е в резултат на изостанал, неусвоен маркиран ЛСФ от предходни години и последвала промяна на нормативните изисквания за предварително маркиране в общинските и държавните гори при осигуряване ЛСФ за всяка следваща година.

Провеждането на горскостопанските мероприятия са съобразени с критериите и принципите за устойчиво стопанисване на горите, заложи в Правилника за сечите в горите на Р. България от 1997 г.

През 2003-та година са планирани да се изведат отгледни сечи за регулиране на дървесния състав и подобряване на растежните условия общо върху площ от 69 359,2 ха или 63,5 % от предвидените по лесоустройствени проекти площи. От тях върху 49 960,0 ха са планирани отгледни сечи в млади и средновъзрастни насаждения и горски култури до 40-годишна възраст, като сечите без материален добив са върху 8 426,0 хектара.

За първото полугодие на 2003 г. са изведени осветления върху 827,9 ха, което е 12,4 % изпълнение на разчета за годината и прочистки без материален добив върху 270,4 ха, което е 10,4 % изпълнение на разчета.

Общо изпълнението на отгледните сечи в млади насаждения и горски култури до 40-годишна възраст за полугодieto е 16,5 % спрямо разчета и 9,9 % спрямо ЛУП.

Значителното изоставане на отгледните сечи в т.ч. осветленията и прочистките спрямо предвижданията на лесоустройствените проекти е в резултат на необходимостта държавните лесничейства да организират провеждането с предимство на санитарни сечи върху значителни площи

опожарени, съхнещи и повредени от стихийни природни бедствия насаждения и горски култури. Друго основание за това са недостатъчните финансови средства за строителството на горски пътища и при това в условията на ограничаване и спиране на ползването в площи с възстановена собственост или с открита процедура по възстановяване на собствеността в горите и земите от горския фонд..

През 2003 г. са планирани да се изведат санитарни сечи върху 18 012,7 ха, което е 105,9 % спрямо предвиденото по лесоустройствени проекти, а за шестте месеца са изведени общо 2 575,5 ха или 14,3 % спрямо разчета.

При планувани 1 142,3 ха селекционни сечи в горски семепроизводствени насаждения, към 30.06.2003 г. такива са проведени върху площ от 181,3 хектара.

С оглед осигуряване на естественото възобновяване в зрелите насаждения е предвидено ограждане възобновителни участъци на площ общо за годината 465,7 ха, а са оградени 19,7 хектара.

Извършено е подпомагане на естественото възобновяване върху площ от 623,4 ха при разчет за годината 3 643,5 ха или 17,1 % изпълнение.

През полугодieto е извършено кастрене на стоящи дървета за формиране на качествена дървесина върху 1 071,1 ха, в т.ч. на 1 023,3 ха топола, при планувани съответно 2 722,2 ха и 2 151,5 ха или изпълнението на разчета е 39,3 % и 47,6 %.

За провеждане на горскостопанските мероприятия са планирани финансови средства в размер общо на 3 728,3 хил. лв., от които досега са осигурени и усвоени 1 317,5 хил. лева, т.е. – 35,3 %.

4. Охрана на горите

През 2002 г. непосредствената охрана на горите се извършва от 2 783 горски стражари, от които 2 440 са на охранителни участъци /ОУ/, 125 служители са подвижна горска стража /ПГС/ към РУГ, 107 служители са подвижна горска стража към ДЛ и ДДС, 111 горски стражари са на контролни горски пунктове /КГП/. Ловните площи в страната са над 10,3 млн. ха, включително и ГФ. За подпомагане на охраната на дивеча и контрола върху ловната дейност, освен горските стражари в ДДС, са назначени и 39 ловни стражари.

За по-добра техническа екипировка на горските стражари, през годината бяха осигурени и раздадени следните технически средства:

- пистолети – 500 бр.;
- пушки тип "Помпа" – 50 бр.;
- мобилни телефони /GSM – апарати/ - 1000 бр.;
- прибори за нощно виждане – 11 бр.;
- лодки – 4 бр.;
- мотоциклети с повишена проходимост – 370 бр.;
- автомобили с повишена проходимост -207 бр.;
- товарни автомобили – 5 бр.;
- моторни триони – 130 бр..

Изключително силен тласък за разгръщането на мащабна дейност по спазване на законността при ползването, преработката и търговията с горските, дивечовите и рибни ресурси даде разработената План-програма за дългосрочна съвместна работа на държавните органи и местната власт, съгласувана с няколко министерства и утвърдена от Министъра на земеделието и горите и Министъра на вътрешните работи. В нейното изпълнение са включени представители на редица институции - Върховната касационна прокуратура, Върховна административна прокуратура, Министерството на правосъдието, Националната служба "Полиция" /НСП/,

Националната служба "Жандармерия" /НСЖ/, Националната служба "Гранична полиция" /НСГП/, Националната служба "Борба с организираната престъпност" /НСБОП/, Националната служба "Пожарна и аварийна безопасност" /НСПАБ/, МФ - Агенцията за държавни вземания /АДВ/, Главната данъчна дирекция /ГДД/, Националният осигурителен институт /НОИ/, Изпълнителната агенция "Главна Инспекция по труда" /ИАГИТ/, Дирекция "Национален строителен контрол" /ДНСК/, Агенция "Митници" /АМ/, Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури /ИАРА/.

В резултат на цялостната дейност на служителите по горите и при съдействието на институциите, взели участие в изпълнението на План-програмата, през 2002 г. са разкрити и са съставени актове за 23 304 нарушения, което е с 560 акта повече от 2001 г.. До края на 2002 г. са издадени 21 998 наказателни постановления /НП/. Наложеният с тях глоби, обезщетения и имуществени санкции са на обща стойност 5,374 млн. лв. Обжалваните в съда НП са 1538 бр. /спрямо 1 739 бр. за 2001 г./, а отменените – 199 бр. /202 за 2001 г./, което съставлява съответно 0.9% и 0.6 % от издадените. Процентът на отменените спрямо обжалваните е 12.9 %, спрямо 11.6% - за 2001 г..

През полугодията на 2003 г. са разкрити и са съставени актове за 11 665 нарушения, което е с 887 акта по-малко от шестмесечието на 2002 г. До края на отчетния период са издадени 11 026 наказателни постановления /НП/. За същия период на миналата година са издадени 561 НП по-малко, а наложените с тях глоби са с 88,4 хил.лв. по-малко. Обжалваните в съда НП са 563 бр., а отменените – 24 бр., което съставлява съответно 5,1 % в сравнение с миналата година - 5.4%

Събраните суми по влезли в сила НП са в размер на 143,7 хил.лв., което съставлява 6,0 % от наложените в сравнение с същия период на миналата година 4,87- този процент е нараснал.

По отделните закони съставените актове, сравнени с първото полугодие на 2003 г., са както следва :

- По чл.чл.97 до 113 от Закона за горите са съставени 10889 акта – с 832 акта по-малко. Около 83% от актовете са за сеч и извоз на незаконна дървесина;

- По чл.чл. 84 до 96 от Закона за лова и опазване на дивеча – 296 бр. – със 39 акта повече;

- По чл.чл.56 до 91 от Закона за рибарството и аквакултурите – 400 бр. – с 32 акта по-малко;

От констатираните с актове нарушения са добити 5223 куб. строителна дървесина и 13746 пр. м. куб. дърва за горене.

5. Опазване на горите от пожари

Въпросът с горските пожари през 2002 г. беше изведен като приоритетен за разрешаване в рамките на Министерството на земеделието и горите, НУГ и обществото като цяло. Съгласно статистиката за последните десет години в горския фонд на страната се регистрират средногодишно около 550 бр. горски пожари, при което се засягат средно около 11020 ха горски територии.

През 2002 година са регистрирани 402 бр. горски пожари (около 40% под средногодишните) и са засегнати 6513,6 ха (двойно под средногодишните). В сравнение с 2001 година съответно – 825 бр. пожари и 20152 ха, намалението е още по-значително.

Опожарената площ се подразделя както следва: върхови пожари - 53 бр., при което са засегнати 370,3 ха, низови пожари – 449 бр., със засегнати

6143,3 ха. Опожарената иглолистна растителност е на площ от 720,1 ха, широколистната – 4404,9 ха, смесена – 785,8 ха и незалесени площи /триви и мъртва горска постилка/ - 6028 дка. При потушаване на пожарите няма пострадали служители. Преките щети за 2002 г. са оценени на 367 750 лв, при средногодишни за последните 12 години - над 13 млн. лв.

Основните причини за възникване на горски пожари през 2002 г. са следните:

- небрежност - за 139 бр. пожара;
- умишлени - за 11 бр.;
- естествени – за 7 бр.;
- неизвестни - за 245 бр.

Благодарение на предприетите редица мерки за готовност при настъпване на пожароопасния сезон, както и на благоприятните климатични условия през останалата част от годината, през 2002 г. не възникнаха големи горски пожари, познати ни от предишните години. Единственият по-голям пожар през лятото, засегнал 52 ха, беше причинен от небрежност в ДЛ Ст. Загора, землището на с. Елхово. Благодарение на бързата реакция на служителите по горите, РС ПАБ, Гражданска защита, местно население и други организации, пожарът беше овладян, без да причини по-големи щети.

Обявеният приоритет за борба с горските пожари, намери своето място и в разработената от междуведомствена работна група Концепция за осигуряване на пожарната безопасност в горите на Република България. Концепцията обхваща горските пожари в целия диапазон и цикъл на тяхното проявяване и определя основните задачи за решаване по ведомства.

Като резултат от съвместната дейност на МЗГ - НУГ и МВР- НС "ПАБ", беше предложен проект за Решение на Министерския съвет за опазване на горите от пожари. В него залегнаха конкретни предложения, касаещи промени на законодателството чрез създаване на условия и ред за контролирано палене на стърнища и растителни остатъци, подобряване на взаимодействието между органите на изпълнителната и местната власт, създаване на опорни пунктове в горите за гасене на горски пожари, както и предложение за разработване на междуведомствена програма за ефективно усвояване на излишната растителна биомаса.

През месец март започна медийна кампания в средствата за масово осведомяване на всички нива, за формиране на обществена нагласа за недопускане на пожари в горите на Република България.

Приета е Наредба №30 от 31.07.2003 г. за условията и реда за извършване на противопожарни мероприятия в горския фонд и опазване на горите от пожари (ДВ. бр.71/12.08.2003 г.).

С Постановление на Министерския съвет беше забранен износът на горяла дървесина извън територията на страната.

Разработена е софтуерна програма за информационна система за регистрация, отчитане и анализ на възникналите пожари в горите.

В системата на НУГ беше изградена схема за оповестяване при възникване на горски пожари.

По време на пожароопасния сезон беше осигурено дежурство в извънработно време и почивни дни.

Създадени са противопожарни ядра към РУГ, ДЛ и ДДС.

Бяха назначени 400 пожаронаблюдатели.

Започна създаването на национална мрежа за наблюдение чрез изграждане на наблюдателни кули - 45 бр.

Изградени са 820 водоема и 309 площадки за кацане на летателна техника-хеликоптери.

Във връзка с началото на жътвата в страната със Заповед №674/09.07.2002 година на Началника на НУГ беше разпоредено да се повиши бдителността и активността на целия персонал в ДЛ и РУГ и да се извършат съвместни проверки с РЗ и РС "ПАБ" за спазване на противопожарните правила в близост до горските територии.

Поставени са над 4900 бр. предупредителни табели.

Разпространени са над 40 000 плаката на противопожарна тематика в цялата страна.

Поддържа се постоянна връзка с ДНС"ПАБ"-МВР, ДА"Гражданска защита" и техните поделения за взаимодействие при борбата с горските пожари.

От началото на 2003 г броят на пожарите за първите месеци е значително по-малък от същия период на 2002 г. До 30.06 са възникнали 173 бр., при което са засегнати 767 ха горски територии, в т.ч. 168 ха незалесени площи.

Преките щети за първите 6 месеца на 2003 г. са оценени на 59, 971 хил. лв.

Основните причини за възникване на горски пожари през 2003 г. са следните:

- поради небрежност - 79 бр.,
- умишлено причинени - 13 бр.,
- естествени - 4 бр.
- неизвестни - 77 бр.

Повечето от неизвестните са причинени поради безотговорност при палене на стърнища и растителни остатъци от земеделски стопани, което отново предизвиква сериозни забележки към наложената пълна забрана за паленето им. Почти всички опожарени площи са в непосредствена близост или граничат с поземления фонд.

През полугодieto на 2003 г. с най - висока степен на пожарен риск се открииха горските масиви на територията на РУГ Берковица – 140,8 ха, Пловдив – 124,2 ха (от тях 104,4 ха са незалесени площи) и Ловеч 108,7 ха. Общо за трите РУГ площта на горските пожари е 373,7 ха, което е почти 50% от всички опожарени площи за страната до 30.06.2003 г.

6. Защита на горите

Изпълнение на мероприятията по защита на горите през 2002 г.

Проведените лесозащитни мероприятия през 2002 г. са обосновани от прогнозата за очакваните нападения от вредители, болести и други повреди, изготвена през м. декември 2001 г. на и краткосрочните прогнози за очакваните нападения през пролетта и лятото на 2002 г.

Годишната прогноза е приета на заседание на Националната комисия по лесозащита през м.февруари 2002 г. и утвърдена от началника на НУГ. За потвърждаване на прогнозните резултати са заложени 692 бр. фотоеклектори, 930 броя феромонові уловки извършени са проверки в 772 бр. стационарни обекти. Проведени са 203 бр. лесопатологични обследвания в горските разсадници.

Таблица V.7.

Лесозащитни мероприятия през 2002 г.

МЕРОПРИЯТИЕ	Прогноза 2002 г.	Отчет 2002 г.	Изразходвани средства
	ха	ха	лева
Авиоборба	12897,0	16252,0	221 265
Наземна хим. борба	828,3	1085,7	56 206
Механична борба	5958,0	1961,8	32 893
Общо	19683,3	19295,5	310 364

Източник: НУГ

Планирани мероприятия по защита на горите през 2003 г.

Планираните лесозащитни мероприятия през 2003 г. са обосновани от прогнозата за очакваните нападения от вредители, болести и други повреди, изготвена през м. декември 2002 г. и краткосрочните прогнози за очакваните нападения през пролетта и лятото на 2003 г.

През 2003 г. здравословното състояние на горите е значително по-добро в сравнение с предходните години. Проявлението на основните икономически значими вредители е ограничено.

Таблица V.8.

Проведени лесозащитни мероприятия общо срещу насекомни вредители, болести и повреди в горите през първото шестмесечие на 2003 г.

МЕРОПРИЯТИЕ	Прогноз а 2002 г.	Отчет I шестме- сечие на 2002 г.	Израз- ходвани средства	Прогноза 2003 г.	Отчет I шестме- сечие на 2003 г.	Израз- ходвани средства
	ха	ха	хил.лв	ха	ха	хил.лв
Авиоборба	16 252	4 252	56	13 369	3 315	82
Наземна хим. борба	828	555	31	908	678	31
Механична борба	5 958	599	12	3 179	138	8
ОБЩО:	23 038	5 406	99	17 456	4 131	121

Източник: НУГ

Авиоборбата е проведена срещу бороволистни оси като са третирани 3 315 ха иглолистни гори.

За извършване на дейностите по защита на горите от болести и вредители са разчетени средства в размер на 414,0 хил. лева, с което се гарантира изпълнението им.

До края на 2003 г. предстои организация и провеждане на есенната авиоборба в горите срещу борова процесионка върху площ от 7 500 ха, механична борба срещу същия вредител и изготвяне на прогнозата за очакваните нападения от вредители и болести през 2004 г. като особено внимание ще се отдели при обследване развитието на популацията на гъботворката.

7. Отдаване на дейности и ползвания от горите

7.1. Ползване на дървесина

Разчетът за дърводобив през 2002 г. е общо 5 010 967 куб.м на стойност 71 815 хил.лева, в т.ч. промишлен дърводобив 3 786 391 куб.м и местно население 1 136 257 куб.м.

През 2002 г. разчета и изпълнението на дърводобива по категории дървесина от държавния горски фонд е отразено в Таблица V.9.

Таблица V.9.

Дърводобив по категории дървесина през 2002г.

категории	разчет	куб. м
		отчет
промишлен дърводобив	3786391	2523960
иглолистна всичко	1505493	939298
едра	420858	324737
средна	550836	335835
дребна	120549	74488
дърва	413250	204238
широколистна всичко	2280898	1584662
едра	541519	352529
средна	320158	237321
дребна	59657	41759
дърва	1359564	953053
местно население	1136257	985945
непредоставен ЛФ	88319	
Общо:	5010967	3509905

Източник: НУГ

Отдаването на ползването на дървесина в горите през 2002 г. се извършваше в съответствие с Инstrukция № 36 за условията и реда за ползването на дървесина от горите чрез търг, конкурс и преговори с потенциален ползвател и приетото изменение и допълнение на ППЗГ с ПМС №153/22.07.2002 г..

През изтеклата 2002 г. НУГ положи сериозни усилия за изпълнение на предвидените за добив количества дървесина от Държавния горски фонд (ДГФ) и съответните постъпления. При сключени договори за добив на 4 812 267 куб.м за 76 676 хил. лв. до края на годината бяха отсечени и извозени 3 509 905 куб.м за 54 571 хил. лв. Изпълнението в количествено отношение възлиза на 73%, а в стойностно - на 71%.

За сравнение, през 2001 г. при сключени договори за добив на 4 552 252 куб.м за 78 144 хил. лв, изпълнението в количествено отношение възлиза на 2 926 581 куб м или 64%, а в стойностно - на 48 647 хил. лв. или 62%.

Разчетът за местното население е изпълнен 87%.

В резултат на общите усилия на служителите на НУГ и неговите подразделения през 2002 г. има ръст в отсечената и извозена дървесина спрямо 2001 г. в размер на 583 324 куб.м и в приходите от ползване на дървесина , съответно 5 923 хил.лв. В натура ръста на добитата през 2002 г. дървесина е 20% спрямо добитата през 2001 г., а ръста в стойностно изражение е 12%

Таблица V.10.

Сравнителна таблица за изпълнение на сключените договори за ползване на дървесина през 2001 и 2002 г.

	Сключени договори	Извозено по транспортни позв.	Изпълнение в%	Ръст
--	-------------------	-------------------------------	---------------	------

	до 31.12.2001		до 31.12.2002		до 31.12.2001		до 31.12.2002		до 31.12.01		до 31.12.02		%			
	м³	хиллв	м³	хиллв	м³	хиллв	м³	хиллв	к-во	с-ст	к-во	с-ст	4/2	5/3	8/6	9/7
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
НУГ	4552252	78144	4812267	76676	2926581	48647	3509905	54571	64	62	73	71	106	98	120	112

Източник: НУГ

С извършените промени в ППЗГ с ПМС № 153 се даде възможност на ДЛ и ДДивС самостоятелно да извършват дърводобива или да го възлагат по ЗОП и впоследствие да продават дървесината на временен склад. Промените в ППЗГ включват и възможности за предварителни продажби на прогнозни количества дървесина, с цел акумулиране на средства и самофинансиране на дърводобива. Друга основна цел на тези промени е възможността при самия дърводобив, да се стимулира производството на по-ценни сортименти дървесина. Това от своя страна осигурява реалната употреба на съответните сортименти по предназначение, по-пълно задоволяване потребностите на потребителите на едра и средна дървесина, по-дълбочинна обработка на суровината или съответните полуфабрикати и повече овеществен труд.

Успоредно с усилията за подобряване на работата по ползване на дървесина от ДГФ с цел увеличаване на количествата добита дървесина и приходите от това, ръководството на НУГ, предприе комплекс от мерки за подобряване работата с потребителите на дървесина, в т.ч. както с големите дървопреработвателни предприятия с годишен капацитет на преработваната от тях технологична дървесина над 50 хил.куб.м, така и с останалите дървообработващи и мебелни фирми.

Този нов комплексен подход се изразява от една страна с промяна в нормативната уредба, отнасяща се до ползване на дървесина от горския фонд, а от друга, в организиране на периодични срещи с дървопреработващите предприятия, с основна цел двустранно обсъждане на проблемите по суровинното обезпечаване и набелязване на мерки за тяхното разрешаване.

Разчетът за дърводобив към 30.06.2003 г. е 4 810 297 куб.м. на стойност 96 211 хил. лева. За отчетния период са сключени договори за предоставяне ползването на дървесина и възлагане на дърводобива по различните начини, предвидени в Закона за горите, за 3 961 877 куб.м. на стойност 72 603 хил. лева.

Спрямо същия период на миналата година обемът на сключените договори е нараснал съответно с 383 887 куб.м. и 10 821 хил. лева, което представлява ръст в размер на 11% в натура и на 18% в стойност.

Таблица V.11.

Сравнителна таблица за изпълнение на сключените договори за ползване на дървесина през първото шестмесечие на 2002 и 2003 г.

	Сключени договори				Извозено по транспортни позв.				Изпълнение в %				Ръст			
	до 30.06.2002		до 30.06.2003		до 30.06.2002		до 30.06.2003		до 30.06.02		до 30.06.03		%			
	м³	хиллв	м³	хиллв	м³	хиллв	м³	хиллв	к-во	с-ст	к-во	с-ст	4/2	5/3	8/6	9/7
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
НУГ	3577990	61782	3961877	72 603	1209427	22256	1558634	29389	34	36	39	40	111	118	129	132

Източник: НУГ

Добитата, транспортирана и заплатена дървесина към 30.06.2003 г. е 1 558 634 куб.м. на стойност 29 389 хил. лева, като нарастването спрямо първото полугодие на 2002 г. е с 349 207 куб.м. на стойност 7 132 хил. лева, което представлява ръст от 29% в натура и 32% в стойност.

При създадената от НУГ организация по отдаване на ползването на дървесина и възлагане на дърводобива тези показатели биха били значително по-добри, ако метеорологичните условия през първите четири месеца на 2003 г. бяха по-добри и позволяваха нормална работа в горите. Независимо от това, темпът на нарастване на производството през последните два месеца на отчетния период показва задоволителни тенденции и стойности, като при запазването и увеличаването им ще се гарантира изпълнението на годишния разчет за дърводобив и продажби.

По-сериозното увеличение на приходите от дърводобив до настоящия момент се дължи от една страна на това, че през 2003 г. ДЛ и ДДивС възлагат или сами осъществяват добива на дървесина на около 1 000 000 куб.м., която в последствие те реализират чрез продажби от склад, а от друга страна на факта, че е налице по-високо изпълнение на количествените показатели в натура.

Прогнозата е, че тенденцията при отчетения ръст на добива на дървесина в натурално и стойностно изражение от първото шестмесечие на 2003 г. ще се запази и увеличи до края на годината.

8. Странични ползвания

Планомерното използване на недървесните горски ресурси изисква дефиниране на суровинната им база. Все още няма пълна единна методика за инвентаризация на страничните ползвания от горите. Различията в запасите и биологичните особености на отделните видове, както и различното им търсене за задоволяване на разнообразни нужди през отделните години затрудняват прогнозирането на приходите и сравнението на извършеното ползване.

В резултат на проведените структурни реформи лесничействата нямат право на стопанска дейност. Така от системата на НУГ отпаднаха някои видове странични ползвания и производства, и сега те се извършват от частни фирми, така например в момента не се произвеждат култивирана печурка, нестандартен амбалаж, сувенири и др.

Наложените промени през последните две години доведоха до увеличаване близо два пъти на приходите от страничните ползвания за 2002 г. спрямо 2001 г. и около четири пъти спрямо 2000 г. – от 1 071 на 2 013 и 3 899 хил.лв. за 2002 г. Наред с това се увеличава разнообразието на страничните ползвания. През изтеклата година са възобновени производството на пшеница и царевица, животновъдството, събирането на дипленка, рязко е увеличено производството на дървени въглища и слама.

През 2002 г. бе постигнат ръст при диворастящите гъби, билки и горски плодове, за което благоприятстваха и климатичните условия. В същото време те се отразиха негативно върху добивите на липов цвят, лешници и плод от шипка.

Независимо от факта, че през първото шестмесечие на 2003г., размера на приходите от недървесни горски продукти намалява спрямо същия период на 2002 г. с 25 хил.лв, прогнозата е до края на 2003г., делът на приходите от страничните ползвания да се увеличи с 5%.

Таблица V.12.

Приходи от недървесни горски продукти през 2002 г.

Вид ползване	Мярка	Натура	Стойност – лв.
Добив на дървени материали	лв.		162665
в т.ч. вършина	куб.м.	29465	4144
дървени въглища	т	2092	4003
коледни елхи	бр	69330	138219
кори	кг	23686	3199
други	лв.		13100
Животновъдство	лв.		70977
Растениевъдство	лв.		51479
сено(ливадно, горско, фий, ...)	т	25778	14898
слама	т	2000	380
пшеница	т	3806	4580
царевица	т	9000	2462
други	лв.		29159
Черупкови плодове	т	10303	10896
в.т.ч. Орехи	т	8803	10866
други	т	1500	30
Диворастващи гъби	кг	7409974	1283712
в.т.ч. манатарка	кг	4325098	924089
пачи крак	кг	759212	216521
челадинка	кг	947187	57852
рижика	кг	191525	9691
смръчула	кг	14890	2748
саждива	кг	152405	9145
дипленка	кг	59594	3576
майска гъба	кг	104971	8187
масловка	кг	193700	6408
други	кг	661392	45495
Горски плодове	кг	1618909	96517
в.т.ч. Малини	кг	79890	3204
къпини	кг	706375	27842
черни и червени боровинки	кг	319994	55384
трънки	кг	228500	2285
други	кг	284150	7802
Липов цвят	кг	267630	26995
Шипки	кг	398336	8425
Горски семена	кг	10915	2032
в.т.ч. иглолистни	кг	430	1091
широколистни	кг	10485	941
Горски фиданки	бр	4250653	305963
в.т.ч. иглолистни	бр	1168938	82471
широколистни	бр	3081715	223492
Декоративни фиданки	бр	97381	53887
Билки	лв.	8022883	93422
Добив на кариерни и инертни материали	т	2069	2964
Услуги	лв.		664528
Други	лв.		1064333
Общо			3898795

Източник: НУГ

9. Ловно стопанство

Състояние на дивечовите запаси в България, съгласно данните от проведената таксация през пролетта на 2002 г.

Таксацията на дивеча през пролетта на 2002 г. се проведе съгласно указанията на Национално управление по горите, дадени с писмо № 91-00-50/26.02.2002 г.

В определения срок бяха проведени регионални съвещания и беше направена необходимата подготовка за правилното провеждане на таксацията на дивеча, както в държавните ловностопански райони, така също и в ловностопанските райони, в които дивечът се стопанисва от ловните дружини. Данните, подадени от някои Регионални управления не бяха пълни и това допълнително затрудни обобщаването на постъпилата информация.

За държавните ловностопански райони получените таксационни данни са резултат от проведени целогодишни наблюдения на хранилки, водопоища, калища, дивечови ниви, дивечови просеки и дивечови пътеки или чрез обхождане на площите при наличие на снежна покривка. Във всички Регионални управления е проведен необходимия процент контролни таксации.

Таксацията на дивеча в някои държавни ловностопански райони, попадащи в територията на народните паркове беше проведена без участие на служители от съответните ДЛ, ДДС и РУГ, както е случаят с територията на НП Централен Балкан в района на РУГ Ловеч.

Данните от таксацията сочат, че запасите от едрия дивеч продължават като цяло продължават да намаляват. Причините са комплексни:

- От една страна нереално отчетена таксация в ловностопанските райони на ловните дружини;
- Бракониерството и през миналата отчетна година си остана един от най-болните въпроси. То взема все по-големи размери.
- Голямата суша, настъпила в Североизточна България;
- Пръскането с хербициди;
- Паленето на стърнищата;
- Големите горски пожари, които унищожиха голяма част от местообитанията на едрия дивеч.

Стабилизирането на плътността при вълка, чакала и скитащите кучета остава все още основен фактор за ниския прираст.

Общият брой на елените възлиза на 16264, от които в държавните ловностопански райони /ДЛР/ - 10374 бр. и в ловностопанските райони на дружините – 5890 бр. В сравнение с миналата година намалението е с 1278 бр. или с 7.3%. Най-висок е спадът в районите на РУГ Берковица – 45 бр., където основната причина е сушата и възникналите пожари допринесли за намаление на хранителната база и предизвикване на изкуствена миграция на дивеча в съседни ловностопански райони и РУГ Варна – 321бр., като основна причина е ширещото се браконьерство, недостатъчните грижи за дивеча, сведени основно до разнасяне на сол и подхранване с груб фураж и неуспешното регулиране на числеността на хищниците.

Ръст на запасите има в Регионалните управления Бургас, Сливен и Ст. Загора. Половото съотношение е в полза на женските, което говори за нарушени структури в повечето райони.

Запасът като цяло е под допустимия за страната. Превिшение има само в района на РУГ Шумен, а близки до допустимите запаси са в РУГ Варна, РУГ Русе и РУГ Бургас.

Запасът от елен лопатар е 3748 бр., от които 2408 в държавните ловностопански райони и 1340 в ловностопанските райони на ловните дружини. В сравнение с миналата година има увеличение на запаса с 17 бр. или с 0,5%. Увеличението в числеността се дължи преди всичко на

увеличението на запасите в ловностопанските райони на ловните дружини и най-вече в ЛС "Студен кладенец".

Запасът от сърна е 57245 бр., от които 15706 бр. в държавните ловностопански райони и 41539 бр. в ловностопанските райони на ловните дружини. В сравнение с миналата година намалението е с 6365 бр. или с 10%. Спадат в числеността се дължи преди всичко на намалението на запасите в ловностопанските райони на ловните дружини – 12,3 %. Може да се говори вече за едно стабилизиране на запасите на сърната в държавните ловностопански райони, където спадът е само – 3,4 %.

Като цяло за страната запасът от сърна е значително под допустимия.

Дивата свиня наброява 42322 бр. Намаляването на запаса спрямо миналата година е с 4341 бр. или с 9,3 %. Това се дължи на по-прецизни таксация от страна на ловните дружини, което е и свързано със заплащането на годишните вноски за ползване на дивеча в предоставените ловностопански райони на ловните дружини. Този запас като цяло за страната е в рамките на допустимия. По-нататъшното увеличаване на запаса от дива свиня неминуемо ще доведе до редица проблеми, свързани най-вече със щетите, които тя нанася на селското стопанство и вероятността от поява на заболявания в отделни райони с висока плътност.

Запасът от дива коза наброява 1811 бр. Спрямо миналата година е налице едно намаляване с 9 бр./0,5%/

В ловностопанските райони, където обитава този вид дивеч запасите общо взето са стабилни. Колебанията в отделните райони са в рамките на нормалното.

Броят на муфлоните е 2111 бр. , с 83 бр. /3,8%/ по-малко в сравнение с 2001 г. В държавните ловностопански райони запасите са в добро състояние. Влошено е състоянието на запасите в РУГ Кърджали по отношение възрастовите структури. Числеността на муфлона в ловностопанските райони на дружините намалява с 197 бр. /45 %/ .

Общият брой на глухарите е 2533 бр. В ДЛР обитават 2115, а в останалите ловностопански райони 418 бр.

Зубрите наброяват 67 бр. Увеличението спрямо 2001 г. е с 5 бр. в стопанство Воден, където са всичките зубри.

Броят на яковите е 20. В сравнение с 2001 г. числеността му е увеличена с 1 бр.

Алпийският козиерог наброява 4 бр. Запасът продължава да намалява и в сравнение с предходната година е намалял с 5 бр.

Мечките наброяват 861 бр. Колебанията на запасите в отделните райони се дължат на миграция в съседни местообитания. Констатира се увеличение с 49 бр.

Дребният дивеч се представлява от:

- Заек - 390567 бр. намаление с 83894 бр. /17,7%/
- Фазан - 79865 бр. намаление с 25536 бр./24,2%/
- Яребица - 232176 бр. намаление с 56563 бр. /19,6%/
- Кеклик - 20906 бр. намаление с 7430 бр. /26,2 %/

Намаляването на запасите от дребен дивеч основно е свързано с въведеното през миналия ловен сезон заплащането на годишните вноски за ползване на дивеча в предоставените ловностопански райони на ловните дружини, което води до снижаване на таксацията от страна на ЛРС.

Към хищници спадат вълци, чакали, лисици и скитащи кучета.

Към м.април 2002 г. в страната обитават 2067 вълка, с 93 бр. по-малко, от колкото през миналата година.

Чакалите в сравнение с миналата година са намаляли с 536 бр. или с /2,2%/ и броят им наброява 23513 бр.

Запасът от лисица е 34758 бр. Увеличението спрямо 2001 г. е с 1136 бр. /3,4 %/

За скитащите кучета пълна и точна картина все още не може да се представи. По данни от държавните лесничейства в ловностопанските райони обитават 29364 бр. Точна информация за числеността им в ловностопанските райони предоставени на ловните дружини не бе получена. Предполага се, че запасът им е далеч по-висок.

Състоянието на дивечовите запаси в Р България, съгласно данните от проведената таксация през пролетта на 2003 г.

Таксацията на дивеча през пролетта на 2003 г. се проведе съгласно указанията на Национално управление по горите, дадени с писмо № 36-00-56/06.03.2003 г.

Общият брой на елените възлиза на 14310, от които в държавните ловностопански райони /ДЛР/ - 9200 бр. и в ловностопанските райони на дружините – 5110 бр. В сравнение с миналата година намалението е с 1954 бр. или с 12,0%. Най-висок е спадът в районите на РУГ Бургас – 211 бр. и РУГ Шумен – 312 бр., където основната причина е от една страна поточното таксирание на запасите, рязко увеличения брой на вълците и все още ширещото се браконьерство и ниската култура на българските ловци.

Ръст на запасите има в Регионалните управления Благоевград, Велико Търново и Сливен. Половото съотношение е в полза на женските, което говори за нарушени структури в повечето райони.

Запасът като цяло е под допустимия за страната.

Запасът от елен лопатар е 4055 бр., от които 2615 в държавните ловностопански райони и 1440 в ловностопанските райони на ловните дружини. В сравнение с миналата година има увеличение на запаса с 307 бр. или с 8,2%. Увеличението в числеността се наблюдава почти във всички ловностопанските райони.

Запасът от сърна е 61800 бр., от които 15200 бр. в държавните ловностопански райони и 46600 бр. в ловностопанските райони на ловните дружини. В сравнение с миналата година увеличението е с 4554 бр. или с 8%. Спад в числеността се наблюдава в държавните ловностопански райони – 3,2 %. Може да се говори вече за едно общо стабилизиране на запасите на сърната в страната.

Като цяло за страната запасът от сърна е значително под допустимия.

Дивата свиня наброява 42410 бр. Увеличение на запаса спрямо миналата година е с 87 бр. или с 0,2 %. Намалението на числеността на дива свиня в държавните ловностопански райони с 273 бр. се дължи на по-прецизна таксация. Този запас като цяло за страната е в рамките на допустимия. По-нататъшното увеличаване на запаса от дива свиня неминуемо ще доведе до редица проблеми, свързани най-вече със щетите, които тя нанася на селското стопанство и вероятността от поява на заболявания в отделни райони с висока плътност.

Запасът от дива коза наброява 2035 бр. Спрямо миналата година е налице увеличение с 228 бр./12,6%/

В ловностопанските райони, където обитава този вид дивеч запасите общо взето са стабилни. Колебанията в отделните райони са в рамките на нормалното.

Броят на муфлоните е 2250 бр. , с 140 бр. /6,6%/ повече в сравнение с 2002 г. В държавните ловностопански райони запасите са в добро

състояние. Влошено е състоянието на запасите в РУГ Кърджали по отношение възрастовите структури.

Общият брой на глухарите е 2740 бр. В ДЛР обитават 2220, а в останалите ловностопански райони 520 бр.

Зубрите наброяват 51 бр. Намалението спрямо 2002 г. е с 16 5 бр.в стопанство Воден, където са всичките зубри.

Броят на яковите е 21. В сравнение с 2002 г. числеността му е увеличена с 1 бр.

Алпийският козиерог наброява 6 бр. Запасът се е увеличил в сравнение с предходната година с 2 бр.

Мечките наброяват 868 бр. Колебанията на запасите в отделните райони се дължат на миграция в съседни местообитания. Констатира се увеличение с 4 бр.

При дребния дивеч положението за страната е следното:

- Заек - 354635 бр. намаление с 35948 бр. /9,2%/
- Фазан - 76950 бр. намаление с 2950 бр. /3,7%/
- Яребица - 210920 бр. намаление с 21277 бр. /9,2%/
- Кеклик - 19215 бр. намаление с 1655 бр. /7,9 %/

Намаляването на запасите от дребен дивеч основно е свързано с тежката зима и наличието на големия брой хищници.

Към м.април 2003 г. в страната обитават 2005 вълка, с 27 бр. по-малко, от колкото през миналата година.

Чакалите в сравнение с миналата година са се увеличили с 3257 бр. или с /13.9%/ и броят им наброява 26730 бр.

Запасът от лисица е 35095 бр. Увеличението спрямо 2002 г. е с 297 бр. /0,9 %/

По данни от таксацията във всички ловностопански райони обитават 26390 бр. скитащи кучета. В сравнение с миналата 2002 г. са намалели с 2924 бр.

Таблица V.13.

Таксация на дивеча за периода 1991 г. –30.06.2003 г.

Вид дивеч	1991 г.	1992 г.	1993 г.	1994 г.	1995 г.	1996 г.	брой 1997 г.
1.Благороден елен	26476	28370	29474	29489	25214	22539	21398
2.Елен лопатар	6799	6989	7029	6579	5860	4951	4454
3.Сърна	130642	121157	109444	101907	86802	78802	73990
4.Дива свиня	40832	41879	42249	42295	37583	37551	37485
5.Дива коза	1742	1871	2173	2058	2087	2062	2249
6.Муфлон	3894	3864	3393	3063	2625	2457	2462
7.Глухар	2010	1985	2312	2044	2227	2150	2166
8.Зубър	142	92	69	78	79	72	76
9.Тибетскияк	15	7	46	63	35	42	43
10.Козиерог	45	34	55	44	32	26	34
11.Мечка	841	796	806	854	852	880	880
12.Заек	.	.	.	.	.	.	417199
13.Фазан	.	.	.	.	.	.	124031
14.Яребица	.	.	.	.	.	.	294641
15.Кеклик	.	.	.	.	.	.	41879

Източник: НУГ

Таблица V.13.

Таксация на дивеча за периода 1991 г. – 30.06.2003 г.

(продължение)

брой

Вид дивеч	1998 г.	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
1.Бл. елен	19895	18974	18262	17542	16264	14310
2.Елен лопатар	4221	4200	4306	3731	3748	4055
3.Сърна	70481	69795	71572	63610	57245	61800
4.Дива свиня	38661	41536	44994	46663	42322	42410
5.Дива коза	2063	1799	1779	1820	1811	2035
6.Муфлон	2075	2066	2279	2194	2111	2035
7.Глухар	2068	2389	2737	2470	2533	2740
8.Зубър	73	70	69	62	67	51
9.Тиб.як	41	37	21	19	20	21
10.Козирог	34	23	14	9	4	6
11.Мечка	870	876	834	812	861	868
12.Заек	437639	460572	481025	474461	390567	354635
13.Фазан	118036	117569	115783	105401	79865	76950
14.Яребица	296300	317610	312976	288739	232176	210920
15.Кеклик	38876	39012	36726	28336	20906	19215

Източник: НУГ

VI. ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ

1. Външна търговия

1.1. Търговска политика

Търговската политика в аграрния сектор беше свързана с по-нататъшна либерализация на търговията и ускорено интегриране на страната към европейските и световни структури и пазари.

В тази връзка активното включване на България в световната търговска система и адаптирането ѝ към изискванията на европейското стопанство наложи провеждането на адекватна селскостопанска и търговска политика, която е съобразена с националните особености и възможности в сектор селско стопанство, с цел повишаване неговата конкурентноспособност и експортен потенциал.

През 2001 и 2002 г. продължи тенденцията на либерализация на търговията със селскостопански стоки. Посредством външнотърговския режим, Митническа тарифа и други нетарифни мерки, се постигна балансиране на търговските потоци. Същевременно бяха предприети действия свързани с повишаване на митническата защита в отделни структуроопределящи и чувствителни подсектори на селското стопанство, като птицевъдството, зеленчукопроизводството и др.

През анализирания период нарастнаха възможностите за повишаване на износа на българската селскостопанска продукция на външните пазари, в резултат на поетапното влизането в сила през 2002 г. на подписаните през 2001 г. двустранни и многостранни търговски споразумения .

Членството на България в СТО е важна предпоставка за регулиране на външноикономическите ѝ отношения със страните членки и разширяване на възможностите за облекчен достъп на българската селскостопанска продукция и до националните пазари на държавите кандидат-членки (Русия, Украйна, Казахстан и др), като традиционни търговски партньори.

През 2002 г. се проведе поредният кръг от преговори между България и Европейския съюз за допълнителна либерализация на търговията със селскостопански стоки, като бяха договорени селскостопански концесии.

В резултат на преговорите на 14 април 2003 г. в Брюксел, бе подписан Протокол за адаптиране на търговските аспекти на Европейското споразумение за асоцииране между ЕС и Република България, който обхваща:

- Протокол за адаптиране на търговските аспекти към Европейското споразумение за асоцииране от 1997 г.;
- Резултати от преговорите от 2000 г., прилагани от ЕС и България на автономна основа;
- Постигнати нови договорености, в резултат на новия кръг преговори.

Новите договорености обхващат:

- Списъци със стоки, за които се премахват митата, като при внос в ЕС се премахват адвалорните ставки на митата, но се запазват специфичните ставки, както и входните и минимални цени, прилагани от ЕС.

Либерализацията на търговията с плодове и зеленчуци ще се извършва при запазване на прилаганата от страна на ЕС система на входни цени, като за внос на български домати, краставици, тиквички, кайсии и череши, ЕС предоставя допълнително още пет, по-ниски нива на входните цени, а за грозде и сливи - още три допълнителни намалени степени, с което се дава възможност на българските износители да не заплащат максималния размер на входните цени, в случай, че цената на която се внася продукта е под минималната, определена от ЕС. За ябълките, крушите, прасковите и нектарините, в зависимост от сезона, също ще бъдат прилагани съответни намаления на нивата на входните цени. В допълнение, при внос от България в Общността на сливи, предназначени за преработка, в контейнери над 250 кг, ще бъде премахната и специфичната ставка на митото.

Списъците съдържат също така подробно изброени продукти, които всяка страна ще може да внася при нулеви мита, в неограничени количества на пазара на другата страна, но за които, страните поемат ангажимент за неприлагане на експортни субсидии при износ на пазара на другата страна. Това са живи животни, месо и готови храни от овце и кози, някои птичи яйца с черупки и без черупки, елда, просо, семе за птици, др. житни растения, брашна, грис, малц и др.

- Списъци на стоките, за които са договорени намалени или нулеви мита в рамките на квоти. По отношение на продуктите, обхванати от тези списъци, бе договорено премахване на митата, в рамките на тарифните квоти, освен ако изрично не е посочено друго и годишно увеличение на квотите за някои продукти в размер на около 10% основно за зърнените култури.

Разширеният достъп до пазара и мерките за либерализация на търговията предполагат отваряне на пазарите на ЕС за български селскостопански стоки. Това означава съобразяване със задължителните

изисквания при продажбата на стоки на европейския пазар и информираност на производителите и търговците по отношение на прилаганите тарифни и нетарифни механизми за внос на селскостопански стоки в ЕС от трети страни.

През 1998 г. България подписа Споразумение за присъединяване към Централноевропейското споразумение за свободна търговия (ЦЕФТА). Страните от ЦЕФТА са надеждни партньори на България. През последните години страната успя да запази положителен търговски баланс.

1.1.1. Структура и географско разпределение на външната търговия със селскостопански стоки през 2001 и 2002 г.

Анализът на външната търговия на България през 2002 г. показва тенденция към нарастване на отрицателното търговско салдо спрямо предходната година. Външнотърговският стокообмен на България се е увеличил, независимо от отрицателното влияние на неблагоприятната икономическа конюнктура на световните пазари, свързана със спад на международните цени, вследствие на подценената американска валута.

Динамиката на износа показва нарастване на неговия физически обем през 2002 г. в сравнение с 2001 г. Износът за 2002 г. бележи ръст с 11,33%, докато увеличението на вноса е 8,85%. (Таблица VI.1.).

Таблица VI.1.

Външна търговия на Република България през 2000 и 2001 г.

хил.щ.д.

Година	2001	2002	Изменение 2002/2001	
			в стойностно изразение	в %
Износ - FOB	5 112 939	5 692 125	579 186	111.33
Внос - CIF	7 260 803	7 903 384	642 581	108.85
Салдо	-2 147 864	-2 211 259		

Източник:НСИ

През последните няколко години Р България е постигнала значителен напредък във външната си търговия със селскостопански стоки. Общият стокообмен през 2002 г. се е увеличил с 30 % и възлиза на 1 192 010 хил. щ.д.

През 2002 г. се наблюдава увеличение на аграрният износ с 40.83%, в сравнение с 2001 г., като обемът на вноса е нараснал едва с 16.63%.

Благоприятната тенденция за увеличаване на износа на селскостопански стоки е допринесла за формиране на два пъти по-голямо търговско салдо, което достигна 239 992 хил.щ.д., и се дължи на изпреварващия темп на нарастване на износа в сравнение с вноса през 2002 г. (Таблица VI.2).

Таблица VI.2.

Външна търговия със селскостопански стоки през 2001 и 2002 г.

хил.щ.д.

Година	2001	2002	Изменение 2002/2001	
			в стойностно изражение	в %
Износ - FOB	508 414	716 001	207 587	140.83
Внос - CIF	408 139	476 009	67 870	116.63
Салдо	100 275	239 992		

Източник:НСИ

Увеличеният обем на търговията със селскостопански стоки през 2002 г. има съществен принос при формиране на общия външнотърговския стокообмен на страната. През 2002 г. относителният дял на аграрния износ спрямо общия представлява 12.6% и е нарастнал с 2.7% спрямо предходната година. Делът на селскостопанския внос е 6% от общия за страната, като през 2002 г. се е увеличил с 0.4% в сравнение с 2001 г. (Таблица VI.3).

Таблица VI.3.

Относителен дял на селскостопанските стоки във външната търговия на Р България през 2001 и 2002 г.

Година	2001	2002
Дял	%	%
Износ - FOB	9.9	12.6
Внос - CIF	5,6	6.0

Източник:НСИ

Един от основните партньори в търговията със селскостопански стоки през последните няколко години са страните от ЕС. Общият стокообмен между България и страните от ЕС за 2001 г. възлиза на 360.4 млн.щ.д., като за 2002 г. той е достигнал 514.3 млн. щ.д., което представлява ръст от 42.7%. Страната ни има положително търговско салдо с почти всички страни от ЕС. През периода 2001/2002 г. търговското салдо е нараснало от 29 571 хил.щ.д. на 120 965 хил.щ.д., в полза на България. (Таблица VI.4).

Относителният дял на аграрния износ за страните на ЕС, спрямо общия за периода 2001/2002 г., се е увеличил от 38,4 % на 44.4%, а на вноса от 40.5% на 41.3%.(Фиг. № 1,2)

Положителната тенденция във външната търговия на България с държавите от ЕС в аграрния сектор се дължи преди всичко на подписаното през 1993 г. Европейско споразумение за асоцииране между Европейските общности и техните страни членки и Република България, по силата на което страните си предоставят концесии за внос на определен кръг преработени и селскостопански стоки, представляващи взаимен интерес.

Споразумението предвижда постепенно изграждане на зона за свободна търговия, която се характеризира с либерализация на търговията и подобряване на пазарния достъп на български селскостопански стоки на милионния пазар на ЕС.

През м.май 2000 г. приключиха двустранните преговори между Европейската комисия и Р България за по-нататъшната либерализация на търговията със селскостопански стоки. Договореностите влязоха в сила от 1 юли 2000 г.

Таблица VI.4.

Внос и износ на селскостопански стоки през 2001 и 2002 г. по икономически общности, страни и региони

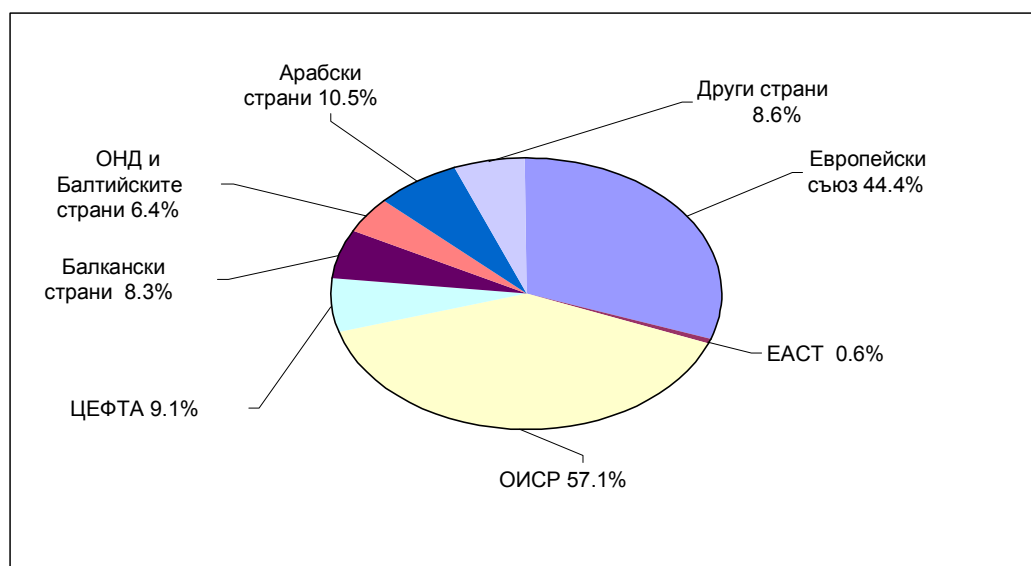
ЗОНИ НА ТЪРГОВИЯ	2001					2002				
	ИЗНОС		ВНОС		САЛДО	ИЗНОС		ВНОС		САЛДО
	млн. USD	%	млн. USD	%	млн. USD	млн. USD	%	млн. USD	%	млн. USD
Всички страни от тях:	508.4	100	408.1	100	100.3	716.0	100	476.0	100	240.0
Европейски съюз	195.0	38.4	165.4	40.5	29.6	317.6	44.4	196.7	41.3	120.9
ЕАСТ *	8.3	1.6	3.7	0.9	4.6	4.3	0.6	3.5	0.7	0.8
ОИСР,	262.0	51.5	210.5	51.6	51.5	408.6	57.1	244.0	51.3	164.6
в това число САЩ	23.4	4.6	15.3	3.7	8.1	31.8	4.4	12.7	2.7	19.1
ЦЕФТА	46.9	9.2	42.1	10.3	4.8	65.0	9.1	51.1	10.7	13.9
Балкански страни **	47.7	9.4	5.4	1.3	42.3	59.7	8.3	8.1	1.7	51.6
ОНД и Балтийски страни	41.1	8.1	8.0	2.0	33.1	45.7	6.4	16.1	3.4	29.6
в това число Русия	16.4	3.2	0.9	0.2	15.5	22.1	3.1	0.8	0.2	21.3
Украйна	2.1	0.4	4.4	1.1	-2.3	2.5	0.3	10.4	2.2	-7.9
Арабски страни	52.5	10.3	4.5	1.1	48	75.4	10.5	2.1	0.4	73.3
Други страни	58.2	11.5	137.6	33.7	-79.4	61.6	8.6	154.6	32.5	-93.0

Източник: НСИ

*Включва Исландия, Княжество Лихтенщайн, Кралство Норвегия и Швейцария

** Включва Албания, Босна и Херцеговина, Македония, Хърватско и Югославия

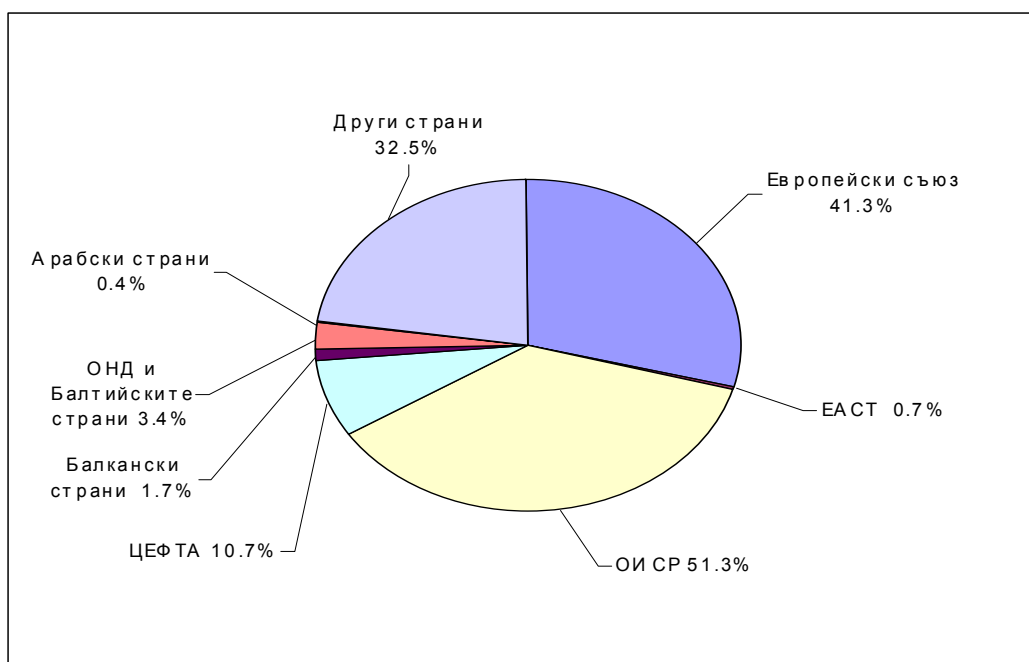
Структура на аграрния износ за 2002 г. по икономически общности, страни и региони

Фиг. VI.1

Структура на аграрния внос за 2002 г. по икономически общности, страни и региони

Фиг. VI.2

Стокообменът в стойностно изражение и структурата на търговията на България с отделните страни от ЕС са посочени в Таблица VI.5.

Таблица VI.5.

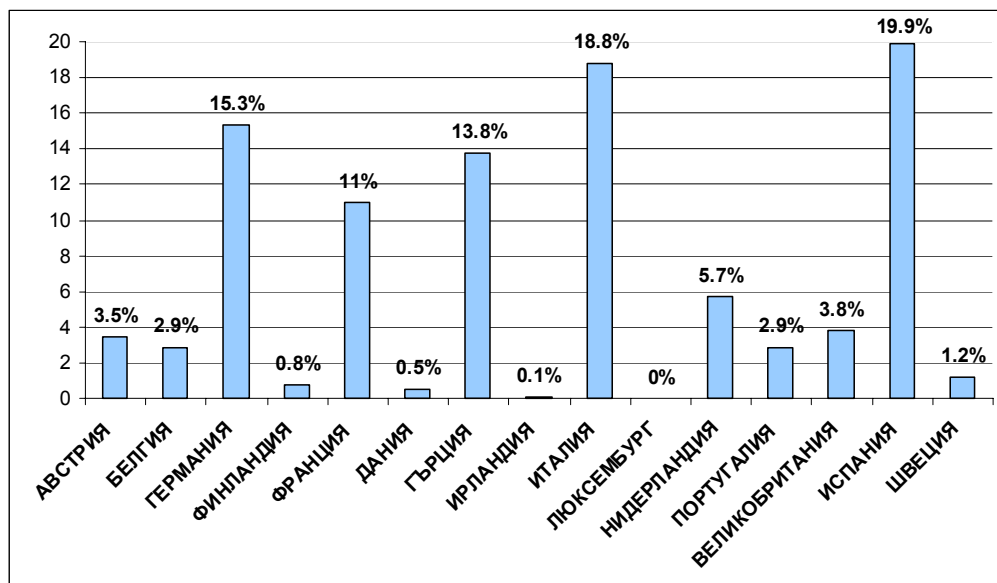
Търговия със селскостопански стоки със страните от ЕС през 2001 и 2002 г.

Страна	2001					2002				
	ИЗНОС		ВНОС		САЛДО	ИЗНОС		ВНОС		САЛДО
	хил. USD	%	хил. USD	%	хил. USD	хил. USD	%	хил. USD	%	хил. USD
ОБЩО за ЕС:	194990	100	165419	100	29571	317622	100	196657	100	120965
АВСТРИЯ	9003	4.6	6841	4.1	2162	11057	3.5	8229	4.2	2828
БЕЛГИЯ	3664	1.9	8376	5.1	-4712	9207	2.9	8387	4.3	820
ДАНИЯ	1759	0.9	11932	7.2	-10173	1609	0.5	11702	5.9	-10093
ФИНЛАНДИЯ	2242	1.1	1329	0.8	913	2571	0.8	1216	0.6	1355
ФРАНЦИЯ	28995	14.9	25093	15.2	3902	34869	11.0	27715	14.1	7154
ГЕРМАНИЯ	45257	23.2	25072	15.1	20185	48509	15.3	34688	17.6	13821
ГЪРЦИЯ	37869	19.4	31227	18.9	6642	43735	13.8	35540	18.1	8195
ИРЛАНДИЯ	100	0.1	1330	0.8	-1230	422	0.1	3264	1.7	-2842
ИТАЛИЯ	29412	15.1	11573	7.0	17839	59621	18.8	12789	6.5	46832
ЛЮКСЕМБУРГ	3	0.0	11	0.0	-8	17	0.0	10	0.0	7
НИДЕРЛАНДИЯ	5900	3.0	22762	13.8	-16862	18004	5.7	29664	15.1	-11660
ПОРТУГАЛИЯ	5544	2.8	2	0.0	5542	9062	2.8	40	0.0	9022
ИСПАНИЯ	7712	4.0	5596	3.4	2116	63090	19.9	7277	3.7	55813

ШВЕЦИЯ	3274	1.7	2351	1.4	923	3903	1.2	1877	1.0	2026
ВЕЛИКОБРИТАНИЯ	14256	7.3	11924	7.2	2332	11946	3.7	14259	7.2	-2313

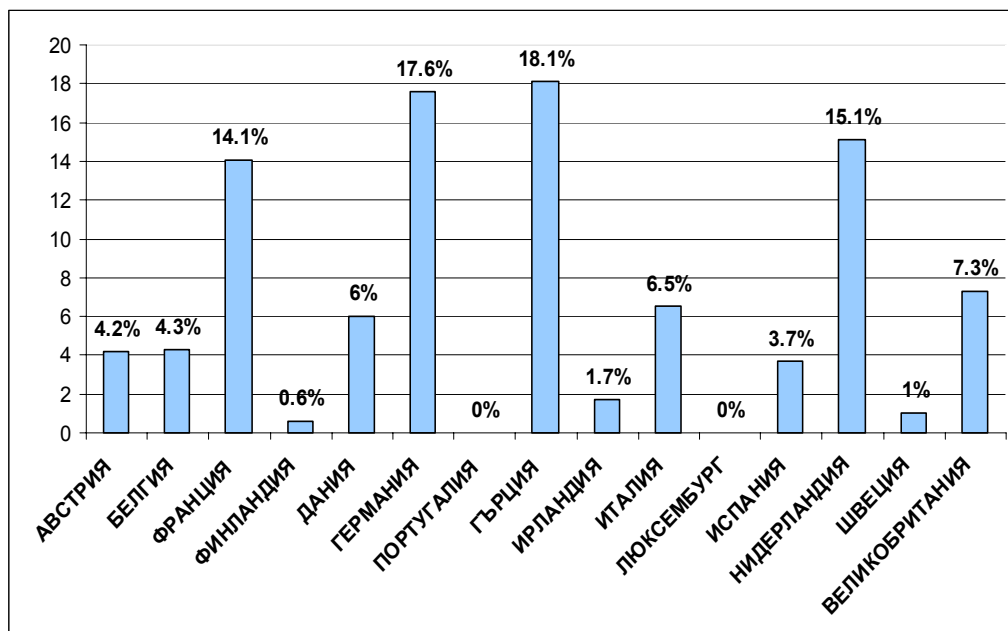
Източник: НСИ

Относителен дял на износа на Р България за страните от ЕС през 2002 г.

Фиг. VI.3

Относителен дял на вноса в Р България от страните на ЕС през 2002 г.

Фиг. VI.4

Аграрният износ на България през 2002 г. основно е насочен за страни като Испания (19.9%), Италия (18.8%), Германия (15.3%), Гърция (13.8%) и Франция (11%); (Фигура 3). Вносът от ЕС се осъществява предимно от Гърция (18.1%), Германия (17.6%), Нидерландия (15.1%) и Франция (14.1%). България е подобрила външнотърговския си баланс през 2002 г. с Белгия, Люксембург и голяма част от останалите държави на ЕС. България е нетен вносител на селскостопански стоки от страни като Дания, Нидерландия, Ирландия и Великобритания.

От посочените данни за външната търговия с ЕС може да бъде направен извода, че задълбочаването на външноикономическите връзки със страни, като Австрия, Португалия, Швеция и др. ще повиши възможностите за реализация на българска селскостопанска продукция на тези пазари.

Търговия със селскостопански стоки със страните от Европейска асоциация за свободна търговия /ЕАСТ/

Делът на ЕАСТ в търговията с аграрни стоки на България е сравнително малък. През 2002 г. износът следва тенденция на постепенно намаление, а вносът остава на досегашното си ниво. Най-голям е реализираният аграрен стокообмен с Конфедерация Швейцария (Виж Таблица VI.6).

Таблица VI.6.

Търговия със селскостопански стоки със страните от ЕАСТ през 2001 и 2002 г.
хил. щ.д.

Страна	2001			2002		
	ИЗНОС	ВНОС	САЛДО	ИЗНОС	ВНОС	САЛДО
НОРВЕГИЯ	749	1574	-825	863	1643	-780
ШВЕЙЦАРИЯ	7541	2077	5464	3453	1781	1672
ИСЛАНДИЯ	0	15	-15	4	74	-70
ЛИХТЕНЩАЙН	-	26	-26	2	0	2
ОБЩО:	8290	3692	4598	4322	3498	824

Източник: НСИ

Търговия със селскостопански стоки със страните от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие /ОИСР/

Данните за стокообмена с ОИСР, включват както развити, така и развиващи се държави. През 2002 г. аграрният износ и внос от страните от ОИСР представляват съответно 57.1% и 51.3% от общия обем на търговията. Търговското салдо се е увеличило от 51.5 млн.щ.д през 2001 г. на 164.6 млн.щ.д. през 2002 г., благодарение на по-интензивната ни търговия с някои страни. Като пример може да се посочи увеличаване на обема на търговия със САЩ, Турция и др.(Таблица VI.4).

Търговия със селскостопански стоки със страните от Централноевропейско споразумение за свободна търговия (ЦЕФТА)

Страните от ЦЕФТА са традиционни партньори в търговията на България със селскостопански стоки.

През периода 2001/2002 г. аграрният стокообмен със страните от ЦЕФТА е нараснал от 89 067 хил. щ. д. на 116 049 хил.щ.д.

Положителното салдо в търговията с аграрни стоки със страните от ЦЕФТА през 2002 г. е в размер на 13 895 хил.щ. д. и е нараснало близо три пъти спрямо 2001 г. Българският износ показва ръст от 38.4 %, срещу увеличаване на вноса от 21.3%. Основно българският износ е насочен за Румъния и Полша, съответно 51.5% и 23.2% от общия износ за ЦЕФТА. С част от държавите на ЦЕФТА, като Унгария, Чехия и Словакия, се запазва отрицателен търговски баланс. (Таблица VI.7).

Таблица VI.7

Търговия със селскостопански стоки със страните от ЦЕФТА през 2001 и 2002 г.
хил.щ.д.

Страна	2001			2002		
	ИЗНОС	ВНОС	САЛДО	ИЗНОС	ВНОС	САЛДО
ЧЕШКА РЕПУБЛИКА	5449	6710	-1261	5961	7152	-1191
УНГАРИЯ	3247	14133	-10886	7460	23665	-16205
ПОЛША	14074	11980	2094	15056	11421	3635
РУМЪНИЯ	22385	6819	15566	33482	6342	27140
СЛОВАШКА РЕПУБЛИКА	955	2367	-1412	1389	2390	-1001
СЛОВЕНИЯ	835	113	722	1624	107	1517
ОБЩО	46945	42122	4823	64972	51077	13895

Източник: НСИ

С цел подобряване на пазарния достъп на българската селскостопанска продукция и стимулиране на външната търговия като цяло, България е подписала двустранни Споразумения за свободна търговия с Турция (1998 г.), Македония (1999 г.), Литва (2001 г.), Естония (2001 г.), Хърватия (2001 г.), Израел (2001 г.), Латвия (2002 г.). В частта за селското стопанство тези споразумения предвиждат взаимно разменяне на концесии и преференции при търговията със селскостопански стоки, представляващи интерес за всяка от страните.

През 2002 г. стокообменът с преференциалните ни партньори нараства в сравнение с 2001 г. с 41.2%, като износа показва увеличение от 46%, а вноса с 30.6%. България е формирала положително търговско салдо с всички преференциални партньори, като е подобрила търговския си баланс с Турция, Македония, Израел и Хърватия. (Таблица VI.8)

Таблица VI.8.

Търговия със селскостопански стоки със страните, с които България има сключени Споразумения за свободна търговия през 2001 и 2002 г.

хил. щ.д.

Страна	2001			2002		
	ИЗНОС	ВНОС	САЛДО	ИЗНОС	ВНОС	САЛДО
ТУРЦИЯ	16505	17160	-655	34174	23765	10409
МАКЕДОНИЯ	14691	1701	12990	15957	1969	13988
ЛАТВИЯ	3629	41	3588	3536	17	3519
ЛИТВА	3740	654	3086	2542	1358	1184
ЕСТОНИЯ	2215	14	2201	1760	51	1709
ХЪРВАТИЯ	1287	508	779	5604	755	4849
ИЗРАЕЛ	7139	2219	4920	8279	1205	7074
ОБЩО	49206	22297	26909	71852	29120	42732

Източник: НСИ

Балкански страни

Страните от Балканския регион са предпочитани търговски партньори на България от гледна точка на териториалната си близост и производствената си специализация. Подобряването на външнотърговския стокооборот със селскостопански стоки се дължи на активното взаимноизгодно сътрудничество в региона и някои благоприятни фактори като премахване на ембаргото за Югославия и преодоляването на косовската криза. Основно българския износ е насочен за Гърция, Турция, Румъния и Сърбия. (Таблица VI.9)

Таблица VI.9.

Търговия със селскостопански стоки със страните от Балканския регион през 2001 и 2002 г.

хил.щ.д.

Страна	2001			2002		
	ИЗНОС	ВНОС	САЛДО	ИЗНОС	ВНОС	САЛДО
ТУРЦИЯ	16505	17160	-655	34174	23765	10409
ГЪРЦИЯ	37869	31227	6642	43735	35540	8195
Р.МАКЕДОНИЯ	14691	1701	12990	15957	1969	13988
РУМЪНИЯ	22385	6819	15566	33482	6342	27140
СЪРБИЯ	21848	3122	18726	27601	5345	22256
СЛОВЕНИЯ	835	113	722	1623	107	1516
АЛБАНИЯ	8622	33	8589	8017	23	7994
БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА	1229	31	1198	2526	18	2508
ХЪРВАТИЯ	1287	508	779	5604	755	4849
ОБЩО	125271	60714	64557	172719	73864	98855

Източник: НСИ

Търговия с държавите от ОНД и Балтийските страни

Държавите от ОНД ще продължават да играят водеща роля в търговския стокообмен, от гледна точка на възстановяване позицията на България на тези важни за нас пазари. През последните две години се забелязва активизиране на търговията със земеделски стоки, като експорта се е увеличил с 11.2%. През 2002 г. е постигнато нарастване на положителното салдо с Русия от 15.5 млн.щ.д. на 21.3 млн.щ.д. В същото време поради увеличен внос от Украйна, е формиран отрицателен търговски баланс с тази страна.(Таблица VI.4).

Търговия с Арабските държави

През последните няколко години се наблюдава непрекъснато развитие на търговските отношения с аграрни стоки с повечето Арабски държави. През 2002 г. положителното търговско салдо с тези страни е нараснало с 52.7%, спрямо 2001 г. и е в размер на 73.3 млн.щ.д.(Таблица VI.4).

1.1.2. Структура на износа и вноса по групи стоки

Износ

Износът на селскостопански и преработени стоки през 2002 г. е на обща стойност 716 001 хил. щ. д.

Основните групи стоки, формиращи структурата на аграрния износ през 2002 г. са: житни растения - 23.53%; маслодайни семена и плодове - 12.11%; алкохолни и безалкохолни напитки и оцет - 9.76%; тютюн и обработени заместители на тютюна - 8.70%; меса и карантин - 6.26%;

хранителни продукти от плодове и зеленчуци - 4.88%; мляко и млечни продукти - 4.64% и др. (Таблица VI.10).

Спрямо 2001 г. е регистрирано нарастване на износа на житни растения с 142.63%; захар и захарни изделия с 93.41%; какао и продукти от какао с 88.17%; маслодайни семена и плодове с 87.77%; живи животни с 68.93%; хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения с 64.81%; мазнини и масла от растителен и животински произход с 30.75%; хранителни продукти от плодове и зеленчуци с 25.23%; зеленчуци с 20.02%; плодове с 19.70%; остатъци и отпадъци от хранителната промишленост, годни за храна на животни с 12.36% и тютюни и обработени заместители на тютюна с 5.71%.

Намаление в сравнение с 2001 г. се наблюдава при износа на основни групи аграрни стоки като: меса и карантии годни за консумация, риби и ракообразни годни за консумация, мелничарски продукти, клейове и смоли и други хранителни сокове и екстракти.

През 2002 г. се наблюдава нарастване на положителното търговско салдо при следните стокови групи: житни растения от 45 998 хил.щ.д. на 147 604 хил.щ.д.; маслодайни семена и плодове от 30 517 хил.щ.д. на 75 258 хил.щ.д.; живи животни от 6 116 хил.щ.д. на 13 109 хил.щ.д.; мляко и млечни продукти от 13 697 хил. щ.д. на 17 834 хил.щ.д.; хранителни продукти на базата на житни растения от 1 591 хил.щ.д. на 14 926 хил.щ.д., хранителни продукти от зеленчуци и плодове от 12 138 хил.щ.д. на 14 432 хил.щ.д.; тютюни и обработени заместители на тютюна от 29 712 хил.щ.д. на 30 872 хил.щ.д.

Водещо място през 2002 г. в експортната листа на страната заемат:

- Пшеница, като реализираното количество за годината е в размер на 1 145 894 тона на стойност 99 773 хил.щ.д.;
- Тютюни, тип Ориенталски - 20 890 тона на стойност 44 709 хил.щ.д. ;
- Други семена от слънчоглед - 186 988 тона на стойност 44 340 хил.щ.д.;
- Вино с алкохолно съдържание $\leq 13\%$ с обем до 2 литра - 37 550 тона на стойност 31 760 хил.щ.д.

Таблица VI.10.

Структура на външната търговия на България със селскостопански стоки през 2001 и 2002 г.

Код	Раздели и страни	ИЗНОС-FOB					ВНОС-CIF					САЛДО	САЛДО
		2001		2002		2002/2001	2001		2002		2002/2001	2001	2002
		хил. USD	%	хил. USD	%	%	хил. USD	%	хил. USD	%	%	хил. USD	хил. USD
	а	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	ОБЩО:	5 112 939		5 692 125		111.33	7 260 803		7903384		108.85	-2 147 864	-2 211 259
	в това число аграрни стоки:	508413	100	716001	100	140.83	408139	100	476009	100	116.63	100 274	239 992
	РАЗДЕЛ I	93481	18.39	102824	14.36	110.00	67677	16.58	85243	17.91	125.96	25 803	17 581
1	Живи животни	9956	1.96	16818	2.3	168.93	3840	0.94	3709	0.78	96.58	6 116	13 110
2	Меса и карантии, годни за консумация	49152	9.67	44819	6.26	91.19	38084	9.33	53138	11.16	139.53	11 068	-8 319
3	Рибни и ракообразни, годни за консумация	5989	1.18	5783	0.81	96.55	10214	2.50	10248	2.15	100.33	-4 225	-4 465
4	Мляко и млечни продукти, птичи яйца; естествен мед; продукти от животински произход, годни за консумация, неупоменати, нито включени другаде	26262	5.17	33258	4.64	126.64	12565	3.08	15423	3.24	122.75	13 697	17 834
5	Други продукти от животински произход, нупоменати нито включени другаде	2122	0.42	2146	0.30	101.10	2974	0.73	2725	0.57	91.63	-852	-579
	РАЗДЕЛ II	175860	34.59	326002	45.53	185.38	99279	24.32	103495	21.74	104.25	76 581	222 507
6	Живи растения и цветарски продукти	999	0.20	1604	0.22	160.56	5555	1.36	5030	1.06	90.55	-4 556	-3 426
7	Зеленчуци, растения, корени и грудки годни за консумация	26848	5.28	32223	4.50	120.02	12558	3.08	17520	3.68	139.52	14 290	14 703
8	Плодове, годни за консумация; цитрусови или пъпешови кори	16569	3.26	19833	2.77	119.70	20511	5.03	27228	5.72	132.75	-3 942	-7 395
9	Кафе, чай, мате и подправки	9512	1.87	11341	1.58	119.22	15602	3.82	14899	3.13	95.49	-6 090	-3 558
10	Житни растения	69443	13.66	168487	23.53	242.63	23445	5.74	20883	4.39	89.07	45 998	147 604
11	Мелничарски продукти, малц, скорбяла и нишесте, инулин, пшеничен глутен	5885	1.16	5357	0.75	91.03	4061	0.99	4007	0.84	98.67	1 824	1 350
12	Маслодайни семена и плодове; разни видове семена, семена за посев и плодове; индустриални или медицински растения; слама и фуражи	46161	9.08	86677	12.11	187.77	15644	3.83	11419	2.40	72.99	30 517	75 258
13	Клейове и смоли и др. растителни сокове и екстракти	377	0.07	334	0.05	88.70	1810	0.44	2408	0.51	133.05	-1 433	-2 074
14	Материали за сплитане и други продукти от растителен произход, неупоменати, нито включени другаде	66	0.01	146	0.02	222.34	93	0.02	101	0.02	108.37	-27.26	45
	РАЗДЕЛ III	12398	2.44	16210	2.26	130.75	26054	6.38	46631	9.80	178.98	-13 656	-30 421
15	Мазнини и масла от животински и растителен произход; продукти от тяхното разпадане; обработени мазнини за хранителни цели; восъци от животински или растителен произход	12398	2.44	16210	2.26	130.75	26054	6.38	46631	9.80	178.98	-13 656	-30 421
	РАЗДЕЛ IV	226675	44.58	270965	37.84	119.54	215129	52.71	240640	50.55	111.86	11 547	30 325
16	Продукти от месо, риба или ракообразни, мекотели или други водни безгръбначни	6421	1.26	7309	1.02	113.82	5611	1.37	6113	1.28	108.94	810	1 196
17	Захар и захарни изделия	10082	1.98	19500	2.72	193.40	57272	14.03	54416	11.43	95.01	-47 190	-34 916
18	Какао и продукти от какао	6246	1.23	11753	1.64	188.18	16307	4.00	26999	5.67	165.57	-10 061	-15 245
19	Хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения, брашна, скорбяла, нишесте или мляко, тестени сладкарски изделия	18825	3.70	31025	4.33	164.81	17234	4.22	16099	3.38	93.41	1 591	14 926
20	Хранителни продукти от зеленчуци, плодове или други растения	27919	5.49	34964	4.88	125.23	15781	3.87	20532	4.31	130.11	12 138	14 432
21	Разни видове хранителни продукти	7188	1.41	10056	1.40	139.90	30834	7.55	31362	6.59	101.71	-23 646	-21 306
22	Безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет	69564	13.68	69907	9.76	100.49	14527	3.56	18900	3.97	130.10	55 037	51 007
23	Остатъци и отпадъци от хранителната промишленост; пригодни за храна на животни	21483	4.23	24138	3.37	112.36	28328	6.94	34778	7.31	122.77	-6 845	-10 640
24	Тютюн и обработени заместители на тютюна	58947	11.59	62313	8.70	105.71	29235	7.16	31441	6.61	107.55	29 712	30 872

Източник:НСИ

Останалите водещи стоки в стойностно изражение в структурата на аграрния износ за 2002 г. са: ечемик за фураж – 330 159 тона (26 199 хил. щ.д.); цели или половин трупове от агнета, пресни или охладени – 6 117 тона (21 110 хил. щ.д.); премикси за храна на животни – 3 524 тона (14 682 хил. щ.д.) (Таблица VI.11).

Таблица VI.11.

Водещи селскостопански стоки в износа на Р България през 2002 г.

Код по МТ	Наименование	Количество тона	Стойност хил. щ.д.
1001 90 990	Друга пшеница	965 776	83 917
2401 10 600	Тютюни, "слънчево сушени", тип "Ориенталски" с жилки	20 890	44 709
1206 00 992	Други семена от слънчоглед, за периода 01.10.-31.03.	186 988	44 340
2204 21 800	Други вина, с алкохолно съдържание <=13%, с обем до 2l	37 550	31 760
1003 00 902	Ечемик за фураж	330 159	26 199
0204 10 000	Цели/половин трупове от агнета, пресни или охладени	6 117	21 110
1001 90 919	Лимец, мека пшеница, други	180 118	15 856
2309 90 930	Премикси за храна на животни	3 524	14 682

Източник: НСИ

Внос

През 2002 г. в страната са внесени селскостопански стоки на обща стойност 476 009 хил. щ.д.

Водещи стокови групи в структурата на аграрния внос през 2002 г. са: захар и захарни изделия - 11.43%; меса и карантии - 11.16%; мазнини и масла от растителен и животински произход - 9.8%; храни за животни - 7.31%; тютюн и обработени заместители на тютюна - 6.61%; разни видове хранителни продукти - 6.59 % (Таблица VI.10).

През 2002 г. най-значително увеличение в сравнение с 2001 г. се наблюдава при вноса на масла и мазнини от животински и растителен произход с 78.98%; какао и продукти от какао с 65.57%; меса и карантии с 39.53%, зеленчуци с 39.52%, клейове и смоли и др. растителни сокове и екстракти с 33.05%; плодове годни за консумация с 32.75%.

През 2002 г. е отчетено намаление на вноса спрямо предходната година на живи животни, житни растения, мелничарски продукти, маслодайни семена и плодове, захар и захарни изделия, живи растения, кафе, чай и подправки и др. (Таблица VI.10).

Водещи стоки на аграрния внос за 2002 г. (Таблица VI. 12.) в стойностно изражение са:

- Нерафинирана захар от захарна тръстика – 296 565 тона на стойност 48 127 хил. щ.д.;
- Тютюни от типа "Вирджиния" - 6 012 тона (20 588 хил. щ.д.);
- Соев шрот- 81 516 тона (17 441 хил. щ.д.);
- Замразено обезкостено свинско месо – 14 305 тона (14 413 хил. щ.д.);

Останалите водещи стоки в стойностно изражение в структурата на аграрния внос за 2002 г. са: замразени меса от едър рогат добитък - 20 930 тона (14 250 хил. щ.д.); друга царевица - 119 572 тона (11 511 хил.щ.д.); хранителни продукти, неупоменати другаде – 6 288 тона (10 571 хил.щ.д.); недекофеинизирано, сурово кафе – 16 706 тона (8 395 хил. щ.д.) и др. (Таблица VI.12).

Таблица VI.12.

Водещи селскостопански стоки във вноса на Р България през 2002 г.

Код по МТ	Наименование	Количество тона	Стойност хил.щ.д.
1701 11 100	Нерафинирана захар от захарна тръстика, предназначена за рафиниране	296 565	48 127
2401 20 100	Тютюни, "тръбно сушени", от типа "Виржиния", чистени	6 012	20 588
2304 00 000	Кюспета и други твърди остатъци, дори смлени от соя	81 516	17 441
0203 29 550	Замразени обезкостени меса от домашни свине	14 305	14 413
0202 30 900	Други замразени обезкостени меса от едър рогат добитък	20 930	14 250
1005 90 009	Друга царевица	119 572	11 511
2106 90 980	Други хранителни продукти, неупоменати другаде	6 288	10 571
0901 11 000	Недекофеинизирано сурово кафе	16 706	8 395

Източник: НСИ

1.2. Износ и внос на основни селскостопански стоки**1.2.1. Зърнени и технически култури****1.2.1.1. Износ*****Пшеница***

През маркетинговата 2002/03⁶ в резултат на добрата реколта са изнесени 1 106 987 тона пшеница или с 39% повече спрямо предходната 2001/02. И през този сезон експортът на пшеница за ЕС е с най-голям дял - 62% от общия износ (687 хил.т), въпреки въведената в началото на 2003 г. квота за внос на пшеница в ЕС. /Табл. VI.13. /

От страните в региона най-голям внос на българска пшеница е осъществила Румъния – 120 563 тона, което е значително над равнището от 2001/02 (33 422 тона).

През 2002/03 по-големи количества пшеница са изнесени за Алжир (101 817 т.), Египет (69 555 т), Тунис (22 922 т).

Таблица VI.13.

Износ на пшеница, 1998/99 - 2002/03

тона

⁶ Меркетинговата година за пшеница и ечемик е от 1.07 - 30.06

страна	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03
1.ЕС	13 045	5 921	47 778	421 733	687 227
Испания				191 362	336 614
Италия				167 520	196 567
Гърция	2 322	2 624	2 917	18 342	45 822
Белгия					43 277
Великобритания					23 619
Португалия				41 058	21 996
Франция			14 860	3 451	16 700
Германия	25	3 297	30 000		2 633
Нидерландия	10 698				
2.Страни от региона	300 850	122 512	210 785	124 322	174 434
Румъния		10 571	86 430	33 422	120 563
Р.Македония	2 085	380	22	37 389	32 751
Турция	278 616	55 704	12 459		9 762
Албания	9 272	27 145	48 932	39 835	7 886
Кипър		1 107	2 823	11 610	2 842
Югославия		600		44	630
Украйна		12 217	22 805	2 023	-
Армения	1 480	2 719	5 205		-
Грузия	5 002	12 069	32 108		-
Унгария	4 395				-
3.Други	655 486	389 422	266 249	248 269	245 326
Алжир	2 802	6 599		19 942	101 817
Египет					69 555
Тунис		14 500		57 631	22 922
Йемен	8 031			20	22 000
Ливан	2 907				10 647
Мароко	37 995	16 494	55 003	44 500	7 700
Сирия			1 718		4 620
Израел	64 245	3 063	19 648	28 635	3 005
Други	539 506	348 766	189 880	97 540	3 061
ОБЩО ПШЕНИЦА	969 381	517 855	524 812	794 324	1 106 987
стойност (хил.\$)	74 029	50 395	53 869	75 227	98 621

Източник: "Информационно обслужване"АД и Агенция "Митници"

Царевица

По неокончателни данни на "Информационно обслужване" АД и Агенция "Митници" през маркетинговата 2002/03 г. (09.2002 – 06.2003) са изнесени приблизително 231 хил. тона царевица, което е с около 5 пъти повече в сравнение с 2001/02. Почти 90 % от износа е царевица за фураж и индустриална употреба, а останалото количество – семе за посев.

Таблица VI.14.
Износ на царевица, 1999/2000 – 2002/2003 г.

<i>тона</i>					
СТРАНИ	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03*
<i>1. Европейски Съюз</i>	17 557	12 750	61		42 295
Австрия	-	-	61	-	-
Испания	10 000	9 578	-	-	25 765
Франция	60	189	-	-	1 687
Гърция	-	-	-	-	6 174
Германия	-	2 983	-	-	8 669
Португалия	7 497	-	-	-	-
<i>2. Страни от региона</i>	17 775	79 092	59 348	18 080	63 346
Турция	15 085	69 688	23 983	14 320	40 262
Албания	-	1 857	3 253	1 754	-
Македония	2 690	3 599	4 046	1 513	353
Румъния	-	1 567	27 775	406	22 731
Словашка Република	-	-	-	87	-
Русия	-	2 006	-	-	-
Югославия	-	375	291	-	-
<i>3. Други</i>	69 339	202 324	3 256	22 895	125 596
Либия	13 357	87 609	-	7 878	3 852
Тунис	-	-	-	2 678	36 002
Сирия	20 683	50 488	-	5 243	7 764
Кипър	-	-	-	2 225	12 728
Йордания	-	38 336	-	4 853	-
Алжир	-	5 497	-	-	11 424
Мароко	14 931	2	-	-	47 088
Армения	-	2 698	-	-	-
Израел	-	11 375	-	-	-
Ливан	-	6 165	-	-	-
Щвейцария	3 567	-	-	-	-
Куба	16 799	-	-	-	-
Грузия	-	-	3 165	-	-
Други	2	154	91	18	6 738
ОБЩО - тона	104 671	294 166	62 665	40 975	231 237
- стойност (щ.д)	9 748 079	25 834 193	6 592 966	4 155 465	24 414 280

Източник: "Информационно обслужване" АД и Агенция "Митници"

* Данните обхващат периода 09 .2002 – 06.2003 г.

Основните страни, за които е изнасяна царевица през 2002/03 са Мароко (47 хил. тона), Турция (40 хил. тона), Тунис (36 хил. тона), Испания (25,8 хил. тона – само семена за посев), Румъния (22,7 хил. тона), Кипър (12,7 хил. тона) и др.

Общата стойност на износа е 24,4 мил щ.д., при средна износна цена 106 щ.д./т. До края на маркетинговата година се очаква износът практически да спре поради изчерпване на количествата.

Ечемик

Исклучително добрата реколта` 2002 от ечемик допринесе за значителното нарастване на износа през маркетинговата 2002/03 година. Експортът достигна 517 883 тона или с около 86% повече в сравнение с

предходната година. Изнесените количества са основно ечемик за фураж, а пивоварният ечемик заема едва 4% от износа. Най-големи количества ечемик са реализирани в Саудитска Арабия – 142 742 тона или около 28% от изнесеното количество, следвана от Румъния – 113 039 тона, където реколтата от ечемик през тази година е изключително ниска. Останалото количество е предназначено за Алжир (86 хил. тона), Тунис (58 хил.тона), Испания (37 хил.тона) и други. Общата стойност на износа на ечемик за 2002/03 г. е 41 мил. щ. долара, при средна износна цена – 79,32 щ.д./т.

Таблица VI.15.
Износ на ечемик, 1998/1999 – 2002/2003 г.

<i>тона</i>					
СТРАНИ	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03
<i>1.Европейски съюз</i>	-	-	47 305	6 916	71 099
Австралия	-	-	52	-	-
Португалия	-	-	-	2 634	-
Испания	-	-	-	-	36 745
Гърция	-	-	-	1 610	8 954
Франция	-	-	29 552	1 038	21 089
Германия	-	-	-	1 634	4 311
Нидерландия	-	-	17 701	-	-
<i>2.Страни от региона</i>	4 924	11 289	16 890	48 708	126 540
Румъния	-	2 494	8 461	40 113	113 039
Македония	-	7 694	6 271	4 182	1 467
Босна и Херцеговина	4 674	-	-	-	-
Турция	250	541	2 141	-	5 603
Кипър	-	560	17	4 414	6 431
<i>3.Други</i>	20	29 756	97 696	222 948	320 244
Саудитска Арабия	-	-	55 201	143 848	142 742
Арабски Емирства	-	-	-	-	6 705
Тунис	-	2 758	6 477	34 160	57 920
Алжир	-	-	-	16 618	86 144
Мароко	-	11 837	12 717	15 230	9 905
Израел	-	-	-	8 378	-
Либия	-	-	-	4 692	6 600
Сирия	-	15 145	12 600	-	10 205
Малта	-	-	10 695	-	-
Други	20	16	6	22	23
ОБЩО- тона	4 944	41 045	161 891	278 573	517 883
<i>стойност (щ.д.)</i>	<i>339 890</i>	<i>3 419 405</i>	<i>15 251 200</i>	<i>25 095 396</i>	<i>41 077 269</i>

Източник: "Информационно обслужване" АД и Агенция "Митници"

Слънчоглед

През маркетинговата 2002/03 г. (01.09 – 30.08) се наблюдава значително нарастване на износа на маслодаен слънчоглед спрямо предходните две години. До юни 2003 г. са изнесени общо 201 262 тона, по-голямата част от които са предназначени за страните от ЕС и Турция. Причините за това са големите производствени мощности в тези държави, както и високите изкупни цени в България, които правят експортът на маслодаен слънчоглед по-изгоден, отколкото производството на масло.

Таблица VI.16.

Износ на маслодаен слънчоглед, 1998/99 - 2002/03

тона					
Страни	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03*
1.ЕС	1 173	163 834	8 769	32 232	149 232
Испания	-	74 341	-	22 989	57 898
Нидерландия	109	30 743	716	130	37 314
Португалия	-	12 116	-	5 354	26 885
Германия	-	5 756	2 297	1 869	3 838
Гърция	81	5 567	5 024	1 333	521
Швеция	45	-	221	304	42
Франция	-	10 483	-	20	15 692
Италия	-	8 351	-	-	5 183
Великобритания	34	378	86	88	376
Финландия	-	25	355	-	50
Дания	-	16 074	25	50	4
Австрия	903	-	44	75	1 000
Белгия	-	-	-	22	428
2.Страни от региона	32 865	40 109	29 486	66 562	50 201
Югославия	-	4 468	71	33	7
Турция	32 865	34 337	28 340	65 719	44 882
Румъния	-	1 053	46	8	5 297
Р.Македония	-	-	20	11	5
Украйна	-	-	2	1	-
Полша	-	231	40	709	10
Унгария	-	20	967	80	-
3.Други	6 471	29 749	4 603	4 632	1 830
Сирия	-	-	4 184	4 103	1 079
Швейцария	-	18 215	11	40	655
С А Щ	-	-	-	61	-
Други	6 471	11 534	408	427	95
ОБЩО - тона	40 509	233 692	42 858	103 426	201 262
стойност (щ.д.)	9 083 423	43 539 834	7 124 566	23 059 662	50 078 980
СР. ЦЕНА - щ.дол./тон	224	186	166	223	249

Източник: "Информационно обслужване" АД и Агенция "Митници"

*Данните за 2002/03 са за периода м.09.2002 - м.06.2003 г.

Тютюн

По данни на "Информационно обслужване" АД през 2002 г. износът на тютюн е бил в размер на 23 109 тона, което е с 18% повече в сравнение с експорта, осъществен през 2001 г. Отново най-голям дял от износа заема Ориенталския тютюн – 93%. Той е реализиран основно в САЩ (5 675 тона), Египет (3 516 тона), Руска Федерация (1 240 тона), Алжир (1 133 тона), Германия (1 081 тона), Гърция (1 047 тона) и други.

През 2002 г. са изнесени и около 352 тона тютюн "Виржиния", като основните количества са закупени от Египет (341 тона). Износът на други тютюни, отпадъци от тютюн и тютюневи жили е намалял с над 50% спрямо предходната година. Основните количества са реализирани на пазарите на Армения (304 тона), Йордания (213 тона), Турция (186 тона), САЩ (140 тона). Експорт за Руска Федерация на тютюневи жили и отпадъци от тютюн през 2002 г. не е осъществен. Руска Федерация традиционно внася между 1 200 - 1 700 тона отпадъци от тютюн и тютюневи жили.

Таблица VI.17.
Износ на тютюн, 1999 – 2003 г.

	тона				
	1999	2000	2001	2002	2003*
<i>I. Тютюни, "тръбно сушени", тип Виржиния</i>	37	355	66	352	360
<i>II. Тютюни, "светли въздушно сушени", тип Бърлей</i>	0	11	14	1	59
<i>III. Тютюни, "слънчево сушени", тип Ориенталски</i>	21362	18079	17026	21524	15339
в т.ч. Алжир	1345	-	800	1133	1000
България - б.з.	-	2779	3023	2588	1513
Египет	3069	4282	2376	3516	1020
ЕС	5139	3647	3891	5080	5545
Литва	43	-	1081	-	-
Руска Федерация	2730	3060	890	1240	572
САЩ	5255	2717	2512	5675	3890
Турция	1231	-	-	-	-
Украйна	420	548	135	511	21
Унгария	110	205	323	271	256
Швейцария	1231	-	1585	427	276
Югославия	-	-	36	125	259
Япония	111	257	157	182	-
други	678	584	217	777	987
<i>IV. Други тютюни, отпадъци от тютюн и тютюневи жили</i>	3 605	3 139	2550	1232	1447
в т.ч. Армения	196	358	215	304	161
ЕС	-	37	51	12	5
Йордания	-	-	-	213	36
Руска Федерация	2573	1897	1767	-	597
САЩ	122	78	142	140	326
Югославия	-	-	17	110	90
други	714	769	358	453	232
ОБЩО ТЮТЮН (I+II+III+IV)	25004	20405	19656	23109	17205

Източник: "Информационно обслужване" АД

*Данните обхващат периода 01 – 06. 2003 г.

По данни на Агенция "Митници", през първите шест месеца на 2003 г. са изнесени 17 205 тона тютюн на обща стойност 37 458 хил.щ.д. Около 90% от експорта е ориенталски тютюн, като най-големи количества са реализирани в САЩ – 3 890 тона, при средна износна цена 1 887,68 щ.д./т., Германия – 2 141 тона, при цена 3 467,3 щ.д./т., Белгия – 1 980 тона, Египет – 1 020 тона, Алжир – 1 000 тона и други. Отпадъците от тютюн и тютюневи жили заемат приблизително 8% от общото изнесено количество. Най-големи количества от тях са закупили Руската Федерация – 597 тона и САЩ – 326 тона.

1.2.1.2 Внос

Пшеница

През маркетинговата 2002/03 г. основни вносители на пшеница в България са Канада и Франция със съответно 13 000 и 2 200 тона.

Като цяло вносът възлиза на 16 127 тона, което е с 11% повече от внесените количества през 2001/02 г.

Таблица VI.18.
Внос на пшеница, 1998/99 - 2002/03

тона					
страна	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03
Канада	-	-	9 732	14 081	13 000
Франция	-	56	-	-	2 200
Румъния	3 923	583	-	21	681
България	20	5	22	255	115
Югославия	50	2 324	-	200	31
Гърция	15	20	996	-	-
Други	926	12	39	14	100
ОБЩО - тона	4 934	3 000	10 789	14 571	16 127
стойност (щ.д.)		317 454	1 991 545	2 799 171	3 323 459

Източник: "Информационно обслужване" АД и Агенция "Митници"

Царевица

По данни на "Информационно обслужване" АД и Агенция "Митници" от началото на маркетинговата 2002/03 година до м. юни на 2003 г. са внесени 72 865 тона царевица, от които 71 471 тона за индустриални цели и фураж и 1 394 тона семена за посев. Вносът на царевица е с около 40% по-нисък от този през предходната година, което се дължи на значително по-добрата реколта `2002. Най-големи количества царевица за индустриални цели и фураж са внесени от Унгария (57 070 тона) и Словашка република (13 013 тона).

Таблица VI.19.
Внос на царевица, 1998/1999 – 2002/2003 г.

тона					
СТРАНИ	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03*
I. ЦАРЕВИЦА ЗА ПОСЕВ	6 998	2 804	2 140	1 397	1 394
- стойност (щ.д.)	4 144 315	5 880 953	4 463 314	2 076 109	2 554 408
Молдова	3 089	-	-	-	-
Канада	-	-	87	-	-
Унгария	2 307	1 076	581	661	730
Франция	455	462	732	273	222
Австрия	98	379	96	149	196
Югославия	-	-	60	46	163
Румъния	-	373	201	69	23
Хърватска	-	-	-	74	21
Други	10	41	20	31	20
Израел	68	188	-	-	17
Италия	-	-	2	42	2
САЩ	971	285	361	52	0.2
II. ЦАРЕВИЦА ЗА ФУРАЖ	13 129	39 229	80 711	119 554	71 471
- стойност (щ.д.)	1 453 095	4 111 765	10 447 572	11 508 859	8 392 821
Унгария	-	-	10 987	118 296	57 070
Бразилия	-	-	48 163	-	-
Украйна	-	-	10 257	-	901

Парагвай	-	-	10 000	-	-
Югославия	13 079	39 221	911	-	-
САЩ			389	441	292
Молдова			-	-	-
Румъния			-	752	-
Аржентина			-	-	188
Словашка република	-	-	-	-	13 013
Други	50	8	4	65	□
ОБЩО - тона	20 127	42 033	82 851	120 951	72 865
- <i>Обща стойност на вноса (щ.д.)</i>	5 597 410	9 992 718	14 910 886	13 584 968	10 947 229

Източник: "Информационно обслужване" АД и Агенция "Митници"

*Данните обхващат периода 01 – 06. 2003 г.

Ечемик

Вносът на ечемик през 2002/03 е в размер на 657 тона, на обща стойност 105 хил. щ.д. Не е осъществен внос на фуражен ечемик. Доставени са около 600 тона качествено пивоварно зърно за нуждите на преработвателната промишленост, на стойност 89 хил. щ.д. Цялото количество е внесено от Франция. Останалото количество е ечемик за посев, внесен през м. октомври 2002 г., главно от Югославия – 48 тона.

Ориз

България е нетен вносител на ориз и задоволява основна част от вътрешното си потребление чрез внос.

През 2002 г. е осъществен внос на 20 221 т ориз, главно от Китай и Египет.

През първата половина на 2003 г. са внесени 12 364 т.

Таблица VI.20.
Внос на ориз, 1998 – 2003

Страни	1998	1999	2000	2001	2002	2003* тона
Китай	2 207	6 982	17 105	8 012	7369	7 061
Египет	14 589	10 673	2 145	12 749	4106	4 267
Гърция	6 126	919	1 627	638	709	420
Италия	117	120	120	236	352	174
Тайланд	60	21	-	356	199	172
Пакистан	44	45	-	61	-	90
Турция	1 715	83	522	76	-	47
Аржентина	42	257	281	151	8	27
Русия	-	-	205	20	-	20
Румъния	-	16	490	-	-	20
С А Щ	208	203	2 071	3 974	881	
Ливан	-	-	500	-	-	
Бирма					6151	
Испания	6	61	230	25	81	
Индия	1 882	276	-	-		
Германия	23	2	12	10		
Бангладеш	-	84	-	-		
Тайван	351	-	-	-		
Виетнам	86	-	-	41	360	

Други	-	-	26	81	5	66
О Б Щ О	27 455	19 741	25 334	26 430	20 221	12 364
стойност (щ.д.)	5 729 583	4 183 983	4 907 465	5 366 222	3 960 272	2 622 678

Източник: "Информационно обслужване"АД и Агенция "Митници"

*Включва данни от м.януари до м.юни 2003 г. от Агенция "Митници"

Слънчоглед

Основните количества през 2001/02 и 2002/03 са от Молдова съответно с 3 843 т т и 3 084. /Табл.VI. 21. /

Вносът на слънчоглед към м.юни 2003 г. е на ниското равнище от 4 хил.т, като резултат от вноса на по-евтини сурови масла за нуждите на преработвателната промишленост.

Таблица VI.21.

Внос на маслодаен слънчоглед, 1998/99 - 2002/03

Страни	тона				
	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03*
Молдова	2	-	1 066	3 843	3 084
Гърция	4	2	-	369	364
Украйна	864	-	1 000	117	276
КНДР	-	-	-	-	20
Канада	-	-	-	48	24
Югославия	-	-	394	20	96
Италия	-	-	-	-	20
Румъния	8 798	-	-	2 467	-
Турция		24	-	1 426	-
Други	2 106	2	36	78	133
ОБЩО - тона	11 774	28	2 496	8 368	4 017
стойност (щ.д.)	2 577 634	68 178	373 745	1 587 600	1 073 804
СР. ЦЕНА - щ.дол./тон	219	2 435	150	190	267

Източник: "Информационно обслужване"АД и Агенция "Митници"

*Данните за 2002/03 са за периода м.09.2002 - м.06.2003 г.

Тютюн

Вносът на тютюн през 2002 г. е в размер на 11 922 тона или с около 8% повече в сравнение с предходната година и е на стойност 28 584,5 хил. щ.д. Най-голям дял от импорта през годината заема тютюн "Виржиния" – 6 020 тона или около 51%, следван от тютюн "Бърлей" с 2 107 тона и Ориенталски тютюн – 65 тона. Вносът на други тютюни, тютюневи жили и отпадъци от тютюн е в размер на 3 730 тона.

Основни снабдители с висококачествен едролистни тютюни "Виржиния" през 2002 г. са Бразилия (2 578 тона), Зимбабве (2 213 тона) и Индия (799 тона).

Аржентина, Бразилия и Индия са осигурили основните количества тютюн "Бърлей".

Таблица VI.22.
Внос на тютюн, 1999 – 2003 г.

	тона				
	1999	2000	2001	2002	2003*
<i>I. Тютюни, "тръбно сушени", тип Виржиния</i>	4 232	6 195	5 059	6 020	2 845
в т.ч. Бразилия	1394	2419	2 506	2 578	986
ЕС	56	58	63	40	262
Зимбабве	1879	2490	1 832	2 213	954
Индия	662	1098	531	799	309
САЩ	-	-	76	256	94
Други	241	130	51	134	240
<i>II. Тютюни, "светли въздушно сушени", тип Бърлей</i>	1 729	1 902	2529	2107	545
в т.ч. Аржентина	177	528	304	544	158
Бразилия	289	158	366	426	117
ЕС	411	279	702	295	-
Индия	464	324	564	378	157
Куба	260	210	89	197	-
Малави	79	198	71	47	39
Мексико	-	185	433	-	-
Други	49	20	0	220	74
<i>III. Тютюни, "слънчево сушени", тип Ориенталски</i>	64	186	15	65	35
в т.ч. Турция	-	16	15	25	-
Югославия	-	-	-	40	35
<i>IV. Други тютюни, отпадъци от тютюн и тютюневи жили</i>	1 436	3 115	3 483	3 730	1 807
в т.ч. Бразилия	393	45	401	178	107
ЕС	417	1134	892	694	454
Зимбабве	433	472	604	405	187
Китай	123	1269	1477	2228	820
Други	70	195	109	225	239
ОБЩО ТЮТЮН (I+II+III+IV)	7 461	11 398	11086	11922	5232

Източник: "Информационно обслужване" АД и Агенция "Митници"

*Данните обхващат периода 01 – 06. 2003 г.

През първите шест месеца на 2003 г. е осъществен внос на 5 232 тона тютюн, в това число "Виржиния" – 2 845 тона, "Бърлей" – 545 тона, Ориенталски тютюн – 35 тона и 1 807 тона други тютюни, отпадъци от тютюн и тютюневи жили. Най-големи количества от тютюн "Виржиния" са доставени от Бразилия (986 тона), Зимбабве (954 тона) и Индия (309 тона). Тютюн "Бърлей" е внесен основно от Аржентина (158 тона) и Индия (157 тона). Възможно е до края на 2003 г. вносът да достигне 11,2 хил. тона, от които основна част се предвижда да бъде качествен тютюн "Виржиния", за нуждите на цигарените ни фабрики.

1.2.2. Вино

1.2.2.1. Износ

По данни на ГУ “ Митници през 2002 г. са изнесени 785 470 хл/хектолитри/, което е с 2 % под равнището от предходната година.

Наблюдаваната трайна тенденция на намаление на средната експортна цена на бутилирани вина продължава, като през 2002 г. спада достига до 0. 85 щ. дол. на литър.

Цените на бутилираните и пенливите вина се увеличават незначително, но България като цяло остава в ниската ценова група. Основните причини за това се свеждат до:

- Променливо качество и ниска конкурентноспособност на българските вина на международните пазари.
- Липса на средства за реклама и участие на винопроизводителите във винарските изложения в света.
- Предлагаането на международните пазари на вина с по – високо качество на конкурентни цени

Традиционно българските вина са насочени за пазарите на ЕС, страните от ОНД и Япония.

Таблица VI.23.

Износ на вина 2001 – 2002 г.

Стоки	2001	2002	2001	2002
	количество - хектолитри		ср. цена - щ.д./литър	
Бутилирани	549509	576053	0.87	0.85
Наливни	241595	200223	0.45	0.51
Пенливи	10905	9194	0.92	0.94
Общо	802009	785470	-	-

Източник: “Информационно обслужване” АД

За периода януари – юни 2003 г е регистриран износ на 357 511 хл вино – с 5% по– малко в сравнение със същия период на предходната година.

Изнесените бутилирани вина – 270 395 хл са на равнището от предходната година. Износа на наливни вина – 85561 – с 21 % по – малко, а на пенливи вина - 1555 хл, с 41 % по – малко.

Таблица VI.24.

Изпълнение на квотите за внос на български вина в ЕС

Стока	2002			2003*		
	Квота	Внос в ЕС	Изпълнение, %	Квота	Внос в ЕС	Изпълнение, %
Наливни вина	195 000	120006	61.54	195 000	94590	48.51
Бутилирани вина	485 000	205237	42.32	485 000	102478	21.13
Пенливи вина	1 800	333	18.51	1 800	152	8.44

Източник: Европейска комисия

* - изпълнение към 01.09.2003 г.

За 2003 г. преференциален достъп на вино по общата позиция “вина от прясно грозде, включително обогатени с алкохол и мъст от грозде” с произход от България е предоставен при внос в следните страни:

Страна	Тарифен номер	Квота(хл)	Митническа ставка
Унгария	2204	50 000	40%
Полша	2204	85000	50% намаление на MFN
Хърватия	2204	2000	50% намаление на MFN
Турция	2204	500	50%

Износ на бутилирани вина

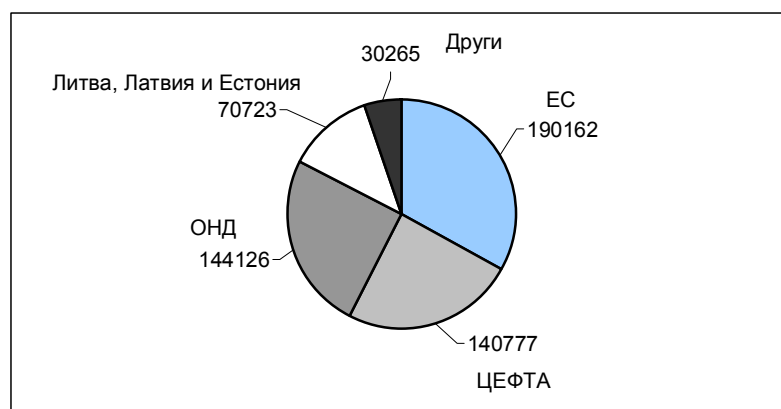
През 2002 г. по данни на ГУ “Митници е регистриран износ на 576 053 хл /хектолитра/ бутилирани вина, което е с 5% повече в сравнение с 2001 г. Износа на бутилирани вина представлява 73 % от общия износ на вино през 2002 г.

Данните за цените показват че,средната експортна цена на 1 литър изнесено българско бутилирано вино се понижава от 0,87 щ.д. през 2001 г. на 0,85 щ.д. през 2002 г.

Износът за страните от ОНД нараства около два пъти в сравнение с 2001 г. и достига 144 126 хл. В същото време средната експортна цена намалява от 0,88 на 0,77 щ.д./л.

Износът за страните-членки на ЕС през 2002 г.спада до 190 162 хл /33% от общия износ на бутилирани вина/ и е с 26% по-малко в сравнение с предходната година. Най-голямо е намалението на износа за Франция – около три и половина пъти, Дания с 46%, Холандия и Австрия по 26%. Само регистрираният износ за Финландия бележи ръст с 4%.

Износ на бутилирани вина по страни за 2002 г. , общо 576053

Фиг. VI. 5.

Традиционни за България остават пазарите във Великобритания – 83 526 хл /хектолитра/ /44% от износа за ЕС/ и Германия – 61 668 хл /32%/.

Експортната цена на 1 литър българско бутилирано вино за ЕС се увеличава от 0,91 щ.д. през 2001 г. на 1,01 щ.д. през 2002 г.

Регистрираният износ за ЦЕФТА - 140 777 хл /24% от общия износ на бутилирани вина/ е с 22% повече спрямо предходната година.

Традиционен партньор на България е Полша, където са изнесени 126 776 хл /90% от износа за ЦЕФТА/. Средната експортна цена през 2002 г. се запазва на равнището от около 0,74 – 0,73 щ.д/л.

През 2002 г. са изнесени 29 155 хл бутилирани специални вина, което е едва 2 % от износа на бутилирани вина. Най-голям износ е регистриран за Русия - 10 258 хл /76% от общия износ/ и Израел - 1 143 хл /9%/.

Таблица VI .25.

Износ на бутилирани вина през периода 2001-2003 г.

СТРАНИ	2001	2002	01.01 – 30. 06 2003	2001	2002	01.01– 30. 06 2003
	хектолитри			щ.д/литър		
ЕС, в т.ч.	257 151	190 162	63 373	0.91	1.01	1.36
- Великобритания	108 999	83 526	28 416	1.06	1.07	1.30
- Германия	88 270	61 668	19 858	0.61	0.81	1.26
- Холандия	21 400	15 677	4 921	0.98	1.00	1.26
- Швеция	18 519	15 858	5 690	1.30	1.36	1.77
- Дания	7 929	4 292	1 160	1.01	1.06	1.38
- Белгия	4 287	4 126	1 936	0.95	1.11	1.36
- Франция	3 054	831	254	0.52	0.79	0.86
- Финландия	2 896	3 001	661	1.58	1.49	3.58
- Австрия	1 283	955	294	1.11	1.10	1.86
- други	513	228	183	-	-	-
ЦЕФТА, в т.ч.	115 185	140 777	64 930	0.74	0.73	0.99
- Полша	106 506	126 776	56 024	0.73	0.73	1.01
- Чехия	7 906	12 363	7 903	0.73	0.68	0.77
- Румъния	536	447	-	0.90	0.89	-
- Словакия	164	1 098	1 002	0.77	0.88	1.06
- Унгария	74	93	1	1.68	1.70	19.23
ОНД	67 839	144 126	101 007	0.88	0.77	0.78
- Русия	57 076	135 504	97 171	0.86	0.74	0.77
- Беларус	7 778	6 423	1 359	0.96	1.08	1.18
- Други	2 985	2 199	2 477	-	-	-
Латвия	37 187	33 137	13 668	0.76	0.72	0.99
Литва	26 645	24 862	14 478	0.83	0.88	0.95
Естония	12 155	12 724	3 986	0.71	0.72	1.09
Израел	9 300	9 024	2 340	0.69	6.41	0.64
Канада	8 658	6 735	2 381	1.17	1.10	1.26
САЩ	3 931	2 880	495	1.35	1.43	1.47
Норвегия	2 978	2 317	898	1.21	1.28	1.81
Япония	2 756	1 492	263	1.69	1.62	1.53
Монголия	1 849	3 002	1 440	0.81	0.84	1.06
Швейцария	858	885	356	2.05	0.66	2.45
Филипини	257	380	86	1.01	1.05	1.06
Ливан	470	1 233	211	0.81	0.66	0.79
Виетнам	593	806	-	1.26	1.27	-
Други*	1 697	1 511	483	-	-	-
Общо	549 509	576 053	270 395	0.87	0.85	1.00

Източник: “Информационно обслужване” АД; Агенция “Митници”

* - в т.ч. количествата в безмитните зони на страната

За 2003 г. преференциален достъп на бутилирани вина с произход от България е предоставен при внос в следните страни:

Страна	Тарифен номер	Квота	Митническа ставка
Чехия	220421	3 000	25%
Естония	220421	неограничено	0%
Македония	220421380	10 000	50% намаление
	22042178		
	220421820		
	220421840		
Турция	220421	500	50%
Словения	220421	500	25%

Износ на наливни вина

По данни на ГУ "Митници" през 2002 г. са изнесени 200 223 хл наливни вина - с 17% по-малко в сравнение с 2001 г.

Средната експортна цена нараства от 0,45 щ.д. през 2001 г. на 0,51 щ.д./л. през 2002 г. , но България остава в ниската ценова група.

Износът за ЕС спада до 125 823 хл /63% от общия износ/, което е с 20% по-малко в сравнение с предходната година. Най-големи експортни партньори на България са Германия – 84 463 хл /67% от ЕС/ и Великобритания – 18 142 хл /14%/. Износът на наливни вина за Швеция нараства около пет пъти, като през 2002 г. достига 5 485 хлт, а за Дания – около два пъти и достига до 988 хлт. В същото време намалява износа за Франция – с 46% и Белгия с 33%.

Средната експортна цена за ЕС, франко българската граница, се увеличава от 0,45 щ.д. през 2001 г. на 0,48 щ.д. през 2002 г.

През 2002 г. за ЦЕФТА е регистриран износ на 7 785 хл наливни вина - около три пъти по-малко спрямо предходната година. Наблюдаваната трайна тенденция на намаляване на износа за Полша през последните години продължава и през 2002 г., когато са изнесени 4 508 хл . В същото време средната експортна цена нараства от 0,44 щ.д. през 2001 г. на 0,68 щ.д./л през 2002 г.

За пазарите на ОНД е регистриран износ на 27 110 хл. наливни вина – с 14% повече в сравнение с 2001 г. Средната експортна цена се увеличава от 0,47 на 0,54 щ.д./л.

За Япония през 2002 г. са изнесени 23 529 хл /12% от общия износ на наливни вина/. В сравнение с предходната година намалението е с 22%.

Таблица VI .26.

Износ на наливни вина 2001 – 2003 г.

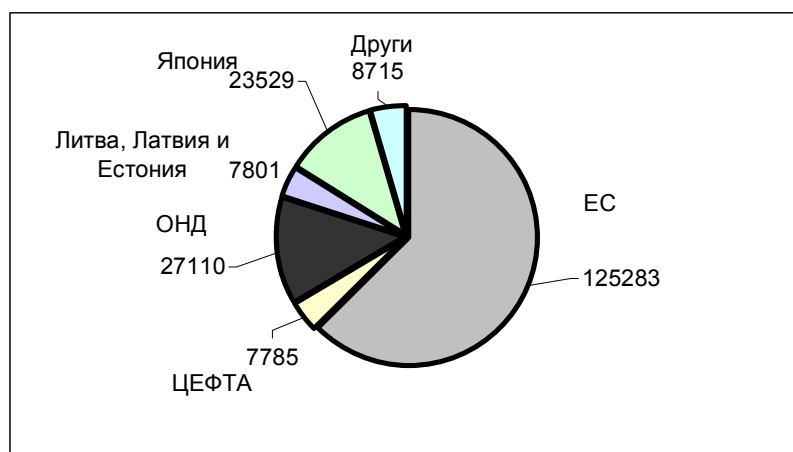
Страни/години	2001	2002	01.01 – 30.06.2003 г.	2001	2002	01.01 - 30.06.2003 г.
	хектолитри			щ.д./литър		
ЕС, в т.ч.	154 814	125 283	53 932	0.45	0.48	0.60
- Германия	105 383	84 463	41 873	0.39	0.40	0.51
- Франция	21 771	12 376	5 900	0.44	0.46	0.58
- Великобритания	20 951	18 142	2 197	0.66	0.66	1.87
- Финландия	2 705	2 133	1 566	0.51	0.52	0.67
- Белгия	2 169	1 454	763	0.67	0.71	0.84
- Швеция	1 106	5 485	1 370	1.09	1.18	1.37
- Дания	496	988		0.76	0.69	
- Гърция	232	214		0.70	0.60	0.25
- Други	2	28	263	-	-	
ЦЕФТА, в т.ч.	20 039	7 785	5 176	0.32	0.60	0.67
- Чехия	8 355	3 136	3 759	0.27	0.45	0.59
- Полша	6 934	4 508	1 417	0.44	0.68	0.75
- Словакия	4 746	-	-	0.21	-	
- Други	-	141		-	-	
ОНД	23 705	27 110	13 078	0.47	0.54	0.57
- Русия	14 952	13 179	12 302	0.47		0.57
- Украйна	4 781	5 330	-	0.45		
- Беларус	3 870	5 478	775	0.45		0.62
- Други	102	3 123	1			
Япония	28 795	23 529	9 784	0.50	0.48	0.54
Латвия	6 644	7 244	111	0.72	0.71	16.86
Швейцария	5 756	5 968	3 012	0.27	0.19	0.21
САЩ	508	64	72	0.72	1.76	1.62
Норвегия	499	394	25	0.96	1.01	1.03
Литва	363	522	262	0.47	0.88	3.02
Канада	240	813		0.71	0.83	-
Израел	168	786		0.42	0.45	-
Естония	46	35	36	0.75	0.75	0.85
Други*	18	690	73	-	-	-
Общо	241 595	200 223	85 561	0.45	0.51	0.45

Източник: "Информационно обслужване" ; Агенция "Митници"

* - в т.ч. количествата в безмитните зони на страната

Износ на наливни вина по страни за 2002 г., общо 200223 хл

Фиг. VI.6.

Износ на пенливи вина

Налюдаваната тенденция на спад на износа на пенливи вина продължава и през 2002 г., когато са изнесени 9 194 хл - с 16% по-малко спрямо предходната година.

Средните експортни цени на българските пенливи вина за износ се повишават от 0,92 щ.д. през 2001 г. на 0,94 щ.д./л през 2002 г.

Таблица VI. 27.

Износ на пенливи вина 2001 – 2003 г.

Страни/години	2001	2002	01.01 – 30.06.2003 г.	2001	2002	01.01 – 30.06.2003 г.
	хектолитри			щ.д./литър		
ЕС, в т.ч.	1 421	251	149	1.05	1.09	1.33
- Дания	551	212	112	1.05	1.05	1.05
- Германия	375		7	0.78	1.56	4.81
- Швеция	227		-	1.45		-
- Гърция	216		1	0.94		1.22
- Австрия	29	24	26	1.32	1.22	1.55
- други	24	15	3			-
ЦЕФТА, в т.ч.	1 893	1 129	63	0.94	1.05	1.21
- Полша	1 893	1 129	63	0.94	1.05	1.21
ОНД	714	1 220	281	0.91	0.80	0.89
- Русия	314	135		0.93	0.53	
- Туркменистан	297	843	280	0.88	0.87	0.89
- Други	103	242	1			
Естония	2 395	1 468	-	0.74	0.84	
Виетнам	2 219	1 857	164	1.01	1.00	0.99
Латвия	1 196	2 356	601	0.89	0.90	1.04
Литва	573	106	-	0.79	0.93	
Монголия	134	603	112	0.94	0.96	1.34
Ливан	-	67	153	-	0.84	0.80
Япония	24	5	-	2.38	4.99	
Други**	336	132	32	-	-	-
Общо	10 905	9 194	1 555	0.92	0.94	1.05

Източник: "Информационно обслужване" АД

* - в т.ч. количествата в безмитните зони на страната

Износът за ЕС – 251 хл /хектолитра/ бележи рязък спад, като в сравнение с 2001 г. намалява около 6 пъти. За пазарите на Германия, Швеция и Гърция износ не е регистриран. Около два пъти са намалели количествата, предназначени за Дания.

Средната експортна цена за ЕС, се повишава от 1,05 щ.д.през 2001 г. на 1,09 щ.д./л през 2002 г.

През 2001 г. износът на пенливи вина за страните от ЦЕФТА - 1129 хл, изцяло за пазарите на Полша, намалява с 40% спрямо предходната година.

Средната експортна цена нараства от 0,94 щ.д./л на 1,05 щ.д./л.

От останалите пазари данните показват ръст на износа за Монголия около четири и половина пъти и за Латвия около два пъти. В същото време намалява износа за Естония – с 39%, Виетнам с 16%.

За 2002 г. на Р България е предоставена възможност за безмитен внос в Естония на неограничено количество пенливи вина.

1.2.2.2. Внос

По данни на ГУ “Митници” през 2002 г. са внесени общо 40 282 хл вино, което е около два и половина пъти повече спрямо 2001 г., вследствие на увеличението внос на наливни вина.

Съгласно подписаните Споразумения за свободна търговия през 2003 г. е предоставена възможност за преференциален внос в България по общата позиция “вина от прясно грозде, включително обогатени с алкохол и мъст от грозде”, както следва:

<u>Страна</u>	<u>Тарифен номер</u>	<u>Квота(хл)</u>	<u>Митническа ставка</u>
ЕС	2204	73100	0%
Хърватия	2204	2000	50% намаление
Унгария	2204	50000	35%

В Митническата тарифа на Р България за 2003 г. общата ставка на митото по тази позиция е в размер на 12%+35 евро/хл.

Внос на наливни вина

През 2002 г. вносът на наливни вина нараства до 34 874 хл, което е около три пъти повече в сравнение с 2001 г. Най-големи са количествата от Македония – 13 557 хл /39% от общия внос/. Увеличението е свързано със завишения износ за пазарите на ОНД. След “купажиране” с български вина, наливните вина от Македония се изнасят за тези пазари, тъй като там не се изисква гарантиран произход на виното.

Таблица VI.28.

Внос на наливни вина 2001 – 2003 г.

Страни	2001	2002	01.01. – 30.06. 2003 г.	2001	2002	01.01 – 30.06.2003 г.
	количество, хектолитри			средна цена, щ.д./литър		
ЕС, в т.ч.	560	154	748		0.93	0.74
- Италия		148	250		0.86	1.29
- Германия	502	-	498	0.52		0.47
- Белгия		5			0.93	
- Франция	38			2.19		

- Австрия		1			7.43	
- други	20	0				
ЦЕФТА, в т.ч.		11778	6 285		2.52	0.55
- Румъния		5563	2 279		0.21	0.29
- Унгария		6216	4 005		0.29	0.69
ОНД	7214	7 488		0.19	0.31	
- Молдова	6632	7 488		0.16	0.31	
- Украйна	582	-		0.51		
Македония	1409	13 557		0.48	0.34	
САЩ	35	5			2.48	
Други*	2444	1 892	1		6.17	
Общо	11 662	34 874	7 034	0.35		0.57

Източник: "Информационно обслужване АД; агенция "Митници

* - в т.ч. количествата от безмитните зони на страната

Вносът на наливни вина от ЦЕФТА завоюва нови позиции от 2002 г. на българския пазар. Внесени са 11 778 хл /34% от общия внос/, в т. ч. от Унгария – 53% и от Румъния – 47%.

Регистрираният внос от ОНД, предимно от Молдова, се запазва на равнището от предходната година – 7 448 хл /21% от общия внос/

Внос на бутилирани вина

По данни на ГУ "Митници" АД през 2002 г. са внесени 4 957 хл бутилирани вина - с 62% повече спрямо 2001 г., вследствие на завишения внос от по-ниските ценови групи. /. Той съставлява 12 % от общия внос на вино Средната импортна цена намалява от 1,49 щ.д.на 1,04 щ.д./литър.

Вносът от ЕС – 1 369 хл се запазва близо до равнището на предходната година. Най-голям дял заема Франция – 44% и Италия -26%.

Внесените количества от ОНД, предимно от Молдова, нарастват до 1681 хл, което е с 55% повече в сравнение с 2001 г.

В сравнение с предходната година най-голям ръст, около шест пъти повече, бележи вносът от Македония – 725 хл.

Таблица VI.29.

Внос на бутилирани вина 2001 – 2003

Страни	2001	2002	01.01 – 0.06. 2003 г.	2001	2002	01.01 – 0.06. 2003 г
	количество, хектолитри			средна цена, щ.д./литър		
ЕС, в т.ч.	1 412	1 369	493		2.20	3.79
-						
Великобритания		2	3		4.55	4.19
- Германия		123	35		0.88	1.60
- Португалия		14	18		2.96	5.23
- Испания	7	13	11	2.35	2.79	6.01
- Белгия	5	139	0	3.68	1.01	
- Франция	719	605	167	3.32	2.64	3.60
- Гърция		120	104		1.04	3.37
- Италия	303	354	136	3.12	2.71	3.09
- Швеция	374			0.97		
- Други	4		19			
ЦЕФТА, в т.ч.		0.34	665		2.94	0.78

- Полша			662			0.76
- Други		0	3			
ОНД	1 084	1 681	3	0.18	0.20	1.52
-Молдова	1 084	1 681	3	0.18	0.20	1.52
Македония	113	725	9	0.78	0.27	1.87
Чили	31	68		3.15	1.58	
Р.Ю.Африка		36			0.79	
Австралия	15	27		3.39	1.19	
Аржентина	25	21	7	3.73	3.88	3.87
САЩ	4	121		3.09	1.85	
Латвия	131	-		1.09		
Други*	248	909	1			
Общо	3 063	4 957	1178	1.49	1.04	2.08

Източник: "Информационно обслужване" АД; агенция "Митници"

* - в т.ч. количествата от безмитните зони на страната

Съгласно подписано Споразумение за свободна търговия с Македония през 2003 г. е предоставена квота за преференциален внос на бутилирани вина в България, както следва:

Страна	Тарифен номер	Квота(хл)	Митническа ставка
	220421380		
Македония	220421780	10 000	50% намаление
	220421820		
	220421840		

Внос на пенливи вина

По данни на ГУ "Митници" през 2002 г. са внесени 450 хл пенливи вина - с 13% по-малко спрямо 2001 г., което е около 1 % от общия внос на вино.

Вносът е изцяло от ЕС. Най-голям дял заема Франция – 72%.

Таблица VI. 30.

Внос на пенливи вина 2001 – 2003г

Страни	2001	2002	30.06. 2003 г	2001	2002	01.01 *- 30.06.2003 г.
	количество, хектолитри			средна цена, щ.д./литър		
ЕС, в т.ч.	225	355	46	3.18	3.24	21.36
-						
Великобритания		11	2		1.60	21.85
- Германия	6	16	0	5.8	4.91	0.20
-Италия	87	128	5	1.95	1.42	3.65
- Франция	82	157	33	4.62	4.21	7.86
- Испания	50	43	6	2.62	4.88	4.07
- други	0	0	-			
САЩ		0	-		31.75	
Други*	291	95	-			
Общо	516	450	46	1.95	3.24	21.36

Източник: "Информационно обслужване" АД; агенция "Митници"

* - в т.ч. количествата от безмитните зони на страната

1.2.3. Пресни плодове и зеленчуци

1.2.3.1. Износ

През 2002 г. е регистриран износ на 9.3 хил.т. пресни зеленчуци, което е със 17 % по – малко спрямо 2001 година. За страните от ЕС са предназначени 4.3 хил. тона (46 %от износа на пресни зеленчуци) и за страните от ЦЕФТА 3.2 хил. тона(34 %).

Относителният дял на сладък пипер, оранжерийна продукция – домати и краставици и полски дългоплодни краставици е около 72 % от общия износ на зеленчуци.

Сладкия пипер за прясна консумация е един от най – конкурентните зеленчуци. През 2002 г. е регистриран износ на 3.2 хил. тона – около 35 % от общия износ на пресни зеленчуци. За страните от ЕС са изнесени 1.4 хил. тона (43 %). Традиционни за България са пазарите в Германия, където е реализиран 55 % от износа и Австрия – 45 %.

За страните от ЦЕФТА са предназначени 1.6 хил. тона пипер, основно за Чехия – 1.1 хил. тона (68 % от ЦЕФТА).

От оранжерийната продукция преобладава износа на краставици (84 %). Най – големи са изнесените количества за Германия и Югославия.

През 2002 г. са изнесени 6.5 хил. тона пресни плодове, което е с 13 % по – малко спрямо предходната година. Най – конкурентно способни на международните пазари са дините, които заемат 46 % от износа на пресни плодове. Изнесени ядкови плодове са 2.2 хил. тона, което е на равнището от предходната година. Орехите са най – конкурентни от черупковите плодове и формират 93 % от общия износ на ядки. Основни потребители на орехи с черупки са Турция и Албания. Орехите без черупки са предназначени предимно за ЕС, където се изнасят 80 % тях.

Износът на овощни плодове намалява до 711 тона, което е около два и половина пъти по – малко в сравнение с 2001 г.

Сливите и черешите са най – конкурентни и заемат около 80 % от износа на овощни плодове. През 2002 г. са изнесени 373 тона сливи, включително трънки (53% от овощните), което е около три пъти по – малко спрямо 2001 г. Най – голям относителен дял заема от пазарите в ЕС е 75 %, а от Швейцария 25 %.

През 2002 г. е регистриран износ на 192 тона череши (27% от овощните). Износа е намалял около два пъти за сметка на увеличените количества на временно консервирани череши.

1.2.3.2. Внос

През 2002 г. е регистриран внос на 58.3 хил. тона пресни зеленчуци, произведени на открито и закрито – с 32 % повече спрямо 2001 година. Относителният дял на лук, кромид, зрял, сладък пипер, оранжерийна продукция - домати и краставици, зеле и тиквички е около 71 % от вноса на пресни зеленчуци.

През 2002 г. е регистриран внос на 11.4 хил. тона лук, предимно от Турция – 9.6 хил. тона (83 %). Вносът на сладък пипер – 10.9 хил. тона(19 %) от пресните зеленчуци е около 3 пъти повече спрямо 2001 г. Характерно е нарастването на количествата за преработка, които са около 4 пъти повече спрямо предходната година и са почти изцяло от Турция 7.5 хил. тона. Основният внос на пресни зеленчуци се осъществява от Турция – 45.2 хил. тона, което съставлява 77 % от общия внос.

През 2002 г. е регистриран внос на 45 хил. тона картофи, което е на нивото от предходната година. От тях 42.7 хил. тона са картофи за консумация, а 2,3 хил. тона посадъчен материал от картофи. Вносът на посадъчен материал нараства с 25 % в сравнение с 2001 година. Увеличението е свързано с приетите договорености с либерализиране на търговията, които предвиждат безмитен внос в неограничени количества с ЕС и ЦЕФТА.

През 2002 г. е регистриран внос на 43.1 хил. тона овощни плодове, което е с 12 % повече в сравнение с 2001 г. Влошената възрастова структура и забавеният темп на създаване на нови насаждения са предпоставка за спад на производството и увеличаване вноса на овощни плодове. Най – голям дял от общия внос заемат ябълки – 35.3 хил. тона, което е 81 % общия внос. От тях 30.1 хил. тона са предназначени за прясна консумация а 5.2 хил. тона за преработка. Най – голям внос на ябълки е регистриран от Полша – 12.8 хил. тона (36 % от общия внос), поради изключително добрата реколта получена в страната и търсенето на нови пазари за реализацията на продукцията. От ЕС са внесени 11.0 хил. тона, предимно от Гърция – 78 %.

Вноса на праскови е 5.6 хил. тона – 13 % от вноса на пресни плодове, предимно от Гърция.

1.2.4. Живи животни, месо и мляко

1.2.4.1. Износ

Живи животни

По данни на “Информационно обслужване” АД през 2002 г. износът на живи животни от рода на ЕРД и ДРД е намалял, съответно с 9,6% и 75%, в сравнение с предходната година. (Таблица VI.31) При износа на ДРД обикновено преобладава този на животни, насочвани за клане и по-малко – за разплод. Значителният спад на износа на ДРД през 2002 г. е за сметка на редуцирания брой изнесени животни, предназначени за клане – само 970, спрямо 5 651 бр. през 2001 г. Гърция и Ливан са най-големите контрагенти на страната при търговията с ДРД, но през 2002 г. не е осъществен износ за тези страни. Износът през годината е само за Йордания (970 бр.).

Изнесените през 2002 г. животни от ЕРД са 21 901 бр. и са предназначени за клане, като основният брой от тях е насочен за Югославия (16 664).

През 2002 г. нараства износът на домашни птици – със 73,5% повече спрямо предходната година. България изнася петли и кокошки за разплод и селекция, като износът се разпределя между Македония (331 050 бр.) и Югославия (143 615 бр.).

Износ на домашни свине през 2002 г., както и предходната година не е регистриран.

Таблица VI.31.

Износ на живи животни за периода 1999 г. - януари-юни 2003 г.

брой

Тарифен номер	Животни от рода на	1999	2000	2001	2002	януари - юни 2003* г.
0102	едър рогат добитък	8 789	41 615	24 220	21 901	12 561
0104	дребен рогат добитък	3 840	18 434	7 795	1 923	225
0103	домашни свине	0	135	0	0	0
0105	домашни птици	141 297	346 461	274 804	476 665	110 460

Източник: "Информационно обслужване" АД

* - предварителни данни

Предварителните данни на Агенция "Митници" сочат, че през първото полугодие на 2003 г. са изнесени общо 123 246 броя живи животни в т.ч.: 12 561 бр. ЕРД, 225 бр. ДРД и 110 460 бр. птици. Очаква се до края на годината да нарасне броят на изнесените животни от рода на ЕРД и птиците, докато броя на ДРД, предназначен за клане вероятно ще намалява.

Месо

През 2002 г. е регистриран износ на месо в размер на 11 200 т, в т.ч.: месо от ЕРД - 492 т, месо от ДРД - 6 858 т, свинско месо - 151 т и птиче месо - 3 699 т. (Таблица VI. 32)

Сравнявайки обема на износа с този през 2001 г., се вижда, че той е намалял с 12% и то главно за сметка на по-слабия експорт на птиче месо през 2002 г. Основна причина за това е, че България няма лицензирана клиника за износ на птиче месо в ЕС и търговията е предимно с Македония, Югославия, Русия и страните от ОНД.

При останалите видове месо намалението спрямо 2001 г. е по-слабо: свинско месо – с 11.1%, месо от ДРД – 1%. Единствено при износа на месо от ЕРД се наблюдава увеличение и то е приблизително 4 пъти. Предвид факта, че страната ни е свободна от редица разпространени напоследък заболявания по преживните животни, българското месо е търсено на външните пазари.

Таблица VI.32.

Износ на месо за периода 1999 г. - януари-юни 2003 г.

тона

Тарифен номер	Месо от	1999	2000	2001	2002	януари-юни 2003* г.
0201 и 0202	едър рогат добитък	107	103	129	492	206
0 204	дребен рогат добитък	5 552	5 879	6 928	6 858	4 155
0203 и от 0210	домашни свине	202	183	170	151	63
0207 и от 0210	домашни птици	4 004	4 988	5 514	3 699	1 856

Източник: "Информационно обслужване" АД

* - предварителни данни

За полугодieto на 2003 г. е осъществен износ на 4 155 т месо от ДРД, 1 856 т птиче месо, 206 т месо от ЕРД и 63 т свинско месо. До края на

2003 г. се очаква да продължи тенденцията на увеличение на износа на месо от дребен рогат добитък и от домашни птици.

Мляко и млечни продукти

Очерталата се през последните години тенденция на нарастване на износа на мляко и млечни продукти се запазва и през 2002 г. По данни на "Информационно обслужване" АД, осъщественият през 2002 г. износ на мляко и млечни продукти е 11 501 т, което е с 22,4% повече, спрямо предходната година. (Таблица VI.33.)

Най-голям дял в експортната структура заема износът на сирене и кашкавал – над 90%. През 2002 г. обемът на износа им нараства с 24,6%, достигайки 10 688 т. Традиционни контрагенти на страната за тези продукти са САЩ – с 26,7% дял в общия износ на мляко и млечни продукти, следван от Ливан (15%), Австралия (10,3%), Германия (11,8%) и др.

Изпълнението на преференциалната безмитна квота за износ на 6 100 т сирене и кашкавал (за периода 1.07.2001 – 30.06.2002) за страните от ЕС е частично. През 2002 г. бяха лицензирани още 8 преработвателни предприятия за експорт на млечни продукти в Общността, което вероятно ще допринесе в голяма степен за по-пълното изпълнение на квотата в бъдеще.

Износът на останалите млечни продукти през 2002 г. заема незначителен дял в общия експорт – 7% и е в малки количества: мляко и сметана – 623 т, кисело мляко – 163 т, масло и млечни мазнини – 27 т.

Таблица VI.33.

Износ на мляко и млечни продукти за периода 1999 г. - януари-юни 2003 г.

тона

Тарифен номер	Продукти	1999	2000	2001	2002	януари-юни 2003*
0401, 0402, 0403 и 0404	мляко и сметана	663	1 403	752	786	332
0 405	масло и мазнини	20	61	67	27	12
0 406	сирене и извара	6 193	6 400	8 576	10 688	6 071

Източник: "Информационно обслужване" АД

* - предварителни данни

Осъщественият през първото полугодие на 2003 г. износ на мляко и млечни продукти е в размер на 6 415 т и е с 30,7% повече в сравнение с предходната година.

1.2.4.1. Внос

Живи животни

От живите животни, през 2002 г. е осъществен внос само на домашни свине и птици. Броят на внесените птици е намалял, спрямо предходната година с 27,9%, докато броят на свинете е почти на нивото от 2001 г. (Таблица VI.34.)

С цел подобряване породния състав на поголовието свине, България внася животни главно за разплод и селекция, за получаване на по-високо качествено месо (с по-малка дебелина на сланината), което да отговаря на изискванията на европейските пазари. Вносът на домашни свине е от Дания (489 бр.), Чехия (278 бр.), Германия (40 бр.) и др.

Около ¼ от внасяните в страната птици са за разплод и селекция, а останалите - за клане. Голям дял от вноса заемат водоплаващите птици (патици и гъски) – около 1 568 хил. бр., предназначени за угодяване и получаване на втлъстен черен дроб.

Таблица VI.34.

Внос на живи животни за периода 1999 г. - януари-юни 2003 г.

брой

Тарифен номер	Животни от рода на	1999	2000	2001	2002	януари-юни 2003* г.
0102	едър рогат добитък	107	68	33	-	-
0104	дребен рогат добитък	-	20	-	-	619
0103	домашни свине	-	816	822	821	1 484
0105	домашни птици	1 898 482	2 855 555	3 312 304	2 387 598	982 809

Източник: "Информационно обслужване" АД

* - предварителни данни

През полугодieto на 2003 г. са внесени общо 984 912 бр., като преобладаващ е вноса на животни за разплод.

Месо

По данни на "Информационно обслужване" АД, общият внос на месо през 2002 г. в страната възлиза на 74 623 т, което представлява ръст от 42,7%, в сравнение с предходната година. (Таблица VI.35) Увеличение се наблюдава при повечето видове месо, като то е най-голямо при вносът на свинско месо – с 52,2%, следван от експорта на месо от ЕРД – 45,3% и птиче месо – 36,2%.

По-големия внос на месо от ЕРД и свине е с оглед задоволяване потребностите на колбасарската индустрия, тъй като вътрешното производство не може да осигури необходимото количество суровина. За тази цел, през 2002 г. беше определена автономна квота за внос на 7 000 т обезкостено, замразено свинско мито с намалено мито от 100 евро/тон.

Таблица VI.35.

Внос на месо за периода 1999 г. - януари-юни 2003 г.

тона

Тарифен номер	Месо от	1999	2000	2001	2002	януари-юни 2003* г.
0201 и 0202	едър рогат добитък	16 715	8 017	15 360	22 316	11 547
0 204	дребен рогат добитък	58	40	46	34	44
0203 и от 0210	домашни свине	3 856	6 596	12 802	19 483	8 301
0207 и от 0210	домашни птици	21 384	20 989	24 081	32 790	13 173

Източник: "Информационно обслужване" АД

* - предварителни данни

По-голяма част от внасяното птиче месо също е предназначено за преработка. През втората половина на 2002 г. обаче, е регистриран внос на разфасовки за консумация, което до голяма степен затрудни реализация на българското месо на пазара. По-големи количества месо от птици се внасят от САЩ, Франция, Белгия, Холандия, Бразилия и др.

През първото полугодие на 2003 г. е реализиран внос на месо в размер на 33 065 т, което е с около 8% по-малко, спрямо същия период на предходната година. Очаква се и през второто полугодие намаление на вноса на месо.

Мляко и млечни продукти

През 2002 г. в България са внесени 13 989 т мляко и млечни продукти, като обемът на вноса е с 41,7% по-голям, в сравнение с този от предходната година. (Таблица VI.36.) Производството на по-малко количество сурово мляко през 2001 г. беше основна причина, наложила осъществяване на по-голям внос за да се компенсира недостига на суровина за преработка.

Таблица VI.36.

Внос на мляко и млечни продукти за периода 1999 г. - януари-юни 2003 г.

Тарифен номер	Продукти	1999	2000	2001	2002	тона
						януари-юни 2003* г.
0401, 0402, 0403 и 0404	мляко и сметана	8 366	11 196	7 003	10 756	5 883
0 405	масло и мазнини	854	1 123	1 159	1 194	877
0 406	сирене и извара	1 548	1 906	1 708	2 039	1 038

Източник: "Информационно обслужване" АД

* - предварителни данни

Нарастване на вноса се наблюдава при всички видове млечни продукти, но най-голямо увеличение е регистрирано при импорта на мляко и сметана – със 75% повече, спрямо 2001 г., достигайки 6 503 т, в т.ч. 3 277 т – сухо мляко. Над 50% от вноса на мляко и сметана е от Украйна – 3 726 т. От тях около 36% е вносът на сухо мляко (1 350 т).

През 2002 г. значително нараства и вносът на суроватка – с 30,8%, до 4 138 т. Основни страни от които страната внася този продукт са Чехия, Хърватско, Франция и др.

За разнообразяване асортимента на пазара се внасят сирена нетипични за България и техният импорт е в размер на 2 039 т, или с 19,4% повече, спрямо 2001 г.

През първото шестмесечие на 2003 г. е регистриран внос на 7 798 т мляко и млечни продукти. До края на годината се очаква намаление на вноса на мляко, сметана и суроватка, чийто обем заема най-голям дял в импортната структура. Увеличената ставка на митото на суроватката от м. юли 2003 г. до голяма степен ще ограничи вносът на този продукт.

VII. ИНТЕГРАЦИОННА ПОЛИТИКА И МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

1. Европейска интеграция

1.1. Преговорна глава “Земеделие”

Глава 7 “Земеделие”, като една от преговорните глави за членство в ЕС, се базира на разпоредбите на чл. 32-38 от Договора за създаване на Европейската общност, които регламентират Общата селскостопанска политика (ОСП). Исторически ОСП е първата обща политика на ЕО и като такава има ключова роля в постепенното изграждане на икономическата и политическата интеграция в ЕС.

Глава 7 “Земеделие” е най-голямата по обем глава за преговори, тъй като законодателството в тази област обхваща около 50% от цялото законодателство на ЕС. Глава “Земеделие” се състои от две части, които са обособени и спадат към различни части от законодателството на ЕС, но са обединени от връзката си със селското стопанство. Едната част е законодателството на ЕС, което регулира Общата селскостопанска политика /ОСП/. Тази част от законодателството урежда механизмите за регулиране организациите на пазара на отделните земеделски продукти, схемите за подпомагане доходите на земеделските производители, развитието на селските райони и тяхното финансиране. Ето защо основната насока в подготовката за присъединяването е способността на България, като страна-кандидатка, да прилага законодателството на Общността чрез институционално изграждане и укрепване на административния капацитет.

Другата част от аграрното законодателство на ЕС е свързана с функционирането на единния вътрешен пазар на ЕС. То има за цел защита на потребителите в цялата Общност и осигуряване на безопасност на храните. Насочено е към защита здравето на хората, животните и растенията и към опазване на околната среда. Структурно тази част на аграрното законодателство на ЕС включва ветеринарните и фитосанитарните въпроси.

Друга особеност на тази глава е, че тя обхваща въпроси, които са особено чувствителни както за Европейската общност, така и за България. Това прави главата особено трудна за преговори.

Позицията за преговори включва следните основни раздели:

Хоризонтални мерки, които представляват общите условия за въвеждане на Общата селскостопанска политика и политиката за развитие на селските райони на ЕС в България. Тук се включва създаването на необходимите институции, като Разплащателна и Интервенционна агенции, въвеждането на Интегрираната система за администриране и контрол, търговските механизми (лицензионна система, експортни субсидии, митническа тарифа), политиката на ЕС по качеството, биологично земеделие, счетоводната система за земеделските стопанства, държавни помощи;

В раздела по Общата селскостопанска политика се разглежда въвеждането ѝ в съответните сектори на земеделието. Съществуват 22 общи организации на пазара;

Структурна политика и развитие на селските райони; гори;

Ветеринарни и фитосанитарни въпроси. Тази част обхваща въпросите по вътрешния пазар на ЕС, като освен ветеринарни и фитосанитарни въпроси се засягат и аспекти на хранене на животните и семена и посадъчен материал.

Официално България предаде своята позиция за преговори по Глава "Земеделие" в началото на юли 2001 г. и тя беше регистрирана като документ на Конференцията на 6 юли 2001 г.

На 21 март 2002 г., на Конференцията за присъединяване на България към ЕС, на ниво заместник-министри, главата беше отворена за преговори. Испанското председателство, което водеше заседанието и Европейската комисия, изрази голямо задоволство за постигнатия напредък на страната ни чрез отварянето на главата за преговори. Генералният директор на Генерална дирекция "Разширяване" на Европейската комисия г-н Ландабуру поздрави страната ни за изключителното качество на представената от България позиция. По време на заседанието България отново бе похвалена като първата страна, акредитирана за изпълнението на програма САПАРД.

Министерството на земеделието и горите (МЗГ) предостави в максимално кратък срок допълнителната информация по ветеринарни и фитосанитарни въпроси, поискана от ЕК на техническата среща на 10 и 11 декември 2001г. в Брюксел. Информацията бе изпратена на 3 януари 2002г., като по този начин бе улеснено изготвянето на проекта на обща позиция на ЕК в Генерална дирекция "САНКО", в частта "Ветеринарни и фитосанитарни въпроси".

Общата позиция на ЕС по отношение на позицията на България беше получена с документ от 13 март 2002 г. В отговор на тази обща позиция беше подготвена допълнителна информация от МЗГ. След обсъждането ѝ на заседание на Координационен съвет и Основен екип, в съответствие с изискванията на механизма на координация, на заседанието на Съвета по Европейска интеграция на 2 юли 2002 г., информацията беше приета без забележки с мандат за предоставянето ѝ на Мисията на Р. България към Европейските общности за технически консултации.

Оперативно и в съвсем кратък срок бяха проведени техническите консултации и бяха получени препоръки от експертите в Европейската комисия за някои допълнения и уточнения в информацията.

Допълнителната информация по ветеринарни и фитосанитарни въпроси в окончателния ѝ вид беше приета на заседание на МС на 1 август 2002 г., след което беше официално предадена на Европейската комисия.

На 24 октомври 2002 г., на заседание на Министерски съвет беше приета втората част от допълнителната информация, отнасяща се до частта "Обща селскостопанска политика" и "Развитие на селските райони", след което беше връчена официално на Европейската комисия.

В изпълнение на приетите от Правителството срокове в стратегията и плана за ускоряване на преговорния процес с ЕС: в края на 2002 г. беше затворена частта по ветеринарни и фитосанитарни въпроси от глава 7 "Земеделие". Предвижда се преговорите по втората част от главата - ОСП и политика по развитие на селските райони да бъдат завършени през 2003 г и главата да бъде изцяло затворена.

1.2. Промени в законодателството

В позицията за преговори България е поела ангажимента да приведе националното си законодателство в областта на земеделието в съответствие с правото на ЕС до 2005 г.

В периода 1997-2002 г. бяха приети редица закони и подзаконови нормативни актове, които са хармонизирани със законодателството на ЕС:

- Със Закон за ветеринарномедицинската дейност и наредбите по неговото прилагане беше въведена основната част от ветеринарното законодателство на ЕС. Актовете свързани със селекцията и репродукцията в животновъдството бяха хармонизирани чрез Закона за животновъдството и наредбите по неговото прилагане.
- Директивите на ЕС във фитосанитарната област бяха транспонирани в българското законодателство със Закона за защита на растенията и подзаконовите нормативни актове по прилагането му.
- Законодателството на ЕС свързано със семената и посадъчния материал е отразено в Закон за посевния и посадъчния материал, а законодателството което се отнася до храненето на животните е въведено изцяло със Закон за фуражите и наредбите по неговото прилагане.
- Законът за подпомагане на земеделските производители представлява законова рамка, която позволява прилагането в предприсъединителния период на мерки и елементи на ОСП, свързани с подпомагането на земеделските производители. Той е законовата база за прилагане на програма САПАРД, въз основа на него са издадени и ще бъдат издавани наредбите уреждащи прилагането на отделните мерки по програмата.
- В закона са заложили и други елементи на ОСП – интервенция на пазара, изплащане на експортни субсидии, стандарти за качество, изплащане на помощи за производители. По някои от тези мерки ще бъдат издадени наредби за тяхното прилагане.
- Със Закона за виното и спиртните напитки и наредбите за неговото прилагане българското законодателство е хармонизирано с европейското в сектора "Вино и спиртни напитки".
- В Закона за тютюна и тютюневите изделия са отразени елементи от ООП на този продукт.
- В българското законодателство са въведени и други елементи на ОСП – уредени са биологичното производство на растителни и животински продукти и храни, контролът за съответствие на пресни плодове и зеленчуци, предлагането на пазара на яйца, системата за наблюдение на цените на месото и класификация на кланническите трупове и др.

В периода до присъединяване на страната към ЕС, в областта на законодателството трябва да бъдат изпълнени две главни задачи:

- Пълно хармонизиране на ветеринарното и фитосанитарното законодателство на страната с актовете на Общността. Изпълнението на тази задача включва и въвеждане на новите директиви на ЕС.
- Приемане на законодателство, което създава условия за изграждане на необходимия административен капацитет и пилотно прилагане на елементите на ОСП. В тази насока най-важно значение ще има законодателството свързано с изграждането на Разплащателна и Интервенционна агенция на страната и на други административни

структури, които ще позволят достъп до финансиране от фондовете на Съюза, веднага след присъединяване.

1.3. Промени в администрацията за прилагането на новите закони

Основен приоритет, който се отстоява в българската позиция за преговори, е успешно усвояване на средства от структурните фондове на ЕС, в това число и Европейският фонд за ориентиране и гарантиране в земеделието (ФЕОГА), от деня на присъединяването към ЕС. За целта страната ни се подготвя предварително чрез изграждането на административния капацитет за прилагане на специалната предприсъединителна програма САПАРД, тъй като тя възпроизвежда в голяма степен принципите за плащане, мониторинг и финансов контрол при разработването и прилагането на мерките за структурно въздействие за Страните членки.

След безспорния успех на България като първата страна, чиято агенция по САПАРД беше акредитирана и която получи достъп до фондовете на ЕС, предстои постепенно и поетапно реорганизиране на системата в Разплащателна и интервенционна агенция, която ще бъде институцията определяща помощта, проверяваща молбите за помощи и извършваща плащанията, за които земеделските производители кандидатстват.

С оглед провеждането на адекватен контрол и подобряване администрирането на извършваните плащания по ФЕОГА, ЕС изисква и България е поела ангажимента в преговорната си позиция по Глава 7 “Земеделие”, да въведе т. нар. Интегрирана система за администриране и контрол (ИСАК) с основните ѝ елементи – идентификация на площи, идентификация на животни, компютъризирана база данни, кръстосани проверки и интегриран контрол

В МЗГ е създадена Дирекция “Растениевъдство и контрол на качеството на пресни плодове и зеленчуци”, която осъществява контрол на съответствие на пресните плодове и зеленчуци, включително при внос и износ.

Основните приоритети в сектор “Ветеринарни въпроси”, по отношение на хармонизация на българското законодателство с Европейското и постепенното му въвеждане, чрез привеждане на административните структури и процедури в съответствие с изискванията за членство в ЕС, са свързани със: спазване на ветеринарно-санитарните и хигиенни изисквания към добива, производството и търговията с месо, мляко, млечни и месни продукти; общите мерки за опазване здравето на животните; контрола и борбата с болестите по животните; граничния ветеринарно-медицински контрол; идентификацията на животните; изискванията за внос в ЕС на живи животни и животински продукти; гарантиране на хуманното отношение към животните и др.

Предприети бяха мерки за укрепване на административния капацитет на Националната служба за растителна защита. Значително беше подобрен граничният фитосанитарен контрол, чрез изграждане и оборудване на гранични контролни пунктове. Създаде се Съвет по продуктите за растителна защита, който има за задача да дава експертна оценка за безопасността и ефикасността на разрешаваните за предлагане и употреба в страната продукти за растителна защита. С помощта на проекти по програма ФАР бяха оборудвани, в съответствие с изискванията на ЕС, лабораториите към службата за контрол на пестицидни остатъци и други вредни примеси в храните от растителен произход. Процесът на

изграждане на административния капацитет на Националната служба за растителна защита трябва да продължи чрез подобряване на нейния кадрови и технически потенциал.

Създадена беше Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол, която обедини административните структури занимаващи се със сортоизпитване, апробация и семеконтрол. Това ще позволи по-добро и координирано прилагане законодателството на ЕС. Служителите на агенцията бяха обучавани по проект на ФАР.

В Националната служба по зърното беше създадена Дирекция "Контрол на фуражите", която прилага законодателството на ЕС в областта на контрола на храните за животни. В процес на създаване и регистър на производителите и търговците на фуражи.

1.4. Права и задължения на гражданите

В българската позиция за преговори за присъединяване към ЕС по глава 7 "Земеделие" се отстояват напълно интересите на българските производители, като са поискани:

квоти, предвидени в правото на ЕС. Исканите количества за квоти са определени въз основа на най-благоприятните за България производствени периоди;

всички видове директни плащания, прилагани в страните-членки въз основа на правото на ЕС. Количествено исканията са въз основа на площи и брой животни в периодите, когато страната ни е имала най-голямо производство. Преките плащания ще подкрепят дохода на значителен брой фермери и ще гарантират социалната сигурност, която да ги задържи в селските райони. Отпускането на тези плащания ще осигури равноправното третиране на българските селски стопани с фермерите в останалите страни-членки, като по този начин ще се избегне нелоялната конкуренция сред земеделските производители в Европейската общност;

дерогации (изключения) и преходни периоди за секторите, където България няма да е в състояние да приеме и прилага Европейското законодателство веднага след присъединяването към ЕС.

Българските потребители се защитават чрез поставяне на съответните приоритети и предприемане на мерки, предвидени в позицията за преговори в областта на ветеринарните и фитосанитарните въпроси, хранене на животните, семена и посадъчен материал.

1.5. Права и задължения на бизнеса

Членството в ЕС води до по-добра предсказуемост и последователност на политиката по селско стопанство, както и на цените. Общата селскостопанска политика е гъвкава и е в синхрон с действителността в която трябва да функционира, промените не са изненадващи или произволни, както понякога се случва с националните политики.

Въпреки, че крайното решение все още не е взето по отношение на преките плащания, по всяка вероятност, при едно бъдещо членство те ще се запазят. Това означава стабилност на доходите за фермерите, както и финансова подкрепа за тях. Според предложението на ЕК за новите страни - кандидатки плащанията ще са в размер 25% от тези в настоящия ЕС. Все пак обаче те ще се увеличават докато достигнат пълен размер в следващите 10 години.

Членството ще даде достъп до пазарите на сегашните страни-членки – един ценен пазар.

Членството означава и достъп до фондовете за развитие на селските райони и модернизация на фермите. Фондове ще помогнат и за разнообразяване на мерките, като например инвестиране във фермите и хранителната промишленост, ранно пенсиониране, залесяване на земеделска земя, подкрепа за реконструкция на фермите и др.

За България това ще бъде възможност за получаване на инвестиции, включително и в земеделието и преработващата промишленост, което е основа за икономически растеж.

Усвояването на законодателството на вътрешния пазар на ЕС в сектор земеделие със задължителните по-високи санитарно-хигиенни условия ще допринесе за повишаване на качеството и конкурентноспособността на земеделската продукция от България. Присъединяването на България към ЕС ще позволи на производителите и търговците на земеделска продукция, вместо да боравят с много и различни правила, да се съобразяват само с изискванията на пазара на ЕС, за да продават свободно своята продукция на единния пазар на ЕС.

Положително влияние ще окаже и интензивната техническа и финансова помощ, която страната ще получи. Такава помощ вече се получава по САПАРД и ФАР, чиито средства се използват за предвидените по ФАР проекти и за мерките по Националния план за развитието на земеделието и селските райони.

1.6. Преходни периоди

В процеса на преговорите в областта на ветеринарните въпроси в рамките на Глава “Земеделие”, България защити искането за тригодишен преходен период по отношение качеството на суровото мляко. Българските производители получават правото в рамките на тригодишен период след присъединяването да продават мляко, което не отговаря на европейските изисквания за хигиена и качество.

Останалите искания за преходни периоди са в процес на договаряне с ЕС.

2. Финансиране на проекти по програма ФАР във връзка с интегрирането на България към Европейския съюз

За периода 2002–2003 г. по програма ФАР са осъществявани и е договорено изпълнението на следните проекти:

BG9806.01- Укрепване на административния капацитет в областта на ветеринарния и фитосанитарния сектор с цел въвеждане на европейските *acquis* Бюджетът на програмата е 8 млн. евро

BG9810-Разработване на мерки в рамките на програма САПАРД Бюджетът на програмата е 2,069 млн. евро

BG9812-01 – Подкрепа на развитието на пазара на земя в България Бюджетът на програмата е 1,5 млн.евро. ,

BG9913 – Укрепване на административния капацитет за въвеждане и прилагане на acquis в сектор земеделие Бюджетът на програмата е 10, 27 млн. евро и тя се реализира чрез шест проекта, обхващащи следните области:

Ветеринарен сектор
Фитосанитарен сектор
Интеграционна политика
Агростатистика
Лозаро-винарски сектор

BG 0006.05 – Подкрепа за реструктурирането на агростатистическата система в България в съответствие с изискванията на европейските стандарти

BG 0006.06 – Укрепване капацитета на агенция САПАРД Бюджетът на проекта възлиза на 1 млн. евро

BG 0101.03 - Подобряване на фитосанитарния контрол и растителната защита

BG 0101.04 – Подобряване на ветеринарния контрол Бюджетът на проекта е 1, 725 млн. евро

BG0101.05 – Реструктуриране на сектор рибарство и аквакултури Бюджетът на проекта е 1,85 млн евро.

BG0103.08 - Подобряване качеството на агростатистиката

BG0201.02 – Създаване на разплащателна агенция и подготовка за въвеждане на Интегрирана система за административен контрол в земеделието и за изпълнение на пилотна схема от Разплащателната агенция Бюджетът на този проект е 2, 233 млн. евро. До момента дейностите по проекта не са стартирали, периода на изпълнението му е 2003-2005 г.

BG2002/IB/DG/02 – Подкрепа за осъществяване на предприєдинителната стратегия на МЗГ и МОСВ в областта агроекологията Бюджетът на проекта е 1,150 млн. евро и периодът на изпълнението му е в рамките на 2003-2005 г.

BG0201.04 – Подобряване на граничния ветеринарен контрол, на системата за диагностика и контрола на здравето на животните; подобряване на контрола върху храните и хранителните добавки Бюджетът на проекта е 5,050 млн. евро и периодът на изпълнение е в рамките на 2003-2005 г.

BG0201.05 – подобряване на фитосанитарния контрол, биологичното изпитване и регистрацията на продуктите за растителна защита Бюджетът на проекта е 1,5 млн. евро и периодът на изпълнение е в рамките на 2003-2005 г.

BG0201.06 – Контрол на болестта трансмитивна спонгиозна енцефалопатия (ТСЕ) – т.нар. “луда крава” Бюджетът на проекта е 3,2 млн евро и периодът на изпълнение е 2003-2005 г.

През декември 2003 г. се очаква да бъде подписан финансов меморан-дум по следните проекти по програма ФАР в областта на земеделието:

Създаване на Разплащателна агенция и подготовка за въвеждане на Интегрираната система за административен контрол в България (ИСАК) – фаза 2. Проектът предвижда разработване на приложна програма за ИСАК с цел осигуряване на ефективен контрол върху фондовете на ФЕОГА, оборудване и обучение на персонала на Разплащателната агенция за ефективно управление на средствата от ФЕОГА.

Подобряване на граничния ветеринарен контрол. Проектът предвижда изграждането на последните три дългосрочни гранични ветеринарни инспекционни пунктове в Брегово, Гюешево и Златарево и тяхното оборудване.

Предпроектно проучване за изграждане и оборудване на екарисаж за високорискови и специфично рискови материали от животински произход. Проектът предвижда техническо и финансово проучване за изграждане на екарисаж, разработване на тръжна документация и стратегия за управление на животинските отпадъци, включително подготовка на организационните структури.

Укрепване на политиката на качеството в областта на храните. Проектът има за цел гарантиране на безопасността на храните за българските и европейските потребители и въвеждане на европейските принципи за безопасност на храните. Предвижда се укрепване на капацитета на структурите на Министерство на здравеопазването и Министерство на земеделието и горите, упражняващи контрол върху храните, чрез доставка на оборудване и обучение на персонала, подобряване на системата за контрол върху храните, въвеждане на Система за бърза реакция при контрола на храните и пълна хармонизация на законодателството в областта на политиката на качество на храните.

3. Международно сътрудничество

3.1. Двустранно сътрудничество

През 2002 г. представители на МЗГ взеха участие в заседания на Смесени комисии за икономическо и научно-техническо сътрудничество с Руската федерация, Куба, Словашката република, Р Сърбия и Черна гора, Р Албания, Венецуела, Кувейт, Грузия, Р Индия и Българо-словашка работна група по земеделие. Председател на българската страна на Смесените комисии с Кувейт и Индия е министърът на земеделието и горите, а на Куба и Мексико – заместник-министри на земеделието и горите

През първата половина на 2003 г. представители на МЗГ взеха участие в заседания на Смесени комисии за икономическо и научно-техническо сътрудничество с Мароко, Руската федерация, Монголия, Беларус, СР Виетнам и Румъния. През май 2003 г. бе проведена среща на Българо-

турския Смесен комитет, председателствана от министрите на земеделието на двете страни.

През март 2003 г. в София бе подписано двустранно споразумение за приемане на Работна програма между МЗГ и МЗ на Кралство Нидерландия;

Договорено бе създаването на смесена работна група по земеделие на ниво заместник-министри между Министерството на земеделието и горите на Република България и Министерство на селскостопанската и горска политика на Италианската Република.

Договорено бе създаването на смесена работна група по земеделие на ниво министерства с Мароко.

През втората половина на 2003 г. предстои подготовка и участие в провеждането на Смесени комисии за икономическо и научно-техническо сътрудничество с Македония, Куба, Словения и Словашката република .

През втората половина на 2003 г. предстои подписването на следните двустранни споразумения:

- Споразумение между Министерството на земеделието и горите на Република България и Министерството на селското стопанство и продоволствието на Република Беларус за икономическо и научно-техническо сътрудничество;
- Споразумения между Р България и Хашимотско кралство Йордания за сътрудничество в областта на растителната защита и в областта на ветеринарната медицина;
- Меморандум за разбирателство между Министерството на земеделието и горите на Република България и Австралийската служба за карантина и инспекция;
- Споразумение между правителството на Република България и правителството на Република Южна Африка за сътрудничество в областта на селското стопанство.

3.2. Сътрудничество с международни организации

През периода представители на ръководството на Министерството на земеделието и горите участваха в заседания в международни организации, на които Р България е член:

- 23-та Регионална конференция на Организацията на Обединените нации по прехрана и земеделие (ФАО), 29-31 май 2002 г., Никозия;
- Заседание на Планиращия комитет на НАТО по храните и селското стопанство (ЕАСП), където страната ни е със статут на наблюдател, м. януари 2002 г., Брюксел;
- Учредяване на международната организация по рибарство ИЙСТФИС за страните от Европа,, м. януари 2002 г., Копенхаген.

На 20.03.2003 г. в София е подписано споразумение между МЗГ и Световна банка за ползване на отпусната безвъзмездна помощ от Японското правителство за инициативи в подкрепа на проекта "България - развитие на горския сектор"

МЗГ участва в подготвителна фаза на инвестиционен проект "Развитие на селските райони" на Световна банка - изследване с цел идентифициране на трудностите, нуждите и приоритетите с оглед разработване на проекти и стратегии

VIII. СПЕЦИАЛНА ПРОГРАМА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ /САПАРД /

1. Програмиране

Промени в Националния план за развитие на земеделието и селските райони по Програма САПАРД (НПРЗСР).

В резултат на работата на Комитета по наблюдение и неговите работни групи беше изготвен пакет от изменения в българския Национален план за развитие на земеделието и селските райони по програма САПАРД, който беше изпратен през февруари 2003г. на ЕК за съгласуване със службите на Комисията. През м.април 2003 г. на заседание на Комитета за земеделски структури и развитие на селските райони (СТАР) и с решение от 27 май 2003г. бяха одобрени промените в НПРЗСР. Главните от тях включват промени в стартиралите вече 3 мерки и в предстоящите за акредитация нови мерки.

Измененията в акредитираните мерки - мярка 1.1 "Инвестиции в земеделските стопанства", мярка 1.2 "Подобряване на преработването и маркетинга на селскостопански и рибни продукти", и мярка 2.1 "Развитие и диверсификация на икономическите дейности, създаване на възможности за многостранни дейности и алтернативни доходи" - се отнасят до включването на нови сектори за подкрепа, увеличаване на тавана на подкрепата, с цел подпомагане на интегрирани проекти за пълна модернизация според европейските стандарти, както и разширяване на географското покритие по мярка 2.1, с цел да бъдат включени за подкрепа и планинските райони. В допълнение, в мярка 1.4 "Лесовъдство, залесяване на земеделски земи, инвестиции в горски стопанства, преработка и маркетинг на горски продукти" бяха въведени малки технически подобрения.

Текстовете на мярка 1.3 "Развитие на селскостопански дейности, целящи опазването на околната среда" и мярка 1.6 "Управление на водните ресурси" бяха финализирани с оглед тяхната акредитация.

Финализиращият вариант на мярка 1.3 се основава на документите, изготвени след като първата версия на българския НПРЗСР 2000-2006 беше одобрена от ЕК - Ръководство на ЕК за "Екологосъобразни пилотни действия в рамките на програмите САПАРД", и секторен анализ, подготвен по проект на ФАР № BG 9810-02-01 "Подготовка на детайлни мерки за националния план за развитие на земеделието и селските райони по програма САПАРД в България". Изборът на дейностите, включени за подкрепа по мярката се основава на дейностите, предложени в проекта на Националната агроекологична програма. Те отразяват агроекологичната ситуация и съответните нужди на страната и са посочени като приоритетни дейности в Националната стратегия за опазване на биоразнообразието. Тези дейности влизат в обхвата на пилотните агроекологични дейности, дефинирани в ръководството за "Екологосъобразни пилотни действия в рамките на програмите САПАРД" .

Финализираният вариант на *мярка 1.6* се основава на значителните институционални и законодателни реформи, които се осъществиха в областта на напояването, отводняването и защитата от наводнения от 2000г. до сега. Критериите за допустимост, необходимите технически и финансови документи и степента на финансово подпомагане по мярката бяха диференцирани, за да отговарят на типа инвестиция и типа кандидат, на влязлото в сила законодателство в съответната област и разпоредбите на Многогодишното финансово споразумение по програма САПАРД. Допълнително внимание беше отделено на подsigуряването на икономическата жизнеспособност и на ограничаването на въздействието върху околната среда на кандидатстващите проекти.

Акредитация на Агенция САПАРД

С решение на ЕК от 14 август 2003 г. /публикувано в официалното издание на ЕК "Official Journal" от 23 август 2003 г. Агенция САПАРД получи правото за прилагането на следните шест мерки и една подмярка от НПРЗСР:

- 1.2.1. Пазари на производители и тържища;*
- 1.4. Лесовъдство, залесяване на земеделски земи, инвестиции в горски стопанства, преработка и маркетинг на горски продукти;*
- 1.5 .Създаване на организации на производителите;*
- 2.2 .Обновяване и развитие на селата, опазване и съхраняване на селското наследство и културни традиции;*
- 2.3. Развитие и подобряване на междуселищната инфраструктура;*
- 3.1. Подобряване на квалификацията чрез професионално обучение;*
- 4.1. Техническа помощ.*

2. Наблюдение на програмата

Комитет по наблюдение на Програма САПАРД

Изпълнението на програма САПАРД в съответствие с член 35 от Регламент №1260/99 на ЕС и с Многогодишното Финансово Споразумение между ЕК и Р България се следи от Комитет по наблюдение.

В периода юли 2002г - юли 2003г. са проведени 2 заседания на Комитета по наблюдение на програма САПАРД (четвърто и пето поред).

Материалите от заседанията на Комитета по наблюдение на програма САПАРД се публикуват на интернет страницата на Министерство на земеделието и горите : www.mzgar.government.bg

Шестата редовна среща на Комитета по наблюдение е планирана за първата половина на м.декември 2003г.

Постоянни работни групи към Комитета по наблюдение на САПАРД

Според Правилата за работа на Комитета по наблюдение, срещите на двете работни групи по акредитираните мерки предшестват срещите на Комитета. Групите проведеха по две работни заседания през м.ноември 2002г. и м.май 2003г. Всички важни решения на Комитета по наблюдение относно промени в НПРЗСР се основават на дискусиите и предложенията,

направени от представителите на асоциациите на фермерите и на останалите социални и икономически партньори от селските райони, участващи в работните групи.

С оглед стартиране прилагането на новите мерки по Програма САПАРД, Комитетът по наблюдение, на своето пето заседание (10 юли, 2003 год.), утвърди състава на Постоянните работни групи (ПРГ) по тези мерки, както следва:

- на ПРГ по мярка 1.4 "Лесовъдство, залесяване на земеделски земи, инвестиции в горски стопанства, преработка и маркетинг на горски продукти";

- на ПРГ по мерки 2.2 "Обновяване и развитие на селата, опазване и съхраняване на селското наследство и културни традиции" и 2.3 "Развитие и подобряване на междуселищната инфраструктура;

- на ПРГ по мярка 3.1 "Подобряване на професионалното обучение".

На същото заседание беше решено ПРГ по мерки 1.1 "Инвестиции в земеделски стопанства" и 1.2 "Подобряване на преработката и маркетинга на селскостопански и рибни продукти" да се раздели, с оглед образуването на 2 нови ПРГ:

- ПРГ по мярка 1.1 и мярка 1.5 "Създаване на организации на производители";

- ПРГ по мярка 1.2 и подмярка 1.2.1 "Пазари на производители и тържища".

Така, работата на Комитета по наблюдение ще се подпомага от шест Постоянни работни групи.

Годишен доклад по Програма САПАРД

Съгласно Многогодишното финансово споразумение по Програма САПАРД между Република България и Европейската Комисия, Република България след изтичането на всяка календарна година по Програма САПАРД, трябва да представи годишен доклад по изпълнение на Програмата. Годишния доклад включва информация за

- всяка промяна в общите условия, отнасящи се до изпълнение на Програмата;

- развитието при изпълнението на приоритетите и мерките във връзка с постигане на целите на Програмата;

- действията, предприети от Управителния орган, от САПАРД Агенцията, ако е приложимо, и от Комитета за наблюдение, за осигуряване на качество и ефективност при изпълнението;

- действията, предприети за осигуряване на координация за различните видове пред-присъединителни помощи отпуснати от Общността;

- Финансови таблици, представящи разходите по отделните мерки и под-мерки.

Изготвеният първи Годишен доклад беше приет от Комитета по наблюдение на Програма САПАРД на заседанието му на 10 юли, 2003 год. и беше изпратен на ЕК за окончателно одобрение.

Междинна оценка на Програма САПАРД

Съгласно Многогодишното финансово споразумение по Програма САПАРД между Република България и Европейската Комисия, Република България следва да осигури изготвянето на междинна оценка на Програмата. Тя има за цел да:

- подпомогне преориентирането на Програмата (ако това е необходимо);
- подобри прилагането ѝ;
- предостави полезна информация за нейното изпълнение на институциите, администриращи Програмата ;
- подпомага процеса на програмиране за следващия период;

Българската страна трябва да представи резултатите от междинната оценка на Европейската Комисия до 31 декември 2003г. В съответствие с това задължение, Комитетът по наблюдение на Програма САПАРД одобри състава на Надзорен съвет по организиране на оценката както и план-график за неговата дейност. Заданието за извършване на междинната оценка на Програма САПАРД в Р. България беше изготвено и прието от Надзорния съвет и в съответствие с изискванията и правилата на ЕК тържната процедура беше проведена през април 2003г.. Същинското изпълнение на оценката от номинирания кандидат- Agriconsulting Europe SA – Белгия се извършва в периода юни – декември 2003г.

Успешното изпълнение на междинната оценка, приемането ѝ от Комитета по наблюдение (на заседанието му през м.декември 2003г.) и представянето на резултатите на ЕК в предвидения срок ще са гаранция, че направените усилия, по отношение опита на институционални структури и натрупване на технически капацитет, ще послужат за основа при изпълнение на подобни оценки в бъдеще, свързани не само с Програма САПАРД, а и с програмите за развитие на земеделието и селските райони, които страната ще изпълнява след своето присъединяване към ЕК.

3. Прилагане на програма САПАРД

През 2002 г. ДФ “Земеделие” като акредитирана Агенция САПАРД продължи предоставянето на безвъзмездна финансова помощ по трите основни частни мерки *Мярка 1.1. Инвестиции в земеделски стопанства, Мярка 1.2. Подобряване на преработването и маркетинга на селскостопански и рибни продукти и Мярка 2.1. Развитие и диверсификация на икономическите дейности и създаване на възможности за многостранни дейности и алтернативни доходи.*

За периода 01.01.2002 г. – 31.12.2002 г. са проведени 10 заседания на Комисията за избор на проекти. Одобрени са 248 проекта, като общата сума на инвестициите по тях е 167 602 900,13 лв.

Мярка 1.1. ИНВЕСТИЦИИ В ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА

Мярката е в подкрепа на частни инвестиции, насочени към подобряване на качеството и технологиите за производство на селскостопански продукти в сектори мляко и млекопроизводство, месо и месопроизводство, трайни насаждения (овощни градини, лозя и ягодоплодни), зеленчуци, цветя, етерично-маслени култури, многогодишни лекарствени растения, зърнени и маслодайни култури, тютюн – висококачествени сортове, памук.

През 2002 по мярката са одобрени 170 проекта с общ размер на инвестиционните разходи от 66 324 358,38 лв.

По сектор “Мляко и млекопроизводство” са одобрени 4 проекта с общ размер на инвестицията 2 108 891,73 лв., в т.ч. 1 054 445.83 лв. субсидия.

По сектор *“Месо и месопроизводство”* са одобрени 12 проекта. Общият размер на инвестиционните разходи е 9 845 213,67 лв.

По сектор *“Трайни насаждания – овощни градини и лозя”* са получили одобрение 32 проекта на обща стойност 8 145 336 лв. Субсидията е в размер на 4 056 783,82 лв.

По сектор *“Зеленчуци, цветя, многогодишни етерично-маслени, лекарствени култури и др.”* одобрените през 2002 г. проекти са 122 на брой. Инвестиционната им стойност е 46 224 916,98 лв., в т.ч. 23 102 600,08 лв. субсидия.

Мярка 1.2 ПОДОБРЯВАНЕ ПРЕРАБОТКАТА И МАРКЕТИНГА НА СЕЛСКОСТОПАНСКИ И РИБНИ ПРОДУКТИ

Мярката подпомага подобряването на качеството, представянето и опаковката на продуктите, внедряването на нови технологии, свързани със защитата на околната среда, мониторинг на качествените и здравни изисквания и по-доброто използване на субпродуктите чрез обработка на отпадъците.

През отчетната 2002 година по мярката са одобрени 54 проекта на обща стойност 94 731 247,91 лв., от тях 46 975 297,96 лв. е размера на субсидията.

По сектор *“Вино”* са получили одобрение 8 проекта. Размерът на инвестиционните разходи е 14 364 322,65 лв. Очакваната безвъзмедна помощ е за 7 078 745,21 лв.

По сектор *“Плодове и зеленчуци”* са одобрени 15 проекта с общ размер на инвестициите 22 820 095,96 лв.

По сектор *“Мляко и млечни продукти”* са одобрени 7 проекта. Инвестициите по тях са на стойност 12 154 736,28 лв., а размерът на безвъзмездната помощ – 5 875 924,46 лв.

По сектор *“Месо”* са одобрени 19 проекта. Реализираните инвестиции по тях се очаква да бъдат в размер на 35 977 986,33 лв. Бенефициентите ще получат субсидия за 17 963 685,67 лв.

По сектор *“Рибарство и аквакултури”*, Комисията по избор на проекти е одобрила през 2002 г. 5 проекта на стойност 9 414 106,69 лв.

Мярка 2.1 РАЗВИТИЕ И ДИВЕРСИФИКАЦИЯ НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ДЕЙНОСТИ И СЪЗДАВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА МНОГОСТРАННИ ДЕЙНОСТИ И АЛТЕРНАТИВНИ ДОХОДИ

Главната цел на мярката е интегрирано развитие на селските райони, чрез финансиране на частни инициативи, осигуряващи допълнителни земеделски приходи, с цел да се насърчи развитието на икономиката и общностите в селските райони, да се подобрят условията за работа, което да допринесе за намаляване на миграцията на местното население.

По мярката са одобрени 24 инвестиционни проекта с обща стойност 6 547 293,84 лв.. След тяхното изпълнение бенефициентите ще получат финансова помощ в размер на 3 231 646,81 лв.

Сектор *“Селски туризъм”* – одобрени са 11 проекта с общ размер на инвестиционни разходи 2 977 862,79 лв.

Сектор *“Местно занаятчийство”* – одобрен за подпомагане е един проект на стойност 35 751,23 лв. Субсидията е в размер на 17 875,61 лв.

Сектор *“Дървообработване и биогорива”* – одобрени са 4 проекта на стойност 1 350 594 лв.

Сектор “Пчеларство” – по сектора са одобрени два проекта на стойност 642 993,61 лв. Финансовата помощ е в размер на 50% от тези разходи или 321 496,80 лв.

Сектор “Рибарство и аквакултури” – одобрени са 3 проекта на обща стойност 960 536,20 лв.

Сектор “Гъбопроизводство” – одобрение за безвъзмездна финансова помощ по условията на програма САПАРД е получил един земеделски производител. Неговият проект е на стойност 232 049,73 лв.

Сектор “Преработка на етерично-маслени култури, лечебни растения и гъби” – одобрени са 2 проекта. Инвестиционните разходи са в размер на 347 506,28 лв., в т.ч. субсидия за 173 753,13 лв.

През 2002 г. с измененията и допълненията на Наредбите за условията и реда за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Специалната предприєдинителна програма на Европейския съюз за развитие на земеделието и селските райони в Република България са облекчени условията по процедурата за одобряване на проектите. В случай на нередовност на документите или на непълнота в заявените данни, на кандидатите се предоставя възможност в 10 дневен срок от уведомяването от Агенция САПАРД да отстранят констатираните нередовности. Разширен е списъка на страните, от които може да се закупуват машини и оборудване, някои от секторите са допълнени с нови направления, списъка на селските райони в някои общини е допълнен с нови населени места.

През 2002 г. по програма САПАРД е изплатена финансовата помощ в размер на 26 505 593,53 лв. Информацията е представена в Таблица VIII.1.

Таблица VIII.1.

Изплатена финансова помощ по програма САПАРД през 2002 г.

Мярка	Сектор	Финансирани договори /бр./	Изплатена субсидия /лв/
1.1. Инвестиции в земеделски стопанства	Мляко и млекопроизводство	1	99 800,49
	Месо и месопроизводство	4	1 862 361,85
	Трайни насаждения – овощни граниди и лозя	5	788 350,35
	Зеленчуци, цветя, многогодишни етерично-маслени, лекарствени култури и др.	71	14 344 320,20
1.2. Подобряване преработката и маркетинга на селскостопанска и рибна продукция	Винопроизводство	3	3 389 715,61
	Плодове и зеленчуци	3	1 489 254,46
	Мляко и млечни продукти	1	729 690,38
	Месо и месопреработка	5	3 466 982,97
	Рибарство и аквакултури		
2.1. Развитие и диверсификация на икономическите дейности и създаване на възможности за многостранни дейности и алтернативни доходи	Селски туризъм	1	159 130,08
	Занаятчийство		
	Дървообработване	1	99 565,48
	Бубарство		
	Пчеларство	1	1 291,50
	Коневъдство		
	Аквакултури		
	Гъбопроизводство	1	75 130,16
	Преработка на етерично-маслени култури		
	Общо:	97	26 505 593,53

Източник: Агенция САПАРД

За периода 01.01.-30.06.2003 г. ДФ “Земеделие” като акредитирана Агенция САПАРД продължи предоставянето на безвъзмездна финансова помощ по трите частни мерки *Мярка 1.1. Инвестиции в земеделски стопанства*, *Мярка 1.2. Подобряване на преработването и маркетинга на селскостопански и рибни продукти* и *Мярка 2.1. Развитие и диверсификация на икономическите дейности и създаване на възможности за многостранни дейности и алтернативни доходи*.

През първото шестмесечие на 2003 г. са проведени 6 заседания на Комисията по избор на проекти. Одобрени са 231 проекта на обща стойност 142 710 592,79 лв. Размерът на безвъзмездната финансова помощ е 69 063 462,85 лв.

Таблица VIII.2.

Одобрени инвестиционни проекти по програма САПАРД през първото шестмесечие на 2003 г.

Описание	Брой одобрени проекти	Одобрени инвестиции	Одобрена субсидия
Мярка 1.1.Инвестиции в земеделски стопанства			
<i>Сектор “Мляко и млекопроизводство”</i>	-	-	-
<i>Сектор “Месо и месопроизводство”</i>	5	4 842 310	2 420 681
<i>Сектор “Трайни насаждения: овощни градини, лозя, ягодоплодни”</i>	31	9 767 815	4 059 401
<i>Сектор “Зеленчуци, цветя, многогодишни етерично-маслени, зърнени, маслодайни култури, многогодишни лечебни растения, тютюн – висококачествени сортове и памук”</i>	119	42 868 562	20 890 635
общо за мярката:	155	57 478 687	27 370 718
Мярка 1.2. Подобряване преработката и маркетинга на селскостопанска продукция			
<i>Сектор “Винопроизводство”</i>	5	13 060 470	6 425 665
<i>Сектор “Плодове и зеленчуци”</i>	9	19 966 580	9 971 835
<i>Сектор “Мляко и млечни продукти”</i>	6	9 221 462	4 562 466
<i>Сектор “Месо и месни продукти”</i>	23	31 111 694	15 103 855
<i>Сектор “Рибарство и аквакултури”</i>	2	4 969 300	2 443 155
общо за мярката:	45	78 329 507	38 506 976
2.1. Развитие и диверсификация на икономическите дейности и създаване на възможности за многостранни дейности и алтернативни доходи			
<i>Сектор “Селски туризъм”</i>	9	2 043 049	958 258
<i>Сектор “Местно занаятчийство и агроиндустрия”</i>	-	-	-
<i>Сектор “Дървообработване и биогорива”</i>	9	3 215 119	1 483 743
<i>Сектор “Бубарство”</i>	-	-	-
<i>Сектор “Пчеларство”</i>	9	489 668	172 492
<i>Сектор “Коневъдство”</i>	-	-	-
<i>Сектор “Рибарство и аквакултури”</i>	1	245 796	122 897
<i>Сектор “Гъбопроизводство”</i>	-	-	-
<i>Сектор “Преработка на етерично- маслени</i>			

култури, лечебни растения и гъби	3	908 766	448 380
общо за мярката:	31	6 902 399	3 185 769
Общо:	231	142 710 593	69 063 463

Източник: Агенция САПАРД

За периода 01.01.-30.06.2003 г. по програма САПАРД е изплатена финансова помощ по 80 бр. сключени договори. Общият размер на инвестициите е 43 490 546,04 лв. Субсидията е в размер на 21 026 138,08 лв., разпределена както следва:

Описание	Брой платени договори	Общо изплатена субсидия
Мярка 1.1. Инвестиции в земеделски стопанства		
Сектор "Мляко и млекопроизводство"	1	17 558,44
Сектор "Месо и месопроизводство"	3	1 394 679,47
Сектор "Трайни насаждения: овощни градини, лозя, ягодоплодни"	16	1 755 989,20
Сектор "Зеленчуци, цветя, многогодишни етерично-маслени, зърнени, маслодайни култури, многогодишни лечебни растения, тютюн – висококачествени сортове и памук"	42	7 340 677,06
общо за мярката:	62	10 508 904,17
Мярка 1.2. Подобряване преработката и маркетинга на селскостопанска продукция		
Сектор "Винопроизводство"	2	1 639 770,32
Сектор "Плодове и зеленчуци"	4	2 553 417,54
Сектор "Мляко и млечни продукти"	1	157 444,31
Сектор "Месо и месни продукти"	7	5 627 861,52
Сектор "Рибарство и аквакултури"		
общо за мярката:	14	9 978 493,69
2.1. Развитие и диверсификация на икономическите дейности и създаване на възможности за многостранни дейности и алтернативни доходи		
Сектор "Селски туризъм"	2	307 193,45
Сектор "Местно занаятчийство и агроиндустрия"	-	-
Сектор "Дървообработване и биогорива"	1	111 909,10
Сектор "Бубарство"	-	-
Сектор "Пчеларство"	1	119 637,67
Сектор "Коневъдство"	-	-
Сектор "Рибарство и аквакултури"	-	-
Сектор "Гъбопроизводство"	-	-
Сектор "Преработка на етерично-маслени култури, лечебни растения и гъби"	-	-
общо за мярката:	4	538 740,22
Общо:	80	21 026 138,08

Източник: Агенция САПАРД

4. Правна рамка

Подготовката за усвояване на средствата по САПАРД включва създаване на необходимата правна рамка. В периода юли 2002 г. – юли 2003г. са издадени и променени следните нормативни документи:

Закон за ратифициране на Годишното финансово споразумение за 2002 г. между Европейската комисия от страна на Европейската общност и Република България по програмата САПАРД (*ДВ. бр. 51 от 03.06.2003 г.*);

Наредба № 14 от 18 май 2001 на МЗГ за условията и реда за предоставяне на безвъзмездна помощ за инвестиции в земеделски стопанства по Специалната предприсъединителна програма на Европейския съюз за развитие на земеделието и селските райони в Република България (САПАРД) (*обн., ДВ, бр. 50 от 1.06.2001 г., изм. и доп., бр. 95 от 8.10.2002 г., изм., бр. 5 от 17.01.2003 г., изм. и доп., бр. 56 от 20.06.2003 г.*);

Основните изменения са свързани с:

- включването като допустими за подпомагане на инвестициите свързани с отглеждане на зайци - минималният размер на инвестициите, свързани с отглеждането на зайци е 5 000 евро.

- включването на нов сектор “яйца и яйчни продукти”- допустимите инвестиции са свързани с построяване и модернизация на помещения за отглеждане на кокошки-носачки, технологично оборудване на помещенията за отглеждане на кокошки-носачки, построяване на малки цехове за смески и комбиниран фураж и закупуването на специализирано технологично оборудване, вкл. софтуер, играждане, модернизация и оборудване на лаборатории за качествен контрол, на малки цехове за сортиране, маркиране и пакетиране на яйца.

- увеличаване на максималния размер на инвестицията от 500 000 Евро на 1 000 000 Евро;

- включването като допустими за подпомагане на разходите, свързани със закупуването на машини и оборудване, доставки на продукти и предоставяне на услуги с произход от страните -Малта, Кипър и Турция;

- даване на възможност за отстраняване на технически пропуски в документацията по проектите в рамките на 10 работни дни.

- предоставяне на възможност за две междинни плащания по проектите.

Наредба № 15 от 18 май 2001г. на МЗГ за условията и реда за предоставяне на безвъзмездна помощ за развитие и диверсификация на икономическите дейности и създаване на възможности за многостранни дейности и алтернативни доходи по Специалната предприсъединителна програма на Европейския съюз за развитие на земеделието и селските райони в Република България (САПАРД)(*обн., ДВ,бр.50 от 1.06.2001г., изм. и доп.,бр.95 от 8.10.2002г., изм.,бр.5 от 17.01.2003г., изм. и доп.,бр.56 от 20.06.2003г.*);

Основните изменения са свързани с:

- разширяване на географският обхват, като към селските райони се добавят и планинските райони;

- отпадане на ограничението - кандидатите да бъдат само физически лица или еднолични търговци; да са собственици или съсобственици на сградата–обект на инвестицията по дейностите, свързани със “строителство, реконструкция, приспособяване на сгради за настаняване на туристи, подобряване на вътрешни дворове на сгради, създаване и

оборудване на пунктове и рекламни витрини за продажба на земеделска продукция от домакинството”;

- отпадане на ограничението за капацитет в рамките на произвежданата продукция от стопанството за дейност “Създаване и модернизация на малки производствени единици за съхраняване, преработка и пакетиране на селскостопанска продукция” в направление “Местно занаятчийство и агроиндустрия”;

- включването на нов подсектор в направление “Рибарство и аквакултури” – “Изграждане и обновяване на черноморски ферми за отглеждане на риба”;

- увеличаване на максималния размер на инвестицията от 200 000 Евро на 500 000 Евро;

- включването като допустими за подпомагане на разходите, свързани със закупуването на машини и оборудване, доставки на продукти и предоставяне на услуги с произход от страните -Малта, Кипър и Турция.

- даване на възможност за отстраняване на технически пропуски в документацията по проектите в рамките на 10 работни дни.

- предоставяне на възможност за две междинни плащания по проектите.

Наредба № 16 от 18 май 2001 г. на МЗГ за условията и реда за предоставяне на безвъзмездна помощ по САПАРД за подобряване преработването и маркетинга на селскостопански и рибни продукти по Специалната предприсъединителна програма на Европейския съюз за развитие на земеделието и селските райони в Република България (САПАРД)(*обн., ДВ, бр. 50 от 1.06.2001 г., изм. и доп., бр. 95 от 8.10.2002 г., изм., бр. 5 от 17.01.2003 г., изм. и доп., бр.56 от 20.06.2003г.*);

Основните изменения са свързани с:

- намаляване на изискваните минимални капацитети по сектор мляко, месо, вино и за сушените плодове и зеленчуци ;

- за новите предприятия в сектор “мляко” изискваният минимален капацитет трябва да е заложен в бизнес плана, а не е нужно да бъде наличен към момента на кандидатстване. Това важи и за всички други сектори.

- увеличаване на максималния размер на инвестицията от 1 500 000 Евро на 3 000 000 Евро;

- намаляване на минималния размер на инвестицията от 100 000 Евро на 50 000Евро;

- включването като допустими за подпомагане на разходите, свързани със закупуването на машини и оборудване, доставки на продукти и предоставяне на услуги с произход от страните -Малта, Кипър и Турция.

- даване на възможност за отстраняване на технически пропуски в документацията по проектите в рамките на 10 работни дни.

- предоставяне на възможност за две междинни плащания по проектите.

Наредба № 21 от 4 юли 2001 г. на МЗГ за условията и реда за признаване на организации на производители на земеделски продукти (*обн., ДВ, бр. 65 от 24.07.2001 г., изм. и доп., бр. 36 от 9.04.2002 г., бр. 110 от 22.11.2002 г.*);

Наредба № 23 от 5 юли 2001 г. на МЗГ за условията и реда за признаване на организации на тютюнопроизводители (*ДВ, бр. 69 от 7.08.2001 г., изм. и доп., бр. 36 от 9.04.2002 г., бр. 110 от 22.11.2002 г.*);

Наредба № 24 от 5 юли 2001 г. на МЗГ за условията и реда за признаване на организации на производители на плодове и зеленчуци (*обн., ДВ, бр. 69 от 7.08.2001 г., изм. и доп., бр. 36 от 9.04.2002 г., бр. 110 от 22.11.2002 г.*);

5. Публичност и информиране по програма САПАРД

Провеждането на информационна кампания по Програма САПАРД през 2002г. и 2003г., продължи чрез използване на всички възможни информационни средства. Основна тежест, обаче, имаха информационните семинари с прякото участие на потенциални бенефициенти по Програмата. С цел засилване на информационната кампания, Комитетът по наблюдение (на своето четвърто заседание) взе решение за изготвяне на информационна стратегия по САПАРД. Това бе необходимо поради предстоящата акредитация на шест мерки и една подмярка по САПАРД, които покриват нови групи кандидати и сектори, като по този начин се налага разширяване на обхвата на информационната кампания. Изпълнението на стратегията ще се финансира най-вече от наличните средства за такива дейности по мярка "Техническа помощ".

Началото на изпълнение на Стратегията беше положено на 27 март 2003 г. с организирането на кръгла маса с участието на представители на браншови асоциации и техни членове, бенефициенти по Програма САПАРД. През м.май и юни се проведеха два обучителни семинара на кметове и служители от общинските администрации, с цел подробно запознаване с мерките по Програмата насочени към подобряване на инфраструктурата в селските общини както и два обучителни семинара на служители на всички регионални структури на МЗГ (Областните Дирекции "Земеделие и гори", НССЗ, Регионалните служби по горите и др.) и на местните власти, ангажирани с популяризиране на Програмата. В периода юли - септември се проведеха семинари в 28-те областни града на страната, на които бяха представени възможностите, условията и процедурите за кандидатстване по стартиращите 6 нови мерки и една подмярка по Програма САПАРД.

IX. АГРОЕКОЛОГИЯ

През м. април 2003 г. Колегиумът на Министерството на земеделието и горите одобри проекта на Национална агроекологична програма, която ще се прилага след присъединяването на България към Европейския съюз. В рамките на проект BG0201.03 “Подкрепа на предприсъединителната програма на Министерство на земеделието и горите и Министерство на околната среда и водите в сферата на агроекологията”, който ще започне в края на 2003 г., Националната агроекологична програма ще бъде детайлизирана. Ще бъдат детайлно разработени и правилата за Добра земеделска практика (по смисъла на Наредба №2/16.10.2000 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници, издадена от Министъра на околната среда и водите, Министъра на здравеопазването и Министъра на земеделието и горите).

С решение на Европейската комисия от 27.05.2003 г., бе одобрена мярка 1.3. “Развитие на селскостопански дейности, целящи опазването на околната среда” от Националния план за развитие на земеделието и селските райони по специалната програма на ЕС за предприсъединяване в областта на земеделието и селските райони (САПАРД).

Чрез мярката ще бъдат подпомагани четири пилотни агроекологични дейности. Две от тях: “Управление на полуестествените местообитания” и “Подкрепа за анти-ерозионните практики в земеделските земи” ще бъдат прилагани в пилотни райони (с ограничен географски обхват). Останалите две дейности: “Биологично земеделие” и “Опазване на застрашени местни породи животни” ще бъдат прилагани на национално ниво, но за пилотни култури (продукти) и пилотни породи.

През м. юли бе одобрен и първият национален контролен орган на биологичното производство. След проведена проверка на документите на кандидата “СЖС България” ЕООД и след извършена проверка в седалището на фирмата за установяване на съответствието на представената документация с фактическите условия за извършване на контролната дейност на биологичното производство, бе организирано заседание на Комисията по биологично земеделие към министъра на земеделието и горите, която даде положително становище за издаване на разрешение.

Въз основа на заповед № РД 09-599/24.07.2003 г., министърът на земеделието и горите издаде Разрешение № 1/25.07.2003 г. на “СЖС България” ЕООД за осъществяване на контрол върху биологичното производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход и върху биологичното производство на животни, животински продукти и храни от животински произход. Това разрешение дава също правото на “СЖС България” ЕООД да използва знака за биологично производство на Министерството на земеделието и горите за означаване на сертифицираните продукти

През м. септември, за трети пореден път и за първи път в София, се проведе Празник на биологичното земеделие. Министерството на земеделието и горите взе активно участие при организирането и провеждането на мероприятиято, тъй като целите на празника изцяло съвпадат с целите на информационната кампания за популяризиране на биологичното земеделие в България, приета от Комисията по биологично земеделие.

Министерството на земеделието и горите е инициатор и организатор на Конференция на високо равнище “Шансовете на биологичното земеделие в разширения Европейски съюз”, която ще се проведе на 21 и 22

ноември 2003г. в гр. Пловдив. Конференцията е под патронажа на г-жа Ренате Кюнаст – Министър на защитата на потребителите, на прехраната и на земеделието на Федерална Република Германия. Участие в конференцията са заявили министри и заместник-министри на страни-членки на ЕС, на страни-кандидатки, както и г-н Франц Фишлер – Еврокомисар по селско стопанство и рибарство. Български и чужди експерти в областта на биологичното земеделие ще участват в пет работни групи на различни теми и ще представят заключенията от работата си в пленарни заседания.” (Материали от проведената конференция са представени в Приложение 6).

Информация

В изпълнение на член 18.3 на Конвенцията за биологичното разнообразие, подписана от България през 1992 г. и ратифицирана през 1996 г., бе създаден български Механизъм за обмен на информация (Clearing house mechanism – CHM) с цел да се улесни достъпа до информация за биологичното разнообразие в България, необходима за изпълнението на целите на Конвенцията и да се съдейства за повишаване съзнанието на българската общественост по въпросите на опазване на биологичното разнообразие. Министерството на земеделието и горите следваше да предостави информация за генетичното разнообразие в земеделието. В рамките на съвместен проект BUL/98/G31 “Оценка на потребностите и изграждане на Механизъм за обмен на информация за биологичното разнообразие в България” между Министерството на околната среда и водите и Програмата за развитие на ООН, финансиран от Глобалния екологичен фонд (GEF), бе изграден възел на CHM в Министерството на земеделието и горите. Подписан бе Меморандум за разбирателство между Министерството на околната среда и водите – национален координатор по изпълнение задълженията на страната по Конвенцията, Министерството на земеделието и горите и Програмата за развитие на ООН. В него страните се споразумяха, че Министерството на земеделието и горите ще бъде партньор на Министерството на околната среда и водите и Програмата за развитие на ООН при изграждането на българския CHM и ще създаде и поддържа информационен възел на CHM, като основен елемент от националния CHM за биологично разнообразие. Във възела, чийто адрес е: www.mzqar.government.bg/agrobio, са представени структурните звена в Министерството на земеделието и горите, които имат отношение към опазването на биоразнообразието в земеделския свят, описана е дейността на институтите към Националния център за аграрни науки, в които се работи по създаване на нови сортове растения и породи животни и по опазването на генетичното разнообразие в земеделския свят. Представено е описание на застрашените породи животни по видове и техните характеристики. Там може да бъде намерена и Официалната сортова листа за 2003/2004 г. Във възела е и текста на одобрената от Европейската комисия мярка 1.3. “Развитие на селскостопански дейности, целящи опазването на околната среда” от Националния план за развитие на земеделието и селските райони по специалната програма на ЕС за предприєдиняване в областта на земеделието и селските райони (САПАРД), както и одобрения от Колегиума на Министерството на земеделието и горите проект на Национална агроекологична програма, която ще бъде прилагане след присъединяването на България към Европейския съюз. Всички материали са на български и английски език.

X. РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

С обнародването на Наредба №14 за определяне на населените места в селски и планински райони (обн.,ДВ, бр.35 от 16.04. 2003г.) са определени критериите за териториалния обхват на планинските и селски райони и включените в тях населени места. От всичките 263 общини в страната, 230 се намират в селски райони и 2172 населени места от 138 общини са населени места в планински райони.

Тази наредба дава възможност за разширяване обхвата на мярката “Развитие и разнообразяване на икономическите дейности, предоставяне на възможности за многостранни дейности и алтернативни доходи” от НПРЗСР и е основа за предстоящо дефиниране на необлагодетелстваните райони в България.

До края на годината предстои започване на изпълнението на проект по Програма ФАР “Засилване на административния капацитет на дирекция “Развитие на селските райони за прилагане на Глава V /необлагодетелстваните райони и районите с екологични ограничения/ от Регламент на ЕС 1257/1999, . Проекта предостави техническа помощ за определяне на необлагодетелстваните райони в България и подготовка на финансовата схема за компенсаторни плащания за земеделските производители от тези райони.

В началото на 2003 година започна изпълнението на съвместен проект, между Министерството на земеделието и горите и Програмата на ООН за развитие “Устойчиво развитие на селските райони.

Целта на проекта е да подпомогне устойчивото развитие на селските райони в Областите Пернишка, Монтана, Благоевградска, Кърджалийска и Хасковска чрез подкрепа за стратегическо планиране с широко обществено участие и създаване на заетост, щадяща околната среда, в единадесет пилотни общини. Дейностите ще бъдат съсредоточени върху устойчиво земеделие, устойчиво горско стопанство и алтернативен туризъм.

Проектът ще насърчи устойчивото развитие на селските райони, като се възползва от природните дадености на България, специфичния профил на отделните общини и местните традиции. Той ще подкрепя полагането на систематични грижи за съхраняването и подобряването на околната среда в общините, като насърчава природосъобразни дейности за създаване на трудова заетост.

Проектът ще укрепи капацитета на общинските власти и местните фермери, собственици на гори и земи, малки и средни фирми, неправителствени организации, бюра за съвети в земеделието, професионални сдружения и кооперации да поемат водеща роля в устойчивото развитие на селските райони, като инициира създаването, обучението и функционирането на Местни инициативни групи (МИГ), които да се включат в Инициативата на ЕС за развитие на селските райони “Лидер+”. Практическото обучение на МИГ през 2003 г. ще се извършва чрез управление на малки пилотни проекти в единадесетте общини.

Общия проектен бюджет е в размер на 1 325 000 щатски долара. Срока на изпълнение на проекта е от януари 2003 до декември 2005г.

През 2003 г. стартира изпълнението на пилотна фаза на проект “Устойчиво развитие на селските райони”, финансиран от Министерство на земеделието и горите с подкрепата на ПРООН. В резултат от дейността на пилотния проект са сформирани 11 местни инициативни групи, с цел

децентрализация на управлението и подпомагане дейността на местните общности и структури, които да прилагат изпълнението на различни програми. На заседание на Управителния комитет, бяха одобрени за финансиране 11 проекта, предложени от местните инициативни групи (по един във всяко от предварително определените населени места) и подкрепени от местната общност. Общата стойност на одобрените за финансиране проекти възлиза на 380 000 лв.